Páncélgránátos

A katonai akadémiától a bitóig

Mártírjaink emlékének.

„Boldogok, akik háborúságot szenvednek az igazságért: mert övék a mennyek országa.”

(Máté evangéliuma)

Előszó

Szálasi Ferenc élettörténete viszonylag kevéssé ismert, átfogó életrajz eddig nem is készült róla. Ennek elsődleges oka, hogy a II. vh. befejeztével a bolsevik (zug) történészek minden lehetséges módon igyekeztek befeketíteni a Nemzetvezetőt az utókor számára. Az említett tollnokok ugyanakkor az igazságkeresők szemszögéből nézve sem végeztek feltétlenül káros munkát, mivel a valóságot olykor a sorok közt olvasva is meg lehet lelni.

Felbecsülhetetlenül értékes munkát végeztek ugyanakkor a nyugati emigrációba kényszerült kortársak, jóllehet írásaik nem mindig mentesek a személyes élmények egyoldalúságától. Fiala Ferenc, Szálasi egyik jó és közvetlen ismerõje, az összes létezõ adalék birtokában hatalmas és tudományos igényû életrajzi mûvet írt. Fiala Ferenc elkészült a mûvel, de mielõtt az kiadásra került volna Fiala meghalt. Mûvének sok száz oldalas kéziratát a lakásába behatoló ismeretlen személy eltulajdonította és eltüntette. Azóta e kéziratnak teljesen nyomaveszett. Lehet, hogy még megvan valahol, lehet, hogy egyszer elõkerül, - de most nincs meg, s ez a hiány pótolhatatlan, mert Szálasi életét egyre kevesebben ismerik, soha senkinek nem lesz ennyi adalék s egyszersmind személyes emlék a birtokában, s így ez az élettörténet, amely pontos mozgalomtörténet is - úgytûnik - csak a felületesen ismert életek történeteinek a körében fog fennmaradni[1].

A kutatás során számos problémával voltam kénytelen szembesülni. A szakirodalmak említett egyoldalúsága ill. nehezen hozzáférhetősége mind-mind jelentős mértékben lassították, valamint gyengítették az eredményességet. Mivel a munkát a legminimálisabb anyagi, szellemi, erkölcsi segítség nélkül, teljes mértékben önerőből végeztem el mindennapi tevékenységeim mellett, magán hordhat bizonyos fogyatékosságokat. Igazságszerető ember lévén azonban meg kellett hogy kíséreljem a lehetetlent, hogy a valódi értékektől egyre inkább eltávolodó utókor számára bemutassak egy meg nem értett zsenit: Szálasi Ferencet.

A szerző

Kelt az Úr 2007. esztendejében, szent magyar földön.

Szálasi Ferenc családfája és katonai karrierje

Az első biztosnak tűnő nyom Erdélybe vezet, a Kisküküllő vármegyei Erzsébetvárosba, az ősi Ebesfalvára (ma Dumbraveni). Itt kötött házasságot egy bizonyos Szalosján Ferenc az örmény szertartású római katolikus egyház rítusa szerint Ripsime (Rebeka) Mechitarennel[2]. Már a történet elején kérdőjelbe ütközünk, mivel egyes szerzők szerint a Szálasi-család örmény gyökereiről szóló história nem más, mint a gr. Bethlen István által felbujtott Sulyok Dezső ellenzéki politikus manővere az akkoriban már politizáló Szálasi ily módon történő lejáratására. Az orvtámadást azonban a fővárosi törvényszék Lengyel-tanácsa megcáfolta azzal, hogy megállapította, Szálasi Ferenc apai ágon tiszta magyar származását, valamint

[1] László András: Szálasi Ferenc hungarizmusa és a tradicionális ultrajobboldali ultrakonzervativizmus. In: Hungarizmus és intellektus.
[2] Sipos Péter: Egy politikai eszmerendszer kialakulása. In: Csiffáry Tamás (szerk.): Szálasi Ferenc börtönnaplója 1938-1940. Bp., 1997. 12. p.

hogy a Szalosjan elnevezés pedig pusztán a Szálasi-vezetéknév örmény fordítása[3]. A történet gyökere többek szerint ott keresendő, hogy a magyar reakció ügynökei a kérdéses időszakban megtalálták az örmény egyháznál Szálasi egyik felmenőjének keresztlevelét, és azt a jóhiszemű plébános atyával lefordíttatták örmény nyelvre, mondván, hogy örökösödési vita megoldásához kell. Az így megszerzett dokumentumot használták aztán fel bizonyíték gyanánt.

Mindenesetre tény, hogy ebből az említett házasságból született 1829. jan. 18.-án Szálasi Antal Kajetán, akit már e néven anyakönyveztek, mivel - az ellentábor szerint – az örmény gyökerű „ján" végződést egyre ritkábban alkalmazták. Szálasi Antal Kajetán végigverekedte a magyar szabadságharcot, Világosnál pedig hadifogságba esett. Amiért ki mert állni a magyar szabadság ügye mellett, büntetésből 1849-ben közkatonaként nyolc évre kényszersorozták egy osztrák ezredbe. Leszerelése után altisztként helyezkedett el egy osztrák magánvasútnál. Bécsben telepedett le, itt is vett feleségül egy Julia Helmreich nevű német nőt. 1866. febr. 18.-án született fiuk, Szálasi Ferenc, a majdani Nemzetvezető édesapja[4].

A fiatalember - apja viszonylag korai halála után, vélhetően szociális okokból - a katonai árvaiskolába került, majd Pozsonyban folytatta tanulmányait, melyek befejeztével katonai tisztviselőként helyezkedett el[5].

Szakmár Erzsébetet vette nőül, s legidősebb fiukként 1897. júl. 6.-án Kassán született Ferenc. A Szálasi család következő férfitagjainak pályáját az idősebb Szálasi Ferenc saját foglalkozásával jelölte ki, mivel 1927-re nyugalmazott katonai építési számvevőségi tanácsosként ment nyugdíjba, ami az őrnagyi rangnak felel meg. Tehát mind a négy Szálasi-fiú katonai pályára lépett: Béla és Károly tényleges tisztként, Rezső tüzérszertári tisztviselőként szolgált, az ifj. Ferenc pedig „cőger" lett a kőszegi k. u. k. német tannyelvű alreáliskolában. Innen került a bécsújhelyi katonai akadémiára, ahol 1915 szeptemberében hadnagyi rangban végzett. A világháború végéig – csupán két hónapot töltött távol a fronttól, azt is hadikórházban sebesülése miatt – kiemelkedő teljesítményt nyújtott. Megkapta a Vaskoronarend III. fokozatát is, ami többnyire a törzstisztek kitüntetése volt, alantasok csak ritkán kapták.

1918-tól a tiroli császárvadászok 2. ezredének főhadnagya. Szeptemberben a franciaországi frontra vezényelték, ahol egy rohamszázad, majd az utolsó napokban egy rohamzászlóalj parancsnoka. A kapituláció után az alakulatot feloszlott, Szálasi pedig karácsonykor hazatért szülővárosába, Kassára. Mivel azonban a Felvidék hamarosan a cseh-szlovák egységek megszállása alá került, Szálasi pedig nem akart az új hatalom kiszolgálója lenni, így 1919 januárjában Budapestre utazott. Itt a hadügyminisztérium külügy futárszolgálatánál kapott beosztást. Hamarosan küldetést is kapott, a Kelet-Galíciában rekedt magyar hadifoglyok hazahozatalára felállított bizottság számára vitt ki egy tiszttársával pénzt. Hazaérése után súlyos betegségbe, valószínűleg az akkor elterjedt spanyolnáthába esett, amiből lassan felépülve a miskolci lópótlási alakulathoz került. Ebben a nyugodt pozíciójában vészelte át a Tanácsköztársaság viharát. A román megszállás alatt a nemzeti hadsereg tisztjeként Mezőkövesden kisegítő-rendfenntartó polgárőrséget szervezett, majd császárvadász múltjára tekintettel a gyöngyösi vadászzászlóaljhoz került. A forradalmakat csak kívülről szemlélte, semleges magatartást tanúsított[6].

---

[3] Ungvári Gyula: Szálasi Ferenc életművének megítélése. In: Szálasi Ferenc: Hungarizmus. Gede Testvérek. Bp., 2000. 12. p.

[4] Sipos: i. m. 12. p.

[5] Ungvári: i. m. 12. p.

[6] Sipos: 13. p.

Ekkoriban kezdte el képezni magát a társadalomtudományokban. 1920-21-ben elvégezte a hajmáskéri „alantas tiszti tanfolyamot" is, így közel két éve maradt a vezérkari tiszteket képző hadiiskola felvételijére való felkészülésre.

Mivel a trianoni békediktátum megtiltotta a vezérkar létrehozását, vezérkarra viszont értelemszerűen szükség volt, a rendelkezést meg kellett kerülni. A vezérkar így mint a Honvédelmi Minisztérium VI. (katonai) főcsoportfőnöksége titokban működött. A tiltás miatt a tisztek felkészítését szintén titokban kellett végezni. Szálasi a miskolci 13. honvéd gyalogezred kötelékéből vonult be 1923-ban a hadiiskolára a magas szintű felvételi vizsga sikeres letétele után. Jó előmenetelét 1924-ben már századosi előléptetéssel ismerték el, majd 1925-ben kitűnő eredménnyel végezte el a képzést. Ez után Sopronba vezényelték, hogy gyalogos alapképzettségét tüzérségivel bővítse. Mindezek betetőzéseként 1925 decemberében vezérkari állományba került. Érdemi tevékenységét 1926 februárjában kezdte meg a HM VI. főcsoport-főnöksége 4. osztályának továbbképzési alosztályában. 1929-ben három hónapos kiküldetést kapott Párizsba, ahol az Istitut du Panthéon-ban csiszolhatta francia nyelvtudását[7]. Hazatérése után kb. egy évig kötelező csapatparancsnoki szolgálatát töltötte Debrecenben, a 11. honvéd gyalogezrednél. Ezredtársa, Kádár Gyula szerint közvetlensége és emberarcúsága miatt legénysége kimondottan szerette[8].

Többi tiszttársa azonban eltérően vélekedett Szálasiról, egyesek bámulták kivételes olvasottságát, mások zabolátlan és tudálékos embernek tartották. Barátai lehettek többségben, mivel a debreceni ezrednél már egész kis baráti asztaltársaság kerekedett köré. Ezeket a tiszteket a csapattól való búcsúja alkalmával Szálasi ezüst cigarettatárcával lepte meg, melybe sokat sejtető feliratot gravíroztatott: *„Viszontlátásra a barrikádokon!"* Azt viszont, hogy a barrikád melyik oldalán képzelte el egykori bajtársait, ma is homály fedi.

Szálasit 1930-ban visszahelyezték a fővárosba, ahol az I. honvéd vegyesdandár parancsnokság vezérkari osztályának vezetőjévé nevezték ki. Ebben a beosztásban készült fel a különösen magas szintű vezérkari törzstiszti vizsgára, amely az előrelépés, sőt a testületben való bennmaradás feltétele is volt. az ún. „arkangyalvizsgát" 1933. máj. 1-én Szálasi évfolyamelsőként tette le, így 36 évesen már vezérkari őrnagy lett[9].

Ez az ígéretes katonai pálya végül nem pusztán a kortársak értetlensége, hanem Szálasi saját céltudatossága, sőt makacssága miatt ingott meg, majd tört ketté. Egyre bővülő ismeretanyaga és kikristályosodó nézetrendszere azonban megerősítette azon hitében, hogy a lehető legjobb úton jár.

A politikus szárnypróbálgatásai és első konfliktusai

Szálasi kora közvéleményéhez hasonlóan mélységesen elutasította a trianoni békediktátumot, de a többségtől eltérően nem csak a veszteségeken kesergett és felszabadító háborúból ábrándozott, hanem már a lehetséges megoldási koncepciókat kezdte kidolgozni Magyarország feltámasztására. Világosan látta, hogy a sikeres hadviselés átfogó gazdasági és társadalmi reformokat kíván, ezért ezek megvalósítása adta töprengései kezdőlépését. Legnagyobb problémának a munkásság hozzáállását tekintette, ezért ennek kedvező megoldására különösen nagy hangsúlyt fektetett. A konfliktusok gyökerét abban látta, hogy az

---

[7] Sipos:. p.

[8] Kádár Gyula: A Ludovikától Sopronkőhidáig 1. Bp., 1978. 247. p.

[9] Sipos: 14-15. p.

össznemzeti és munkásosztályi érdekek nincsenek párhuzamban. A kérdést alaposan, minden oldalról körüljárta, eredeti nyelven tanulmányozta Marx Tőkéjét, és Kautsky Marx gazdasági tanai című munkáját is forgatta. Ezeket egysíkúságuk miatt nem tudta elfogadni, s ez új lendületet adott autodidakta felkészüléséhez. Tudásszomja nem ismert határokat, olyan csemegeszámba menő tudományágakkal is ismerkedett, mint pl. az energiagazdálkodás. Minden szabad idejét a felkészüléssel töltötte, önmagára szinte nem is gondolt.

Egymás után születtek tanulmányai, melyek a hadsereghez kapcsolódóan elsősorban társadalmi problémákat feszegettek. Egyik ilyen írásában a tiszti házasságokat bénító kaució eltörlését javasolja, helyébe pedig egy átfogó házassági támogatási rendszert tartana helyesnek, melynek törlesztésébe a gyermekek is beszámíthatóak lennének[10].

Ez a téma azon kevesek egyike, amelyben Szálasi maga is érdekelt volt. 1927. májusában ugyanis megismerkedett az akkor 21 éves Lutz Gizella tisztviselőnővel. Az akkor még csak vezérkari százados Szálasi után horribilis összegű, 60.000 pengő[11] kauciót[12] kellett volna letennie a Lutz családnak, amire képtelenek voltak. Szálasi saját állítása szerint 1938-ig önmegtartóztatásban élt, és csak 1945 ápr. 29-én kötöttek házasságot. (A szerelem tehát legyőzte a maradi társadalmi szabályokat, de Szálasiné kálváriája férje halála után kezdődött igazán. 1945. júliusában tért haza, és azonnali letartóztatása és internálása után 1953. decemberében 12 év börtönre ítélték, noha semmilyen szerepet nem vállalt a Hungarista Mozgalomban. A Legfelső Ügyészség elnöke döntésének alapján 1957. febr. 28-án a kalocsai fegyintézetből feltételesen szabadlábra helyezték özv. Szálasinét, és mivel sehol sem volt rá panasz, 1975. okt. 13-án a fővárosi Bíróság mentesítette a büntetett előélet hátrányos jogkövetkezményei alól[13].)

1930. szept. 1-jén Szálasi katonai tevékenysége során is összetűzésbe került feletteseivel, mert kiállt a munkásság harcos mozgalma mellett. Az említett időpontban ugyanis a budapesti honvéd vegyesdandárt a mozgósított rendőri egységekkel együtt karhatalmi készültségbe helyezték. Amikor a tüntető munkások által előidézett helyzet a tűzparancs kiadására adott okot, Sztranyavszky Sándor belügyi államtitkár a vegyesdandár parancsnokságán szolgáló Szálasitól telefonon keresztül követelte páncélgépkocsik tűzparanccsal való bevetését. Erre Szálasi állítólag a következő vehemens választ adta: *„Az a kimondhatatlan és határtalan szerencséd, hogy a munkások élén ez a ronda zsidó társaság áll és nem én. Mert ha én állnék ott, Istenemre mondom, nem állnál már itt a távbeszélőnél s nem adnál ilyen bornírt utasításokat. A páncélosok ki fognak futni, de jelentsd meg a gazdádnak, hogy lőni nem fognak, hanem jelentkezek majd a helyszínen parancsnokló karhatalmi parancsnoknál, aki jobban tudja, mit kell cselekednie mint te a zöld asztalnál..."* Más forrás nem erősíti meg, hogy a beszélgetés valóban így zajlott le, de tény, hogy a rendelkezésre álló és a tüntetésre kivonult 7 páncélgépkocsi nem nyitott tüzet[14].

Szálasi továbbra is meglévő vitaestjeinek helyszínéül az I. vegyesdandár tiszti étkezdéjének és a közeli Belvárosi kávéház törzsasztalai szolgáltak. Szálasi az itt betöltött vezérszerepe és nézetei radikális nézetei miatt került először konfliktusba a felső vezetéssel, köztük vit. Jákfai Gömbös Gyula honvédelmi miniszterrel.

---

[10] Sipos: 15. p.

[11] Az összeg értékének érzékeltetéséhez egy köznapi példa: a korszakban egy vidéki napszámos 1-2 pengő napszámra számíthatott.

[12] Más forrás szerint ez az összeg 100.000 pengő lett volna. Ld.: Dr. Frank László: Zöld ár. Zrínyi katonai kiadó, Bp. 1975. 175. p.

[13] Szakály Sándor: A magyar katonai elit 1938-45. Bp., 1987. 224 és köv. p-k.

[14] Sipos: 16. p.

A budapesti rendőr főkapitányság országos hatáskörű politikai nyomozó osztálya Hetényi Imre főkapitány helyettes vezetésével a tisztikart is szemmel tartotta, a felforgató eszmék terjedését megakadályozandó. 1930-31-ben ugyanis bizonyítékok kerültek napvilágra, arra vonatkozólag, hogy honvéd- és csendőrtisztek is részt vettek egy fegyveres puccs tervezésében[15]. Némileg összefügg ezzel az állítással, ill. megerősíti azt Laczkó Mikós azon állítása, miszerint Szálasi már 1930-ban belépett volna a Taby Árpád ny. testőrőrnagy által alapított Magyar Élet Szövetség nevű titkos fajvédő körnek[16]. Hetényi ezért is hívta fel Gömbös figyelmét egy Szálasi nevű vezérkari századosra, aki felforgató eszméket terjeszt.
Adjuk át itt azonban a szót magának a legfőbb érintettnek, Szálasinak; aki a szüleihez írt őszinte hangvételű, részletes levélben számolt be a történésekről:

Kedves jó Szüleim! *Bpest, 1931. okt. 4.*

Nagyon köszönöm a jókívánságokat és az ezekhez mellékelt édességeket. Mindkettőnek hasznát fogom venni. Az egyik a szellememet, a másik a testemet fogja serkenteni.
Köszönöm, hogy figyelmeztettetek arra, hogy okt. 4. is van a világon, mert a jó Istenke látja lelkemet, teljesen elfelejtettem volna ezt a személyemmel kapcsolatos nevezetes dátumot.
Engedjétek meg, hogy elkésve bár, de én is jókívánságaimat tolmácsoljam apának azzal a kijelentésemmel: „Seit nur ruhig, die zwei Fraun werden es schon tun[17].”
Ne haragudjatok, hogy olyan ritkán írok. Hogy apa kedves soraira eddig nem válaszoltam, azonban annyi meglepő dolog ért engem, hogy az események gyors sodrában nem volt alkalmam arra, hogy Nektek kimerítő képet adhassak a lepergett eseményekről.
Felhasználom ezt az alkalmat, hogy nevem napja, helyesebben a Ferik névnapja alkalmából, részletesen elmondjak mindent, hogy mint eddig is könnyíthessek magamon.
Bevezetésül annyit, hogy f.é. augusztus 25-vel életemben fordulóponthoz érkeztem. Erről fogok beszélni.
Augusztus 25-én fenn voltam a HM. VI-1. osztályában, hogy a határvédelemmel kapcsolatos súlyos kérdésekben döntést kapjak a hadműveleti osztályban. A tárgyalást éppen befejeztem, midőn szólt a telefon és engem Rátz tábornok úr sürgősen magához hívatott. Én átmentem a VI-4. osztályba és útközben úgy gondoltam, azért hívat magához, hogy velem a nála levő tanulmányomról beszéljek. (Megjegyzem, ez a tanulmányom a Magyar Katonai Szemle novemberi számában fog megjelenni és folytatása a már megjelent tanulmányomnak.) Amikor megérkeztem az osztályba, Rátz tábornok úr már várt és azzal a meglepő kérdéssel fordult hozzám: „Te meg mit csináltál?” Nagyon bambán nézhettem reá, mert mindjárt folytatta is: „Gömbös kegyelmes úr meghagyta nekem, hogy kerítselek elő téged, és vezérkari főnököddel és a parancsnokoddal egyetemben vezesselek elő. Várd meg itthon a két urat és gyertek azután együtt fel a HM. úr előszobájába, én előre megyek.” Ő tényleg elment, magával vitte a minősítvényemet, én meg vártam a Decleva ezredesre és Megay kegyelmes úrra. Kb. 11 h 30 lehetett, amikor hárman felbaktattunk a HM. úr előszobájába. Ottan már várt reánk a Rátz tbk. úr. Pár percre, hogy megérkeztünk, kinyílt Gömbös dolgozószobája, ő maga jött ki és behívatta magához először a három urat, nekem meg azt mondta: „Szálasi, te maradj még.” Fél óra hosszat tárgyaltak, azután újra nyílt az ajtó, Gömbös jött ki és mondta: „Gyere be, Szálasi!” Szálasi bement azzal a gondolattal, hogy mi az ördögöt akarnak tőle. Az előszobában levő emberek úgy bámultak rám, min a borjúk az új kapura.
Gömbös kezet fogott velem, szívélyesen üdvözölt és hellyel kínált meg. Öten ültünk az asztal körül. Valóságos kerekasztal-konferencia volt. Befelé nagyokat röhögtem, hogy mi az

---
[15] Sipos: 17. p.

[16] Laczkó Miklós: Nyilasok, nemzetiszocialisták. Bp., Kossuth, 1966. 44. p.
[17] „Légy csak nyugodt, a két nő majd gondoskodik róla.” (ritkán használt német közmondás)

istennyila ütött ezekbe a jóemberekbe. Megtudtam, amint Gömbös a következőképpen fordult felém. „Azért hívattalak, mert rendőri titkos jelentés szerint te egy politikai összeesküvésben veszel részt, melynek az a célja, hogy a jelenlegi kormányt erőszak alkalmazásával megbuktassa, egy egész új rendszer alapjait rakja le. A Kormányzó Urat ezzel az erőszakos ténykedéssel befejezett tény elé akarjátok állítani és ki akarjátok nála kényszeríteni, hogy ő az általatok benyújtott új kormányt szentesítse. A jelentés szerint Szálasi Ferenc kapitány úr dolgozza ki az összes terveket minden vonatkozásban, ő adja majd meg a legkedvezőbb időpontokat a végrehajtásra és irányítja az egész puccsot, ill. hadműveleti részét. No, mondja Szálasi, igaz ez?

Mialatt beszélt, azt gondoltam, menten lefordulok a székről. A kérdésre azt válaszoltam – amikor első meglepetésemből felocsúdtam – hogy nem igaz az egész. „Akkor meg mivel magyarázod meg azt, hogy neved ilyen súlyos jelentésben szerepel?” kérdezte Gömbös.

Nagyméltóságod! Én a dolgokra más magyarázatot nem tudok adni, mint azt, hogy én mindenhol, akár bajtársak közt, akár polgári társaságokban, véleményemnek őszintén, kertelés nélkül, de a legteljesebb felelősség mellett kifejezést adok. Tudom – és talán ezt lehetne egyedül bűnnek felróni nálam -, hogy katonatiszthez, különösen vezérkari tiszthez mérve a kijelentéseket, ezek szokatlanul élesek. De mint vezérkari tisztnek, mindenkor megvolt és meglesz az önálló véleményem mindazokról a rendelkezésekről, melyeket a kormány kiadott. Türelmetlenségem és éles hangon való bírálgatásom onnan ered, hogy a jelenlegi nyomorúságos gazdasági viszonyokon igenis segíteni lehet. Meglehet, hogy ilyen tárgyban beszélgettem valakivel, aki tényleg tagja egy politikai szervezkedésnek és amikor az illető hallotta, milyen nyíltan beszélgetek ezekről a kérdésekről, engem a rendőrségnél bejelentett azzal a célzattal, hogy a rendőrség figyelmét az ő szervezkedésükről, egy stróhman[18] beállításával, elterelje.”

„Egyszóval, te azt mondod, hogy semmi összefüggésben nem vagy ezzel a társasággal” mondta Gömbös. „Én ajánlom is neked, hogy hagyjál fel a politizálással. Mert ha még egyszer ilyen ügyben elém kerülsz, kötelet kapsz a nyakadba.” „Nagyméltóságod, ha én kötelet kapok a nyakamba, akkor tudni fogom, hogy azt megérdemeltem.” Gömbös: „Azért beszélek veled ilyen baráti és bajtársi alapon, mert mind a három elöljáród (Rátz akkor szabadságon levő Rődert helyettesítette) egyhangúan kijelentette, hogy a legkiválóbb vezérkari tisztek egyike vagy. Éppen ezért, kár volna, ha politikai dolgok miatt megütnéd a bokádat.”

A súlyos kérdés megtárgyalása után elkezdett engem Gömbös faggatni, hogy milyen szervezési munkálataim vannak. A Rátz tbk. úr úgy emlékszik, jelentést tett neki erről. Én megmondottam neki elgondolásaimat, mire azt mondotta Gömbös, hogy a munkámat hozzam el neki az összes kidolgozott tervekkel, mert ő el akarja azt olvasni és a hasznosat belőle át is akarja venni. Velem pedig a szervezési kérdésekről fog majd beszélgetni, amint a munkám kezei közt lesz. A kihallgatásom után – kb. 1,5 órát tartott – amint felállottam, hogy letisztelegjek, hogy letisztelegjek, hozzám jött, jobb karjával magához ölelt és azt mondta: „Ne politizálj, mert bajod lesz belőle. Az én helyembe pedig csak akkor jössz, ha én elmentem. Előbb nem. Na, szervusz.” Másnap, augusztus 26-án, Rátz tbk. úrnál voltam és vele beszélgettem súlyos három órán keresztül szervezési kérdésekről. Megállapodtunk abban, hogy mindezeket a gondolatokat , adott esetben megmondom Gömbösnek is. Beszéd közben Rátz tbk. úr a következőket mondotta: „Megmondom neked, mi beszélgettünk Gömbössel, mikor nem voltál benn. Gömbös azt akarta, hogy téged azonnal helyezzelek vidékre, hogy kikerülj ebből a politikai társaságból. Erre én azt válaszoltam: kérlek szépen, Szálasinak éppen az a baja, hogy nem jár társaságba, hanem otthon az íróasztala mellett grüblizik és

[18] stróhman: Korabeli kifejezés, melyet előszeretettel alkalmaztak a zsidó tőkések által mozgatott magyar vállalatigazgató-bábokra. Ebben az összefüggésben talán találóbb és magyarosabb lett volna a „bűnbak” kifejezés.

emészti magát, mint Marx a padlásszobájában. Ha tehát segíteni akarunk rajta, úgy ellenkezőleg, ki kell rántanunk őt visszavonultságából, mert ha vidékre tesszük, még inkább bajt fog önmagán csinálni. Ez után a beszélgetés után hívott be téged Gömbös. Amikor elmentél, Gömbös a következőket mondotta: „A Szálasival való beszélgetéskor úgy éreztem, mintha tükörbe néztem volna, mintha önmagamat láttam volna, mint vezérkari százados, aki türelmetlen volt és mindent bírált. Egy különbség van azonban kettőnk között: én nem politizáltam, míg ő politizál. Ezt pedig nem tűröm." Ezt tudtam meg Rátz-tól. A következménye a dolgoknak pedig az, hogy január elsejétől a VI-2. oszt.-ba kerülök és még jövő év folyamán kikerülök katonai attachénak valószínűen Párizsba.

Munkámat már felvittem Gömböshöz, akinek személyesen adtam át. Miután az anya minden körülmények között megismeri gyermekét, akármit is csinálnak vele, így én is megismertem gyermekemet, habár eltorzítva, abban a nyilatkozatban, melyet Gömbös adott, egyrészt a „Magyarország", másrészt a „Reggel" c. napilapnak.

Én haladok az utamon. És az utam az az út, melyet Ti is megjelöltetek számos leveletekben: „az igazság útja". Verekedni pedig az önzetlenség és tiszta kéz fegyvereivel verekszem.

Ha szabadságra jövök, majd részletesebben beszámolok erről a dologról.

Csókolok mindenkit és maradok hőn szerető fiatok.

Feri

Ui.: A dologról lehet beszélni bárki előtt, mert futótűzként terjedt el a hír. Egyedül azt tartsátok meg magatoknak, hogy Gömbös honnan szedte a nyilatkozataihoz az anyagot, mert ha megtudja azt, akkor tényleg kipofoz a katonáktól[19].

A levél az események pontos leírása mellett Szálasit emberi közelségbe hozza. Itt mutatkozik meg először a szüleihez való őszinte, szeretetteljes és közvetlen viszonya. A kor szokásai szerint ugyanis csak elvétve volt elterjedt a tegeződés a házastársak között is, hát még a szülők és gyermekeik között. Ugyancsak itt derül ki elsőként, hogy Szálasi gyengéinek egyike volt meglehetős édesszájúsága.

A későbbiek során a Gömböstől kapott fejmosás sem változtatta meg Szálasi nézeteit, csak megerősítette azon elgondolását, hogy a politikát választja új hivatásául. A fiatal vezérkari tiszt mindenesetre az érdeklődés középpontjába került, a kormány igyekezett a lehető legtöbb információt begyűjteni róla. Már jóval Gömbös halála után történt, hogy titkárát, vit. Szakváry Emilt utasították, írja le részletesen néhai főnöke és Szálasi kapcsolatát. Szakváry ennek az alábbi jelentésben tett eleget:

A mai napon kapott utasítás alapján legyen szabad az alábbi jelentésemet megtenni.

Néhai vitéz Gömbös Gyula miniszterelnök és Szálasi Ferenc ny. őrnagy közti szolgálati és politikai kapcsolatokra vonatkozólag, mint a miniszterelnök úr volt titkára, az alábbiakban foglalhatom össze jelentésemet:

Gömbös Gyula honvédelmi államtitkársága alatt, majd honvédelmi miniszterségének kezdetén maga köré gyűjtötte a tisztikar kiemelkedő egyéniségeit, akikkel a legkülönbözőbb kérdéseket vitatta meg, s ezen megbeszélések során a kialakult nézeteket és elgondolásokat memorandumok, tervezetek alakjában készítette el. Így kapcsolódott be Szálasi Ferenc vkszt. őrnagy, aki a „Leszerelés alapelvei" és „Az állam kibontakozási terve" c. munkákat végezte el. Gömbös a tervezeteket átvette, áttanulmányozta és megjegyzésekkel látta el. Nekem nem egy ízben szólt ezekről az intelligens, markáns katonai dolgozatokról. Magam ezeket a katonai személyekről származott munkákat nem láttam, de tudom biztonsággal, hogy ezen szerzőket állandóan – legkülönbözőbb beosztásuk dacára – erősen nyilvántartotta.

[19] Idézi: Róna Péter-Zinner Tibor: Szálasiék bilincsben. II. kötet. Lapkiadó Vállalat Budapest, 1986. 194-198. p.

Szálasi Ferenc Gömbös miniszterelnöknél, titkárságom ideje alatt két-három ízben járt.
Gömbös Szálasit – dacára annak, hogy ő járult hozzá a vezérkar főnökének javaslatához, mely Szálasinak a vezérkarból való kitételét jelentette – nagyon kedvelte és becsülte. Nem egyszer beszélt Szálasiról nekem nagy szeretettel és úgy nyilatkozott, mintha megbánta volna Szálasinak a vezérkarból való kitételéhez való hozzájárulást, mely végül is annak elkedvtelenedése folytán a hadsereg elhagyására vezetett.
Állítólag vezérkari tisztekből álló küldöttség járt volna nála, hogy szót emeljen Szálasinak a hadseregben való megmaradása érdekében. Gömbös előttem, bár nem erősített meg abban a hitben, hogy tényleg volt nála tiszti küldöttség, úgy nyilatkozott, hogy „Mégis értéknek kell lenni annak, akiért vezérkari tisztek ennyire exponálják magukat”.
Egy alkalommal, mikor Szálasit kérette, az audencia után így nyilatkozott: „Tudod, ki volt itt?” „Hogyne, hiszen nekem kellett előteremtenem az éjszaka: Szálasi.” Gömbös: „Szálasi? Az alteregóm!” „Mennyiben?” kérdeztem én.
Képviselőként szerettem volna látni a NEP-ben, de a „gazember” úgy nyilatkozott, hogy köszöni a bizalmat, de nem tudja azt elfogadni, mert az az érzése, hogy ő (Gömbös) nem fogja tudni végrehajtani programját és akkor neki ki kell lépni a pártból, amelynek zászlajára esküdött a választásnál. Mivel pedig ez lenne az ő első politikai szereplése, nem akarja ezt hűtlenséggel kezdeni”.
Egy Minisztertanács előtt, amikor én a minisztertanácsi szobában voltam jelentéstétel végett elfoglalva, Gömbös miniszterelnök az ott gyülekező miniszterek előtt a következőképpen nyilatkozott:
„Nem fogunk örökre ezekben a bársony-, vagy bőrszékekben ülni. Fognak következni utánunk. Egy emberrel – figyeljetek – azonban biztosan számolnotok kell, ez: Szálasi Ferenc.”
Ezen jelentésemben foglaltakra esküt teszek.
Budapest, 1938. évi április hó 5-én

vitéz Szakváry Emil s. k[20].

Mielőtt azonban Szálasi cselekvésre szánta volna el magát, afféle virtusból jó eredménnyel letette a vezérkari törzstiszti vizsgát, nehogy azt higgyék róla, hogy ez elől menekül. A sikeres vizsga a párizsi katonai attaséi kinevezést is magával hozta, aminek viszont Szálasi egyáltalán nem örült. Ennek okát nyíltan meg is vallotta Rátznak: ő nem lesz hajlandó *„a magyar kormány disznóságait”* külföldön képviselni. Kijelentésének azonban nem sok foganatja lehetett, mivel leendő beosztására felkészítendő, 1932-ben a vezérkari főnökség 2. osztályára helyezték, ahová az attasé ügyek is tartoztak. Szálasi az új beosztást azonban egészen másra használta fel: a hazai politikai életben való tájékozódásra. Felkereste a hazai pártokat, megismerkedett vezetőségükkel, és céljaik, programjaik felől érdeklődött. Ez utóbbi mozzanatot később Dr. Györki Imre szociáldemokrata képviselő egy parlamenti felszólalásában úgy állította be, hogy Szálasi felajánlotta szolgálatait a szocdemeknek; Pethő Sándor pedig, aki az akkori Magyar Nemzet felelős szerkesztője ezt a felszólalást publikálta is a lapban, mire Szálasi mindkettőjüket kihívta párbajra. Nincsen arra utaló nyom, hogy az érintettek éltek volna a lovagias elégtétel lehetőségével, a történetírás csak Szálasi egyik párbajsegédjének nevét őrizte meg: dr[21]. Csia Sándor[22].
1933. márciusában (ekkor még y-nal írta nevét) félig-meddig provokatív jelleggel megjelentette *A magyar állam felépítésének terve* című 46 oldalas kis könyvét, s jelezte

[20] Idézi: Róna Péter-Zinner Tibor: Szálasiék bilincsben. II. kötet. 197-198. p.
[21] Csia Sándort Laczkó Miklós idézett művében tévesen vitézként említi doktor helyett. Ezzel a tévedéssel másutt nem találkozni.
[22] dr. Frank László: Zöld ár. Zrínyi katonai kiadó, Bp. 1975. 21. p.

folytatási szándékát. A konfliktus felvállalása abban rejlett, hogy munkáját több közéleti személyiségnek elküldte, így az ügy végső kimenetele nem is maradt kétséges[23].
A mű kiadásával Szálasi mintegy nyíltan felvállalta hivatásváltását, hogy katonából politikussá avanzsál. Visszatekintve az 1933-as évet maga is sorsdöntő évnek tekintette: *„1933-ban elhatároztam hogy erre az útra lépek, s azon végig fogok haladni. Tisztáztam magamban mindent. Felvetettem kérdést, fogom-e bírni a nehézségeket, fogok-e tudni élni és halni az eszméért. Nagyon komolyan megvizsgáltam magamat. Míg ez az önvizsgálat tartott, tele voltam szorongó érzéssekkel, kivert a verejték. Úgy döntöttem, hogy igen, erre az útra lépek[24].”*
Az út pedig már az elején is nagyon rögös volt, Knauz (a későbbi Szombathelyi) Ferenc vezérkari ezredes, a honvédség főparancsnokságának szárnysegédje indulatosan vonta kérdőre: *„hogy merte ezt megtenni?”* Folytatásként Szálasit 20 napi államfogsággal büntették, kizárták a vezérkarból, áthelyezték Egerbe, a 14. honvéd gyalogezredhez, ahol előbb mint lő- és fegyvertörzstiszt, majd mint első ezredsegédtiszt szolgált. 1934 októberében aztán kérte nyugdíjaztatását, és 1935. márc.1-jei hatállyal nyugállományba is helyezték[25].
Gömbös – akkor már miniszterelnök - magára ismert a lázadó Szálasiban, akiben még potenciális vetélytársat is gyanított. Tapasztaltabb politikusként körmönfont módszerrel próbálta Szálasi energiáját a saját hasznára fordítani. Először megpróbálta a nyugdíjazási kérelem visszavonására bírni, de rögtön politikai jövő lehetőségét is felcsillantotta: mandátumot kínált neki a Nemzeti Egység Pártjában, Marton Béla főtitkár mellett pedig megbízást ajánlott a NEP átszervezésére. Az ajánlat anyagi vonzata is rendkívül vonzó volt, ezzel jövedelmét 2.000 pengőre egészíthette volna ki, ami az akkoriban áhított „200 pengő fix”-es álomfizetés pontosan a tízszerese volt. Szálasi az ajánlatot következetesen elutasította. Nem ért egyet a miniszterelnök politikájával, a kormánypártot csak saját magának lenne hajlandó átszervezni, az anyagiak pedig hidegen hagyják, mert akár kéregetéssel, annyi pénze mindig lesz, *„hogy ne haljon éhen és még eszméit is valóra váltsa.”*
Gömbös azonban tovább próbálkozott, az 1935. márc. végére kitűzött választások előtt ismét felajánlott egy kormánypárti képviselőséget, mire Szálasi eleve irreális, elfogadhatatlan feltételeket támasztott. A jászberényi mandátumot kérte, mégpedig garantáltan és ellenszavazat nélkül. A kampány során beszédeit saját belátása szerint akarta tartani, s elképzeléseit a miniszterelnök figyelmébe ajánlotta megfontolás végett[26].
Ezzel a lépéssel bebiztosította magának a cselekvési szabadságot, bár egyéni helyzete nem javult. Elképzeléseit 1935-ben a *Cél és követelések* c. könyvében újrafogalmazta. Mire legújabb művével elkészült, már addigi elszigeteltségéből is kitört, mégpedig egy civil ismeretség révén. 1933-ban, egri szolgálata alatt ismerkedett meg dr. Csia Sándorral, aki ekkor egy közlekedési vállalat képviselőjeként dolgozott. Csia népszerűségnek és köztiszteletnek örvendett a környék értelmiségi polgárai körében. Ebből a közegből került ki a számos titkos szervezet egyikének, az ún. Életszövetségnek több tagja is, ahová Csia új barátját is bevezette. Szálasi itt régi alreáliskolai társával, Taby Árpáddal is találkozott, aki a viszontlátáskor már a legnagyobb tekintély volt a körben. Szálasiban az Életszövetséggel való

[23] Sipos: i. m. 19. p.

[24] Szirmai Rezső: Fasiszta lelkek. Faust Kiadó. Bp., 1946. 240. p.

[25] Sipos: i. m. 20. p.

[26] Sipos: i. m. 19. p.

kapcsolatfelvételekor ért meg a gondolat, hogy nem csatlakozik egyik nemzetiszocialista csoporthoz sem, hanem inkább saját, új pártot alapít[27].
Az elgondolást tett követte. 1935. márc.4-én Szálasi Hollán utca 10. sz. alatti első emeleti lakásában Csiával és még néhány más meghívott személlyel megtartott értekezleten deklarálta a Nemzeti Akarat Pártja megalapítását, s ennek tényét jegyzőkönyvben rögzítették. A hatályos egyesülési jogszabályok szerint egy politikai párt létrehozásához ez elégséges is volt, mivel előzetes hatósági engedélyt nem kellett kérni, de tanácsos volt az új szervezet létrejöttét a belügyminisztériumban bejelenteni. Erre május 1.-én került sor, a *Cél és követelések* mint program egyidejű mellékléssével[28].

Az addig megszokott hazai pártmodellt Szálasi elhagyta, és új vezérelvként mozgalmi pártot akart létrehozni. Már a tagfelvétel is szokatlan, spirituális ceremóniával járt. A leendő tag a csatlakozási szándék bejelentése után egy hónap múlva fogadalmat tett a helyi első világháborús emlékműnél, három hónappal később pedig a szentkeresztre illetve a feszületre esküdött. Az eskü szövege Csonka Emil szerint az alábbi volt:

"Hiszek az élõ Istenben, hiszek az élõ nemzetben, hiszek az Õsföld Életszövetségnek meg nem alkuvó harcában, igaz gyõzelmében. Szent kötelességet vállalok a kapott feladat teljesítésére. Kötelességembõl fakad számomra a jobb, amely az újjáteremtés szebb munkásságában megilletõ helyemet törvényesíti, biztosítja és megvédi! Titkot tartok, parancsot végrehajtok, az élõ Isten engem úgy segéljen. Ámen[29]!"

Az újdonsült tag végül írásbeli kötelezvényben havi néhány pengő anyagi hozzájárulás, azaz tagdíj befizetését is vállalta, amit a fegyelem és anyagi érdekek miatt számon is kértek tőle. Az egyesülési jogszabályok értelmében egyébként a tagdíjat e néven csak a kormányhatóság által láttamozott alapszabályokkal rendelkező egyesülések szedhettek. A politikai pártoknak nem volt ilyen alapszabályra szükségük, de nem kérhettek hivatalos tagdíjat sem. Persze különböző címeken, mint pl. a szociáldemokratáknál is divatos „pártadó", vagy a semleges hangzású „hozzájárulás" fizetésére kötelezték tagjaikat, de a hatósági tolerancia mellett ezt minden legális pártnak elnézték[30].

A NAP megalakulása eszmei téren is újdonságot jelentett, mivel első, 1937. júliusi körlevelében látott először napvilágot a hungarizmus, mint vezérelv kifejezése, ami aztán az 1937. okt. 24-én, a Budai Vigadóban megtartott nagygyűlésen került *„a nagy nyilvánosság előtt ünnepélyes kihirdetésre.[31]"*

A tagságot a pártszervezet tömörítette, amelyek rendszeresen megtartották pártértekezleteiket. Ezek napirendjén ideológiai előadások és aktuális helyi problémák szerepeltek. Az összejöveteleket párthelyiségek híján vendéglők és söntések különtermeiben tartották, ugyanitt működtek a pártirodák is. A pártszervezetek élére a „tízek tanácsát" választották meg, amely a „zászlósúr" irányításával működött. A „zászlósurak" munkáját választókerületenként a „zászlósfő" fogta össze. A „tizek tanácsa" időnként „suttogó"-nak nevezett megbeszélésein beszámoltak a munkáról és kijelölték a további feladatokat. Végül a személye iránt különös elkötelezettséget vállaló híveiből „hűségköröket" szervezett, akik

---

[27] Sipos: i.m. 22. p.

[28] Sipos: i. m. 25. p.

[29] In.: Csonka Emil: Hogyan történt a hatalom átvétele?

[30] Sipos: i. m. 26. p.

[31] Karsai Elek (szerk.): Szálasi naplója. A nyilasmozgalom a II. világháború idején. Kossuth kiadó, Bp. 1978. 10-11. p.

külön titulusokkal leginkább a náci „alte kampfer[32]”, tehát a legrégibb, legmegbízhatóbb párttagokra emlékeztettek.

A zászlósurak és zászlósfők személyesen Szálasinak tettek fogadalmat, aki a párt irányítását a szerényen hangzó „irodavezető” címmel összpontosította a saját kezében. A NAP indulásakor gyakran emlegetett még egy bizonyos „tekintetes urat”, aki majd a megfelelő időben lép a színre. Ez a titokzatos személy Taby volt, akivel Szálasi megegyezett, hogy majd nyugdíjba vonulása után tölt be vezető szerepet. Taby azonban egyelőre ismeretlen okokból halogatta a cselekvést, ezért Szálasi semmisnek tekintve a megállapodást nélküle folytatta a munkát.

Szálasi másik szervezési újítása a párhuzamosság volt. saját kifejezésével „két lábra állította” a NAP-ot, majd annak minden utódját. A nyíltan tevékenykedő párt mellett létrehozott egy titkos mozgalmat is. 1936-ban alakult meg a „hungarista mozgalom”, amely később időnként ugyan felszínre bukkant, de tevékenysége és létezése a hatalomátvételig gyakorlatilag rejtve maradt.

Szálasi a legális politikai küzdelemben nem mulasztotta el, hogy pártjának parlamenti mandátumokat szerezzen. Az 1935. márciusi választások előestéjén megegyezett a jobboldali Népakarat Párt vezetőjével, a kisgazda körökben ismert Csoór Lajos publicistával, hogy a Pest vármegyében lévő turai kerületben támogatja kampányát. Viszonzásként vállalta, hogy parlamentbe jutása esetén képviseli a NAP-ot. Szálasi tehát már anyagi szempontból is egy rendkívül előnyös alkut kínált Csoórnak, hiszen a parlamenti képviselőség már akkor is jelentős anyagi előnyökkel és befolyással járt. A siker nem is maradt el, az egyezséget viszont Csoór egyszerűen felrúgta[33].

A következtetések gyorsan levonattak: *„Csoórt Turán megválasztották, ahogyan tervezték, Csoór cserbenhagyja Szálasit, ahogyan nem tervezték[34].”*

1936. március-áprilisában Szálasi maga vállalta a jelöltséget a számára otthonosnak tűnő pomázi kerületben egy időközi választáson. A kéthetes kampány alatt kocsmákban, vendéglőkben találkozott a választópolgárokkal, Békásmegyeren és Budakalászon ideiglenes irodát rendezett be, sőt még alkalmi szövetségest is talált. Mivel a helyi hatóságok lehetetlenné tették, hogy Dénes István, a demokratikus színezetű Magyarországi Földműves és Munkáspárt elnöke részt vegyen a választáson, a párt helyi vezetősége megegyezett Szálasival. A megegyezés értelmében a NAP-ot *„ellenzéki testvérpártként”* tekintették, és felszólították híveiket, hogy szavazzanak Szálasira. A várt eredmény viszont még így is elmaradt[35], Szálasi az ápr. 2-án lezajlott választásokon a több, mint 12 ezer voksból csak 942-t (7,8%) kapott[36]. A vereség tanulságait Szálasi gyorsan levonta. Egyik következtetése az volt, hogy olyan utat kell keresnie a hatalom legális átvételéhez, ami független a választások eredményeitől. Mint azt megfogalmazta: *„...elvetjük a parlamentben való szereplésnek még a gondolatát is. Szabad csatamezőn fogjuk a magyarok ellenségeit harcra kényszeríteni[37].”*

Mivel 1936. októberében Gömbös belehalt régi vesebetegségébe, az utódlási kérdés pedig bizonytalanná tette a belpolitikai helyzetet, Szálasi alkalmasnak ítélte a pillanatot arra, hogy kísérletet tegyen Horthy megközelítésére egy válságkezelő tervvel, amely őt különleges pozícióba juttatná a Kormányzó oldalán. Október 8-án előzetes egyeztetés alapján,

---

32 „öreg harcos” – megtisztelő cím a régi NSDAP tagoknak.

33 Sipos: i. m. 26-27. p.

34 H. N. 1935.

35 Sipos: i. m. 27. p.

36 Sipos Péter: Őrségváltás szavazócédulákkal –1935. In: Parlamenti képviselőválasztások 1920-1990. Szerk.: Földes György, Hubai László. Politikatörténeti alapítvány. Bp., 1994. 174. p. és H. N. 1935.

37 idézi: Rozsnyói Ágnes: Nyilas uralom Magyarországon. In.: História 1994/9-10. sz. 52-53. p.

kihallgatáson volt Keresztes-Fisher Lajosnál, a Kormányzó katonai irodafőnökénél. Itt Szálasi kormányzói audencia kieszközlését kérte az altábornagytól, hogy kifejthesse nézeteit és megtehesse javaslatait Horthynak. Keresztes-Fisher kívánságára Szálasi már másnap átadott egy Emlékeztetőt, melyben mondandójának lényegét rögzítette. Kétséges, hogy az Emlékeztető eljutott-e a címzetthez, az azonban bizonyos, hogy itt elindul az a hét és fél éves kísérletsorozat, ami a kormányzói kihallgatást célozza.

A memorandumban Szálasi kifejtette, hogy szerinte a Kormányzó elszakadt a nemzettől, tekintélye megingott. Horthy alaphibája, hogy „régi kultúralapon", azaz a bethleni kormányzati rendszer alapján akarja vezetni az országot. Teljesen elavultnak nyilvánította Szálasi a liberális alapú közgazdaságot is, amelyben *„csak az ember ... elfogadott, aki vagy zsidó, vagy zsidó emlőkön szop ..."*. szerinte a nemzet a vesztébe rohan, *„ha továbbra is ezen az úton, ilyen vezetéssel halad*[38]*."*

Szálasi megoldási javaslatának lényege az volt, hogy Horthy a hadseregre támaszkodva számolja fel az eddig fennálló alkotmányos rendet, beleértve a parlamentarizmust is. Egyidejűleg vegye át a hatalmat, amelyet ezután III. Viktor Emánuel olasz király vagy Hindenburg néhai német birodalmi elnök példájára ráruház egy olyan férfiúra, *„aki erőteljesen kivezeti a nemzetet a válságból"*, ahogy Mussolini és Hitler is tették. Ezen a sajátos Horthy-Szálasi dualizmuson alapuló elképzelés a Kormányzó névleges államfői tisztével és Szálasi tényleges diktátori hatalmával Szálasi elképzeléseinek az alapját alkotta egészen 1944. szeptemberéig[39]. Minden bizonnyal a Kormányzónál vallott kudarcok késztették arra Szálasit, hogy már 1935 elején megfogalmazta új alapelvét, miszerint mozgalmát *„alulról fogja megindítani, mert meggyőződése szerint a magyar nemzetet másképpen megmenteni nem lehet.*[40]*"*

Az alulról induló szervezés aktivitását mutatja, hogy a közbiztonsági szervek 1936. szeptemberétől mind sűrűbben számoltak be Szálasiék szervező tevékenységéről a munkások körében[41]. Nem mellesleg ezzel jó néhány munkásaktivistát is nyertek a mozgalomnak[42].

1936. augusztus folyamán Szálasi rövidebb lélegzetvételű tanulmányutat tett Németországban. A rendszer titkosrendőrségének kiválóságát és Szálasira irányított megkülönböztetett figyelmét jól bizonyítja, hogy az úti készülődésről már a hónap elején tudomást szereztek[43]. Az év októberének második felét Szálasi – ezúttal már Csia társaságában – ugyancsak Németországban töltötte. Berlinben, Nürnbergben és Münchenben a náci „Kampfzeit", a hatalomért folytatott harc időszakának agitációs módszereit tanulmányozták, különös tekintettel a sajtóra. A másik kérdés, amiről Szálasi a helyszínen gyűjtött információkat, az egyház és a nemzetiszocialista hatalom viszonya volt. Magasabb vezetőkhöz az ekkor még ismeretlen vendégek nem jutottak el[44].

Sipos Péter szerint Szálasi németországi útja során vette át programjának zsidóellenes részét. Az azonban bizonyos, hogy itt ismerte fel, a pártsajtó fontosságát egy harcos mozgalom esetében. Így indult el 1937. márc. 15-én az *Új Magyar Munkás* című lap, melynek szinte

---

[38] F. L. Bp. Btvszk. 19618/1949. Szálasi Ferenc beadványa 1938. júl. (Az emlékeztető a beadvány melléklete.)

[39] Sipos: i. m. 28. p.

[40] H. N. 1935.

[41] Párttörténeti Intézet Archívuma. Csendőrségi jobboldali összesítő. 1936. okt. 2.

[42] Varga József: Bűnös nemzet vagy kényszerű csatlós? Adalékok Magyarország és a Duna-medence kortörténetéhez II. 1939-49. é.n. h. n. 167. p.
[43] Laczkó: i. m. 67. p.
[44] H. N. 1936.

teljes terjedelmét Szálasi írta. Az új sajtótermék 5000 példányát zsidóellenes tartalma miatt az ügyészség rendelkezésére elkobozták, és Szálasi ellen sajtódeliktum címén bűnvádi eljárás indult[45]. A párt szervezését azonban ez az apróság nem akadályozta, sőt az első kampányt már 1935. márciusától Szálasi személyesen irányította, és sebesen járta az országot. Alig több, mint egy év leforgása alatt közel 800 településen járt[46].
Mozgalmi szempontból ugyancsak az 1937-es esztendő első felének érdekes eseményei közé tartozik, hogy a vezetői viszálykodások miatt bomlásnak indult Egyesült Nemzeti Szocialista Párt több munkásaktivistája, valamint több kipróbált szélsőjobboldali személyiség; pl.: Barcsay Árpád ny. ezds., és Oláh Árpád újságíró, aki Böszörményi Zoltán régi híve volt[47]. Szálasi eredménnyel kecsegtető tárgyalásokat folytatott több hazafias szervezet, pl. a Turul Szövetség, vagy az egyetemistákat tömörítő Honszeretet vezetőivel, képviselőivel[48].

A rendszer gyorsan reagált az új fejleményekre. Attól tartva, hogy a NAP felszítja a többé-kevésbe sikeresen lefojtott társadalmi elégedetlenséget, igyekezett rövidre zárni Szálasi és pártja tevékenységét. A kormány és a hatóságok egyébként már õsz óta rendszeresen figyelték a hungarista szervezkedést, amelynek minden részletérõl idõrõl-idõre pontosan tájékozódott a kormányhatalom. Az ellenzéki sürgetéstõl függetlenül is a kormány már régóta elhatározta, hogy kivárva a kedvezõ alkalmat, erélyesen közbelép, hogy letörje ezt a szélsõséges szervezkedést is. Most Hetényi fõkapitányhelyettes már alkalmasnak találta az idõpontot: a detektívek megkapták az utasítást: razzia! 19:00-kor Sombor-Schweinitzer rendõrfõtanácsos adta ki az utasítást: meg kell lepni a NAP párthelyiségét. Házkutatás a Hollán-utca 10. számú házban Szálasi lakásán, házkutatás a Mecset-utca 8. számú házban, Held János nyomdájában. A rendõrség összes autóit szolgálatba állították, kb. 19:30-kor a detektívek egyszerre mind a három helyen megjelentek. A Nap-utca 19. számú ház földszintjének 2. számú kétszobás lakását bérelte ki három hónappal ezelõtt Szálasi. A lakás egyben a párthelyiség is. A kapu mellett a ház falán kis fehér tábla hirdette, hogy itt található a NAP központja, és az Új Magyar Munkás szerkesztősége. Amikor a detektívek megérkeztek, 24 férfi tartózkodott a szobákban. A detektívek elállták az ajtókat. A párt tagjait egymásután vitték az utcán várakozó autókba, majd a VIII. kerületi rendõrkapitányságra és késõbb a fõkapitányság politikai osztályára. Két mázsa röpirat és könyv szintén a fõkapitányság politikai osztályára került. A detektívek a házkutatás befejezése után Pazár Gábortól, a PV egyik emberétõl Szálasi holléte felől érdeklődtek. Pazár megadta kért felvilágosítást: Szálasi Pomázon van, gyűlésen vett részt. A detektívek így inkább vártak.

Este tíz óra volt, amikor Szálasi megérkezett. A rendõrtisztviselõk felszólították, hogy kövesse õket a rendõrségre, majd lepecsételték a helyiség ajtajait. Mialatt ezek az események a Nap-utcában lejátszódtak, detektívek mentek a Hollán-utca 10. számú házba is. A detektívek itt is házkutatást tartottak, ezek a jelenetek ugyanakkor megismétlõdtek a Mecset-utca 8. számú házban, ahol Held János nyomdász mûhelyében készült a NAP röpiratainak egy része. A fõkapitányságon Sombor-Schweinitzer két részre osztotta a munkát. A detektívek egyik csoportja az elõállítottak személyi adatait vette fel. A munka derekán Schweinitzerék részletes jelentést tettek az eseményekrõl Hetényi Imrének; aki azt az utasítást adta, hogy pontosan át kell vizsgálni a lazító röpiratok tartalmát. Egymás után lapoztak át a hatalmas kötegeket, a párt tagjainak névsorát. A párt tagnévsorából megállapították, hogy a NAP-nak 8400 tagja van, és ezeknek legnagyobb része vidékrõl rekrutálódott. Találtak 442 pengõ készpénzt is: az

[45] Sipos: i. m. 31. p.

[46] F. L. Bp., Btvszk. 19618/1949. I./44.

[47] Laczkó: i. m. 69-70. p.
[48] Laczkó: i. m. 82. p.

összeg is a rendõrségen maradt. Ezután Schweinitzer fõtanácsos maga elé vezettette Szálasit. A rendõrfõtanácsos a kihallgatásról hosszú jegyzõkönyvet vett fel, amelyben Szálasi elmondotta gondolatmenetét, mindazokat a terveket, amelyeket már a röpiratokban is kifejtett. Közben a szomszéd szobákban is részletes jegyzõkönyveket vettek fel az elõállítottakról, akiket Hetényi utasítására azután el is bocsátottak a rendõrségrõl, ötös csoportokban távozhattak a fõkapitányság épületébõl. Szálasi kihallgatásának befejezése után Schweinitzer közölte vele, hogy az éjszakát a nyomozás érdekében a fõkapitányságon kell töltenie. A nyugalmazott õrnagynak természetesen nem lehetett észrevétele, az egyik detektív-szobában helyezték el, két detektív õrizte. A vizsgálat természetesen ezzel még nem fejezõdött be. Detektívek dolgoztak tovább, megállapították, hogy Szálasi a kommunistáktól ellesett sejtrendszer alapján szervezkedett, így ebből a tényből újabb aljas fegyvert kovácsolhattak ellene. Pénteken 8:00-kor Hetényi elé vezették Szálasit. Hetényi közölte vele, hogy a rendõrség õrizetbe veszi, és hogy ügye elbírálására átadja õt a fõkapitányság bûnügyi osztályának. A rendõrségen lefoglalt könyvek, iratok, röpiratok és jegyzõkönyvek szintén a bûnügyi osztályra kerülnek, ahonnan az ügyészségre viszik majd át a lefoglalt kétmázsás nyomtatványhegyet. Az elkészült rendőrségi jelentés megállapította: *„Megállapítást nyert, hogy a pártot teljesen diktatórikus alapon szervezkedett. Vezetõség nincsen. Maga Szálasi Ferenc a párt vezére. Az adminisztratív teendõk dolgában dr. Erdélyi Kálmán magántisztviselõ segédkezett neki. A párt vidéki szervezetének lenyomozása folyamatban van. A királyi ügyészség Szálasi Ferenc és társai ellen a büntetõ törvénykönyv 173. és 174. §-ai alapján az állam és társadalom törvényes rendjének felforgatására irányuló bûncselekmény miatt a büntetõeljárást megindította. Szálasi Ferencet a rendõrség õrizetbe vette és a további perrendszerû eljárás végett a királyi ügyészségnek fogja átadni."* Több tárgyalás után végül az elsõfokú bíróság meghozta az ítéletet. A büntetõtörvényszék elnöke a következõkép hirdette ki az ítéletet: *"Szálasi Ferencet az állam és társadalmi rend felforgatására irányuló izgatás és hitfelekezet elleni izgatás vétsége címén három hónapi fogházra, valamint háromévi hivatalvesztésre és politikai jogainak elvesztésére ítélte a bíróság."* Ezen kívül még elrendelte a röpiratok összes példányainak elkobzását és az ügy jogerõre emelkedése után az ügyészséghez való átadását megsemmisítés céljából. Az elnök ezután az ítélet terjedelmes indokolását, majd az enyhítő- és súlyosbító körülményeket ismertette. Előbbieknél kvázi védelmébe vette a zsidóságot, sőt, igyekezett egybemosni Szálasit a bolsevikokkal; az utóbbiaknál viszont leszögezte, *„hogy büntetlen elõéletû. Hazafisága - rosszul felfogott hazafisága - szintén enyhítõ körülmény. De súlyosbító körülményt is talált a törvényszék akkor, amikor megállapította, hogy a magyar katona, a fegyelmezettség õre, vétett a fegyelem ellen"*. 1937. ápr. 24-én hozták az elsõ háromhavi ítéletet, ezt követték az újabb perek, vádak és újabb, súlyos szabadságvesztések. Államfelforgatás, nemzetgyalázás, lázítás címén indítottak újabb hajszát Szálasi ellen. Több letartóztatás, vizsgálati fogság, rendõri felügyelet után 1937. nov. végén állt ismét bírók elõtt Szálasi, nov. 30-án kimondták az újabb, tízhónapi államfogházra szóló ítéletet - lázadás bûncselekménye miatt. A vádbeszéd és az ítélet indokolása így hangzott: *"Bár Szálast mozgalma kétségen kívül az õ egyéni kezdeményezésén nyugodott, de idegen eszmék és elgondolások adták meg az alapot tevékenységéhez s programja nem a magyar talajból fakadt. Felteszem a kérdést, honnan veszi Szálasi Ferenc azt az erkölcsi erõt, amellyel a nemzet életében ilyen döntõ változást kíván létrehozni? Maga sem hiheti el magáról, hogy ehhez elegendõ a túltengõ öntudat, s az ezer sebtõl vérzõ magyar politikai életben szabad futást kell engedni a még ki nem próbált új politikai elgondolásoknak. Ezt a mozgalmat nem történelmi erõk vetették felszínre, hanem az elégedetlenség és a külföldön elért sikerek."* A továbbiakban részletesen foglalkozott Szálasi mozgalmának célkitûzéseivel s rámutatott arra, hogy a mozgalom pozitív célkitûzései ideálisak, negatív oldala, amit lerombolni akar, veszélyes, mert a romboló sohasem tudja, hogy az az út, amelyet kijelölt, hova fog vezetni. Szálasi elsõ munkájában még akadémikusan foglalkozott politikai

kérdésekkel, késõbb azonban nyíltan fellépett a kormánnyal szemben és harci utasításában már illegális útra tért. Nem titkolja, hogy célja az alkotmányos rend lerombolása és új életforma létesítése. Elveti a parlamentarizmust, diktatúrát akar teremteni. *„Nem öröm vádlottak padján látni egy vitéz katonát,* - mondotta ezután az ügyész - *aki a nemzet jobb jövõjén aggódik, de el kell járni az ellen, aki Magyarország ezeréves tartópillérei ellen vezet rohamot. Szálasi politikai elgondolása élesen sérti a magyar történelem tradícióit. Olyan idõket élünk, hogy azok a nemzetek, amelyek nem rendelkeznek õsi alkotmánnyal, alkotmányt és õsi mítoszt kreálnak, amely legjobban megfelel céljaiknak. Nekünk megvan az õsi alkotmányunk és szent-korona-mítoszunk, Szálasi ellenségesen áll szemben ezzel a gondolattal. Nem merülhet fel olyan nemzeti feladat, akár a legmodernebb szociális probléma sem, aminek a magyar alkotmány útjában állana. 1919 óta ilyen súlyos támadás a magyar alkotmányosságot nem érte. Mindenkinek tudomásul kell vennie, hogy itt minden törekvés csak az alkotmány sáncain belül kereshet érvényesülést."* 17:00-kor ismét zsúfolásig megtelt a törvényszék nagy esküdtszéki terme. Szemák elnök mély csendben hirdette ki az ítéletet, amely szerint a büntetõtörvényszék Szálasit bûnösnek mondja ki lázadásra való szövetkezés vétségében és ezért tízhónapi államfogházra ítéli. A vizsgálati fogságban eltöltött 12 napot a büntetésbe beszámítja, egyben elrendeli a vizsgálat során lefoglalt pénznek és több röpiratnak az elkobzását. Az ítélet kihirdetése után Szemák tanácselnök megkezdte az ítélet indokolásának ismertetését. *„Kiemelte, hogy Szálasi pártját megalakítva, a szervezkedést eleinte nyilvánosan folytatta s a szervezkedés részleteirõl a rendészeti hatóságok is tudomással bírtak. A pártban katonai fegyelem uralkodott, egyes ki nem derített párttagok pedig anyagiakban jelentõs összegekkel támogatták a mozgalmat. 1937 márciusában a mozgalmat forradalmi megindulásra alkalmas szervezetté fejlesztette s az ekkor kiadott röplap tartalma szerint arra irányult, hogy a vádlottat és pártját a közhatalom birtokába juttassa. A vázolt jogsértõ eredmény elérésére alkalmas tömörülést, a cselekmények elkövetésére alkalmas módokat s eszközöket a párt megalakításával s a pártnak a pártvezér utasításait gondolkodás nélkül követõ szervezetté reformálásával megteremtette. Az újjászervezett pártban rajtaütés célzata rejtõzött, a párt mûködése az országlás rendjére állandó veszélyt jelentett s csak a pártvezér vádlott intését várta, hogy nyílt erõszakhoz folyamodják. E lehetõség kiaknázásának megengedése a törvény, a jog, a szellemi erõ helyébe a polgárháborút tenné a társadalmi meggyõzés eszközévé. A kifejtett okoknál fogva a vádlott pártmozgalmi tevékenységében a törvényszék a lázadásra való szövetkezés bûncselekményének tényálladékát ismerte fel. A törvényszék enyhítõ körülményként mérlegelte a vádlottnak a harctéren szerzett különleges érdemeit s azt, hogy tettének indító oka korláttalan politikai rajongása volt."* Az ítélet ellen az ügyész az eltérõ minõsítés s az enyhítõ szakasz alkalmazása miatt, a védõ is és Szálasi is a bûnösség megállapítása miatt fellebbezést jelentett be[49].

A képviselõház bizottsági üléstermében 1937. ápr. 13-án esett elõször szó Szálasiról és mozgalmáról, a "népakarat pártjáról." A kisgazda Eckhardt Tibor felszólalásában a szélsõséges izgatások ügyével foglalkozott: *"Nem vagyok hajlandó magamat eltéríteni attól, - mondotta - hogy a legerélyesebben követeljem a kormány szigorú intézkedéseit a szélsõséges izgatások megszüntetésére."* Aktatáskájából elõvett egy nyomtatott papírlapot és kijelentette, hogy leteszi a bizottság asztalára azoknak az adatoknak egy kis töredékét, amelyek önmagukban is bizonyítják, hogy kik a lázítók ebben az országban, kik lázítanak a törvényes rend ellen. Hangoztatta, hogy ez az izgatás mindeddig nem részesült erélyes megtorlásban a hatóság részérõl. Felhívta a kormányt, hogy végre cselekedjék. Majd részleteket olvasott fel a nyomtatott röpcéduláróI, amely a Szálasi-féle "népakarat pártjának" mozgalmi "harci utasítását" tartalmazta.

[49] Csonka: i. m.

A magyar politikai életben ekkorra már kialakult egy nem-nyilas, de Szálasival és eszmeiségével feltétlenül szimpatizáló réteg, amely a hatósági intézkedések foganatosításakor szót is emelt Szálasi érdekében. Csoór Lajos úgy jellemezte a hatalom lépéseit, mint *„egy letűnőben levő rendszer védekezése”*, amely *„egy új rendszerrel, egy új világgal szemben”* valósul meg[50]. Amikor Szálasit első alkalommal bebörtönözték[51], az Első Szociálnacionálé Végrehajtó Bizottsága e szavakkal fordult a *„Magyar Testvérek”*-hez: *„Míg idekinn purim-ünnepet tartanak a feudál szabadzsákmány nagytőkései és azok csatlósai, ugyanakkor egy rab rács mögül erős akarattal, nyílt tekintettel néz a messzeségbe[52].”* A fejlett sajtótechnika ugyanakkor hivatalos kérésre úgy állította be Szálasit és mozgalmát, mintha az bolseviki céllal szervezkedne. Éppen ezért szinte valamennyi lap a perrõl szóló cikkek második alcímeként kommunista szervezkedés leleplezését is közölte, együtt jelentették a nemzetiszocialista és baloldali szervezkedés elleni bûnügyeket, hogy ezzel azonosnak tüntessék fel a kettõt[53].

Kevesen tudják, hogy 1937 nyarán Szálasit brit ügynökök keresték fel, s felajánlották, hogy támogatják a mozgalmat, amennyiben az hitet tesz egy délkelet-európai konföderáció mellett. Szálasi visszautasította az alkuízű ajánlatot, egyszersmind rájött arra, hogy az általa megálmodott államalakulat neve, a Hungária Egyesült Földek elnevezés zavaró lehet. Ő ugyanis sem konföderáció, sem föderáció megoldásában nem gondolkodott. A félreértések elkerülése végett ettől kezdve inkább a Hungarista Magyar Birodalmat használja[54].

A párt aktivitását a bírósági eljárás sem akadályozta, de legsürgősebb feladatnak egy megfelelő fedőpárt létrehozását tekintették, melynek fedezete alatt tovább folyhat a politikai küzdelem és a Hungarista Mozgalom kiépítése is. A terv megvalósításához pont kapóra jött az 1937 júniusában alakult Magyar Fajvédő Szocialista Párt, melynek vezetői vit. Endre László gödöllői, és gr. Széchenyi Lajos Somogy megyei nagybirtokos (2890 hold) voltak. Mindenki tudta, hogy az együttműködés kölcsönös előnyökkel járhat, ezért Endréék örömmel vették a tapasztaltabb Szálasi ajánlatát. A kooperáció megalapozására Szálasi és Endre 1937. aug. 1-jén „életszerződést” kötöttek. Ebben kimondták, hogy a feloszlatott NAP és a megszűnő Magyar Fajvédő Szocialista Párt helyébe életre hozzák a Magyar Nemzeti Szocialista Pártot[55]. A szerződéssel Szálasi célja nyilvánvalóan a felszínen maradás és a politikai bázis szélesítése volt. Csia Sándor és Széchenyi Lajos a vezető helyettesi posztokat kaptak az új pártban.

Átmenetileg új társadalmi bázist jelenetettek a magyarországi németek nemzetiszocialista érzelmű elemei is. Kormányértesülések szerint ugyanis a svábokat tömörítő Volksdeutsche Kameradschaft tagjai azt a birodalmi utasítást kapták, hogy amíg létre nem tudják hozni a saját, magyarországi német nemzetiszocialista pártjukat, lépjenek be a Magyar Nemzeti Szocialista pártba. Ez okból kifolyólag került Szálasival kapcsolatba Rothen Ferenc is, aki Németországban is hűen propagáltatta a Hungária Egyesült Földek gondolatát[56].

---

[50] Laczkó: i. m. 85. p.

[51] Szálasi letartóztatásának szomorú érdekessége, hogy szinte pontosan 100 évvel történt Kossuth bebörtönzése után, amely már akkor is a megtorlási hullámot jelezte.

[52] Laczkó: i. m. 88. p.

[53] Csonka: i. m.

[54] Ungvári: i. m. 14-15. p.

[55] Sipos: i. m. 32. p.

[56] Tilkovszky Lóránt: Ez volt a Volksbund. A német népcsoportpolitika és Magyarország 1938-1945. Kossuth kiadó, Bp., 1978. 23-24. p.

A szélsőjobbos körökben tekintélynek örvendő Szálasi dolgát megkönnyítette, hogy a többi nyilaspárt időközben megfelelő vezetés híján felaprózódott, és ezeket Szálasi saját pártjába tudta olvasztani[57].

A hazai nemzetiszocialista erők többhetes előkészítő tárgyalások után 1937. okt. 24-én a budai Vigadóban rendezett gyűlésen deklarálták a Magyar Nemzeti Szocialista Párt megalakulását. Az est főszónoka természetesen maga Szálasi volt. Beszédében leszögezte: *„Elvben az idõben mindenkinek állást kell foglalni: vagy itt, vagy amott.* (...) *Aki nincs közöttünk, az ellenünk van. Ebbõl a harcból kibúvás vagy felmentés nincs*[58]*."* Az új párt hét kisebb-nagyobb frakció egyesüléséből jött létre. Az egyesülésben a NAP-on, az ifj. Balogh István-féle Egyesült Magyar Nemzeti Szocialista Párton, és a Fajvédő Szocialista Párton kívül részt vett még gr. Pálffy Fidél szintén Egyesült Nemzeti Szocialista Párt néven működő szervezetének egyik főkerülete, a gr. Festetics-pártnak Budapest Északi Főkörzet nevű részlege, valamint az Irredenta Tábor nevű aprócska csoport, végül pedig a kaszáskeresztesek megmaradt tagjai[59]. A fúzióban – egyelőre - nem vett részt gr. Festeticsék, gr. Pálffyék, s ugyancsak távol maradt Salló János városi tisztviselő, valamint dr. Rajniss Ferenc újságíró 1936 októberében létrejött Nemzeti Frontja[60]. Ezt látszik magyarázni Rajniss 1945-ben kelt saját bevallása, mely szerint szervezetével együtt Szálasi-ellenességre helyezkedett, viszont maga Rajniss alkalomadtán ki is állt mellette[61]. A nagyszámú megjelent előtt Szálasi beszédében kifejtette, hogy a párt a teljes hatalmat akarja átvenni, mégpedig az államfő és a nemzet együttes akaratából. A PV szerint a hatalomhoz vezető úton a börtön és a szabadság édestestvérek, mivel előbbi az utat jelezi, utóbbi a célt. A cél pedig a teljes rendszerváltozás, mert csak ez hozza meg a kívánt valóságot, az ezt tükrözi új igazságot és az új – és igazi – szabadságot. Ez a rendszerváltozás csak forradalomban születhet, ez a forradalom azonban tudatos és nemes szándékú népmozgalom. Jól vezetett és építő szellemű, nem az alacsonyrendű ösztönöktől vezérelt, és nem romboló szenvedélyű tömeg hajtja végre. Ha mármost csak a nemzet akaratából – az államfő és az alkotmányos elv ellenében – akarnák a hatalmat átvenni, akkor nem az említett igazi forradalmat hajtanák végre, hanem a tömegek terrorisztikus és anarchista lázadása előtt kövezné ki az utat, ha viszont a hatalom átvételében pusztán az államfő akaratára támaszkodnának, akkor diktatúra keletkezne, ami elfogadhatatlan és nem tévesztendő össze a – hivatalos felhatalmazáson alapuló – tekintélyre építő rendszerrel[62].

Az egyesítő gyűlésen dr. Málnási Ödön történész foglalt állást azon eszmei sarokpont mellett, hogy a hungarizmus és a kereszténység egymástól elválaszthatatlanok. A gyűlés után Málnási ezen téma mentén levelet fogalmazott a Vatikán számára, melyben a magyar nemzetiszocializmus szociáletikai forrásaként az evangéliumot jelölte meg. A levelet Szálasi elküldte a pápának[63] – a válaszról adat nincs.

Az MNSZP megalakulását okt. 25-én bejelentették a belügyminisztériumban. Az új párt összekovácsolása több szempontból is komoly sikert jelentett Szálasinak. A gyűlés helyszíne már önmagában figyelmet érdemel, ha megnézzük, hogy a NAP-ot még Szálasi albérleti lakásán alapította egy maréknyi meghívott, a mostani alapítás viszont már komoly egyesítés

[57] Sipos Péter: Nyilasmozgalmak 1931-44. História 1979. 4. sz. 18-19.p.

[58] Csonka: i. m.

[59] Sipos: i. m. 33. p.

[60] Lackó: i. m. 97. p.

[61] Zinner-Róna: i. m. 39. p.

[62] Ungvári: i. m. 14-15. p.

[63] Laczkó: i. m. 97. p.

volt, s az addigi legszélesebb körű. A több száz jelenlévő végül annyira fellelkesült, hogy a gyűlés után a közterekre kitódulva Szálasit kezdte éltetni, ami később jelszóvá vált. Itt került leváltásra a régi *„Bátorság!”* köszöntés és jelszó *„Kitartás!”*-ra.

1937 végére már a vezető német lapok is felfigyeltek a Szálasi nevével fémjelzett nyilas szervezkedésekre. Az Essener National Zeitung, a Kölnische Zeitung, és a Deutsche Allgemeine Zeitung is hasábokon keresztül cikkezett Szálasi sikereiről[64].

Az új párt vezetősége elvileg háromtagú volt – Szálasi, ifj. Balogh, gr. Széchenyi -, de a gyakorlatban Szálasi személye dominált. Tovább növekedett tekintélyét harsány propaganda meghirdetésére használta fel, amelyben a hatalomátvételre való felkészülést hirdették. 1937. Szilveszterének éjszakájának és január 1-re virradó hajnalban többszázezer röpcédula hirdette a lakosságnak: *„1938 Szálasi”*[65], *„1938-ban jövünk!”*. A nyilasok akciója nagy izgalmat váltott ki mind Budapesten, mind pedig a vidéki nagyvárosok egy részén. Olyannyira, hogy ekkoriban több helyen divattá vált a nyilaskeresztes jelvény viselése[66].

A merész propagandahúzás a rendszer egyik fogásának furcsa másolása is volt, mivel Horthyék az 1938-as esztendőt Szent István király halálának millenniumának megünneplésére használták. Plakátok jelentek meg az első magyar király alakjának különböző felhasználásával, és az 1938-as évet kinevezték *„Szent István évének”*.

Szálasi a nemzetközi válságjelek alapján gondolta azt, hogy hamarosan kirobban egy háború, amelyben majd személye és mozgalma is vezető szerephez jut. Saját erejét azonban nem érezve elégnek, új, befolyásos szövetségest keresett. Felkereste az akkor már altábornagyi rangban lévő honvédvezérkari főnököt, Rátz Jenőt, hogy felvázolja neki elképzelését. E szerint a hungarista rendszer megvalósulása esetén Szálasié lenne a politikai, Rátzé pedig a katonai vezetés. Az altábornagy elméletileg nem is utasította el az együttműködést, így már új alapja is volt a felfokozott várakozásnak.

A PV folytonos szervezkedése jelentős visszhangot váltott ki ellenségei körében. Pethő Sándor útszéli megfogalmazásban, terjedelmes vezércikkben foglalkozott a Szálasi által generált hangulattal: *„Róla suttognak rémüldözve a zsidók. Vele ébrednek és nyugosznak a fantaszták, a snájdig cselekvések ábrándos kobakjai. E név jelében készül egymás karjaiba omlani a régi bugrisság és az új sviháksság*[67]*.”*

A külpolitikában is izgalmas eseményként hatott 1938. márciusában bekövetkezett az Anschluss, azaz Ausztria csatlakozása a Harmadik Birodalomhoz. Horthy ritka gyorsasággal, április 3-án reagált az eseményekre, ráadásul életében először rádióbeszédben. Jól érzékelte az új szomszéd megjelenésének feszültségét, s ezeket igyekezett ily módon megnyugtatni. A beszédben belpolitikai aktualitású intelem is elhangzott[68]:*„...Azokat, akik, bár ideális köpenybe burkoltan, de mégis egyéni érvényesülésük biztosítása céljából kísérleteznek, figyelmeztetem: el a kézzel a hadsereg közeléből!*[69]*”*

A beavatottak sejthették, hogy a felszólítás Szálasinak szól, mivel mostanra nagyszámú híve lett a tisztikar, különösen a fiatalabb korosztályok körében. 1938 kora nyarán a kormányzat kétségbeesetten igyekezett visszaszorítani a hungarizmus terjedését a honvédségben, mely okból kifolyólag többeket büntettek csapatszolgálatra való vezényléssel. Érdekükben maga Szálasi igyekezett közbenjárni a vezérkari főnöknél. Az érintetteket azzal próbálta megvédeni,

---

[64] Laczkó: 93. p.

[65] Sipos: i. m. 33. p.

[66] Varga: i. m. 168. p.

[67] Magyarság. 1938. febr. 25.

[68] Sipos: i. m. 34. p.

[69] Horthy Miklós titkos iratai. Szerk.: Szinai Miklós és Szűcs László. Kossuth Kiadó. Bp. 1965. 174. p.

hogy velük csak bajtársi kapcsolatban áll. Ezt a – egyébként meddő - közbenjárást az egyik ilyen tiszt levélben köszönte meg Szálasinak: *„Búcsúzom Tőled, kedves Ferikém! ... Én nem politizálok. Az a ti dolgotok. Én csak dicső Nagy-Magyarországot akarok. Csak kard akarok lenni és győzelmet aratni*[70]*...”*

Természetesen az idősebbek közül is többeket megérintettek a nyilas gondolatok, köztük bádoki Soós Károly ny. gyal. tábornokot, egykori NH-beli tisztet és császárvadászt. 1936-37 folyamán Szálasi több alkalommal is tájékoztatta nézeteitől a tábornokot, aki helyesléssel fogadta őket. Már régebb óta Szálasit támogatták Rátz és Ruszkay tábornokok is, de Soós igazán megfelelő szószólónak tűnt a Kormányzónál, aki a régi ismeretség miatt sem kosarazhatta ki egykori generálisát[71]. Soós ismertette Horthyval a tisztikarban észlelt „aggasztó tüneteket”, melyek feloldására *„ütött a tizenkettedik óra”*[72]. A tábornok teljes mértékben Szálasi gondolatmenetét tolmácsolta Horthynak, miszerint követni kellene a német és olasz példát. A tiszti testület belső változást követel: autokratikus kormányzást, a parlamentarizmus megszüntetését, valamint nemzeti-keresztény politika megvalósítása által a zsidó befolyás visszaszorítását a gazdaságban és a kultúrában. A nyilasoknak szervezkedési szabadságot, Szálasinak kormányzói audenciát kívánt kieszközölni, mire Horthy meglehetően vehemensen reagált. Mint azt közölte: *„Nem áll szóba olyan emberrel, aki kormányzói székéből ki akarja emelni, családja ellen merényletet készít elő.”* A Kormányzó dühét Soós tábornok fogadását néhány héttel megelőző eset is generálta. Tudniillik 1937. nov. 28-án Debrecenben az MNSZP Balogh-féle csoportjának gyűlésén Horthyt érdemei elismeréseként királynak ismerték el, és *„Éljen I. Miklós király!”* jelszóval röplapokat osztogattak[73].

Horthy mindig is érzékeny volt a királykérdésre, így ezzel a nyilasok akarva-akaratlan az elevenébe tapintottak. Bizonyára elevenen élt még emlékezetében az 1920-21-es királypuccsok rossz élménye, és az ezekkel kapcsolatos felfordulás. Az egyébként közismerten hidegvérű Horthy tehát ezért veszthette el oly hirtelen önuralmát, míg a nagyobb volumenű kérdés, a nyilasok szabad szervezkedésére vonatkozó indítvány felett szinte át is siklott.

A királykérdés ilyen szerencsétlen feszegetése a nyilasoknál is okozott egy kisebb konfliktust. Mivel Szálasi az államfői hatalom kérdésében a király személyét és időszerűtlen problémának tekintette, a zavart okozó Baloghot és néhány társát a pártfegyelem súlyos megsértése miatt kizárta az MNSZP-ből[74].

Darányi Kálmán min. elnök hajlandó lett volna teret engedni a nyilas szervezkedéseknek, azzal a feltétellel, hogy azok alkalmazkodjanak a törvényes rendhez. Igyekezett azonban keménynek is mutatkozni, 1938. február elején felszólította Széll József belügyminisztert az izgató tartalmú röplapok terjesztői – ti. a nyilasok – elleni határozott fellépést. Február 21-én a belügyminiszter a MNSZP-t a NAP-pal való azonossága miatt feloszlatta. Szálasit 72 társával együtt a VIII. ker.-i rendőrkapitányság rendőri felügyelet alá helyezte, melynek időtartama alatt tilos volt politikai tevékenységet folytatniuk. Jellemző Szálasi népszerűségére, hogy a NEP jobbszárnya akciót indított a rendőri felügyelet megszüntetéséért, és interpellációval fenyegetőzött. Megbízottaik felkeresték Darányit és Széllt, akik megnyugtatták őket. Valójában nem sok okuk volt aggodalomra, mert Szálasi a

---

[70] Idézi: Laczkó Miklós: Nyilasok, nemzetiszocialisták. Kossuth, Bp. 1966. 119. p.

[71] Sipos: i. m. 35. p.

[72] H. N. 1938.

[73] Sipos: i. m. 36. p.

[74] Margit Szölössi-Janze: Die Pfeilkreuzbewegung in Ungarn. R. Oldenburg Verlag. München, 1989. 114. p.

Nemzeti Figyelő című lap irodájában folytatta tovább tevékenységét. A fajvédő-ébredő kapcsolatairól ismert Szörtsey József szerkesztőtől még újságírói igazolványt is kapott, ami nagyobb mozgásteret biztosított számára[75].

Az egyre jobban aktivizálódó hazai német népcsoport – bár élesen bírálták a kormány tevékenységét - közönnyel konstatálták Szálasi pártjának betiltását. Dr. Basch Ferenc Berlinbe küldött jelentései ráadásul komoly ellenszenvről tanúskodnak, mert Basch féltette tőle a német népcsoport törekvéseit[76].

Szálasi tekintélyének további bizonyítéka, hogy maga a fővárosi rendőrfőkapitány, Éliásy Sándor kérette magához, aki a miniszterelnök üzenetét tolmácsolta számára. A legalizálásért cserébe kért engedmény most is az illegális eszközök elhagyása volt. Szálasi fontolóra vette az ajánlatot, de közben újabb sakkhúzáson dolgozott. A lovasberényi kerületben 1938. márc. 27-én időközi választásokat tartottak. Szálasi ide keresett alkalmas embert, aki megfelelően képviselhetné a nyilas nézeteket a parlamentben. Háziorvosa, dr. Szőllőssy László közvetítésével került végül kapcsolatba Hubay Kálmán szélsőjobboldali újságíróval, aki alkalmasnak tűnt a feladatra. Márc. 21-én létrejövő megállapodásuk az ilyenkor szokásos feltételekkel köttetett: eszmei képviseletért anyagi támogatás. A kampányhoz szükséges pénzt a nyilasérzelmű Seybert Sándor vezérigazgató biztosította[77].

Hubay ragyogó eredménnyel, közel háromezres szótöbbséggel győzött. Sikerén meglátszott az, hogy – mivel nem tudták, kit fog képviselni – a hatóságok vele szemben nem alkalmazták az ilyenkor szokásos lejárató, ellehetetlenítő módszereket. Szálasi és Hubay már a választási győzelem napján lefektették, hogy Hubay ellátja az újonnan kreált párt, a Nemzeti Szocialista Magyar Párt képviseletét. Arról is szó esett, hogy az összes szélsőjobboldali szervezetet is képviseli, *„mert így tartják gondolják elérhetőnek , hogy a parlamenti képviselők nélkül lévő, kezdeményezésükhöz közel álló párttöredékeket be tudják terelni a megalakított pártalakulásukba.*[78]*"*

Az NSZMP elnöke Hubay lett, Szálasi az országos pártvezetői tisztséget töltötte be. A pártalakulást 1938. ápr. 4-én jelentették be a belügyminisztériumban. Május 29-én a budapesti rendőrkapitányság megszüntette a felügyeletet, így végre megszűnt az a paradox helyzet, hogy Szálasi nem hivatalos tag saját pártjában, végre beléphetett.

Darányi továbbra is be akarta építeni a nyilasokat a politikai közéletbe, hogy így elejét vegye az illegális eszközöknek. Ennek elérésért most már hét mandátumot kínált, beleértve Szálasi képviselőségét is. Szálasi elfogadta a kedvező ajánlatot, de szerényen kikötötte, hogy az övé a hetedik mandátum legyen, nehogy éppen ő legyen képviselő, míg a többi arra érdemes kint reked. (Darányi fenti viselkedése adta az alapot Szálasi azon vélekedéséhez, hogy Sztójay előtt Darányi volt az utolsó magyar kormányfő, aki tisztességesen viszonyult a hungaristákhoz)[79]. Az átmeneti kedvező jelek mellett továbbra is megmaradtak a kormányoldal áskálódásai. Sulyok Dezső 1938. ápr. 26-án teregette ki a Szálasi-család hamisított szennyesét, miszerint a PV maga örmány származású[80]. Jóllehet a PV soha, semmilyen körülmények között nem kozmetikázta családfáját, a Sulyok-féle állítás enyhén szólva is durva csúsztatás volt.

---

[75] Sipos: i. m. 37. p.

[76] Tilkovszky: i. m. 1978.

[77] H. N. 1938.

[78] H. N. 1938.

[79] Ungvári: i. m. 15. p.

[80] Shovy Kálmán titkos naplója és emlékirata. 166. p.

Ezek után is érthető tehát, hogy Szálasi továbbra sem bízott meg maradéktalanul a hatalomban, amely már annyit üldözte. 1938 első felében az addig is folyamatosan működő HM keretében titkos szervezkedés bontakozott ki. Kassai-Schallmayer vezetésével megalakult egy Elit Gárda nevű illegális karhatalom, melynek tagjait számokkal jelölték. Dalbosfalvi-Pitia Illés, a fővárosi közlekedési vállalat főtisztviselője létrehozta az Országos Pártrend és Pártvédelmi Osztály-t, melynek nyilvánosan deklarált célja a rend, a párttagok és a pártvagyon védelme volt. A tagság létszáma több száz főt számlált[81].

Szálasi külföldön tanusított visszhangját jelzi, hogy még brit területekről is érdeklődtek személye iránt. 1938. jún. 30-án interjút adott Emily C. Hauptmond, a baltimore-i lapkonszernt képviselőjének. Itt többek között kijelentette, hogy a hatalomátvételt követően: *„lebontjuk a középkori feudalizmus maradványát: a nagybirtokot, és paraszti kis hitbizományokká alakítjuk; a hatalom átvétele után átdolgozzuk és a velünk világszemléleti közösségben élő államoknak ipari vákedvezményt biztosítunk; a Magyarországon állandósult zsidókérdés megoldásának gyökeresebb eszközeihez fogunk nyúlni, mint egyes más európai államok[82].”*

Darányi kormánya 1938. máj. 1-én lemondásra kényszerült. Utódjának, dr. vit. Imrédy Bélának elsődleges feladata a nyilasok kordába szorítása volt. A régi-új belügyminiszter, Keresztes-Fisher Ferenc *„a törvény legteljesebb szigorát”* ígérte[83].

A rendkívül rövid idő, két hét leforgása alatt elfogadtatott ún. „rendtörvények” az új kormány harcias nyilasellenességét fejezték ki. Horthy személyes kezdeményezésére 3400/1938. ME. számmal még rendeletet is hoztak, amely megtiltotta, hogy hivatalnokok szélsőségesnek nyilvánított szervezetekbe belépjenek[84]. További szigorításként internálótáborokat létesítettek, az ítélőtáblák székhelyén öttagú ún. különbíróságokat állítottak fel a politikai perek gyorsabb lefolytatására, megszigorították a sajtórendészetet, valamint az államfogház-büntetéseket börtön- és fegyházbüntetésekkel váltották fel. Az intézkedés „eredményét mutatja”, hogy ebben az időben a börtönben ülő politikai foglyok nagy része hungarista volt[85].

Szálasi mindezeket mintha megsejtette volna, menyasszonyával, Lutz Gizellával közölte először később elhíresült mondását: *„Nagypéntek nélkül nincs feltámadás!”* Eleinte internálástól félt, és megtette a szükséges ellenlépéseket. Szabó László római katonai attasétól bizalmas hangvételű levelekben érdeklődött, hogy számíthatna-e Olaszországban politikai menedékjogra, és ha igen, vajon kiadnák-e Magyarországnak[86]?

Az internálásra nem került sor, viszont 1939. febr. 23-án feloszlatták az NSZMP-t, amely márc. 15-én Nyilaskeresztes Párt-Hungarista Mozgalom néven újjáalakult, s így részt vett a „pünkösdi” választásokon[87].

Imrédy célja Szálasi semlegesítése, annak reményében, hogy ezzel pártja és mozgalma, valamint a velük hasonló nézeteket valló szervezetek is szétesnek. Szálasi fel is panaszolta egy törvényszéki beadványában, hogy ismételten tárgyalásokat folytattak vele, és mivel

---

[81] F. L. Bp. Btvszk. 1961/1949. Bp. királyi ügyészség. 29787/1940. kü. sz. Vádirat Bock Ádám és társai ügyében.

[82] Laczkó: i. m. 147-148. p.

[83] O. L. MTI. 1938. máj. 28.

[84] Sipos: i. m. 39. p.

[85] Ungvári: i. m. 15. p.

[86] Sipos: i. m. 39. p.

[87] Sipos: i. m. 40. p.

nézeteiből nem akar engedni, *„vagy kompromisszumokat kötni a jelenlegi rendszerrel”*, felújították a megbeszélések idejére felfüggesztett rendőrhatósági, illetve bűnvádi eljárásokat[88].

Szálasi ellen 1937-38-ban két vonulatban zajlottak le perek. Az egyik sorozat tárgyát izgatási ediktumok képezték, míg a súlyosabb ügy a NAP tevékenységének törvénytelen részei miatt indított bűnvádi eljárás volt.

1937. máj. 19-én Szálasit a bp.-i büntetőtörvényszék „hitfelekezet elleni” és „erőszakos felforgatásra való” izgatás miatt 3 hónapi fogházra, 3 évi hivatalvesztésre, és politikai jogainak 3 évre való felfüggesztésére ítélte. A fővárosi ítélőtábla nov. 28-án a szabadságvesztést 2 hónapra mérsékelte, végrehajtását 3 évre felfüggesztette és a mellékbüntetéseket mellőzte. A Kúria 1938. jan. 26-án jogerősre emelte a másodfokú ítéletet. Egy másik izgatási ügyben a törvényszék Szálasit ugyanazon a napon a Kúria Töreky-tanácsa 1 hónapi fogházra ítélte, a Tábla ezt 8 napra enyhítette, majd 1939. aug. 9-én a Kúria visszaállította az 1 hónapra szóló ítéletet. Ugyancsak 1 hónapot szabtak ki 1938. márc. 21-én szintén izgatásért a törvényszéken, ezt a felsőbíróságok is jóváhagyták.

A rövid időre szóló szabadságvesztések letöltését Szálasinak nem kellett külön-külön megkezdenie, mert mire azok jogerőre emelkedtek, már megkezdte a NAP-ügyben kiszabott fegyházbüntetésének letöltését. A budapesti törvényszék ugyanis 1937. nov. 29-én 10 hónapi államfogházra ítélte. A Tábla azonban 1938. júl. 6-án lényegesen súlyosbította az elsőbíróság ítéletét. A vádlottat az állami és társadalmi rend erőszakos felforgatására és megsemmisítésére irányuló bűntettben találták bűnösnek, ezért 3 évi fegyházra, valamint 5 évi hivatalvesztésre és politikai jogai gyakorlásának ugyanennyi felfüggesztésére ítélték. A Kúria még júl. 6-án elrendelte Szálasi letartóztatását. A bíróság előtt az utolsó szó jogán elmondott beszédét idézzük: *"A vád ellenem, hogy az ezeréves alkotmány ellen török. Ez nem igaz. Én az 1848 és 1867 óta megváltoztatott alkotmány ellen harcolok, ez ellen török. A vád képviselõje zavarosnak, értelmetlennek minõsíti célkitûzéseimet. Elnök Úr, én nem lehetek istenibb Istennél. Isten is a káoszból teremtette a mindenséget és rendjét. Ezzel leszögezte az alaptörvényt, hogy minden rend rendetlenségtõl születik meg. Ha az én célkitûzésem zavaros és értelmetlen, akkor csak azt vallom, hogy ebbõl a káoszból fog megszületni magyar népem boldogságának és jövõjének rendje. Krisztus Urunk isteni tana is csak háromszáz év múlva ültetõdött át az emberiségbe, addig nem értették meg. Így nem az én feladatom, hogy egyes emberek ítélõképessége felett bírálatot mondjak.*

A vád képviselõje leszögezte, hogy az egyes államrendszerek azért buknak meg, mert az államhatalom nem él a hatalom eszközeivel és vezetõiben megszûnik a vezetés akarata, hogy az állam rendjének megbuktatását megakadályozza. Ha ez így volna, akkor még mai napjainkban is az Árpádházi államrendszernek kellene uralkodnia. De nem így van. Államrendszereket mindig a korszellem épít vagy buktat. Az új államrendszer beépítése magyar Hazánkba nem függ sem az államhatalomtól, sem Szálasi Ferenctõl, hanem egyedül és kizáróan a korszellemet magáévá tevõ magyar nemzetem szabad akaratelhatározásától.

Büszke, gõgösen büszke vagyok arra, hogy magyar nemzetem számára a koreszmétõl parancsolt célt mutathatok, cselekvésemmel pedig utat, amelyre lépnie kell. Meggyõzõdésem, hogy Isten és Nemzetem akaratából az új életúton magyar népem alázatos szolgája lehetek és hogy eljön az idõ, amikor Nemzetem akaratának végrehajtását megkezdhetem és nem háromszáz év múlva, hanem rövidesen[89]."

Aug. 16-án, Szálasi kúriai tárgyalásának napján hungarista szimpatinzásokból és párttagokból álló tömeg tüntetett a képviselőház, 20-án pedig a Dunakorzón és a Nemzeti

[88] F. L. BP. Btvszk. 19618/1949. Szálasi Ferenc beadványa 1938. júl. (Az emlékeztető a beadvány melléklete.)

[89] Csonka: i. m.

Színháznál[90]. Mindezek nem befolyásolhatták az eseményeket: 24-én elutasították a semmisségi panaszokat és 27-én Szálasi a Markó utcai törvényszéki fogházból átszállították a szegedi Csillagbörtönbe.
A budapesti törvényszék 1940. februárjában az összes ítéletet egyesítve 3 évi, 1 hónapi, és 23 napi összbüntetést szabott ki. A Szegedi Börtönigazgatóság 6.675/1940. sz. irata szerint Szálasit 1940. szept. 27-én engedték Budapestre, és még aznap a szept. 11-én kelt Kormányzói amnesztiával szabadult[91]. A hátralévő 11 hónap 15 nap büntetést 5 év próbaidőre felfüggeszttették, és szept. 17-én Szálasi elhagyta a börtönt[92].
A börtönévek alatt megszületett a mártír Szálasi portréja, ami kiváló propagandafegyver volt. A kultusz kialakításában nagy szerepe volt Málnásinak, aki 1938 nyarától főszéktartói tisztséget töltött be. Aug. 30-án mozgalmi gyászt rendelt el, a gyűléseken pedig egy széket lefordítva, virággal díszítve tartottak fenn a vezér számára. Szétoszlás előtt a tagság felemelt karral néma imát mondott a PV arcképe előtt, amit a *„Nagypéntek nélkül nincs feltámadás!”*-felirat díszített.
Az 1939-es választások előestéjén gyakorlatilag május hónap közepére alakult ki a pártok jelöltjeinek listája. A 260 képviselői mandátumért 800-an szálltak be a küzdelembe. Ebből a tömegből a nyilaspárt 52 főt egyéni kerületben, míg 16 jelöltet listán indított. Nehezen leküzdhető akadályt elsősorban az anyagiak jelentettek számukra. A kötelező kaució, valamint a szükséges propagandakellékek mind-mind súlyos összegeket emésztettek fel. A bajt tetézte, hogy Magyarság c. lapjukat áprilisban betiltották, valamint igen sok nyilas szavazó nem kapta kézhez szavazóigazolványát[93]. Még a keresztény sajtó is negatív képet igyekezett festeni a hungaristákról, mivel – Pálffy jelmondatát átvéve – azt hangoztatták, hogy *„A föld azé, aki megdolgozza!”* Mindezért az eretneknek számító gondolatért a „zöld kommunisták” jelzőt ragasztották a hungaristákra.
Mivel azonban a nyilasok radikalizmusával egyik párt sem tudta felvenni a versenyt, aminek eredményeként 1 millió szavazat érkezett a nyilasokra, ebből 750 ezret Szálasiék kaptak. A látványos siker sem tartott sokáig, a helyhatósági választásokon már erőteljes visszaesés figyelhető meg. Amikor Szálasi szabadlábra került, megpróbálkozott a hanyatlás megállításával - sikertelenül[94]. Mindenesetre az átmeneti siker is jól jelezte, hogy sokan nem a bűnöst, hanem pusztán politikai nézetei miatt elítéltet, az áldozatot látták. Itt nyert igazolást az Út és cél híres jelmondata: *„Nem az a hatalmas, aki üldöz, hanem az, akit üldöznek!”*[95]

A hungarizmus eszmerendszere 1938 előtt

Szálasi az 1933-ban megjelent *A magyar állam felépítésének terve*, majd az 1935-ben napvilágot látott *Cél és követelések* című munkái után 1938-ban *Út és Cél* címmel összegezte az alkalmi hungarista folyóiratokban megjelent cikkeinek mondandóját. Összefüggő ideológiát kívánt ugyanis létrehozni, amely minden korkérdésre megfelelő, maradandó választ adhat[96].

---

[90] Laczkó: i. m. 139. p.
[91] Róna-Zinner: i. m. II. 197. p.
[92] Sipos: i. m. 42. p.

[93] Pintér István: A kényszerpályára szavazott ország. In.: Parlamenti képviselőválasztások 1920-1990. Szerk.: Földes György, Hubai László. Politikatörténeti Alapítvány, 1994. 195-197. p.
[94] Sipos: i. m. 42. p.

[95] Ungvári: i. m. 16. p.
[96] Sipos: i. m. 43. p.

Shovy naplója szerint 1937-re már a parlament egyes képviselőcsoportjaiban és az Etelközi Szövetségben is voltak szimpatizánsai Szálasinak. Ez utóbbiak közé tartozott Marton Béla is, aki szerint a nyilasok irányzataé a jövő, és a következő választás is egyértelműen ezt fogja mutatni[97].

A külfölddel való jó kapcsolat kezdetét jelzi, hogy Szálasi sokra becsülte Corneliu Zelea Codreanut, és 1937 körül találkozott is vele. A találkozó a baráti-bajtársi és elvi rokonságra alapozott tárgyalás keretei között zajlott, amelynek során a legvitatottabb kérdésekben is közelíteni tudták egymáshoz álláspontjaikat[98]. A pontos részleteket sajnos ma sem szűnő homály fedi.

Igazából 1938-ra kristályosodott ki Szálasi eszmerendszere, a hungarizmus. A kifejezés nem új, mivel Prohászka Ottokár győri megyéspüspöktől vette át. Sipos Péter szerint a „két hungarizmus"-ban jelentős eltérés az, hogy Prohászka demokratikus jogokat, általános választójogot, és földosztást követel, míg Szálasi a hungarizmust pusztán a nemzetiszocializmus hazai gyakorlatának tekinti[99].

Prohászkánál azonban kimondva, Szálasinál csak körülírva, de a mindkettőjük elgondolásában általános célként szerepel a keresztény magyarság védelme, tehát legfeljebb csak az alkalmazott eszközökben térnek el egymástól.

A Cél és Követelések

A Cél és Követelések hitvallása felvilágosult gondolkodásmódra hajazó gondolattal indul: *„Minden hatalom a néptől ered."* A folytatás azonban már inkább diktatórikus hajlamú, mivel szerinte az államban csakis a vezetőpolitikus tekinthető politikusnak, a többiek – ti. a miniszterek – csak olyan szakemberek, akik tevékenységükkel a vezetőpolitikus munkáját segítik. A vezetőpolitikus viszont egyetemlegesen viseli vállán az állam irányításával járó terheket, de egyszersmind alázatos személy is: *„az államcélra való törekvés első munkása[100]."*

A munkában bővebb kifejtést nyer a Hungária Egyesült Földek eszmeköre. Szálasi találó megfigyelése szerint maga az élet szentesítette a tárgyalt terület népeinek összetartozását, amit pedig a jelen – ld. trianoni feldaraboltság állapota – a meddőség állapotával ékesen igazol is. A megállapítás helyességének igazolására álljon most itt rendhagyó módon egy kárpátaljai népmese: *„Egyszer régen az Isten azt mondta a Kárpátalja völgyeiben élő magyar, és a hegyek közt élő ruszin embereknek, hogy másnap reggel mindegyik nemzet kívánhat tőle valamit. A magyar másnap korán kelt, így ő ért elsőként Isten színe elé. Azt kérte az Úrtól, hogy mindig legyen elég ennivalója. A későn érkező ruszin így már csak elegendő tüzelőt kérhetett, de egyenlőre mindenki elégedett volt. Eljött aztán a tél. A magyarnak volt mit ennie, de didergett, a ruszin meleg szobában ült ugyan, de éhezett. Végül a megoldást is Isten mutatta meg nekik: mindenki cserélje el feleslegét arra, amire szüksége van. Így a két nemzet megtalálta a közös utat az egymásrautaltságban, mindannyian békében éltek."*

A Hungária Egyesült Földek nép- és államfelségi alapokat is kifejtett, melyek röviden összefoglalhatóak. A népfelségi alapelvet a NAP-nak jelvényébe is foglalták, amely szerint a népfelség egyenlő az *„Isten, paraszt, polgár és katona!"* csoportjával. *„Isten mindnyájunké, a*

---

[97] Shovy: i. m. 164. p.

[98] László András: Szálasi Ferenc hungarizmusa és a tradicionális ultrajobboldali ultrakonzervativitás. In.: Hungarizmus és intellektus. Szerk.: Dobszay Károly

[99] Sipos: i. m. 44. p.

[100] Szálasi Ferenc: Hungarizmus. Gede Testvérek, Bp. 2000. 85. p.

paraszt mindannyiunk kenyerét adja, a polgár az államban tömörült népek érdekalanya és az állam közalanya, a katona mindent megvéd: Istent, polgárt, államot."

Rendkívül érdekes, hogy az elkeserítő jogi és gazdasági helyzete miatt sokszor előtérbe helyezett, és erejénél fogva Szálasi által sokszor favorizált munkásság nem szerepel a népfelségi felsorolásban

A Hungária Egyesült Földek államfelségi alapelve még a népfelséginél is egyszerűbb, egyszersmind nagyszerűbb: *„Adok, hogy adj!"* E szerint az állam minden lehetőséget megad, hogy állampolgárai megfelelő módon és irányban, de képességeik szerint gyarapodhassanak. A tervezett elv realitása is rögtön megjelenik, mivel tisztában van azzal a ténnyel, hogy *„az egyén ösztöneit megélhetés, vagyonszerzés és vagyongyűjtés, hit- és öntudatosság szempontjából nem lehet és nem szabad kiirtani, de őrködik afelett, hogy az egyéni élet ne csak a haszonszerzés, hit- és öncélúság elvakultságába fulladjon s ezzel a szociális nyomor okozójává és az államiság sírásójává váljék".* Ugyanakkor érvényesül az „adok, hogy adj" mérlegelve az államhatalom részéről, amely így sem holmi eltúlzott csendőr-uralmat jelentene: *„A népfelségnek meg kell adnia az államhatalom számára azokat a jogokat, amelyek alapján az állam a népfelségből fakadó érdekeknek védelmét becsülettel elvállalhatja. Aki nem ad, nem kap*[101]*."*

A terv együttműködésre inti a passzivitásra hajlamosakat is, mivel magatartásukkal ők is gátjai lehetnek a fejlődésnek. Ellenállás esetén – még ha oly homályosan - egyenesen a megtorlást is kilátásba helyezik, mivel a terv végrehajtását maga az élet követeli. Ugyanakkor mindenkitől azonos mértékű kötelességteljesítést is követel, ezáltal félretéve minden születésen, vagy vagyoni helyzeten alapuló előjogot. Amennyiben ez az azonos kötelességteljesítés megvalósul, következhet az azonos mértékű jogok élvezete.

Mindezen terv végrehajtásában a NAP mint programadó párt megjelöli önnön további funkcióit is: irányító, vezető és védő szerv. A NAP az egész Ősföld – tehát a Trianon előtti Magyarország – Bosznia, Hercegovina, Dalmácia, valamint Szlavónföld számára alakult. Tagja lehetett az Ősföldet lakó minden egyes nép fia, akik a Hungária Egyesült Földek felépítésére szándékot mutatott[102].

A Cél és Követelések cikkelyekre bomlik, melyek pontokba szedve az alapelveket részletezik. Legfontosabb alapelvnek a trianoni békediktátum eltörlését tekintik, s ezzel párhuzamosan az országhatárok újrarendezését a népek önrendelkezési joga alapján. A kérdéses országrészek itt már új, sajátos elnevezéseket kapnak: Magyarföld – trianoni Magyarország, Tótföld – Felvidék, Ruténföld – Kárpátalja, Erdélyföld – Erdély, Horvát-Szlavonföld – Délvidék, Nyugat-gyepű – Várvidék. E szerint tehát a NAP elismeri az elcsatolt területek etnikai sokszínűségét, illetve nemzetiségi többségét, ami nagy lépés az olykor rövidlátó, néha erőszakosan magyarosító korábbi magyar államhatalomhoz képest.

A második cikkely elsősorban gazdasági és alkotmányos témákat jár körbe, és követel rájuk megoldást a NAP-program szerint. Mindenek előtt az alkotmány új felépítését akarják, ami idomul a Földek jellegéhez és adottságaihoz. Demokratikus és antidemokratikus elemek egyaránt megtalálhatóak a tervben, így pl. általános, titkos egyenlő és kötelező választójogot, ugyanakkor a parlamentarizmus felszámolását egyaránt követelik. Külön érdekesség az államfői kérdés megoldási javaslata. Mint tudjuk, a Cél és Követelések megszületésének időszakában, sőt egészen 1946-ig Magyarország államformája királyság volt, ennek a királyságnak azonban nem állt az élén koronás uralkodó. A terv ezen gyakorlatilag annyit változtatott, hogy a királyt „ideiglenesen[103]" helyettesítő Kormányzót egy hasonló jogkörrel rendelkező nádor váltaná fel. Az államforma kérdésének kerülése egyébként mindössze abban rejlik, hogy maga Szálasi is elfogadhatónak tartotta a királyságot, olyannyira, hogy a

---

[101] Szálasi: Hungarizmus. 88. p.

[102] Szálasi: Hungarizmus. 89. p.

[103] Egészen 1944.ig.

hatalomátvétel után sem változtatta meg. A cikkely egyetlen naivnak tekinthető pontja a kivándorlással foglalkozik. A bevándorlás tervszerinti leállítása még a gyakorlatban is kivitelezhető elgondolás, a kivándoroltak hazatelepítését követelni azonban annál nehézkesebb, mivel ezek többsége a gazdasági lehetőségek miatt hagyta el hazáját, s aki külhonban megtalálta a számítását, az nem is kívánkozott haza.

A testi-lelki egészségért, magyar fiatalok pályakezdéséért valamint a sajtótisztaságért szállt síkra a harmadik cikkely. A fontossági sorrend itt is figyelmet érdemel, mivel a vallási élet tisztaságával nyit, politikamentes, ugyanakkor egyenjogú egyházakat követelve. Szálasi kiválóan ismerte a mind magyar- mind az egyetemes történelmet, így tisztában volt azzal, hogy a középkor óta micsoda villongásokhoz vezetett, ha az egyház politizálni kezdett.

Ha szilárdak az erkölcsi alapok, szilárdan állnak a népszaporulatot biztosító családok is, így rájuk is biztosabban számíthat a leendő hungarista állam. Következő lépésként tehát a családi élet erkölcsi és anyagi alapjait igyekeztek megerősíteni a gyermek- és családjog lefektetésével. Az anyagi alapok biztosításával igyekeztek a korai, és minél bőségesebb gyermekáldást szorgalmazni, azzal a végső - bár itt nem feltüntetett – céllal, hogy a magyarság vezető szerepét a népességszám biztosíthassa.

A népegészség megreformálása szintén égető problémát jelentett a korban, elsősorban a drága és gyér orvosi hálózat, valamint ezzel összefüggésben a katasztrofális lakáskörülmények miatt, így természetesen ez is helyet kapott a Követelések között. Az egészséges nép és az állam kondíciója közötti összefüggést egy mondatba is összesűrítették, ami nem is igényel különösebb magyarázatot: *„népegészség: államegészség!”*

Az erkölcsök és a test egészsége és jóléte után a szellemével is foglalkozik a terv. Kiemelendő, hogy a terv a magyar nyelv elsőbbségét hangsúlyozza, de síkra száll a szabad nemzetiségi nyelvhasználat mellett is. Az értékes irodalmi alkotások támogatásának követelésével, és az értéktelenek kárhoztatásával, a magyar újságírás magasabb színvonalra emelésével valamint a külföldi sajtógyalázkodás kirekesztésével igyekeztek volna a magyar tollnokokat és műveiket megvédeni[104].

A negyedik cikkely már határozottan zsidóellenes élű, bár néhol nem határozza meg pontosan sem az okot, sem pedig a célt. Több mint három évtizedes hatályra visszamenőleg, 1900-ig települési- és iparengedélyek, valamint a földbirtok- és ingatlanvásárlások felülvizsgálatát, s azok *„a nemzet egyetemleges érdekeivel számoló új szétosztását vagy megerősítő megújítását.”*

A zsidókérdés rendezését alkotmányos mederbe igyekeztek terelni, első lépésként a zsidóság fajként való alkotmányos meghatározását, és az *„állam életébe és munkájába való számarányos bevonását.”* A felvázolt lépések pontról-pontra radikalizálódnak, mert a már bent lévő zsidókat először fokozottabban akarták szemmel tartani, majd számukat bevándorlásuk leállításával korlátozni, végül különböző kritériumok alapján az itt élőket kitoloncolni. Ezen rendelkezés alá estek volna mindazok, akik 1914. aug. 1-e után kaptak letelepedési engedélyt, állampolgársági- vagy honossági engedélyt, valamint akik a háborúban nem voltak tűzvonalban, végül pedig – új homályos meghatározásként – *„akik az állam hozta törvényeket megszegik, kijátsszák, (...) tekintet nélkül arra, mikor települtek az Ősföldre.* A zsidóellenes lépések betetőzéseként a szűkebben meg nem határozott *„zsidó szellem könyörtelen kiirtását”* követelik.

Furcsa párosításként a cikkelyen belül a zsidókérdés feszegetése után a munkások helyzetének javítási szándék jelenik meg. Miként az államfelépítésnél, itt is modern és maradi elvek keverednek. Követelést nyer ugyanis a munkásoknak fizetendő nyugdíj, ugyanakkor a sztrájkjog és a szakszervezetek megszüntetésnek terve is. Érdekképviselet természetesen tervbe volt véve, ez azonban nem a hagyományosan ismert szociáldemokrata elveken épült volna. Szálasi csak börtönévei alatt tudott elmélyedni a fasiszta államszervezés tanaiban, így

[104] Szálasi: Hungarizmus. 92-93. p.

nem kizárt, hogy az ezekben megismert korporációs rendszer ekkor még nem volt tervbe véve. A munkáskérdés ilyen megfogalmazásában Szálasit személyes tanulmányok és tapasztalatok vezették. A világháború során érzékelte, hogy a termelő munkásság hozzáállása milyen nagy hatással van a haditermelésre, s így a harcok kimenetelére is[105].

Az ötödik cikkely már kizárólag anyagi alapú, mivel a gazdasági követeléseket tartalmazza. Céljait röviden a *„megélhetés biztosítása után olyan haszonmagasság törvényes megállapítását, amely igazságos kulcs alapján a magán- és népvagyon fejlesztését, a termelés fokozását, fenntartását, a közvetítő kereskedelem jogos hasznát és az állam gazdasági életének biztonságát egyaránt lehetővé teszi.”* A mezőgazdaság és az ipar modernizációján, belterjessé tételén túl, valamint nemzeti önerőből végrehajtott közmunkákon kívül különösen sok pont foglalkozik a pénz- és hitelélet nemzeti irányú megreformálásával. Ez utóbbi előtt azonban még újabb telepítési kérdésekkel is foglalkozik, ami hármas alapon nyugodott: középnemesség visszatelepítése, paraszttelepítés, ipari munkások röghöz kötése telepítéssel. Az elgondolás mindenképpen érthető, de nagyrészt elkésett és értelmetlen. A középnemesi réteg a század ezen szakaszára már elvesztette befolyását, úgy gazdasági, mint szellemi vagy katonai téren. Tagjai felszívódtak a középrétegekben, vagy a puszta név erőltetett fenntartásával dzsentriként tengődtek. Ész- és korszerűtlensége mellett a programpont azért is meglepő, mert Szálasi sem korábban, sem később nem fektetett hangsúlyt a nemességre, sokkal inkább a munkásságra és a parasztságra. Ez utóbbiak telepítési terve minden bizonnyal az ipari- és agrárkörzetek foglalkozásszerkezetének egészségesebbé tételét, és az ipari munkásság vándorlási hajlamának megfékezését célozta.

A pénz- és hitelélet modernizálása alatt mindenek előtt a nemzeti tőke favorizálását, az állam pénzügyekbeli magas szintű beavatkozását célozta. A kereskedelem már kezdetben is afféle feketebárány volt a hungarista világnézetben, részben azért, mert közvetlenül nem értékteremtő, és jelentős hányadában zsidó kezekben összpontosult. A külkereskedelem irányát a partnerországok politikai beállítottsága határozta meg, így az Ősfölddel párhuzamosan haladókkal való kereskedelmi kapcsolat célnak tekintendő.

Az adóknál is megjelenik a szociális érzékenység, így az utolsó pontban az igazságos adózás eszközeként az érdekképviseleteken keresztül történő adókivetést, és a szociális indíttatású adók bevezetését követelik[106].

Utoljára, de nem utolsósorban taglalja a terv a honvédelem kérdését. Röviden szólva a trianoni fegyverkezési tilalom eltörléséért száll síkra, se kihangsúlyozza, hogy az újonnan létrehozandó magyar haderő vezetése tisztán magyarokból fog állni, és a közrendvédelmi szerveket is bevonják a honvédelembe.

A harcokban már megrokkantak és az ezután megrokkanók számára megfelelő juttatásokat, a harcból munkaképesen visszatérők számára biztos munkahelyet követelt a program, mert: *„Aki átérzett kötelességből áldoz a haza oltárán, minden jogra érdemes!”*

A végszózat sorain már egyértelműen átüt Szálasi programjának izzó messianizmusa, minden egyéb megoldást kizárva, mint amik nem megfelelő talajon állnak: *„A NAP terve egyedülálló, sziklaszilárd oszlop, amelyre mindenki, az Ősföld minden népe félelem, gyanakvás és irigység nélkül támaszkodhat és építhet.”*

Aki a tervet elfogadja, egyúttal kötelezettséget vállal a gigantikus munka végrehajtásában. Ezzel aztán jogot is biztosít magának ahhoz, hogy méltó helye legyen az új rendben[107].

Az Út és Cél

[105] Szálasi: Hungarizmus. 93-94. p.
[106] Szálasi: Hungarizmus. 95-96. p.
[107]Szálasi: Hungarizmus. 98-99. p.

Szálasi új munkájában már egy sokkal letisztultabb és kibővültebb ideológiai rendszerrel találkozunk, amelynek éleslátása és aktualitása szintén tovább fokozódott. Előszavában a megjelenésekor aktuális politikai helyzetet találóan summázza: minden egyes hazai párton meglátszik a vesztes világháború traumája, egyikük sem heverte ki Trianon sokkját. Éppen ezért csak a revíziós törekvések szükségességét hangsúlyozzák, pedig megfelelő programjuk sincs az esetleges siker utáni helyzete kezelésére[108].

Mintegy régi-új új összefoglalóként, illetve azok kedvéért is, akik csak frissen ismerkednek a hungarista ideológiai rendszerével, Szálasi kifejti az eszme esszenciális lényegét, ellenségképét, és a mozgalom viselkedési formáját.

A régi tagadások és állítás – *„Nem Hitlerizmus, nem fasizmus, nem antiszemitizmus, hanem Hungarizmus!”* – most újszerű megközelítésből is kifejti az eszme mondandóját: *„a Hungarizmus szabadság szabadosság nélkül, igazság farizeuskodás nélkül, segítség és megsegítés, kölcsönös megbecsülésen alapuló tekintély és totalitás, törvény és rend. A Hungarizmus istenhívő és krisztushívő, nem tűri az istentagadást, krisztusgúnyolást, vallástagadást.”*

Szintén új gondolatként jelenik meg Pax Hungarica fogalma, melynek lényege, hogy népszavazás útján biztosítja és védelmezi a Kárpát-Duna-medence területén élő népek jólétét.

Végleges formát kap az örök ellenség, a zsidóság meghatározása is. Megkülönböztet egyszerűen olyan zsidót, ami felekezethez nem kötött *fajta*. Ezzel szemben az izraelita fajtához nem kötött *felekezet*, míg az izraelita zsidó faji vallású fajta[109].

A hungarizmus legmegfelelőbb magatartásformájának tartott mintát harcos semlegességnek nevezhetnénk, miszerint *„a Hungarizmus a háborút kerüli, de nem riad vissza attól, hogy az erkölcsi, szellemi és anyagi érdekeit minden eszközzel, minden erejével, minden elszántságával fegyveresen megvédje. (...) Védelemben állhatatos, támadásban kíméletlen. Kegyelmet nem kér és nem ad[110].”*

Az Út és Cél hat, különböző témát körüljáró fejezetből áll. Ezek közül legelső

A Hungarizmus=Pax Hungarica

Alapvető tévedésbe esik az, aki a „Pax Hungarica” kifejezés hallatán valamiféle soviniszta, vagy esetleg imperialisztikus törekvésre[111] gondol. A Pax Hungarica ugyanis valóban békét szándékozott teremteni, mégpedig a magyar népen kívül a vele közösségben élő népek között anyagi tekintetben. Ezeken kívül célul tűzte még ki a gazdasági, társadalmi, és politikai béke megvalósítását is. A gazdasági béke alapja a termelő munkából származó javak igazságos elosztása a dolgozó rétegek között, kiküszöbölve így a pénzkapitalizmus kifejlődését.

Társadalmi békét a mindaddig fennálló maradi osztálykülönbségek eltörlésével, s az ezek helyébe a dolgozók egységes osztályának emelésével szándékoztak biztosítani.

A mocskolódásoktól és önző pártvitáktól hangos politikai élet megtisztítására is jó szándékú, bár valahány elgondolás közül a legnaivabb terv készült. E szerint a nemzet érdekeinek egyetlen politikai vezérelv alá rendelésével megvalósítható a politikai béke is, és az így létrejövő Pax Hungarica megteremti annak alapját, hogy a hungarista Magyarország az európai népek családjának boldogságán is munkálkodhasson.

A szép elgondolások között is megjelenik a zsidókérdés, mivel a Pax Hungarica egyenlőséget és szabadságot kíván biztosítani a Kárpát-medence azon népeinek, akik a történelem során

[108] Szálasi: Hungarizmus. 104. p.
[109] Szálasi: Hungarizmus. 104-105. p.
[110] Szálasi: Hungarizmus. 106. p.
[111] A világtörténelemben már volt hasonlóra példa. A Római Birodalom által meghódított területekre erőltetett új rendszert az agresszorok – rendkívüli cinizmussal - csak Pax Romana néven emlegették.

áldozatokat is vállaltak a terület védelmében. Mivel azonban Szálasi szerint a zsidók sohasem vállaltak áldozatokat, ráadásul idegen fajú népcsoportként nem vállalt az itt élőkkel közösséget, nem méltó a Pax Hungarica áldásaira sem. Ezért a hungarizmus nem az antiszemitizmus, hanem az aszemitizmus, vagyis a zsidómentesség, még pontosabban a szemita-mentesség talaján áll[112].

A hungarizmus erkölcsi alapja

Szálasi elgondolása szerint a zsidó világrend gyakorlati átültetésének eszköze a kommunizmus, a krisztusi erkölcsi világrend – bővebben szintén ki nem fejtett – eszköze a Hungarizmusban kiteljesedő magyar nemzetiszocializmus. Mivel pedig a kommunizmus és a nemzetiszocializmus kibékíthetetlen ellenfelek, a zsidó világrend ellen harcoló hungarizmus így krisztushívő alapokon állva erkölcsi küldetést teljesít.

Több helyen is külön hangsúlyt nyert már a nemzeti és vallási elkötelezettség Szálasi eszmerendszerében, ami mértéke miatt szinte egyedülálló az európai nemzetiszocialista ideológusoknál. Németországban például a katolikus egyház és a náci párt vezetői között ádáz küzdelem dúlt az emberek „pártállásáért”, és sokan nem is tudtak egyértelműen dönteni katolikus, illetve vallásos, és nemzetiszocialista mivoltuk között. Mindezt felismerte Szálasi is, aki igyekezett elejét venni a két identitás közötti szakadásból adódható problémáknak. Szerinte a két meggyőződésnek találkoznia kell egymással, sőt az egyén csak akkor lesz igazán hasznos a társadalomnak, ha a vallásos és a nemzeti hit afféle dualizmust alkot tudatában[113].

Alapos emberként Szálasi természetesen kutatta is, hogy adott esetekben[114] miért helyezkedik szembe a vallás[115] a nemzetiszocialista mozgalmakkal. Az egyik indokot az egyház régi, világi és vallási totalitásra való törekvésében találja meg, ami utóbbi szerinte a nemzetiszocializmustól függetlenül teljesen helyeselhető. A világi befolyásra való erőteljes törekvés azonban csak félremagyarázások árán fedezhető.

Szálasi találó megállapítása szerint e két törekvésnek széthúzó ereje miatt az egyház egy olyan belső hasadáson ment át, ami a felületes szemlélőnek nem is tűnik fel. Az így létrejövő egyik fél a politizáló egyház, a másik a vallási egyház. A hungarista mozgalom korábban is kifejezte, és a későbbiek során is tudtára adta az egyház kizárólagosan vallással foglalkozó részének, hogy minden lehetséges erkölcsi és anyagi támogatására számíthat. A politizáló egyház tevékenységét azonban ellenzi, és röviden szólva: nem tűri.

Az ellentét kérdésének jobb megértéséért Szálasi a történelmi totalitások rendszerét is felvázolja. Ezek egymással párhuzamosan, majd egymást erősítve fejlődtek ki – Szálasi ezen logikája alapján – vélhetően a hatás-ellenhatás törvénye alapján. A totalitások csoportjában a katonai totalitás tekint vissza a legnagyobb múltra. Rögtön utána bukkant fel a vallási totalitás[116], majd a gazdasági vezetők totalitása, élükön természetesen a zsidókkal. Ezen csoportok által tehát az erkölcs, a szellem, és az anyag is külön-külön megkapták jellegzetes totális képviselőiket. A nemzetiszocializmusban aztán végül megszületett negyedik totalitás: a nemzet totalitása, ami tökéletességénél fogva egyesíteni tudta magában az előző hármat: *„a*

---

112 Szálasi: Hungarizmus. 108. p.

113 Szálasi: Hungarizmus. 110. p.

114 Az ellentét egyáltalán nem törvényszerű, mivel a nemzetiszocialista – sokszor különböző elnevezések alatt forgó – gondolatokat több egyházi személy is megfogalmazott. Legjobb példa erre Prohászka, aki elismert, önálló hungarista ideológiai rendszert állított fel. Az európai nemzetiszocialista pártokban egyébként viszonylag nagy számban képviseltették magukat egyházi személyek is.

115 Itt pontosabb lenne az egyházat említeni, hiszen vallás és egyház nem feltétlenül fedik egymást.

116 Érdekes, hogy a vallások mindenkori totalitárius törekvéseivel a nagy francia tudós, Condorcet is részletesen, de ellenséges szemszögből nézve foglalkozott.

vallási totalitást mint nemzeterkölcsi tényt, a katonai totalitást, mint a fegyveres nemzetet, a magángazdasági totalitást mint nemzetiszocialista közjólétet[117]*.”*
Szálasi a nemzetiszocializmus győztesen vívott küzdelmének értékeli az említett totalitás fegyverletételét, így: *„az Egyház kivonja politizáló részeit és jobb időkre tartalékolja, a vallás kiegyezik, a hadsereg felszívódik a fegyveres nemzetben és legszélesebben kiteljesül, a magángazdálkodás totalitása pedig megsemmisül.”* Az általános történelmi ismeretek birtokában tudhatjuk, hogy a sokszor fantasztának kikiáltott Szálasi állítása most egészen egyszerűen megcáfolhatatlan. Elég csak a német és olasz nemzetiszocialista mozgalmak történelmi útját megfigyelnünk az első harcoktól a hatalomra jutásig. Egykori katonatisztként, valamint a koreseményeket és a történelmet jól ismerő férfiúként, továbbá nemzetiszocialista forradalmárként maga Szálasi is jól tudta, hogy megértést egyedül a katonai totalitástól, tehát a hadseregtől várhatnak. A recept a régi: a fennálló renddel sokszor maga az engedelmességhez szoktatott katonaság elégedetlen, ezért változásokat követel, esetleg eszközöl[118].
Szálasi szerint a szimpátia oka abban keresendő, hogy egyedül a katonai totalitás nyer a nemzetiszocializmus győzelmével, a másik két totalitás egyértelműen veszít[119]. Valóban, az egyértelműen katonai berendezkedésű nemzetiszocialista rendszerek sok lehetőséget biztosítottak a hadsereg tagjainak, mind politikai, mind pedig a hagyományosnak tekinthető katonai téren. A vallási, és különösen a gazdasági totalitás ugyanakkor egyértelműen csak vesztes lehet egy tekintélyelvű nemzetiszocialista rendszerben, amely nem tűr sem passzivitást, sem pedig ellenvetést. A gazdasági totalitás számíthatott a legrosszabb jövőre, mivel a gazdasági életben tagadhatatlanul fontos pozíciókat töltött be a zsidóság.
Az ellenfelek ismertetésének folytatásaként, vagy még inkább fokozásaként Szálasi kiemelten foglalkozik a liberalizmussal, pontosabban az általa hozott métellyel. Az évszázados múltra visszatekintő eszmerendszer fejére olvassa, hogy *„kiirtotta Istent a lelkekből, kiégette a Haza ideálját és valóságát a szívekből, és az aranyborjú-imádat egész szertartását építette fel*[120]*.”* Leginkább azonban a liberalizmus alattomos eszközeit kárhoztatja, amelyek kiállták az idők próbáját. Ezek szerint a mellékesemények és mellékszereplők előtérbe helyezésével fedezik a legégetőbb problémákat és a főbűnösöket. Szálasi bibliai hasonlattal, a kufárok templomból való kiverésének példájával igényli azt a jogot, hogy a fent vázolt jelenségeket kiirthassa a magyar közéletből, amellyel újból hangot adott messianisztikus elgondolásának.
Korszakbontó jelleggel elutasítja a turáni egyistenhit eszmekörét, amelyre a század első felében még oly nagy előszeretettel hivatkoztak. Szálasi szerint ez a vallási motívum már csak emlék, szép hagyomány, ami már megtette a kötelességét, de aktuális feladata már nincsen[121].
A fejezet frappáns összefoglalója szerint a hungarista Magyarország kettős erkölcsi pilléren nyugszik: az igaz magyar nő által képviselt család, és az igaz magyar pap által képviselt vallás. Bármely alappillér meglazulása az egyensúly felborulását vonná maga után, aminek elkerülésére a nemzetiszocialista magyar állam vállal garanciát[122].

A hungarizmus szellemi alapja

A hungarisztikus kultúrpolitika a lehető legtisztább forráshoz, a magyar népi kultúrához nyúlik vissza, amely sajátján kívül irányt szab a testvérnépek kultúrájának is. A magyar kultúra viszont nem elnyomó, hanem vezető, iránymutató jelleggel működik. A

---
117 Szálasi: Hungarizmus. 111. p.
118 Korabeli példa erre Franco tábornok és tiszttársainak puccsa, és az utána meghonosított új rendszer, ami végül túlélte a II. világháborút is.
119 Szálasi: Hungarizmus. 112. p.
120 Szálasi: Hungarizmus. 112. p.
121 Szálasi: Hungarizmus. 113. p.
122 Szálasi: Hungarizmus. 114. p.

hungarisztikus kultúra végül mindezt szándékozott rendszerbe foglalni és a gyakorlatba összekovácsolni az államépítés és a népi állami élet egységes szellemének kialakítása érdekében[123].

A hungarisztikus kultúrpolitika a minőségre épített, ezért nem mennyiségbeli gyarapodást kívánt elősegíteni. Mindezt elsősorban a nevelői intézmények tanulmányi anyagának gondos megszűrésével kívánták elérni.

Célul egy *„új magyar lelkitípus kitermelését”* tűzték ki, mely szilárd öntudata és testi-lelki felkészültsége miatt képes nagy eredmények kivívására és megpróbáltatások kiállására. A szellemi élet tervezett kiterjesztése olyan nagy mértékű szerepet kapott, hogy ettől várták a dolgozó rétegek szellemi felvilágosítását, mindennapjainak megkönnyítését; felismerve az ebben rejlő hatalmas, mindaddig ki nem aknázott lehetőségeket a világnézeti harcba. Értelemszerűen a tervezet ellen káros befolyással fellépőknek is be van ígérve a megfelelő, törvényes megtorlás[124].

A zárógondolatok között akad egy, ami meglehetősen ellentmondásosan hat: *„A főhangsúlyt nem az oktatásra, hanem a Nemzet nevelésére, a népközösség lelki gondozására és lelki vezetésére kell helyezni[125].”* Mindenképpen a Hitler által vallott népoktatási-nevelési módszerrel vonhatunk párhuzamot, mivel a Führer szerint felesleges ballasztanyagnak tekintett tudományokkal tömni az ifjúság fejét, ő inkább a testedzésre helyezi a hangsúlyt[126].

A hungarizmus anyagi alapja

Szálasi - rá egyébként nem jellemző módon – ennél a fejezetnél nem tünteti fel szakaszonként, mivel is foglalkozik szűkebben az adott rész. A négy, különböző anyagi témakör így első ránézésre kissé azt a benyomást kelti, hogy nem más, mint egy-egy rendszertelen ötlethalmaz. *A hungarizmus anyagi alapjai*-nak alfejezetei azonban jól megkülönböztethető téma- és problémaköröket taglal, ezeket e sorok szerzője önkényesen címekkel is ellátta. Mindenesetre témáik ezek: Vagyon, Anyag, A tőke és a munkaszervezés, Hungarista közgazdaságtan.

„Vagyon”

Bevezető gondolatként az I. vh. pusztításai, majd az ezt torzan lezáró „békeszerződések” okozta káosz szerepel. Szálasi szerint ebben a folyamatban a gyökerezik a jelen egyrészt mérhetetlenül eladósodott, másrészt mérhetetlenül meggazdagodott helyzetképet mutat világszerte, melyek felszámolását a nemzetiszocializmus vállalja magára. Megoldásként a vagyonegyenlőtlenségek eltörlését, a gazdaságban fellelhető bénító folyamatok és gátak, valamint az erkölcstelen gazdagodás megtörését kínálja[127]. Ezen a néha homályosan megfogalmazott problémák és hangzatos megoldási ajánlatok azonban nem nyernek konkrét kifejtést, ehelyett a vagyon nemzetiszocialista definiálása kap teret, vegyítve a zsidókérdés idekapcsolásával.

A hungarizmus antimaterialista szemléletére jellemző, hogy a legnagyobb értéknek és vagyonnak a *„talajképes és honképes emberiség”*-et tekinti. Érdemes ezen a két megjegyzésen is elgondolkodni, hiszen itt már kimondatlanul megkülönböztetést nyert a talaj- és honképes ember az értéktelen „nem talaj- és honképes” emberrel szemben.

Újra felbukkan a zsidókérdés is, melynek *„német szisztéma szerinti”* megoldásától oly sokan ódzkodtak az országban, mivel szerintük a gazdasági összeköttetésekkel és tőkével rendelkező zsidóságnak a gazdasági életből való kivonása minden gazdasági egyensúly felborulásához

[123] Szálasi: Hungarizmus. 115. p.
[124] Szálasi: Hungarizmus. 116-117. p.
[125] Szálasi: Hungarizmus. 118. p.
[126] ld: Hitler: Harcom. Idevonatkozó oldalak.
[127] Szálasi: Hungarizmus. 119. p.

vezetne. Szálasi azzal igyekszik megnyugtatni az ilyen aggályokat, hogy a zsidókérdés megoldását nem fogják a németektől átvenni, egyébként is ideje lenne felhagyni azzal a tévhittel, hogy a magyar gazdasági élet csak zsidókkal képzelhető el. Homályos megfogalmazás szerint a probléma nem idegen, hanem *„a mi sajátos honi viszonyainknak és magyar faji adottságainknak megfelelőleg"* nyerne megoldást.

Formabontó jelleggel maga Szálasi is elismeri viszont azt, hogy 1919-1920 fordulóján az ország izoláltsága miatt a zsidók kivonása a gazdaságból valóban csőddel fenyegetett volna, jelenlegi a helyzetben viszont ez már nem áll fenn, mivel *„majdnem minden szomszédunkban nemzetiszocialista rendszer uralkodik.*[128]*"*

A másik aggályos hangot, a zsidó tőke kivonását követő esetleges csődöt sejtőket Szálasi azzal az alapigazsággal szereli le, hogy legfeljebb csak néhány milliónyi pengő készpénzt veszíthetünk, ami elenyésző egy nemzetgazdaságban, ráadásul egyedül csak ez csempészhető ki. A szintén mozdíthatatlan gyárak, üzemek mellett továbbá szilárdan magyar kezekben maradna az igazi tőkét képviselő emberanyag, termőföld, ásványkincsek, stb. Szálasi gondolatmenete itt teljesen logikus, bár nem eléggé precíz. Figyelmen kívül hagyta ugyanis azt az elhanyagolhatatlan tényt, hogy milyen hatalmas összegeket képviselhet egy-egy aranytömb, drágakő, vagy ékszer. Hogy mindezt nem említette meg, visszavezethető azonban még arra a világnézeti tételre is, ami az arany – és ezzel összefüggésben a többi nemesfém is – értéktelenségét hangsúlyozza a hungarista gazdálkodásban.

A zsidóság ilyenformájú, gazdasági kiiktatása után következő lépés lett volna a zsidók gazdasági hatalmát mindaddig hűségesen kiszolgáló magyar származású tisztviselők eltávolítása. Az ellenszegülőkkel szemben ismét a bibliai gyökerű, ám a gyakorlatban meglehetősen homályosan hangzó *„korbács"* büntetését helyezi kilátásba[129].

Tisztában van azonban azzal a ténnyel, hogy a gyökeres változás félmegoldásokkal való helyettesítése gazdasági gyengeségünkhöz vezetne, ami a szomszédos országok részéről gyarmatosító törekvésekben csúcsosodna ki.

„Anyag"

Szálasi sokszor, sok helyen hangoztatott nézetével indul az alfejezet, miszerint: *az anyagi élet alá van rendelve a Nemzet erkölcsi és szellemi életének. (...) Az anyag eszköz, és nem cél."* A gondolat világosabban megérthető, ha megnézzük, hogy anyagi javak előállítása nem működik szellemi munka nélkül, bármely csekély legyen is az. Anyagi, vagy másként fogalmazva kézzelfogható termék viszont nem képes előállítani szellemi eredményt, bármily tökéletes legyen is az. Az anyag ugyanakkor előfeltétele a szellemi munkának, s a kör így bezárul.

A nemzetiszocialista állam munkarendje is ezen alfejezet sorai között nyer kifejezést. Ennek lényege, hogy a tulajdon és a birtok egymáshoz való viszonyának a népközösség dolgozó tagjainak felemelését hivatott előmozdítani és biztosítani[130]. Erre a tulajdon-birtok viszonyrendezésnek égető aktualitást adott a kor örökölt, de továbbra is megoldatlan problémája, a földkérdés, valamint a „hárommillió koldus országa", illetve a „havi kétszáz pengő fix" jelenléte is.

A hungarista gazdaságelmélet – sok más ideológiától eltérően – munkaetikát is megfogalmaz, ami roppant egyszerű és igazságos: *„A munkajog tudata és a munkakötelezettség vállalása munkaetikánk alaptörvénye*[131]*."*

A hungarista anyagi alap tagadja a történelmi materializmust, mivel a természet nem az anyagiasságot ültette az emberbe, hanem a természetes önzést[132]. Más kérdés, hogy ez a

---

[128] Szálasi: Hungarizmus. 120. p.
[129] Szálasi: Hungarizmus. 121. p.
[130] Szálasi: Hungarizmus. 122. p.
[131] Szálasi: Hungarizmus. 124. p.
[132] Szálasi: Hungarizmus. 123. p.

természetes önzés sokszor éppen az anyagra, mint megszerezhető értékre irányul, tehát a megállapítás itt sem fedi teljesen a gyakorlatot.

Helytálló viszont az a megállapítás, ami arra irányul, hogy a „*természetellenes*" – tehát a túlzott, kapzsiságba csapó - önzés már mindenben csak olyasmit lát, amit meg kell szerezni. Így semmi sem marad szent, ráadásul ezt, és az ilyen irányú törekvéseket az államhatalom kimondva-kimondatlanul támogatja.

A nemzetiszocialista gazdálkodás azonban lenyesi az ilyen vadhajtásokat, valamint a munka eredményeként és értékeléseként a magánvagyont elismeri és megvédelmezi. Szembeszáll azzal a liberális felfogással, ami szerint csak az minősül értékesnek, ami eladható. A forradalmasító hungarista elgondolás azonban a termékek belső felhasználását és cseréjét szeretné elérni, tehát ezek minimalizált áramlását és ezáltal a külkereskedelem cserekereskedelemmé lefokozását hirdette[133].

„Tőke és a munkaszervezés"

Szálasi – mint tudjuk – anyagellenes nézőpontot képviselt, és a tőkét nem szűkíti kizárólag a készpénzre. Ezen elgondolása vezetett az alfejezet azon kijelentéséhez, hogy tőkének, tehát hasznosítható dolognak tekint mindent, ami a világban szellemi vagy anyagi minőségben fellelhető: *„Tőke minden, ami alattunk, felettünk, bennünk, és körülöttünk van, ami az erkölcsi, szellemi és anyagi világban fellelhető."*

Kérdések és válaszok, afféle káté formájában folytatódik a gondolatmenet, hogy könnyebb legyen az egyes kérdéskörök feldolgozása. Az ellenséges eszmerendszerek példáit is sorra felhozza, hogy annál élesebben állíthassa szembe a nemzetiszocialista elgondolással, illetve gyakorlattal.

„Kié a tőke?" Szálasi itt is rátapint a lényegre, meglátása szerint a liberalizmusban a rámenősebb egyéné, akinek legázoló tevékenységét a törvény betűje is szentesíti, a marxizmusban az államé, amely így képmutatóvá válik, a nemzetiszocialista gazdálkodási rendszerben viszont a nemzeté, aki a tőkét eszközként bocsátja a nemzet tagjainak rendelkezésére.

„Ki termel?" A liberális gyakorlatban a proletár, hogy kielégítse a tőkések igényeit, a marxizmusban a szintén csak proletár, ezúttal az állam telhetetlenségének szolgálatában, hogy az állam haszna megvalósuljon. A nemzetiszocialista elgondolás azonban a termelő megbecsült dolgozó, aki elsősorban saját életszükségleteinek kielégítésére, s ezen keresztül a Nemzet erkölcsi, szellemi, anyagi felvirágoztatásán dolgozik[134]. Megvalósul tehát az egyén munkájának igazi értelme, a természetes önzésen alapuló nemzetszolgálat. Igazán erős nemzetet csak erkölcsi, szellemi, anyagi vonatkozásban egyaránt erős állampolgárok alkothatnak, ezt a nemzetiszocialista hatalmak igyekeztek a gyakorlatba is átültetni. A hitleri Németországban például meghirdették a „Kraft durch Freude[135]" sajátos mozgalmát, aminek lényege az állampolgárok olcsó üdülési és kirándulási akciók általi testi-lelki megerősítése.

„Kié az értékesítés és a haszon?", illetve ezzel összefüggésben *„Kié a jövedelem?"* - a válasz mindkét kérdésre egyformán adható meg. A liberalizmusban az erőszakos tőkésé, a marxizmusban a tőkéssé vedlett államhatalomé, míg a nemzetiszocializmusban a nemzet tagjaié. Az ilyen szintű birtoklási lehetőség természetesen meglenne a liberalizmusban is, de az egyenlő lehetőségekre való hivatkozás itt merő farizeuskodás lenne.

A gondolatmentet Szálasi azzal summázza, hogy a tárgyalt rendszereket kapitalista jelzőkkel egészíti ki. E szerint a *„liberalizmus tőkekapitalizmus, a marxizmus államkapitalizmus, míg a szociálnacionálé nemzetkapitalizmus."*

Mindezeknek pedig az a közös magyarázata, hogy minden rendszer a szolgálat elvégzésén és a szolgálat elvégeztetésén alapul. Ezen gondolat, és a fent vázolt összefüggések alapján

---

133 Szálasi: Hungarizmus. 124. p.
134 Szálasi: Hungarizmus. 125. p.
135 „Erő az örömtől"

egyértelművé válik, hogy a liberalizmusban az állam az egyént, az egyén a tőkét, a marxizmusban az egyén az államot, az állam pedig az államcélt szolgálja. A nemzetiszocializmusban az összefüggés tényezői végleg, de egészségesen felcserélődnek, a tőke az államot, az állam a nemzetet, pontosabban annak tagjainak jólétét szolgálja[136].

A szolgálatból származó haszon természetesen a szolgálatot elvégeztető felet gazdaggá teheti, ezért Szálasi sietve leszögezi, hogy az – mivel az állam a nemzetet szolgálja – *„az állam nem lehet gazdag, csak a Nemzet."*

A gazdasági élet alapjának azt az elvet tekinti, hogy a megélhetés a meglévő erőforrások és lehetőségek kiaknázásával valósuljon meg. Az államhatalom gazdasági feladata még, hogy a munka a valós szükségletek kielégítését szolgálja, továbbá biztosítva legyen a munka folytonossága, valamint a magánvagyonok fejlesztésének lehetősége[137]. Szálasi alighanem történelmi példákból, illetve saját közgazdasági olvasmányaiból okulva sorolja ide ezeket a követeléseket is, mivel egyértelmű, hogy egy munka- és megélhetés nélkül tengődő nép milyen könnyen befolyásolható, és természetesen a rossz szociális helyzet milyen össznemzeti vonatkozású, egyéb veszélyeket hordoz magában. Az elgondolást azonban csak tőkeerős állam képes véghez vinni, ezért is sikerült pl. az Egyesült Államokban a New Deal[138], majd később a hitleri Németországban a közmunkaprogram révén semlegesíteni a munkanélküli tömegek által fennforgó szociális és politikai veszélyeket.

Az állami beavatkozás szükségessége mellett azonban siet kihangsúlyozni a magángazdálkodáson alapuló nemzetgazdálkodást. A gondolat ugyanakkor továbbfejlesztést is nyer, mivel kiegészül a szocialista szabadgazdálkodás új elgondolásával. Ennek az első ránézésre ellentmondásosnak tűnő kifejezésnek zsenialitása azonban abban rejlik, hogy szociális oldaláról kötelezettségeket ró az egyénre, míg szabadgazdálkodási részében egyenlő jogokat és kötelezettségeket is biztosít. Végül aztán ebből adódik a jövedelmek igazságos, egészséges kiosztása, ami elejét venné a bajok forrásának, a vagyonfelhalmozásnak kialakulását.

A hungarista nemzetgazdálkodás leendő alkotmányában lefektetni szándékozott olyan kitételeket, amelyek alapján az erre külön felhatalmazott szerv a nemzet egyetemes érdekében megszüntetheti az egyes nemzettagok birtokjogát. Ez lehet ideiglenes vagy átmeneti, végleges vagy teljes. A fennforgó esetek: átmeneti esetre háború, vagy háborús veszély, véglegesen pedig a nemzetgazdálkodás elleni lázadás esetén[139].

„Hungarista közgazdaságtan"

A gazdasági élet átszervezésének lépéseit Szálasi két, egymástól jól elkülöníthető csoportra osztotta: azonnal végrehajthatókra, és olyanokra, amiknek lefolytatása több időt vesz igénybe. E szerint a hatalomátvétel után azonnal meg fog tudni incdulni a régi rendszer káros hagyatékának eltakarítása, vagyis a hátramaradt emberek lecserélése, és a régi gazdasági élet újraszabályozása. Ugyancsak gyorsan megvalósíthatónak véli a hatalom megtartását, a nemzetnevelést és a propagandát, ami már viszont elég nagy optimizmusra vall, kivéve ha nem csak azok beindítására gondol. Azzal viszont tisztában van, hogy a hungarista ideológia teljes átvételéhez egy nemzedék egységes, kitartó munkájára van szükség.

A leendő hatalomátvétel első évét Szálasi a gazdasági alapok meg-, illetve átszervezésének szándékozta áldozni. Jól ismerte fel, hogy e téren a termelés, tervezés, munka, tőke,

[136] Szálasi: Hungarizmus. 126. p.
[137] Szálasi: Hungarizmus. 127. p.
[138] „Új irány". Az elnevezés a gazdasági élet új, államilag ellenőrzött irányára utal.
[139] Szálasi: Hungarizmus. 128. p.

értékesítés, haszon, jövedelem, vagyon, és ezek segédeszközeinek átrendezése a legsürgetőbb feladatcsoport[140].

A pénzrendszer átszervezésének idejét pontosabban nem határolja be, de külön foglalkozik a kérdéssel. Helyesen ismeri fel, hogy a liberális gazdasági rendszerek alapja az arany, illetve a nemzetközi valuták, téves viszont azon véleménye, hogy a *„pénzüzérkedés”* a huszadik század találmánya. Ennek megcáfolásához legegyszerűbb forrásként elegendő a Bibliát fellapozni, és példák tömegére bukkanunk a zsidó pénzváltók tevékenységére vonatkozólag.

Mindenesetre Szálasi forradalmasító gondolatokat dédelgetett az aranyalapú gazdálkodás felszámolására, és annak munkaalapra történő helyezésével kapcsolatban. Szerinte a hungarista hatalomátvétel, majd a gazdasági rend beállítása után nálunk az aranyat nem a bányák fogják termelni, hanem a munka eredménye lesz azzal egyenértékű. Végső célként a munka ellenértékének a biztonságot kívánja nyújtani a dolgozó tömegeknek[141]. Ezzel összefüggésben kiköti azt is, hogy a pénz kamata nem lehet pénz, mivel a hungarista gazdálkodás nem pénzkapitalista alapokon áll. Kamatnak egyedül a nemzeti jövedelem, a munka és termelés értéknövekedését fogadná el[142], ezen kikötések gyakorlati keresztülvitelét azonban nem fejti ki bővebben, még csak fel sem vázolja.

A hungarizmus és a nép

A hungarista ideológia a magyar nép, és az annak környezetében élő nemzetiségek, vagy ahogyan Szálasi megfogalmazta és írásaiban említette, a *„testvérnépek”,* illetve azok valamennyi dolgozó rétegére épített. Valamennyiük számára ugyanis az adottságaik és képességeik szerinti legalkalmasabb külön feladatot szándékozott szabni, hogy így a legnagyobb hatásfokot érjék el a hungarista állam megszervezésének munkájában. A szerepkör bevezetésként egyetlen frappáns mondatban van összesűrítve, majd néhány oldal erejéig bővebb kifejtést is nyer.

A paraszt, munkás, értelmiségi kategóriákra osztott foglalkozási rétegekre, valamint a nő, gyermek, és ifjú- felosztású társadalmi elemekre a program alapján számít, mert bennük látja az eljövendő hungarista magyar állam talpköveit. Több helyen hangsúlyt nyer a katonaság szerepének kiemelése, de ezeknek nem szentel külön alfejezetet. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy Szálasi hely, vagy idő hiányában nem tért volna ki erre, hiszen más helyeken már foglalkozott a hadsereg és a fegyveres erők szerepével, jelentőségével. A kereskedelmi- és bankéletben dolgozó réteget viszont nem véletlenül hagyja ki a fejezetből, mivel szinte már magától értetődőnek tekinthető a pénzzel, hitellel foglalkozók ellen táplált megvetése, mely nem kis mértékben a zsidóság vezető szerepében gyökerezett.

A paraszt

„A paraszt nemzettartó.” Szálasi egyértelműen rögzített célja a parasztság nemzetiszocialista beállítása, de az ehhez vezető utak sokféleségével is tisztában van. A megoldáshoz azonban nem a bolsevikok erőszakos, megfélemlítő és kényszerítő, de nem is a liberálisok mézesmadzag-módszereit kívánja alkalmazni, hanem a több időt igénylő, ugyanakkor kíméletesebb és biztosabb lelki-alkati megismerés módszerét. Országjáró útjai során erre bőven adódott alkalma, és Szálasi közvetlensége, szociális érzékenysége folytán meg is ragadta a kínálkozó lehetőségeket. Az állítás természetesen áll a többi tárgyalt rétegre is, míg

[140] Szálasi: Hungarizmus. 130. p.
[141] Szálasi: Hungarizmus. 132. p.
[142] Szálasi: Hungarizmus. 133. p.

a nem tárgyalt katonai réteget – ti. az oly sokszor le „büdösbakázott” katonákat - még fiatal csapattiszt korában ismerhette meg alaposan.

A parasztságot oda emeli, ahová az való: a nemzet egyik tartópillérének szerepébe. Nem pusztán annak termelő munkája, hanem a középréteg örökös bázisának szerepe, valamint a történelmünk során hozott óriási gazdasági- és váráldozatok miatt teszi mindezt, mely nézet még a baloldali történetírás számára is elfogadhatónak bizonyult. Azt viszont a tapasztalatok mutatják, hogy Szálasinak abban is igazat kell adnunk, hogy a paraszti rétegekből kinőtt középosztály micsoda hálátlansággal kezelte társadalmi gyökereit[143]. Azt azonban már csak idealizmusának foghatjuk fel, hogy papírra veti azon elgondolását, ami a parasztság hivatástudatát foglalja össze. E szerint a parasztok nem ismerik az osztályharcot, és mivel tisztában vannak munkájuk gazdasági súlyával, ezt a meddő utat tudatosan el is kerülik.

Tiszteletre méltó következetességgel tör viszont lándzsát a parasztságot ért rövidlátó tévhitekkel és rosszindulatú álhíresztelésekkel. A sokak által haszonlesőnek, körmönfontnak, ravasznak, felebaráti szeretet nélkülinek kikiáltott paraszti viselkedés okát Szálasi a réteg önvédelmi reflexében találja meg.

A paraszti nyomorúság okát többek között abból vezeti le, hogy az állami adóterhek mellett a zsidó pénzemberek is szorongatják. Mivel nincsen megoldva terményeik felvásárlása, a terheket viszont pontosan kell fizetniük, a kötelezettség és a boldogulási lehetőség nem állnak egymással arányban[144]. A gondolatmenet végén Szálasi már kijelenti a magyar parasztság eladósodottságát, ami egyes körök több évszázados aknamunkájának eredménye.

Szálasi parasztságunkat három, egymástól élesen elkülöníthető rétegre tagolja, amelyek az I. világháború után jöttek létre.

Első rétegnek azokat jelöli, akik a háborút megjárták, s így e szomorú lehetőség okán bejárták Európa jelentős részét. Mindez nemcsak mérhetetlen szenvedéseiket okozta, hanem látókörük jelentős kibővülését is. Hazatérve zűrzavar, véres forradalom, kemény ellenforradalom, létbizonytalanság és minden egyéb rossz várták, így ez a – Szálasi szerint 1890 és 1900 között született - réteg nem véletlenül az, amelyik a legtöbbet szenvedett és legtöbbet csalódott. Ez a megállapítás csupán abban igényel némi kiegészítést, hogy a születési dátumokat korábbra is lehetett volna datálni, mivel az I. világháborút több korábbi korosztály is végigszenvedte, elég, ha az idősebbek közül kikerült népfelkelőkre gondolunk.

A következő réteg 1900 és 1910 között látta meg a napvilágot. Gyermekfejjel nem a háború frontján, hanem az otthoni nyomorúságban, mint családfenntartó kellett a helyét megállnia.

A harmadik, 1910 és 1920 között született réteg szenvedett talán a legkevesebbet, nekik csak öntudatlan kisgyerekként jutott ki a háborúból, és az azt követő gazdasági problémákból. Nevelése viszont más irányba indult el, mint az előző kettőé, Szálasi ekkorra datálja a bolsevizmus, az agrárszocializmus, és a szocializmus hazai térhódításának tetőpontját.

Szálasi a hátrányos helyzetű paraszti rétegek ellenségének tekinti a liberális-demokratikus (azonos?) államberendezkedések ridegen számító mezőgazdasági politikáját, mivel ezek az ésszerűség, korszerűség, hitelképesség, stb. érvei miatt a nagybirtokot favorizálják a kisparaszti termeléssel szemben. A nemzetiszocialista állam azonban – sokszorosan hangoztatott elve alapján – *„az aranyborjú imádatát elveti, és helyébe a munka megbecsülésének eszméjét állítja.”* Történelmi tapasztalatok alapján kijelenthetjük, hogy jogosan féltik az agrárproletárok megélhetését, mivel ezek saját földtulajdon és egyéb anyagi eszközök híján nem tudnak önállóan gazdálkodni, a termelés egyéb szektorai pedig nem képesek felszívni munkaerejük egészét. A probléma feloldására a hungarista állam a nagybirtok ellenében egy kisbirtokon alapuló mezőgazdasági termelési rendszert tűzött ki

143 Szálasi: Hungarizmus. 135. p.
144 Szálasi: Hungarizmus. 136-137. p.

célul, amelynek tulajdonosi rétegét a jelenlegi földnélküliek alkották volna, tehát a földkérdés radikális rendezését ígérték[145].

A munkás

„A munkás nemzetépítő.” Szálasi elmélete szerint míg a paraszthoz a természeten át vezet az út, addig a munkást az ideológián át kell megfogni. Az ideológiai út azonban kettős elágazást mutat: régi és új, azaz marxista és nemzetiszocialista. A munkásság megnyerésnek az elgondolás szerint tehát szellemi úton kell történnie, aminek vázlatát a mozgalom alapvető munkástörvényiben fogalmazott meg Szálasi. Megjegyzendő, hogy ezek a törvények leginkább a fizikában vagy a matematikában használatos törvényekre, tehát általános megfigyelésekre hajaznak, nem pedig elvi eljárási rendet takarnak.

A parasztság megnyerésének gyakorlati eszközeit itt szembe állítja a munkásságnak szánt szellemi módszerével, amely elgondolás a hungarizmus első munkásmozgalmi alaptörvénye.

A második törvény szerint a paraszttal ellenétben a munkással nem kell gyakoroltatni a nemzetiszocializmust, mivel ő maga fogja azt gyakorolni. Ez a kijelentés első ránézésre vakmerőnek tűnik ugyan, de elég, ha végiggondoljuk a magyar munkásmozgalom addigi fellépéseit, párt- és érdekvédelmi szervezetekre irányuló eredményes lépéseit, máris elfogadhatóbb képet kapunk.

A munkásság megnyerésének fontosságára mutat rá a harmadik törvény. Mivel Szálasi helyesen figyelte meg, hogy a munkások eddig valamennyi mozgalmat győzelemre vittek, amelyhez csatlakoztak[146], a jól szervezett és fegyelmezett erőt képviselő, gazdaságilag fajsúlyos munkásság nemzetiszocialista beállítása sorsdöntő lehet.

A negyedik törvény azonban már egyértelműen egy idealista felfogást tükröz. Itt is a paraszt példája kerül szembeállításra a munkáséval. A törvény elgondolása szerint ugyanis a parasztság csak részletcsoportonként, a munkásság azonban egységesen lesz bevonható a hungarista ideológiai rendszerbe. Ennek folyományaként önként meg is semmisíti a régi, hasznavehetetlennek bizonyult ideológiát, mivel az új ideológia ébresztette igazán ereje tudatára.

Az ötödik törvény a munkás lelki és gyakorlati világával foglalkozik, ami Szálasi szerint teljesen átöleli a népi közösséget, így szocializmusa egyaránt népi és társadalmi szocializmus.

Az egységesnek felvázolt munkásságnak Szálasi elgondolása szerint csalódnia kellett a megváltónak hitt marxizmus ideológiájában, s a rajta maradt csődtömegtől nem tud szabadulni. Sziklaszilárd Szálasi azon meggyőződése is, ami a bolsevizmus végső, befejezettnek tekinthető hazai bukását állítja, aminek nincsen feltámadása. Ezen – mint utóbb kiderült, tévesen megfogalmazott – törvényt tekinti a hungarizmus munkásmozgalmának legfontosabb törvényének, mivel ebben látta a leghatásosabb eszközt a munkásság megnyerésében.

A magyar munkásság megnyerésének célját Szálasi azért is tartja kiemelkedően fontosnak, mert a nemzetiszocialista ideológia még friss a munkásoknak, és eddig csak a marxizmust, illetve a bolsevizmust ismerhették meg, és esetleg a nemzetiszocialista tanok közül az előbbi két eszmekör tagadását. Mivel azonban értelemszerűen több kell a puszta tagadásnál, állításra van szükség, amit ha nem kap meg, az új ideológiát csak a régiek fejlettebb változatának fogja majd fel, mint afféle nemzetkeretek közé szorított bolsevizmust[147].

Az alfejezet mondandója a törvények ismertetése után már szinte csak önmagát ismétli, ezért a fejezet, s így a korabeli hungarista ideológia legkevésbé kiforrott részének tekinthetjük.

Az értelmiség

[145] Szálasi: Hungarizmus. 138. p.
[146] Pl.: chartizmus, marxizmus.
[147] Szálasi: Hungarizmus. 139-141. p.

„Az értelmiség nemzetvezető és irányító." Szálasi az értelmiségi foglalkozást űzők hungarista beállítását megtépázott hitének és önbecsülésének helyreállítása útján képzelte. Újszerű megfogalmazásként azonban az „értelmiségi" kifejezést nem szűkíti le pusztán a szellemi munkát végző középosztálybeliekre, hanem kibővíti azt mindazokra a személyekre, akik felelős tevékenységükkel egy-egy közület vezetését valamilyen szinten kiérdemelték. Ilyenformán viszont a munkásságnak és a parasztságnak megvan az az értelmiségtípusa, amivel már a középrétegek szervezettség híján nem rendelkeznek. Mindezen érdemeik alapján a megszervezendő hungarista állam ezekből, az összefoglaló néven megjelölt értelmiség soraiból szemelnék ki az államélet irányítóit. Az új vezetőréteg tagjai azonban nem szabad hogy a szolgalelkű bürokraták rossz tulajdonságaival rendelkezzenek, sokkal inkább a nemzet irányába érzett felelősség a mérvadó – még a legalacsonyabb szinten is[148].

Szálasi az értelmiséget a nemzet testétől alattomos eszközökkel, a Trianon körüli zavaros időkben elszakított réteget lát, akik azonban nem felelősei, hanem pusztán elszenvedői ennek az elszakításnak. A szeparálás olyan sikeres volt, hogy az értelmiség nagy része fásult és közömbös maradt a hazafias megmozdulások iránt. A kijelentésnek megvan a gyakorlati példája, hiszen a nyugdíjas állásnak számító hivatalnoki helyeket minden egyes, – sokszor protekció által - oda bejutó személy foggal-körömmel védelmezte, és ennek megfelelően féltette is. Ezért sem tudott, vagy inkább nem mert eleinte sok kishivatalnok a nyilasokhoz csatlakozni. A parasztsághoz hasonlóan Szálasi itt is rétegeket állít fel megfigyelései alapján, amiket azonban nem születési korosztályok-, hanem az *„értelmi tudat megnyilvánulásai"* szerint kategorizál.

Elsőként a legfelső réteget veszi górcső alá, amely zsidó szellemiségtől fertőzötten, meggyőződéstől mentesen fejtette ki tevékenységét. Mivel tehát ezen tevékenységéből kifolyólag mindig nagy előnyöket élvezett, a program beígéri nekik az elkövetkezendő legnagyobb hátrányokat. A hungarista ideológiára való átállításukra Szálasi szerint meddő tevékenység lenne időt áldozni[149]. Tehát itt is kimutatja hogy mennyire kibékíthetetlen ellentétben áll a liberalizmus egyik alapfelfogásával, nevezetesen a „minden ember eredendően jónak születik" lózungjával.

A második csoport tagjai gyakorlatilag az első csoportból származnak, bár csak utóbbiak rossz példamutatása miatt, ami lehangolóan, csüggesztően hat még a jó szándékúakra is. Ezen csoport tagjai Szálasi megfigyelése szerint a közigazgatási és magánalkalmazotti munkahelyekről kerülnek ki. Tragédiájuk, hogy a fentiek miatt már ők is elvesztették nemzeti kötődésüket, bár visszafordításuk esélyeiről itt nem esik szó. Ezen csoport azonban érzéseiben már képes a nemzettel együttműködni, de nem jut el a tettekig. Mindebben egyedül csak saját gátlásaik jelenthetnek akadályt, de ezek leküzdésével nem bújnak majd ki a mozgalmi harc alól. Természetesen itt is lehetnek ellenzékiek, akiknek egyértelműen állást kell foglalniuk világnézeti hovatartozásukról. Az „aki nincs velünk, az ellenünk van!" lényegű gondolat így tulajdonképpen Szálasitól származtatható, Rákosi (Róth) Mátyás csak – véletlenszerűen vagy esetleg tudatosan – átvette azt az '50-es években.

A harmadik csoport a legértékesebb, őket Szálasi egyenesen gyöngyszemeknek titulálja. Értéküket a paraszti gyökerek megtartásában rejlik, és hogy ezáltal képesek és akarnak a nemzetért küzdeni[150]. A paraszti mentalitásra ugyanis alapvetően jellemző, hogy hosszabb távon gondolkodik. Az ősszel elvetett mag korántsem biztos, hogy tavaszra kikel, és nyárra termést hoz, a paraszt mégis minden évben elvégzi a vetés munkáját. Ha tehát a paraszti vénával rendelkező hivatalnok a jelenben biztos megélhetését kockáztatja is kiállásával, ezt teszi abban a hitében, hogy utódainak készít elő szebb jövőt.

[148] Szálasi: Hungarizmus. 144. p.
[149] Szálasi: Hungarizmus. 145. p.
[150] Szálasi: Hungarizmus. 146. p.

Nő, gyermek, és ifjúság

A csoport meghatározás az előző szisztémához képest rendhagyó, mivel itt a nők anyai hivatásra utaló meghatározását leszámítva a réteg tagjai nem a végzett munka, hanem a kor és elvárható remények alapján nyerik az eljövendő hungarista állam tartópilléreinek megtisztelő szerepét. A gyermekek és az ifjúság csoportjainak esetében további eltérés még, hogy tagjaik a biológiai érés következtében gyorsabban cserélődnek, innen pedig valamelyik dolgozó rétegbe kerülnek, tehát a többihez képest ez a leginkább mobil.

„A nő, gyermek, és ifjúság, nemzetünk halhatatlanságának zálogai.” A teljes mértékben helytálló megállapítást rögtön újabb is követi, ami érdemes az idézésre: *„Ki mint neveli ifjúságát, úgy látja nemzete jövőjét.”* Mindezek elemi feltétele is hangsúlyt kap, miszerint a nők beállításától függ, hogy az államiság milyen eredményeket tud elérni. Mindennek legmagasabb szintű biztosítása érdekében a hungarista alkotmánytervezetben kiemelt szerepet kapnak a családjogi és családvédelmi törvények.

Ezek vázlata szerint a családi élet tisztasága minden támogatásra méltó, hogy így az anyai hivatás is elnyerhesse az őt megillető legnagyobb megbecsülést. A népszaporulat felfokozása az állam alapvető érdeke, így a minél bővebb gyermekáldás biztosítása mellett kiterjeszti védelmét az eddig törvénytelennek bélyegzett, jogfosztott gyermekekre. E szerint az azonos apától származottak azonos jogokkal bírnak majd.

A hungarista felfogás a családi élet szentsége jegyében síkra száll az egykeresős családmodell mellett, hogy az anya csakis a családjának szentelhesse energiáját. Ezzel a nemi szerepek is védelmet kapnak, nem hagyván, hogy a nők elférfiasodjanak. Jóllehet a nők karrierlehetőségét ezzel el is kívánta reteszelni, az ilyen lépés akkoriban inkább pozitív visszhangra talált. Az emancipációnak álcázott, kétkeresősre alakított családromboló modell ugyancsak a hazai bolsevisták második hullámának hozadéka.

A liberalizmus egyik legelső vívmányát, a polgári házasság intézményét szintén elítéli, mivel az általa biztosított válási lehetőségben az erkölcstelenség és nemi szabadosság kútfőjét látja[151]. Ezzel szemben az egyházi esküvőben a családi élet tiszta alapját véli fejfedezni, ezért ragaszkodik annak kizárólagosságához, majd ebből kifolyólag a polgári esketési szertartás eltörléséhez.

Nem ilyen ellenséges a tervezet a válással szemben, de tervei szerint azt is csak komoly megkötésekkel engedélyezné az állam. Válási engedélyt kizárólag csak a nemzet életére is hatást gyakorló esetekben – meddőség vagy fajrontás – engedélyeznék, minden egyéb hagyományos válóok érvénytelen. A hibás felet ugyanakkor újraházasodási tilalommal sújtották volna, míg az ártatlannak ítélt fél megkötés nélkül házasodhatott volna újra. Az ilyen házasságokból született gyermekek minden esetben a vétlen felet hivatottak megilletni.

A gyermekek nevelésében a tervezet szerint az állam is szerepet kért, egészen pontosan annak párhuzamos lefolytatásában. A „gyermekszoba” nevelés így megmaradt volna a szülőké, a „nemzetnevelést” és tanítását pedig az állam vállalta[152].

A tervezet korában is nagymértékben jelen volt a diplomás munkanélküliség, amit az ingyenes átképzéssel, majd az ilyen ifjúság gyakorlati pályákon való elhelyezésével igyekeztek volna orvosolni[153].

A börtönnapló és mondanivalója

[151] Szálasi: Hungarizmus. 148. p.
[152] Szálasi: Hungarizmus. 149. p.
[153] Szálasi: Hungarizmus. 150. p.

Korántsem elhanyagolható tény, hogy a Horthy-korszakban nemcsak a baloldalról jövő felforgató elemeket üldözték keményen, hanem azokat a szélsőjobboldali – ezen belül is elsősorban a hungarista – eszmeiségű személyeket is, tehát a hungarizmus már saját, első virágzási korszakában sem volt mentes az üldöztetéstől. Ennek az üldöztetésnek volt az első eredménye, hogy Szálasit 1938-ban bebörtönözték. Horthy emlékiratai szerint 1940-re már a nyilasok sem maradtak adósok a válasszal: Keresztes-Fisher meggyilkolását, Szálasi erőszakos kiszabadítását és hatalomra juttatását tervezték és szervezték. A hungarista képviselők mentelmi jogát a per miatt felfüggesztették, és a 24 vádlott közül az értelmi szerző Wirth Károlyt és 15 társát fegyház- vagy börtönbüntetésekre ítélték[154].

A bebörtönzött PV iránti szimpátia töretlen maradt a hungaristák körében, sőt ekkoriban egyfajta mártírglória alakult ki köré. 1939. aug. 27-én – Szálasi börtönbüntetésének évfordulóján - például 25 nyilas képviselő rendezett szimpátiatüntetést a Csillagbörtön előtt[155].

Szálasi magvas gondolatokat tartalmazó feljegyzéseit 1938. júl. 8.-án kezdte; magát a naplót, tehát a napi bejegyzéseket 1938. szept. 22-től szabadulásáig, 1940. szept. 17-ig írta[156].

Mivel minden egyes napló belső indíttatású, nem pedig a külső publikumnak szánt írásmű, annak őszinteségét is minden esetben megelőlegezhetjük. Nincs ez másként a börtönnapló esetében sem, amelynek azonban bevezetője tartalmaz némi üzenetjelleget. Itt a raboskodó PV Isten segítségét kéri, egyszersmind megátkozza azokat, akik a Nemzet igaz szolgáinak vetnek gáncsot[157].

A mozgalmi és ideológiai jellegű gondolatmenetek töltötték be a legtöbb helyet a börtönnaplóban, ami korántsem tekinthető véletlennek. Egyrészt, mivel Szálasi szinte soha nem gondolt magával - ami már a napló felépítéséből is kitetszik -, másrészt, mert rabként elég kevés személyes esemény történhetett vele, harmadrészt pedig, mert ugyancsak rabként bőven volt ideje az elmélkedésesre. Gondolatmenetei sokszor vátesziek, de ugyanakkor nagyon mozaikosak is; továbbá az ezeket megalapozó értesülései olykor pontatlanok. Ezen azonban semmi csodálnivaló nincs, elvégre ő nem olyan luxuskörülmények között töltötte büntetését, mint pl. Kun (Kohn) Béláék 1919. márc. 21. előtt.

Rögtön az elején betekintést nyerhetünk a kor belügyi módszereibe, amely semmifajta hazugságtól sem riadt vissza, hogy a hungaristákat elhallgattathassa. A nyomozók stréber módjára, egyszersmind kapkodva végezték munkájukat, mivel nem jártak kellőképpen a fellelt információk után. A NAP egykori tagjai ellen indult ugyan a nyomozás, de ehhez képest: *„Vannak olyanok, akik a NAP-nak soha tagjai nem voltak, akik MNSzP-nak tagjai soha nem voltak, akik csak a Hubay vezetése alatt álló párt tagjai. Tehát hamis lemásolt, talált névjegyzékekből találomra összeállítva*[158]*.”*

Szálasi még a fegyház rácsai között sem volt hajlandó megalkuvást tanúsítani a hatalom felé, és a vezető szerepet itt sem volt hajlandó kiadni a kezéből. Az amnesztia mellett még a perújrafelvétel is csak úgy jöhetett szóba nála, hogy ha személyesen, és nem a rács mögül tárgyalhat. Vezéri pozíciója mellett erkölcsi tartását is igyekezett így megőrizni, és sietett

---

154 Horthy Miklós: Emlékirataim. Buenos Aires, 1953. 240. p.
155 Shovy: i. m. 206. p.
156 Csiffáry Tamás (szerk.): Szálasi Ferenc börtönnaplója 1938-1940. Bp., 1997. 7. p.

157 Csiffáry: i. m. 54. p.

158 Csiffáry: i. m. 56. p.

leszögezni, hogy ő maga semmilyen formában sem kér amnesztiát[159]. Amikor 1940-ben Horthy mégis kormányzói kegyelemben részesítette, élt a kínálkozó lehetőséggel, jóllehet az első – igen nehezen és csak sokadjára - kiharcolt államfői kihallgatáson első dolga volt mindezt megköszönni. Ez azonban a Kormányzó iránt ekkor még a maradéktalan lojalitás és tisztelet kinyilatkoztatása volt, nem pedig holmi kilincselés.

Ami pedig a többieket illeti, csakis saját nevükben folyamodhattak kegyelemért, hogy így se kompromittálhassák társaikat. Az így megalázkodott tag azonban a mozgalomból való majdani kizáratását kockáztatta, ami felől szintén Szálasi kívánt dönteni. A történelmi irodalom ugyanakkor nem ismer olyan kirívó példát, amelynek során nyilas párttag ily módon került volna eltávolításra. Ebben az esetben tehát három megoldási lehetőség van:

a., 1938-40-ben senki sem élt ezzel a lehetőséggel

b., ha mégis volt ilyenre példa, Szálasi valamiért nem szerzett róla tudomást,

c., Szálasi elállt a kizárásra vonatkozó kikötésétől.

Ne feledjük, hogy az akkori hungaristák is ugyanolyan hús-vér, és olykor gyarló emberek voltak, akik családjuk vagy egzisztenciájuk, megélhetésük érdekében ráfanyalodhattak erre a lépésre. Sőt ha a kis párttagok esetében ésszerűen átgondoljuk, egy szabadon dolgozó, termelő, és a mozgalmi életben továbbra is részt vevő „kisnyilas”-nak nagyobb hasznát lehetett venni, mint ha a fegyházban raboskodna, mert ilyen személyek köré - még a sokszor hasznosnak bizonyuló - mártírglória sem szövődhetett.

Az első hungaristák tehát üldöztetést és börtönbüntetést szenvedtek, de ennek oka is eltérő megítélés alá esett akkoriban, és az un. „felszabadulás” után is, és talán még napjainkban is. A három korszak közül egyértelműen az 1945 utáni a legrosszabb, mivel ez ekkor a hungaristák kizárólag, mint deklasszálódott banditák és demagóg álmodozók szerepeltek. Rágalmak saját korszakukban, illetve jelenleg is elhangzottak/elhangzanak, viszont mindkét esetben hangot kap(ott) a józan megközelítés is.

Szálasi a mozgalmi harc első veszteségei okánál is igyekezett rendet tenni: leszögezi, hogy szenvedéseiknek célja korántsem a feltörekvő tengelyhatalmak megnyerése, hanem hogy a magyar nemzet végre megtalálja az önfelemelés[160] útját. Hitler és Mussolini Szálasi szerint sokkal inkább azért segítenek, mert az ideológiai rokonság nyilvánvaló[161].

A gondolat azonban csak félig állja meg a helyét a történelmi valóságban! Valóban, Szálasi és hívei nem a többi nemzetiszocialista hatalom szemében akart „jó fiú” lenni, és az ideológiai ágazatok – nácizmus, fasizmus, hungarizmus – közötti közös vonások még a legelvetemültebb ellenzők szerint is megvannak. Alapvető túlzás azonban, hogy 1944 előtt bármilyen, eszmei alapon nyújtott támogatás érkezett volna a németektől, vagy akár az olaszoktól. Sőt, a magas német-olasz vezető körök sokáig nem is tudtak a hungaristákról, sokkal inkább favorizálták viszont a hatalom sáncaiba már bejutott, rivális szélsőjobboldalt, pl. Imrédy híveit.

Szálasi zsidókról alkotott véleménye igen sokrétű. Korántsem holmi habzó szájú gyűlölködésből fakad, bár kétségtelenül ellenszenvvel viseltetett a zsidóság világszerte megfigyelhető tevékenysége[162] – nem pedig puszta léte!- ellen. Sajnos még maga Szálasi is beleesett abba az alapvető hibába, hogy a zsidóellenességet a napjainkig elterjedt antiszemitizmus névvel illesse. Tudniillik, a sémi, vagyis szemita népek családját nem pusztán zsidók alkotják, hanem szerves részei a különböző arab nyelvű népek is. Mai példával

[159] Csiffáry: i. m. 56. p.

[160] A nemzet felemelése, mint életcél már a költő és hadvezér Zrínyi Miklósnál is megjelent.

[161] Csiffáry: i. m. 82. p.

[162] A témáról bővebben lásd: Werner Sombart: Die Juden und das Wirtschaftsleben. München und Leipzig, 1920.

élve, amikor a zsidók saját földjükön üldözik a palesztinokat, őket kellene tekintetni a tulajdonképpeni legnagyobb antiszemitáknak!

A zsidóprobléma gyökerét abban látja, hogy az anyagi hatalom többsége már régen a zsidók kezébe került[163], akik a marxizmust képviselik. Ennek a – Szálasi szerint tudománytalan – marxi elméletnek pedig egyetlen, könnyen visszavezethető melegágya van: a liberalizmus[164]. Ez a gondolat pedig még a legsarkosabb értelmezés szerint is bizonyítható: a liberális szabadelvűség engedett teret világszerte az olyan eszméknek, mint amilyen később a marxizmus is lett.

A zsidókérdés Szálasi szerint olyan időszerű probléma, ami már régóta *„burkoltan vagy nyíltan a történések homlokterében[165]"* van, ugyanakkor *„a zsidókérdést most oldja meg Európa[166]"*. A megoldási móddal azonban korántsem elégedett, mivel észleli, hogy a zsidóellenesség olyan módszer, amely előbb-vagy utóbb meg a visszájára fordul. Ezen téves út helyett kínálja – igaz, pusztába kiáltó szóként – a hungarizmus megoldási módszerét: az aszemitizmust[167], azaz a teljes zsidómentességet. A Börtönnapló lapjain nem derül ugyan ki, de egyébként Szálasi elképzelése az volt ez ügyben, hogy a zsidóknak meg kell hagyni életlehetőségeit, és egy önálló zsidó állam létrehozásában segédkezve, kiiktatni a zsidó diaszpórát a világ gazdasági-szellemi életéből.

Szálasi közkeletű példákkal él: a zsidók említésénél testi-lelki tetveket említ. Ezek közül a „kis zsidók", akiket a történelem során a tulajdonképpeni üldöztetés és kirekesztés ért, szerinte azok, *„akik látható tetveket hordanak testükön[168]"*, tehát tevékenységük nyilvános, viszont ezen gondolatmentén haladva – piti dolgokat követnek el. Ott vannak viszont az un. „nagy zsidók", *„akik a láthatatlan tetveket hordják egész lelkületükben[169]"*, tehát – kimondatlanul is - az igazi aknamunkát végzik. A kártevő állatok példája mellett maradva Szálasi még az ellenük való hétköznapi védekezést is ily módon taglalja. Ezen kártevők kiirtása – mint azt leírta, és mint azt mi is tudjuk – már a biológiai egyensúly felbomlása miatt sem tanácsos. Viszont ezek visszaszorítása mindenkinek természet adta joga, ugyanakkor az is magánügy, ha valaki piszokban kíván élni. A metafora tehát elég világos: a zsidók tevékenysége olyan piszkot jelent, amitől a megszabadulás a világ népei számára, ha nem is kötelesség, de mindenképpen jog. A magyarság és/vagy ezen belül is a hungaristák számára természetesen a testi-lelki tisztaságot jelölte meg követendő célként. Ami pedig a legfontosabb: nincsen még csak utalás sem arra, hogy a zsidóság kiirtását követelte, vagy tervezte-szervezte volna[170]!

A zsidóság, mint ellenség ugyanakkor egyértelműen jelen van, a Szálasi által előszeretettel használt erkölcsi-szellemi-anyagi hármas felosztásban egyaránt[171].

Szálasi tulajdonképpen az egész „antiszemitizmust" kárhoztatja, mert az szerinte *„hit cselekedet nélkül[172]"*.. Sajnos nem fejtette itt ki ezen értékes gondolat folytatását, tehát hogy mit is találna megfelelő cselekvésnek.

Nem zsidóellenes kijelentésnek, hanem sokkal inkább a XXI. század egyik víziójának, az egyes emberfajták közötti háború lehetőségének tekinthető az a gondolat, hogy a zsidók és

---

[163] Csiffáry: i. m. 140-141. p.

[164] Csiffáry: i. m. 149. p.

[165] Csiffáry: i. m. 238. p.

[166] Csiffáry: i. m. 238. p.
[167] Ha az antiszemitizmus példájánál maradunk, ezt a kifejezést ugyancsak pontatlannak kell neveznünk.
[168] Csiffáry: i. m. 75. p.
[169] Csiffáry: i. m. 75. p.
[170] Csiffáry: i. m. 80. p.
[171] Csiffáry: i. m. 140. p.
[172] Csiffáry: i. m. 75. p.

németek, zsidók és magyarok, stb. közötti harc nem holmi vallási, hanem *„fajtaháború*[173]*”* . A gondolat annál inkább is helyes, mert emberek esetében a „faj” kifejezés a biológia mai állása szerint is merő anakronizmus. Az emberiség őstörténetében valóban megkülönböztethettünk négy eltérő fajt, ezek a Homo habilis, Homo erectus, Homo sapiens, és a harmadik faj egyik változataként ismert Homo sapiens neanderhalensis. Ezek közül azonban csak a Homo sapiens állta ki az idők próbáját, a többi kihalt. Mára tehát elmondható, hogy az emberiség biológiailag is egységes fajt alkot, s ezen belül csak bizonyos nagyrasszokat vagy rasszköröket, valamint rasszokat, alrasszokat, stb. különböztetünk meg[174].

A zsidóság erejét és gyengeségét egyaránt felfedezni véli. Erejét a liberális rendszerek államhatalmába való beépülésében, gyengeségét pedig abban a tényben látja, hogy a zsidóság sehol sem tud(ott) a befogadó nemzettel azonosulni. Így, mivel a nemzet sem fogadja be, a nemzet élvonalát alkotó nemzetiszocialisták és rendszereik pedig szerinte *„lebírhatatlan”*ok, a világuralomra szervezkedő zsidóság bukását fogják jelenteni[175].

Szálasi egy későbbi alkalommal, amikor Horthyhoz igyekezett audenciára, kijelentette: *„nekem mindig volt államfőm, mindig van államfőm, és mindig lesz is államfőm”*. Ezen gondolat már a fegyházi szenvedések közepette is gyökeret vert, mivel már ekkor is behatóan foglalkozott a kérdéssel. Ekkor is, mint ahogyan még sokáig, mentegette a Kormányzót, gondolván hogy Horthyt a rossz tanácsadók klikkje viszi rossz útra, illetve szigetelik el tőle és a Hungarista Mozgalomtól az Államfőt[176]. Látnoki erővel szinte még azt is megjósolta, ami 1944. okt. 15-16.-a történéseinek szerves része volt: *„Vannak idők, amikor a nemzet és az államfő között kell választanod és az államfőt kell választanod. Vannak megint idők, amikor a nemzet és a államfő között kell választanod és a nemzetet kell választanod. Amikor nemzetet választod, habozás nélkül kell megtenned, amikor az államfőt kell választanod, erősen kell megfontolnod*[177]*”*. Szálasi egész politikusi élete és működése besűríthető ebbe a néhány mondatba, egészen pontosan a nemzet választásának gondolatába. Elmondható, hogy a legkritikusabb pillanatokban is a nemzetet választotta, mindvégig vállalva legteljesebb felelősséget, amit élete utolsó óráiban is hangoztatott.

A jelentőségek túlértékelése sajnos nem volt idegen Szálasitól. Mint azt magabiztosan kifejtette: *„Szilárd fasiszta Olaszország és szilárd hitlerista Németország nincs hungarista Nagy –Magyarország nélkül*[178]*!”* Természetesen a több oldalról jövő támogatás és jó kapcsolat minden korban, minden állam számára áldás, de olyan nagyhatalmak esetében, mint amilyen Olaszország, és különösen a Harmadik Birodalom, a hungarista Nagy-Magyarországot nélkülöző stabilitás megkérdőjelezése már meglehetős túlzás. Szálasi, és vele együtt a hungarizmus mindenkori ellenségei pontosan ezeket a kiforratlan, vagy nagyvonalú gondolatokat tudták-tudják felhasználni. Ez persze a rideg racionalizmus gondolatmenete. De ne feledjük, hogy Szálasi valamennyi nagysága mellett tagadhatatlan idealista is volt, aki mélységesen hitt a nemzetiszocialista eszmék szükségszerű kooperációjában és ilyen szintű egymásrautaltságában.

Ugyanakkor több alkalommal élesen bírálta Mussolinit is, többek között *A fasizmus doktrínája* című munkája kapcsán, amit Szálasi német nyelven olvasott. Kiemeli ugyan a

[173] Csiffáry: i. m. 81. p.
[174] Fazekas L. Gyula: Fejezetek a biológiai antropológiából 2. Szeged, 2003. 94. p.
[175] Csiffáry: i. m. 157. p.

[176] Csiffáry: i. m. 117. p.
[177] Csiffáry: i. m. 89. p.
[178] Csiffáry: i. m. 93. p.

Duce marxizmusellenes ideológiai munkáját és gondolatmeneteit, viszont fel is hánytorgatja neki baloldali múltját. Szálasi az ideológiai fejlődés elkésettségével vádolja az olaszokat, s ugyancsak nem minden alap nélkül. A legélesebben azonban a kötet ellentmondásaira, a nép- és államközpontúság ellentétére, valamint a fasiszta ideológia fogyatékosságaira mutat rá, ami szerinte nem is érdemli meg, hogy ideológia névvel illesse. Jó megfigyelőkészséggel észrevette, hogy Hitler és Mussolini között megfigyelhető egyfajta kényszer, s a dominancia természetesen a Führer kezében van[179]. Tulajdonképpen a német gazdasági-katonai-diplomáciai eredmények klasszisokkal verték az olaszt, ami azonban nem feltétlenül csengett le a kor sajtójában, a megállapítás tehát annál inkább éles megfigyelőkészségre vall. Ez után a felvezetés után végleg Szálasi eltörni látszik a pálcát *Mussolini* felett, amikor nyersen kijelenti: *„Mussolini született demagóg és forradalmár. Ideológia kiépítése és népmozgalom vezetésére nem képes[180]".*

Szálasi szerint: *„Forradalmakkor rendszerint az államfő mellett van a helyed. Nemzet- és népmozgalmaknál mindenki a nemzet mellett."* Ezen logika mentén haladva tehát Szálasi egyszerre hagyománytisztelő és forradalmár, a majdani hungarista hatalomátvétel pedig nemzet- és népmozgalom volt, és nem forradalom. A Szálasi-féle korabeli gondolat azonban még kiforratlan lehetett, mivel a történelemi tanulságok szerint forradalmat egy kisebb réteg is képes generálni, míg a népmozgalmak – miként neve is jelzi – széles társadalmi bázist igényelnek. A későbbi hatalomátvétel tehát inkább forradalomnak[181], mint népmozgalomnak tekinthető, mivel valójában a nemzetnek csak igen csekély hányada vett benne tevőlegesen.

A Napló szerinti eredeti gondolatmenet alapján forradalom besorolást kapott az 1789-es „nagy" francia forradalom, míg népmozgalomként jelöli az 1848-49-es európai mozgalmakat, valamint a I. vh. utáni nemzetiszocialista hatalomátvételeket. Szálasi tévedésbe esik azonban akkor, amikor Hitlert, Francot és Mussolinit úgy állítja be, mint akiket a népakarat szentesített hatalmában[182]. Természetesen *de facto* valamennyien élvezték népük valamilyen szintű támogatását, *de jure* azonban államfőjük adta át kinevezésüket. Hozzá kell itt tenni, hogy már a korai kezdetektől kezdve maga Szálasi is ilyenforma hatalomra jutásról ábrándozott, tehát hogy kinevezését az általa tisztelt Kormányzó kezéből vehesse át.

Ennél a témánál egy másik példát is megragadhatunk a Börtönnaplóban: Szálasit foglalkoztatta a Szent István királyhoz kötődő kultusz is, ami nem mellesleg éppen rabsága idején, 1938-ban élte virágkorát az államalapító halálának 900. évfordulóján. A kor felfokozott szentistváni kultuszában valósággal szentségtörésnek számított volna az a gondolat, hogy: *„Igazán nagyon kevéssé érdekel engem, hogy István király mit mondott, engem elsősorban az érdekel, hogy úgy cselekedett-e, ahogyan mondotta, és azt mondotta-e, amit meg is mert cselekedni[183]".* A kemény szavakat csak azt enyhíti, hogy a nemzeti érdekeket helyezi előtérbe, s így a szent király – aki jelen esetben államfőként is pozícionál – tetteit is ezen mérce alapján teszi mérlegre. Szálasi így tulajdonképpen, mint afféle hagyománytisztelő forradalmár lép színre: őrzi a régi értékeket, de csak a legtisztább formában, minden sallangtól mentesen.

Szálasi odáig jutott a fennálló rendszer vezetőinek (de korántsem az államfő!) bírálatában, hogy nem tartja őket a nemzethez tartozónak. Az indok meglehetősen sajátos: mivel nem a

[179] Ezt a megállapítást korunk történészei is előszeretettel ismételgetik, Hitler zsarnokságát kiemelve.

[180] Csiffáry: i. m. 165, 166. p.

[181] Jelenleg az okt. 16-i eseményeket többek forradalomnak tartják, köztük pl. Györkös István is.
[182] Csiffáry: i. m. 89. p.
[183] Csiffáry: i. m. 103. p.

nép akaraterejére és hitére alapoztak, hanem csak „koldultak" – vélhetően szavazatokat, s ezáltal mandátumokat - a néptől, csak a „koldus" megnevezésre, illetve az ezt megillető bánásmódra számíthatnak[184].

A rendszerrel szembeni kompromisszumokat ugyancsak elveti, mivel szerinte azok tovább bonyolítják a nép és a hatalom amúgy sem egyszerű viszonyát, mivel *„hatalom és nép egymással szemben teljesen idegen[185]"* . Az egyetlen megoldás tehát egyértelműen a harc.

Szálasi a fegyházból értelemszerűen nem tudott részt venni pártja irányításában, így a vezetési feladatok Hubay vállán nyugodtak. Neki és a többi hungaristának azonban még fegyencként is azt a feladatot szánta, hogy *„a kormányváltozásból legteljesebb rendszerváltozás is legyen[186]."*

Találóan megállapítja, hogy ha *„a rendszer bukófélben van, önös célért harcol aljas eszközökkel[187]"*. Az viszont már ismét merő idealizmus a részéről, hogy a bukófélben lévő hatalom sorsát ezen aljas eszközök használata miatt veszi véglegesen halálra ítéltnek. Gondolkodásmódja ugyanakkor a régi, lovagias szabályokat is tükrözi.

Sajnos ugyancsak helyes megfigyelés – mivel ennek lefolyását és alkalmazását saját bőrén is tapasztalta-, hogy amikor a hősök a hősi életfolyás győzelmét hirdetik, s ez mellett tanúbizonyságot is tesznek, üldöztetést kell szenvedniük. Ha viszont a gyávák hirdetnek hasonlót, tanúbizonyság tétele nélkül is dicsőséget aratnak[188].

Az önös példa felhozása tehát egyértelmű, de a szerénytelenség látszatának elkerülése érdekében egy, másik helyen és összefüggésben leírt gondolatot hozhatunk fel érvként: *„Ha valaki politikai ügyködése miatt börtönbe kerül, még nem jelenti, hogy államférfiú vagy politikus, vagy vezetésre hivatott. Ez a tény csak annyit jelent, hogy jobban szereti Hazáját, népét, fajtáját, mint tiszteli a törvényeket[189]".*

Szálasi ugyancsak a törvényeken elmélkedik - bár meglehetősen sajátos módon -, amikor arról ír, hogy *„a törvényt úgy kell megalkotni, hogy az emberben szunnyadó aljasság ne kerekedhessen felül. A bukó rendszer törvényei a felülkerekedett aljasság törvényei[190]."* A kíméletlen őszinteséggel párosult éleslátás tehát itt is teret kapott. Valóban, a jogtudományban laikusok számára is logikus ez a fejtegetés, hogy az írott törvények milyen célt is hivatottak szolgálni. Az viszont, hogy a bukó rendszer milyen törvényeket hoz, és hogy ezeket hogyan alkalmazza, már valóban sokszor lehetnek olyan védelmi reflexek is, amelyek igazságtalanok.

A hungaristák üldöztetése sajátos példa alapján kerül kifejezésre: *„Nem a tolvajok állapítják meg a lopást, hanem a meglopott. (...) A rendszer változása idejében az erkölcsileg-szellemileg-anyagilag meglopottak kerülnek börtönbe erkölcsi-szellemi-anyagi tolvajok ítélete alapján[191]".* A PV tehát a mártíromság jogán emeli fel szavát ily módon. A fennálló rendszer vezetőivel szemben kemény szavak ezek, különösen, ha a megszokott *erkölcsi-szellemi-*

---

184 Csiffáry: i. m. 119. p.

185 Csiffáry: i. m. 194. p.

186 Csiffáry: i. m. 212. p.

187 Csiffáry: i. m. 209. p.

188 Csiffáry: i. m. 209. p.

189 Csiffáry: i. m. 184. p.

190 Csiffáry: i. m. 245. p.

191 Csiffáry: i. m. 229. p.

anyagi szófordulatot elemeire bontjuk. Az *erkölcsileg-szellemileg-anyagilag meglopottak* felemlegetése híven tükrözi azoknak a nyilasoknak a sorsát, akiknek életútját a börtönbüntetéssel járó társadalmi-politikai bélyeg megtörte, illetve káros módon befolyásolta. A „tolvajok" esetében az erkölcsi és a szellemi részek még elfogadhatóak, de az anyagi tolvajlás már köztörvényes bűnre hajaz; így ez az utóbbi vád már a legnagyobb elkeseredettség szüleményének tekinthető.
A raboskodó Szálasi egyetlen kívánsága ezekben a válságos pillanatokban, hogy sorsukat *„csak nehezebbé ne tegye az Úristen, mint amit elbírunk*[192]*"*. Ez a fél sor csupán azért érdemel figyelmet, mert Szálasi egyébként hihetetlen lelki nyugalommal tudott úrrá lenni a nehézségeken, így ez a kis kifakadás az egész Börtönnaplóban ritkaságnak számít.

A nemzet odaadó és őszinte szolgálata Szálasi elképzelése szerint kimeríti a legteljesebb szintet is, mivel kijelenti: *„Még akkor is meggyőződésemből, lelkesen, minden erőmmel fogom nemzetemet és népemet szolgálni, ha népem és nemzetem elhagyna és más útra tévedne*[193]*."* Mint tudjuk, sajnos erre az elhagyásra záros határidőn belül sor is került...
Célja és útja tisztaságában sem kételkedett, egyetlen percig sem, sőt ezek tisztaságát jelölte ki az eszköz, azaz egy népmozgalom harcának alaptörvényeként. Az említett népmozgalom nála csak egyetlen törvényt kell, hogy kövessen: a nép érdekeit. Súlyos hibának tartja, ha ebből a törvényből enged, és erejét holmi meddő ellenzékieskedésre pazarolja. Jóllehet a nyilasok egészen a hatalomátvételig legális és illegális ellenzéket egyaránt képviseltek, sohasem engedtek programjukból, az esetlegesen kompromisszumkészséget mutatókat pedig maga a PV távolította el, bármilyen értékes emberekről volt is szó[194].
A népmozgalom iskolapéldáit is a németektől és olaszoktól meríti, de külön érdekesség, hogy a leghosszabb élettartamúnak tekinthető – bár kevésbé harsány – spanyol nemzetiszocialista rendszert[195] az alacsonyabb fejlettségi szintűnek tekintett forradalommal kevert népmozgalomnak tekinti.
A mozgalmi harc természetéhez tartozik, hogy rendelkezik egyfajta vélt, vagy valós ellenségképpel. Szálasi helyesen megfigyelte, és ki is hangsúlyozta a belső ellenségek veszélyességét. A világtörténelem számtalanszor bebizonyította ezen nézete helyességét is, miszerint: *„a belső ellenség mindig kíméletlenebb, aljasabb, becstelenebb, könyörtelenebb, galádabb, erőszakosabb és véresebb, mint a külső. És mindezt a tulajdonságait nem nyíltan hordja, hanem burkolja vallásosságba, nacionalizmusba, felebarát-szeretetbe, hazaszeretetbe, mindenbe, csak hogy célját elérje. A külső ellenség mindig nyílt*[196]*."* Következtetés: először a belső ellenséggel leszámolni. Annál is inkább, mert a külső ellenség legyűrése mindig belső egyetértést igényel. A gondolatmenet végigfuttatása után már szinte természetes, hogy Szálasi odáig jut, hogy a legveszedelmesebb belső ellenség maga a zsidóság. Ráadásul ez nála az az ellenség is, ami nem pusztult ki magától az idők folyamán[197].

Szálasi eleve már a Duna-medencei kisebbségi kérdés létét is megszüntetni igyekszik, mivel szerinte ezt a megoldással, azaz a népközösségi kérdéssel kell kiváltani. Tagadja a kisebbség,

---

[192] Csiffáry: i. m. 234. p.

[193] Csiffáry: i. m. 140-141. p.

[194] Pl.: Hubay, Ruszkay, Baky, stb.
[195] Franco tábornok sikeresen átmentette rendszerét a háború utánra is, és csak 1975-ben bekövetkezett halála hozott változást.
[196] Csiffáry: i. m.143. p.

[197] Csiffáry: 163. p.

mint fogalom létét, helyére a népcsaládot állítja. Elgondolása szerint ezeknek az un. Nagy Hazában egyenlő jogokkal és kötelességekkel kéne bírniuk[198]. Ezekkel a gondolatokkal Szálasi igazi úttörővé vált, egy demokratikus alapú Európa Közösség elvi alapjait vetette meg. Vajon miért nem propagálják ezt az úttörői gondolatot; miért nem tisztelik Szálasit, mint az egyenlőségen alapuló európai közösségi gondolat egyik korai megalkotóját?

Szálasi a Magyarországot földrajzilag körülvevő népeket elsősorban a szerint osztályozta, hogy kikkel kell *„szoros erkölcsi – szellemi – anyagi életkapcsolatban”* maradni: németek, olaszok, lengyelek, ruténék, románok, szerbek, bolgárok, görögök. A görögök és bolgárok listára kerülése miatt logikus, hogy a Szálasi által említett Haza csakis a Hungária Egyesült Földek, vagy ha úgy tetszik, Nagy-Magyarország lehet.

Nem ringatja magát illúziókba affelől, hogy mind az oroszok, mind pedig a németek és az olaszok részéről imperialisztikus hatalmi törekvések fenyegethetik az országot, aminek azonban már az ellenszerét is megtalálni vélte: ez a hungarista nemzetközösség, ahol a *„nemzetközösségi népi elvének gyakorlatba való átültetésével”* igyekeznének leszerelni a nemzetiségi villongásokat.

A jó barát és ellenség kategóriájának kiosztása igen egyszerű séma alapján történik: *Ellenség, aki Hazám és életterülete erkölcsi-szellemi-anyagi egységét, rendjét támadja (...). Jó barát, aki elfogadja Hazám és életterülete erkölcsi-szellemi-anyagi rendjét, egységét*[199]. Kell ennél egyszerűbb, és mégis tökéletesebb elmélet?

Mint az ismeretes, a konnacionalizmus, azaz a népek együttműködése lett a hungarizmus egyik alaptétele, mely a szélsőséges sovinizmust hivatott semlegesíteni, egyszersmind a nacionalizmust helyes mederbe terelni. Ennek az elgondolásnak az alapjai kimondatlanul is megjelennek a Börtönnapló oldalain. Ellentmond az *„önszeretet”*nek és az ezzel összefüggő hazafiatlan gondolkodásnak, amely jelenségekért Szálasi ugyancsak a zsidóságot kárhoztatja. A megoldás tehát a néptársulás, amely természetesen merően eltér a bolsevik alapú internacionalizmustól; mert ennek alapja ugyanakkor pont a hazaszeretet[200].

Az internacionalizmus és az ehhez összefüggő, gyökértelenséget sugalló elméletetek – ma leginkább világpolgárság néven említik - olvasztótégelyét Szálasi olyan nagy mértékben kárhoztatja, hogy szerinte mindez „(...) *a gyengéknek kell. Az erős elfordul ettől (...)*[201].

Ahhoz, hogy valaki Hazát leljen, természetesen megfelelő körülmények kellenek, vagyis egy olyan ország, melybe nemcsak beleszületett, de érte élni-halni egyaránt kész. Ehhez azonban nem elég egy mesterséges államot létrehozni, mint ahogyan tették azt többször is a XX. század során. Az egyik legjobb példa erre a rossz emlékű Csehszlovákia esete, amit Szálasi külön ki is emelt, és nála jobban senki sem alkothatna erről a témáról véleményt: *„Egy ország, amely papiros szerződések alapján jön létre, annyit ér amennyit a papiros, amelyen alapították. (...) Legklasszikusabb példája ennek a törvénynek – mert törvény – Csehszlovákia állam volt, de egyik benne élő népnek sem Hazája. Papiros hozta létre és a vér verte szét, állam volt és nem tudott Hazává, Honná lenni*[202].

---

[198] Csiffáry: i. m. 200. p.

[199] Csiffáry: i. m. 179. p.

[200] Csiffáry: i. m. 181. p.

[201] Csiffáry: i. m. 184. p.

[202] Csiffáry: i. m. 146. p.

Az állam, mint fogalom további kárhoztatást kap, mivel *Szálasi* egyértelműen a nemzetet helyezi fölé. Szerinte az állam csak olyan eszköz, amelynek keretében a nép kibontakoztathatja tehetségét, s így megtalálhatja boldogulását[203].

Helyes következtetéssel, gyakorlatilag a magyar történelem mintáján vezette végig az egyes nemzetiségek politikai törekvéseit:

„1. *a nemzetiség nyelvhasználati harca, kultúrharc*

2. *a nemzetiségi államban a vezető szerepet, a politikai vezetőhatalmat akarja megszerezni*

3. *a nemzetiség szét akarja robbantani az államának kereteit erkölcsi, szellemi, anyagi vonatkozásaiban egyaránt, harc új államalakulásért*[204]*”.*

Ugyancsak helyesen látja a fenti folyamat következményeit, miszerint „*az állam nem tudja sohase kielégíteni a nemzetiségek követeléseit*[205]*”*. Némi túlzásba csak akkor esik, mikor a nemzetiségek részéről azt a szándékot feltételezi, hogy ők eleve nem is akarják, hogy az állam kielégítse őket. A megoldási képlet azonban már a konnacionalizmus elméletét is követi. Ugyanakkor mindkét félnek változtatnia kell álláspontján: az állam népcsoportnak vegye a nemzetiségeket, a népcsoportok pedig állam helyett hont és hazát lássanak abban a területben, amelyen életüket élik, s amiért így már áldozatot is szívesebben hoznak. A nemzetiségi-népcsoporti besorolásnak igazából csak Szálasi értelmezésében van jelentősége, mivel ő a nemzetiséggel, mint rossz emlékű fogalommal akart így leszámolni.

Szálasi a Duna-medencei kérdés tisztázását illetően is igen magabiztos: „*A Kárpát-Duna-medence egyedül és kizáróan csak a hungarizmus oldja meg új igazságával, új valóságával, új szabadságával*[206]*”.*

A nemzetiségi kérdést a szabadlábon ténykedő nyilasok igyekeztek a gyakorlatban is megoldani. Hubay és dr. Vágó Pál képviselők 1940 júniusában törvényjavaslatot terjesztettek be a hazai nemzetiségi kérdés megoldására. A felvetésre nem maradt el a megtorlás sem: gr. Teleki Pál miniszterelnök szerint ugyanis a tervezet a magyarságot is népcsoporttá degradálná, ezért az súlyos támadást jelent a nemzet ellen. Javaslatára az országgyűlés összeférhetetlenségi bizottsága júl. 22-én mindkét képviselőt megfosztotta mandátumától. A Börtönnapló tanúsága szerint az első fejleményekről Szálasi már jún. 16-án értesült. Többek között aztán arról is, hogy néhány nyilas képviselő a történtek miatt otthagyta a pártot. Született optimista és vérbeli forradalmár létét most sem megtagadva, gyorsan napirendre is tért pártja létszámbeli gyengülésén: „*A hungarizmus diadala nem e képviselők számától függ, hanem tőlünk, akik fegyházakban vagyunk az áldozatok állhatatosságától és egyedül a néptől*[207]*.”*

Ugyanakkor az sem mellékes, hogy mivel Szálasi a törvénytervezet benyújtásakor börtönben ült, nem vehetett részt annak előkészítésében, és az egyébként sem fedte elképzeléseit[208].

Az Európában jelen lévő legtöbb nemzetiszocialista mozgalmak közül a hungarizmust, nácizmust és a fasizmust Szálasi több szempontból is alapos górcső alá vette, bár a gondolatmenetek meglehetősen mozaikosak, így gyakorlatilag ollózó módszerrel kell őket rendszerbe foglalni.

---

[203] Csiffáry: i. m. 156. p.

[204] Csiffáry: i. m. 210. p.

[205] Csiffáry: i. m. 210. p

[206] Csiffáry: i. m. 238. p.

[207] Csiffáry: i. m. 220-221. p.

[208] Tilkovszky: i. m. 75. p.

A hungarizmus esetében mint legalapvetőbb tényt szögezi le, hogy *„A jobboldaliság távolról sem jelent nemzetiszocializmust, még kevésbé ennek magyar gyakorlatát, a hungarizmust. A szélsőjobb sem nemzetiszocialista, hanem legfeljebb szélső nemzeti liberalista, amilyen Kossuth volt*[209]*”*. A kossuthi példa ugyanakkor meglehetősen érdekes, mert jóllehet Kossuth élete végéig izzó magyar hazafinak vallotta magát, és sok cselekedete igazolja is ezt, a hungarizmus esetében mégsem a legmegfelelőbb példa. Több esetben ugyanis zsidóbarát kijelentéseket tett; az 1849-es osztrák-orosz megszállás alatt nem vállalva a hősi életet a vezetéssel járó felelősséget Görgeyre hárítva elmenekült; a Szent Korona kultuszát lábbal tiporta, annak a magyar címerből való kiiktatását nem akadályozta meg.

Továbbá Szálasi azt is fájlalja, hogy a hungarizmust ellenzői csak a zsidóellenesség alapjára helyezik. Pedig váltig hangoztatta, hogy ez a gyűlöletalapú elmélet korántsem tekinthető a hungarizmus talpkövének, ugyanakkor a nemzetiszocializmus sem azonos a zsidóellenességgel. Rámutat viszont a zsidókérdés ősi voltára, amelyet szerinte a kormányzat gyengesége miatt nem sikerült megoldani. Egyszerű kérdésnek tekinti a problémát, ámde megoldási képletet nem vázolt fel. Élesen elhatárolja viszont a nemzetiszocialista hungaristákat a „közönséges” szélsőjobboldaltól, mert ez utóbbiak csak a zsidókérdés forszírozásán tudtak nyargalni. Ezeket azonban – valóságos jóstehetséggel megáldva - rövid távon halálra ítélte, mivel pontosan a meglévő kormányzat lépett fel ellenük a sajátos „húzd meg - ereszd meg” félmegoldásaival[210].

A fenti gondolatmenet, ti. a szélsőjobboldal és a nemzetiszocializmus összehasonlítása nagy múltú, ugyanakkor vélhetően nagy jövőjű téma. Több természettudomány, úgymint például a matematika és a biológia általánosan alkalmazza a halmazok elméletét, tehát például minden dinnye gömbölyű gyümölcs, de nem minden gömbölyű gyümölcs dinnye. Így van ez a vizsgált kérdésben is: minden nemzetiszocialista szélsőjobboldali, de nem minden szélsőjobboldali nemzetiszocialista. Sok szélsőjobbos még a nemzetiszocializmus fénykorában, a II. vh. előtt- és alatt sem tartotta magát a nemzetiszocialista tábor tagjának, jóllehet szövetségeket köthettek, elég ha az Imrédy-Szálasi közeledésre gondolunk. Ha még messzebbre megyünk, Magyarország első és mindeddig egyetlen bevallottan zsidóellenes programú politikai tömörülése, a Verhovay Gyula és Istóczy Győző nevével fémjelzett Antiszemita Párt sem tartotta magát még csak szélsőjobboldalinak sem!

A fasizmus-nácizmus[211] ellentétét azok államra és népre helyezett hangsúlykülönbségén találja. Szálasi itt is egyértelműen a nácizmussal szimpatizál jobban, mivel ez áll közelebb saját elképzeléseihez, amely az államközpontúság helyett a népközpontúság. Ugyanakkor mint ősellenséget, a bolsevizmust[212] is terítékre helyezi, ezzel is oldva a nácizmust ért favorizálást. Mivel azonban a bolsevizmus „nem ismer se családot, se egyént, se népet, se társadalmat, se nemzetet, se államot”, csakis a mindenek fölé helyezett anyagot, azonnal be is ismeri, hogy tolla elkalandozott, ennek a gondolatmenetnek nincsen keresnivalója a fejtegetésben[213].

[209] Csiffáry: i. m. 206. p.

[210] Csiffáry: i. m. 198. p.

[211] Szálasi az eredeti szövegben itt hitlerizmust említ.
[212] Szálasi az eredeti szövegben itt kommunizmust említ.
[213] Csiffáry: i. m. 187. p.

Szálasi és a nyilasmozgalom 1940-ben

A hungaristák aktivitása a PV elzárása alatt sem csökkent, legfeljebb durvább hangot ütött meg, mivel hiányzott az a visszatartó erő, amit sokszor pont Szálasi harcmodora testesített meg. Shovy Kálmán naplója szerint például 1940. jan. 4-én *„Szálasi hívei egy erős hangú röpcédulát adtak ki*[214]*.”* Jóllehet a horthysta altbgy. és képviselő véleménye meglehetősen nyilasellenes és így szubjektív, magát az eseményt még hűen tükrözi. A Napló tanulsága szerint Szálasi 1940. szept. 17-én, 18:30 kor hagyta el a Csillagbörtönt. A kormány Szálasi veszélyes népszerűsége miatt elhallgatta a szabadulás idõpontját, egy kis jelenete mégis megmaradt a nagy eseménynek: Szálasi a Csillagbörtönbõl gépkocsin érkezett Budapestre. Akkoriban országszerte Észak-Erdély felszabadulását ünnepelték, a fõvárosban felvirágozott katonák jártak,így az Andrássy-út vonalán is honvédek masíroztak. Amikor szárnyra kapott a hír, hogy szemben jön a megszabadult Szálasi kocsija, elhallgatott a menetelõ nótaszó, és a vezénylõ tiszt kardja tisztelgésre villant! A honvédség szintén tisztelgett a megszabadult fegyenc elõtt. Honvédeink levették sapkájukról a virágot, amit lelkes honleányok tûztek oda, és virágszõnyeget terítettek az útra, amelyen Szálasi haladt. Ilyen hangulat fogadta tehát Szálasit a szabadulás napján. Szálasinak azonban komoly, tervszerû, hidegen gondolkodó munkába kellett kezdenie. Elsõ feladata a szabadulás után a tájékozódás volt. Meg kellett ismernie mindazokat az eseményeket, melyek kényszertávolléte alatt nemzetünk és a Párt életében történtek. Tiszta képet kellett alkotnia az eseményekrõl, azok elõzményeirõl és bekövetkezett kihatásairól, valamint további várható következményeirõl. Le kellett mérnie, hogy rabsága idején mennyit fejlõdtek az állapotok, hová fejlõdött a Párt és Mozgalom, hová a rendszer ereje[215]?

Szálasi – aki a mozgalmi naplóban egyébként mindig egyes szám harmadik személyben beszél magáról – saját bevallása szerint *„megjelenésére, mint mágnes körül egyetlen szervezetbe – a Nyilaskeresztes Pártba – tömörülnek az összes magyarországi nemzetiszocialista pártok”*. Megfontolt emberként rögtön felmérte a mozgalom helyzetét, és a hangulatot. Ebből kifolyólag aztán le tudja vonja a következtetést: a hangulat megfelelő, ez azonban nem elégséges a hatalom átvételéhez. Ezért arra az elhatározásra jut, hogy szilárd szervezetek építésébe kezd, *„amelyben a Nemzet biztos támasztékot kap, és ha összeomlana, biztos és szilárd keretek közé omlik”*.

A tervező-szervező munkába természetesen bevonta régi, közeli munkatársait is, bár vezető szerepe mindvégig, mindenhol érvényesült. Így Henney Árpáddal elkészítette a Párt és Mozgalom Szervezési Szabályzatát, Vágóval megvetette az országépítés alapjait és rögzítették a Hungarista Magyar Birodalom első alapterveit, valamint Gállal megtárgyalták az ország személyügyi átállításának irányelveit és eseteit.

A biztató jelek és a jó hangulat mellett azonban – Szálasi külpolitikai és hadügyi megfigyelési szerint – megmutatkoznak *„a belső vajúdás tünetei is”* .

Ezen következtetés külügyi vonatkozására az angliai légicsata patthelyzete, majd az ezzel szinte azonos időben aláírt háromhatalmi egyezmény vezette. Az ebből levezetett helyzetelemzés szerint az események ilyen irányú folyása felértékelte Délkelet-Európa gazdasági-stratégiai szerepét.

Romániában ekkor került hatalomra az Antonescu vezette román fasiszta szervezet, a Vasgárda. Szálasi itt cseppet sem elfogult az elméletileg rokon világnézetet képviselő szervezettel, mivel szerinte *„a román légionáriusok részvétele a hatalomban nem rendet és nyugalmat, hanem a gazdasági és politikai zűrzavart zúdított Romániára.”* Szintén éles szemmel észrevételezi, hogy a Romániába szintén ekkoriban bevonuló német „kiképző

---

[214] Shovy: i. m. 209. p.

[215] Csonka: i. m.

csapatok" célja nem pusztán a román kir. hds. színvonalának emelése, hanem sokkal inkább a SZU, valamint a román olajmezők közelébe akarnak férkőzni.[216]

Szálasi nem sorolja ugyan a „belső vajúdás jelei" közé, de logikájánál fogva oda is tartozhatna az a tény, hogy a fegyházból való szabadulása után a hazai nemzetiszocialista erők vezetői egymás után igyekeztek hitet tenni személyének mártír mivolta mellett.

Közülük is kiemelkedik Ruszkay Jenő, a Magyar Nemzeti Szocalista Párt vezetője, aki – Karsai Elek szerint Himmler birodalmi SS vezető utasítására – meleg hangvételű levélben köszöntötte a frissen szabadult Szálasit. Ruszkay az udvariassági levélformula után rögtön a lényegre tér: szerinte valamennyi magyarországi nemzetiszocialista erőnek Szálasi vezetése alatt kellene egyesülnie, amit a belső intrikák felszámolása és a megtérőknek való megbocsátás árán lenne keresztülvihető. A levélíró minderre felajánlja közreműködését[217], amit nem sokkal később valóra is váltott, mégpedig igen jó eredménnyel.

A felvázolt folyamat lefolytatására Ruszkay szerint igen kevés idő, mindössze 4-5 hónap áll rendelkezésre. A levél végén hirtelen váltásként Ruszkay önmagát is menteni igyekszik régebbi *„szerény politikai kilépésem"* miatt, ami *„csak a fenti nagy célokat szolgálta"*.

Szálasi most sem tanúsított túl gyors reakciókészséget, annál is inkább mivel még mindig a helyzet felmérésével foglalatoskodott pártjában, és azon kívül. Közben Ruszkayn kívül más nemzetiszocialista és szélsőjobboldali vezetők is igyekeztek befolyásukat kiterjeszteni Szálasinál, aki szinte mindenkit elutasítóan kezelt.

A Napló szerint Szálasi elutasította Rupprecht Olivérnek, a Magyarság című szélsőjobboldali lap kiadójának, illetve Baky Lászlónak, a lap igazgatójának állásajánlatát. Ugyancsak Szálasi elvhű álláspontján bukott el Michaelis német újságíróval és hírszerzővel folytatott tárgyalása is, továbbá nem fogadta el Mecsér András közvetítési ajánlatát a náci népi mozgalom és a HM között. Ez utóbbi teljességgel érthető is, mert a szervezési javaslat valóban kimerítette volna a hazaárulás fogalmát. Mecsér a magyar nép évszázados harcaiból következő fáradtságára hivatkozva kifejtette, hogy a zsidóságon kívül nincsen vezető rétege, ezért a koreszme népi államokat követel. Ez a régi magyar vármegyerendszerhez lenne hasonlítható, csak *„népi alapon"* alakulnának német főispán és népi alispán vezetésével. Mecsér a javaslat megtétele után saját elvtelen és álságos magatartásáról is tanúbizonyságot tett, mivel hozzátette, hogy neki semmi köze az egészhez, örül annak, hogy ha a kukoricáját jól eladhatja. A közvetítői szerep vállalását a Szálasihoz fűződő régi barátságával indokolta, ugyanakkor egyenesen kérte is Szálasit a tervezet elfogadására.

Az első információkkal dr. Csia és Hubay szolgáltak. Szálasi értékelése szerint:

1., Ruszkay közeledésének oka a kormányzat félelmének jele, mivel így akarnak utat találni felé.

2., A hangulat nem pusztán a NYKP-ban, hanem a többi nemzetiszocialista pártban is kedvező, viszont az állapotok egyenesen kaotikusak.

3., Rothen Ferenc a német nemzetiszocialista gyakorlat felé próbálja orientálni Szálasit, akinek megfigyelése szerint Rothen *„ígéretet tehetett német hivatalos köröknek."*

Szálasi pártja érdekében a fentiek miatt komoly döntés elé került: nyitva hagyja-e a Nyilaskeresztes Pártba való felvételt, vagy inkább lezárja azt. A nyitva tartás mellett döntött, hogy a létszámnövekedést ezáltal is fenntarthassa, illetve megakadályozza a tagság más pártokba való átáramlását. Igyekezett saját vezető szerepét is kihangsúlyozni, ezért egy paradoxnak tűnő lépést is megtesz: belép a nyilvánvalóan vezetése alatt álló NYKP-ba, hogy vezetői szerepe hivatalos formát kapjon[218].

---

[216] Karsai Elek: Szálasi naplója. A nyilasmozgalom a II. világháború idején. Kossuth könyvkiadó, Bp. 1978. 23-24. p.

[217] Karsai: Szálasi naplója. 25. p.

[218] Karsai: Szálasi naplója. 26-27. p.

A szervező-egyesítő munka eredményeként a Ruszkay vezette MNSZP 1940. szept. 27-én egyesült a NYKP-val. Szálasi pártbeli titulusa ekkor „vezető testvér", akinek irányítása alatt egy kipróbált tagokból, felé személyenként is felelős tanácsszerv is működött. A tanácsszerv tagjai ekkor: dr. Csia, Hubay, Ruszkay, Széchenyi.

Az ún. egységesítő rendelet értelmében a megnövekedett párt neve megmaradt NYKP, viszont – mint látható – Ruszkay rögtön előkelő pozícióba emelkedett. A párt felépítése tehát továbbra is megőrizte a NAP óta jellemző katonás, hierarchizált jellegét, Szálasi nem változtatott a jól bevált struktúrán.

A szervezési munka folytatásaként Szálasi rendezte az 1939. nov.-ben kilépett képviselők ügyét. Az érintetteknek gyakorlatilag bűnbánatot kellett gyakorolniuk, mivel egy hűségnyilatkozat aláírására kötelezték őket, amiben a tévelygőknek bocsánatot kellett kérniük *„Hubay Kálmán, dr. Csia Sándor, Széchenyi Lajos, Mokcsay Dezső, Gruber Lajos testvérektől"* [219]. Cserébe Szálasi eltekintett az NYKP-ből való kilépés, és a MNSZP-be való belépés tényétől, megkövetelve természetesen a további rendíthetetlen lojalitást. A megtévelyedettek ilyen enyhe feltételekkel való, és talán éppen ezért ilyen gördülékeny visszafogadása után újabb jelentős eredmény született. A magas kapcsolatokkal rendelkező Ruszkay nem tétlenkedett, és most is eredményesen dolgozott: sikeresen kiharcolta Szálasi számára a miniszterelnöki kihallgatást. Hivatalos politikai körökben nagy visszhangot keltett az ügy, de a találkozó mégis létrejött. Így aztán gr. Teleki 1940. okt. 5-én a Sándor-palotában fogadta a NYKP vezetőjét. A Napló tanúsága szerint a beszélgetésen Szálasin és Telekin kívül Ruszkay, valamint Zsindely Ferenc miniszterelnökségi államtitkár vettek részt. Szálasi elsőként itt is azon kívánságának adott hangot, hogy szeretne a Kormányzó színe elé kerülni, amely alkalmat arra is megragadna, hogy megköszönje az államfői kegyelmet. Teleki persze ígéretet tett, ugyanakkor Szálasi furcsállotta, hogy olyan kegyelmet kapott, ami tulajdonképpen nem is kegyelem. Teleki erre csodálkozásának adott hangot, és megígérte, hogy utánajár az ügynek, mivel a kegyelmet nélküle adták meg. Meg volt azonban győződve arról, hogy karácsony, újév, húsvét, a Kormányzó születés- valamint névnapja mind olyan alkalmak, amikor élni szokott kegyelmi jogával.

Ez után az egy helyben való menetelés után Szálasi kendőzetlenül kijelentette a miniszterelnöknek, hogy a fegyházban csak durvább lett, egyébként nem változott. A hungarizmust továbbra is ugyanúgy fogja hirdetni, mint eddig, tette. A hatalomért továbbra is csak legális eszközökkel fog harcolni, mindaddig, míg a kormányzat is megmarad vele és mozgalmával szemben a törvényes eszközöknél. Amennyiben törvénytelen támadási módokat tapasztal, hasonló eszközökhöz fog nyúlni.

Szálasi kérte annak tisztázását is, hogy mi igaz abból a hírből, miszerint a Kormányzó csak a németek nyomására adott neki kegyelmet. Kijelentette, hogy amennyiben a hír igaz, nem a Kormányzónak, hanem a németeknek fogja megköszönni a kegyelmet, majd azonnal jelentkezik a Csillagbörtönben a maradék büntetés letöltésére. Őt ugyanis csak az államfő engedheti szabad elhatározásából szabad elhatározásából, vagy pedig a nemzet akaratmegnyilvánulása, semmi más. Teleki minderre már nem adott választ, de mindenesetre ígéretet tett, hogy a Kormányzónak jelentést fog tenni a beszélgetésről.

A fentiekből láthatjuk, hogy Szálasi most is nyíltan, nyers őszinteséggel adta elő mondandóját – még ha ez egyáltalán nem is volt taktikus lépés. Teleki viszont már magán viseli a tapasztalt politikus jegyeit: uralkodik érzelmein, konkrét válaszokat pedig nem ad, ígéreteket viszont annál inkább tesz.

Nem sokkal később Teleki Zsindellyel üzent Szálasinak, miszerint felmentve érzi magát a Szálasinak tett ígérete alól, hogy Horthynál beajánlja, mivel Szálasi megszegte azon ígéretét, hogy a nyilasok a képviselőházban mindaddig nem támadják, míg Szálasi a Kormányzó elé nem terjeszti kérését, és az döntést nem hoz. Mivel azonban ilyen ígéret nem hangzott el,

[219] Karsai: Szálasi naplója. 28-29. p.

Telekit egyszerűen hazugságon, de legjobb esetben is ferdítésen kaptuk! A Napló szerint a miniszterelnök viselkedésének oka a Szálasi szabadulását követő országos méretű felbolydulás[220].

Szálasinak Telekihez való bejutása a sikertelenség ellenére is nagy eredmény, mert a miniszterelnök túlontúl is finnyás volt tárgyalópartnerei tekintetében. Nem tudott vele leülni pl. Basch sem, aki a sikertelen kísérlet után Szálasihoz fordult. A találkozót a volksbundisták és a nyilasok tettlegességig fajuló összetűzésinek aggasztó híre előzte meg. Ez különösen a németlakta településeken volt megfigyelhető, mert a Volksbund itt fokozott mértékben kezdett szervezkedni. Szálasi maga is igyekezett békességre inteni a szervezett német népcsoport ellen felbőszült híveit. Okt. 13-án vasárnap megjelent Budaörsön, pont az incidensek egyik tűzfészkében. Először a templomba ment, majd a párthelyiségben az összegyűlt 50-60 párttag előtt beszédében kifejtette az NYKP és a Volksbund tagsága közötti jó viszony fontosságát. Fő okként a nemzetiszocialista célok hasonlóságát emlegette. A Basch-Szálasi tárgyalás pontos ideje nem ismert, a történelmi irodalom okt. 16-19 közé teszi annak dátumát. Basch azzal nyitott, hogy a bécsi szerződés értelmében a magyarországi népcsoport immár birodalmi védelem alatt áll, vezérüknek pedig egyedül Hitlert hajlandóak elismerni. Szálasi diplomatikusan fejtette ki ellenvéleményét. Igyekezett együttérzéséről biztosítani partnerét, de ugyanakkor arról is meggyőzni, hogy a hungarista berendezkedés valamennyi népcsoportnak megfelelő jogokat fog biztosítani. A vita mégis kiéleződött a két fél között, mert Basch az ideológiát kezdte boncolgatni. Tagadta a hungarizmus nemzetiszocialista voltát, és igyekezett felnagyítani a német származású hungarista vezetők arányszámát. Szerinte *„ismét németnek kell lennie mindennek, ami valaha német volt”*[221]. Szálasi azonban Baschoz hasonlóan nem jött ki a sodrából, hanem szárazon csak a bécsi szerződésre hivatkozott, amely fehéren-feketén lefekteti, hogy ki számít németnek. Basch így nem tudta megszerezni a svábok közötti szervezkedés jogát; sőt, Szálasi pártja külön német tagozatába hívta a svábokat[222]. Az első találkozó így tehát kudarcba fulladt. Basch csalódottságában sietett inteni híveit, hogy óvakodjanak a hungaristáktól. Ennek megfelelően, amikor Szálasi nov. 16-17-én Kassára látogatott, és a Gruber Lajos vezette delegáción keresztül megbeszélésre invitálta a helyi volksbundistákat, azok udvariasan bár, de egyértelműen elutasították a közeledést. Ez az eset is erősítette az NYKP-n belüli azon aggódó hangokat, hogy a PV magatartása csak felesleges súrlódásokhoz vezet a a hazai és a birodalmi németekkel szemben. A simulékony politika véleményét különösen Ruszkay és Pálffy osztotta, de nem tudták megváltoztatni Szálasi álláspontját[223].

Szálasi szabadulása után viszonylag hosszú ideig nem járt az Andrássy út 60.-ban lévő pártközpontban. Erre első alkalommal okt. 7-én került sor szerény ünnepség keretében. A hungarista induló és a Hiszekegy elhangzása után Csia üdvözölte a PV testvért, és fogadott neki örök hűséget *„erős testvéri öleléssel”*. Szálasiról mintha lepergett volna az eddigi összes megaláztatás, szenvedés és mellőzöttség: beszédét a Horthy felé megnyilvánuló köszönetének kifejezésével indította, s kijelentette, hogy *„nekem mindig volt államfőm, mindig van államfőm, és mindig lesz államfőm.”*

Ezt követően Szálasi Hubaynak köszönte meg, hogy olyan rendíthetetlen hűséggel és kitartással tartotta meg azt az esküt, amit Gömbös sírjánál tettek, majd rögtön azt is kijelentette, hogy a Andrássy úti székház számára mindenkor a Hűség Háza marad.

Külön kiemelte Ruszkay munkáját is, melynek eredményeként létrejöhetett a magyar nemzetiszocialista pártok egyesülése[224].

---

220 Karsai: Szálasi naplója. 31. p.
221 Tilkovszky: i. m. 111-112. p.
222 Tilkovszky: i. m. 111-113. p.
223 Tilkovszky: i. m. 117. p.
224 Karsai: Szálasi naplója. 32. p.

A személyekre szabott beszédrészleteket a valós tartalommal rendelkezők követték. Ezek lényege, hogy a német vezetés alatt kialakuló É-Európa, és az olasz vezetés alatt kialakuló D-Európa mellett hazánk és népeinknek kezdeményezésére határozottan be kell illeszkedni a földkerekség rendezésének nagy munkájába. Szálasi programot is adott, melynek címszavai: *Célunk a hatalom átvétele; A nacionalizmus és a szocializmus egysége; Parasztállam vagyunk; Teljes zsidómentesség; A Párt viszonya a kormányhoz: semmi kompromisszum; Rendszerváltás nincs forradalom nélkül; A politikai egyházakat nem tűrjük; Be kell illeszkedni az újjárendezett Európába*[225].

Szálasi első nyilvános fellépése bizonnyal nem elégítette ki a felfokozott várakozást, mert végül a korábban elutasított Baky-Rupprecht páros felajánlkozását is elfogadta, igaz, korántsem eredeti feltételekkel. A Napló itt arról ír, hogy Bakyék el vannak keseredve, amiért Szálasi elutasította ajánlatukat, pedig a felkínált állással a PV anyagi helyzetét igyekeztek stabilizálni. Szálasi azonban függetlenségének megtartásával érvel, illetve, hogy az anyagiak nem érdeklik. Mindez persze lehet Szálasi önértékelésének túlzott foka is, mindenesetre valamivel később mégis elfogadta Bakyék közeledését. Azt mindvégig tudta, hogy a lap német hivatalos köröktől kap pénzbeli támogatást, ami nagymértékben rányomja bélyegét annak arculatára. Találó kijelentése szerint – amellyel Hubay siet egyetérteni – a Magyarság páratlan oldalait Berlinben, a párosakat a Belügyminisztériumban szerkesztik[226].

Valamivel később Szálasi megtalálta a megoldást az ellenfél energiájának hasznosítására. A Napló szerint felhatalmazta Hubayt, hogy szerződés alapján állítsa be a Magyarságot a NYKP hivatalos lapjaként. Az említett „beállítás” azonban nem ment könnyen. A Napló tanúsága szerint továbbra is harcolni kellett a német befolyás ellen: *„úgy látszik, Berlinnek nagyobb szava van, mint Rupprechtnek vagy Bakynak.”*

Az 1940-es esztendő belpolitikai eseménye volt, hogy az Imrédy-Rátz vezette politikai csoportosulás és kormánypárt között olyan nagymértékben kiéleződött az ellentét, hogy Imrédy kilépett a Magyar Élet Pártjából, és 18 képviselőtársával okt. 19-én megalakította a Magyar Megújulás Pártját. Imrédy nyilatkozatában hitet tett a nemzetiszocializmus – és burkoltan Németország - vezető ereje mellett, majd virágnyelven az eszmei közösséget is felvállalta. Szálasi mindezt nem volt hajlandó tudomásul venni, mivel az új szélsőjobboldali pártot csak afféle reformerőként fogta fel, amelyre nincsen szükség. Szerinte, ha Imrédy az új koreszméhez akar csatlakozni, a NYKP-ban a helye, nem pedig holmi öszvér pártot alakítani[227]. Szálasi tehát most is, mint életében már annyiszor, felégette a középúthoz vezető hidat – legalábbis egyenlőre.

Az örökké szervezkedő Ruszkay azonban már október elején kísérletet tett egy Szálasi-Imrédy találkozó megrendezésére. A felvetést hallva Szálasit szinte elhagyta a béketűrése, és vehemensen kijelentette, hogy még friss fegyházszaga van, amit annak az embernek köszönhet, akit utál. Végül nem zárkózott el egy esetleges találkozótól, ehhez azonban időt kért, míg megnyugszik.

A nyilasok részéről további akadályt jelentett, hogy Imrédyt állítólagos zsidó beütése miatt is meglehetős ellenszenvvel fogadták. Az érem másik oldalán sem volt sokkal jobb a helyzet, mivel Imrédy egyszerűen Szálasi szellemi képességeit tartotta csekélynek ahhoz, hogy egy asztalhoz leüljön vele.

Ruszkay diplomáciai érzékét dicséri, hogy a találkozó végül - semleges területen, Ruszkay lakásán – létrejött. Szálasi azzal a reménnyel indult el, hogy sikerül Imrédytől érdemleges választ kapnia az 1938-ban tanúsított ellenséges viselkedésének okaira, esetleg bocsánatot kér, és együttműködést ajánl[228].

[225] Lackó: i. m. 234. p.
[226] Karsai: Szálasi naplója. 33. p.
[227] Karsai: Szálasi naplója. 34. p.
[228] Karsai: Szálasi naplója. 35. P.

A találkozó a Napló beszámolója szerint meglehetősen kínos hangulatban, bár a kölcsönös tegező megszólítás révén egyszersmind őszinte és közvetlen hangulatban indult. Imrédy sután, mosolyogva megkérdezte Szálasit, hogy hogyan érezte magát a fegyházban. A kérdés kétértelmű, lehet baráti, és gúnyos célzatú egyaránt. Szálasi - talán ezért is – úrrá lett hirtelen fellobbanó haragján, és sommás válaszként megmutatta partnerének aranyfogait, miket – ismeretlen okból – a fegyházéveknek köszönhet, és hozzátette, hogy majd egyszer benyújtja a számlát azoknak, akik ezt okozták. Imrédy a figyelmeztetést nem vette tudomásul, vagy inkább nem vette magára.

A beszélgetés végül három órán át tartott általános politikai és társadalmi kérdésekről. Imrédy kérdéseket tett fel, amikre Szálasi válaszolva azt a benyomást szerzi, hogy Imrédy tanulja a nemzetiszocializmust, mint afféle becsvágyó politikai tanuló. Mikor Imrédy német hivatalos személyiségekkel való vacsorameghívására hivatkozva távozni készül, megjegyzi, hogy a helyzetet úgy látja, mint Szálasi, csak nagyobb hangsúlyt helyez a parasztságra. Meggyőződésének adott hangot, miszerint a nemzet érdekében együtt fognak haladni. Szálasi erre a rengeteg régi sérelmet egy csapásra félretéve kijelentette, hogy bár élete legnagyobb szenvedéseit Imrédynek köszönheti, és nemrég legszívesebben megfojtotta volna, most a nemzet érdekében megbocsát[229].

Imrédy viselkedése, mint bukott miniszterelnök és kiugrott kormánypárti politikus szalmaszálként kapaszkodott a népszerűsége addigi csúcsán álló Szálasiba, tehát viselkedése érthető. Szálasi köztudomásúan megfontolt viselkedésébe azonban nem illik ez a hirtelen elhatározás, hogy tegnapi legnagyobb ellenségével folytatott háromórányi beszélgetés után egy csapásra kezet nyújtson neki. A naivitás bélyege is legfeljebb csak egy bolsevista rövidlátással és rosszindulattal megvert embertől származhat, aki nincsen tisztában a megoldást jelentő a hősi életszemlélet egyik alapelemével: a saját érdekek háttérbe szorítása a nemzet érdekében.

Karsai Elek szerint a találkozókat szervező Ruszkay sakkmesteri bravúrral mozgatta az események szereplőit, mindenki csak az ő nagyszabású játszmájának bábuja. Ez az állítás azonban már logikai és lélektani szempontból sem állja meg a helyét. Ruszkay jó kapcsolatai és személyes tehetsége révén valóban tudott bizonyos hatást gyakorolni Szálasira, de nem tudta beárnyékolni annak gondolkodását és cselekedeteit. Ellenkező esetben találtunk volna erre való utalást a Naplóban, amiben Szálasinak szinte valamennyi lélekrezdülése nyomon követhető. Egy olyan erős jellem, mint amilyen például Szálasi is volt, ugyan hogyan is hagyta volna befolyásolni magát? Vagy ha egyes személyek esetében el is fogadjuk az állítást, hogyan húzhatnánk rá a sakkfigura sablonját mindenkire?

A fent említett „Ruszkay- féle sakkfigurák" között szerepel még Albrecht fhcg. is. Vele és Szálasival Ruszkay szintén szervezett találkozót, hogy politikai nézeteiket közös nevezőre hozzák. A megbeszélés vacsora keretében zajlott, ahol Szálasi előadta Albrecht fhcg.-nek és nejének az Imrédyvel folytatott tárgyalását. A fhcg. kifejtette, hogy jól felkészült politikusnak tartja Imrédyt, de viselkedésében több megnyilvánulást, például a fegyházra vonatkozó kérdést nem érti.

A továbbiakban Albrecht felajánlotta szolgálatait Szálasinak, aki az alkalmat kihasználva felvetetette, hogy legközelebbi németországi útja során a fhcg. kieszközölhetne egy lehetőséget arra, hogy a NYKP is elküldhesse az NSDAP-be összekötőjét. Szálasi ugyanakkor kifejezi, hogy nem kér a németek esetleges támogatásából, csak a világnézeti rokonság alapján akar kapcsolatot tartani. Albrecht a feladatot elfogadta, és további, vacsorával összekötött megbeszéléseket javasolt havi rendszerességgel. Minderre Szálasi is rábólintott[230]. Karsai Elek szerint Albrecht így akarta német kapcsolatait felhasználni Szálasi megsegítésére, akitől viszont ennek fejében a magyar trónra jutását remélte.- Meglehetősen merész

[229] Karsai: Szálasi naplója. 36. p.
[230] Karsai: Szálasi naplója. 36-38. p.

feltételezés ilyet állítani annak ismeretében, hogy Szálasi micsoda lojalitással ragaszkodott Horthyhoz, mint államfőhöz.

Az események végül nem a várt irányba mozdultak, mert Albrechtet figyelni kezdte a rendőrség. Ezt ő észrevételezte, és megüzente Szálasinak, hogy csak a megfigyelés alábbhagyásával találkozzanak ismét[231]. Meglehetősen gyáva magatartás ez egy erőszakos trónkövetelőtől...

Szálasi egy másik királyi herceggel, József Ferenccel is tárgyalást folytatott. Őt még az 1936-os pomázi időközi választások után ismerte meg, és azóta szívélyes viszony állt fenn köztük. Szálasi az előző fhcg.-i tapasztalatai alapján becsületesen figyelmeztette a fhcg.-i házaspárt, hogy rendőrségi megfigyelés alatt áll, és nem akarja kellemetlen helyzetbe hozni őket. József Ferenc erre kijelentette, hogy amennyiben Szálasi nem követett el köztörvényes bűnt, becsületes férfinak tartja, és szeretne vele találkozni. Élénken érdeklődött a magyar nemzet sorsa iránt, ezért rendszeres tájékoztatást kért és kapott Szálasitól, ő maga pedig fittyet hányt a rendőri megfigyelésnek[232].

Az egyes személyekkel való kapcsolatépítés mellett tovább folytatódott az érdekegyeztetés a többi nemzetiszocialista csoport között is. Mint tudjuk, a Rothen csoport a nemzetiszocializmus német gyakorlatát tartotta követendőnek, s ennek megvalósításához szövetségeseket keresett. Miután az NYKP-nál kosarat kapott, a gr. Pálffy vezette csoportnál próbálkozott. Szálasi megfigyelése szerint *„Pálffy maga becsületesen igyekszik, hogy a súrlódásokat enyhítse, és az ellentéteket áthidalja nemzetiszocializmus német gyakorlata és a hungarizmus között."* Ugyanakkor örökös töprengései miatt Szálasi „a Mozgalom Hamletje" humoros elnevezést ragasztotta a nyilaskeresztes grófra.

Korántsem ilyen pozitív figura Rothen, bár Szálasi nem illeti gyalázkodó jelzőkkel, és nem becsüli le semmilyen tekintetben. A száraz tények szerint Rothent Szálasi bebörtönzésekor internálták, de sikerült Németországba szöknie. Itt felajánlotta a német hivatalos köröknek, hogy Szálasit beállítja saját céljaiknak. Mikor aztán a kísérletek kudarcot vallottak[233], Rothen Szálasit elmebajosnak mondta, hogy saját presztízse ne sérüljön[234]. A hírek szerint Berlinben bolonddá is nyilvánították Szálasit, aminek tisztázására Hubay, Ruszkay, és még mások is kérték a PV-t, hogy vizsgáltassa meg magát német szakorvosokkal. Szálasi ebbe nem egyezett bele, mondván hogy a bolondnak mindig szerencséje van, és ő jól érzi magát ebben a „bolondságában".

Ennél nagyobb horderejű hírek is érkeztek pártközpontba, amelyek már nagyobb odafigyelést igényeltek. A hazai sajtó 1940. nov. 8-án hozta nyilvánosságra a mentelmi bizottság jelentését, miszerint Kovarcz Emil és Wirth Károly nyilas képviselők ügyében az ügyészség a Háztól a nevezett képviselők kiadatását kérte. A Magyarország c. félhivatalos kormánylap szerint a két képviselő vezetésével nyilas összeesküvők a Kormányzó elrablását, valamint terrorakciókkal a hatalom megragadását tervezték.

Másik ilyen felkavaró esemény Szálasi kassai propagandalátogatásán elhangzott kijelentés volt. Az itt elhangzott beszédben a PV megköszönte a megjelent nyilas értelmiségieknek kiállásukat, és felszólította őket, hogy *„életükkel és minden cselekedetükkel mutassanak jó példát a jövőben is, mert ez a nép évszázadokon keresztül nem látott jó példát maga előtt."* Az óvatlan mondatra Teleki nem mulasztott el a parlamentben gyorsan reagálni. Lekicsinylő módon nem is a műveltség hiányának, hanem a kimondójának orvospszichológiai esetének tudta be[235] a mondat félreérthető tartalmát. A továbbiakban a miniszterelnök a „magyar

[231] Karsai: Szálasi naplója. 38. p.
[232] Karsai: Szálasi naplója. 38-39. p.
[233] lásd: Mecsér András és Michaelis próbálkozásai.
[234] Karsai: Szálasi naplója. 40. p.
[235] Karsai: Szálasi naplója. 41. p.

történelem nagyjainak lebecsülése” miatt áztathatta el a nyilasok politikai hírnevét, ami tovább szította az ellentéteket.

A hungaristák és a kormány közötti ütésváltás folytatásaként az 1940. nov. 22-i parlamenti ülésen dr. Csia egy titkos szervezet ügyében interpellált, amelyet a miniszterelnök bizonyíthatóan anyagi támogatásban részesített. Teleki gróf elismerte a szervezet létezését, s kijelentette, hogy amíg a vezérkari főnök azt szükségesnek látja, továbbra is támogatni fogja. Egyszersmind ismét kiteregette a nemzetiszocialista ellenzék szennyesét. Egyrészt megfenyegette Csiát az anyagok nyilvánosságra hozatala miatt, másrészt pedig kinyilvánította, hogy tud a titkos nyilas szervezetekről[236], amelyekről szükség esetén intézkedni is fog[237].

A hungaristák tevékenysége tehát nem a legkedvezőbb eredményeket produkálta, s a folyamat mintegy betetőzéseként októberben balul sült el a nyilasok által szervezett salgótarjáni bányászsztrájk. A munkabeszüntetés okt. 8-án indult Salgótarjánban, majd 14-én csatlakoztak hozzá a dorogi, tokodi, tatabányai, majd 16-án a pécsi szénmedence bányászai. A megmozdulás az ismert nyilas pártemberek közül elsősorban Gruber nevéhez köthető, aki – legalábbis Karsai Elek szerint – társaival arra biztatta a bányászokat, hogy ha okt. 20-ig kitartanak, a gazdasági zűrzavar megakadályozására a német csapatok megszállják Magyarországot, ami gyökeresen megváltoztatja a helyzetet. Ez az agyament ötlet azonban – ismerve Szálasi németekkel szembeni imperialista jellegű fenntartásait, valamint azok ellenséges, lekezelő magatartását a PV-vel és általában a hungaristákkal szemben – teljességgel kizárható. Mindenesetre az energiaszektorban dolgozó munkások szervezett fellépése jól mutatja a rendszer eredménytelen szociális- és munkáspolitikáját.

A bányászok végül kisebb kedvezmények fejében, úgymint némi béremelés, valamint a sztrájkszervezők büntetlenségének biztosítása – újból felvették a munkát. Karsai szerint a bányászok körében a nyilasok addigi tekintélyüket is elvesztették, mivel a közvélemény előtt saját bőrüket igyekeztek menteni, és a szociáldemokratákat vádolták a felbujtással[238].

A NYKP-ban a kívülről érkező gondokon túl belvillongások is felléptek, nevezetesen Baky ellen. Baky ellenlábasai főként Hubay, Mokcsay, és Gruber voltak, beugrasztónak tartották. Szálasinak még azt a vizsgálóbírói kivizsgálói jegyzőkönyvet is bemutatták, amelyben a Vannay-puccsban való részvétele miatt a vizsgálóbíró is beugrasztónak titulálta Bakyt. A pártból egyedül Ruszkay vette védelmébe Bakyt, négyszemközt megjegyezve Szálasinak, hogy egykori vezérkariként tudhatná, hogy egyes esetekben szükség is van beugratásra, tehát Bakyt is eszerint kell megítélni. Szálasi persze mindezt jól tudta, de megjegyezte, hogy a Baky-ellenes csoportnak ad igazat.

Mindenesetre nem rúgta ki Bakyt, ahhoz túl értékes embernek találta. Inkább olyan szerepkört kívánt neki juttatni, ahol képességeit megfelelően kamatoztathatja. Az ügy rövid távú lezárásaként Szálasi nem sokkal később, tíz nap múlva összehívatta az érintetteket, és felszólította Hubayékat, hogy adják írásba a Bakyval szembeni kifogásukat. Mivel ezt senki sem vállalta, a pártvezető lezártnak tekintette az ügyet, s ily módon elégtételt adott Bakynak, aki ezt elfogadta[239].

Az idő előrehaladtával ha nem is a rendőrspicli szerepkört illetően, de Hubayéknak lett igazuk, mivel Baky hűsége agyaglábúnak bizonyult. Érthetetlen viszont, hogy amikor bizonyíték is volt a kezükben, a sokkal kipróbáltabb hungaristáknak számító Hubay-Mokcsay-Gruber csoport miért nem vállalta a nyílt konfrontációt. Lehetséges megoldásként két variáció áll rendelkezésünkre: az ellenlábasok tartottak Baky belügyis összeköttetéseitől, vagy

[236] Fekete Front, Eszmeterjesztő Csoport, Kiválasztottak Tábora, Vasúti titkos V. F. Vonal, Bock Ádám titkos vonala, Eszmevédők vonala, R. V. szervezet, F. F., és ECS földalatti csoportok, Gyűrűsök.
[237] Karsai: Szálasi naplója. 42. p.
[238] Karsai: Szálasi naplója. 43. p.
[239] Karsai: Szálasi naplója. 43-45. p.

egyszerűen a berögzült pártfegyelem miatt nem folytatták a furkálódást. Szálasi számára egyszerűen túl értékes volt a nyugdíjas csendőrtiszt, illetve a sokat hangoztatott nemzetiszocialista összetartás az enyheség oka.

Szálasi egyébként 1940 decemberében összesítette a szabadulása óta eltelt időszak tapasztalatait, amiket saját pártjában és mozgalmában, illetve más szélsőjobboldali ellenzéknél észlelt. Az esztendő végén tehát felsorolta a legfontosabb klikkeket:

- Hubay klikkje: Mokcsay, Gruber, Tanoss fő részvételével.
- Ács-klikk: Török, Párkány, és egy Horváth nevezetű egyén. Szoros kapcsolatot tartanak fent Rátz Kálmánnal.
- Albrecht fhcg. klikkje: Ruszkay, Imrédy, Rátz.
- Vajna Gábor klikkjében szinte az összes hírszerző.
- „bizonytalankodók klikkje" Szőllőssi, Budinszky részvételével.
- Szentirmay klikkje
- Oltványi klikkje

Szálasi szerint *„a klikkek egymással erőteljes összefüggésben vannak"*, továbbá elfogadható hírszerzői, rendőrségi, és csendőrségi kapcsolatokkal rendelkeznek. Valamennyi klikk Rothen kezében összpontosul, aki a Szálasi-ellenes aknamunkájában eszközként használja fel őket[240].

Amennyiben elfogadjuk Szálasi pártvezetői elemzését, valóban katasztrofális képet kapunk. Jóllehet a felsorolás a teljesség igénye nélkül készült, a régi harcostársak közül szinte csak Csia nevével nem találkozunk, tehát aki nem része klikkpolitikának, és valóban rendíthetetlen a hűsége és fegyelme.

1941

Szálasi naplójában az elkövetkező esztendőre programot ad és egyfajta előrejelzést készít, hogy meglátása szerint mi várható a közeljövőben. Önmagát innentől kezdve a Naplóban is pártvezetőként, azaz rövidítve PV-ként említi. Nagy munkát vesz a vállaira: szervezésszaki országjárást tervez, hogy személyesen a helyszínen oktathasson és intézkedhessen. Az országjárás további célja, hogy a helyi szervezetek állapotát személyi és tartalmi vonatkozásban egyaránt megismerhesse[241]. A PV személyes jelenlétére nagy szükség is volt, mert a pártéletben nagy visszaesés mutatkozott. Szálasi parancsot adott alvezéreinek, hogy mutatkozzanak sűrűbben a pártszervezeti irodákban, és intsék kitartásra a tagságot. Az igazi nagy reményeket azonban Erdély visszakapott részéhez fűzték. A siker nem is maradt el, meglehetős lelkesedéssel fogadták. A PV megkísérelte, hogy a konnacionalista elméletnek érvényt szerezzen, így a vegyes lakosságú helységekben közös magyar-román szervezetek létrehozásával próbálkozott. A nemzetiségi béke és együttműködés szép kísérlete sajnos megbukott a revíziós siker mámorából fakadó sovinizmuson; a román érdeklődés méreteiről még sajnos nincs adat[242].

Míg a PV csendesen a belső szervezet megerősítésén fáradozott, Ruszkay továbbra is az imrédysták táborául szolgáló MMP-t kívánta a Nyilaskeresztessel egyesíteni, hogy így létrejöhessen a két legnagyobb magyar szélsőjobboldali párt fúziója. Imrédy megkörnyékezése helyett azonban mellékútra lépett, s így annak egyik alvezérét, Rátz Jenő egykori tábornokot hozta össze egy randevú erejéig Szálasival Rátz lakásán 1941 elején. A beszélgetés formáját a felek aktív kori rangjának megadása is meghatározta, tábornok,- illetve őrnagy úrnak titulálva egymást. Szálasi még 1937-ben megkereste az akkor még aktív katona Rátzot, azzal az ajánlattal, hogy Rátz *„tapossa ki a hadsereget"*, majd ő ugyanezt

[240] Karsai: Szálasi naplója. 45. p.
[241] Karsai: Szálasi naplója. 49. p.
[242] Lackó: i. m. 251-252. p.

megteszi a nemzettel. Erre a régi ajánlatra emlékeztette a Rátz tárgyalópartnerét, s kifejezve azon sajnálkozását, hogy az ajánlatot nem követte tett. Most viszont, mint nyugdíjas katonatiszt, és mint bukott politikus Szálasi és pártja segítségére számítana, hogy a MMP-val majd rendet teremtenek. Elismeri, hogy a hungaristáknál vannak a tömegek, az MMP-t viszont a „fejek" pártjának tartja. Elgondolása szerint meg kell „fejelni" a tömegeket, tehát a nyilasok működjenek együtt az imrédystákkal. Szálasi erre rögtön gyanút fog, mivel nem hajlandó pártját feláldozni Imrédy hatalmi céljai érdekében. Taktikátlanul bár, de legalább becsületesen előadja tehát saját ajánlatát: Imrédy híveivel együtt lépjen be az NYKP-ba, mert együttműködésről csakis így lehet szó. Rátz innentől kezdve defenzívába szorult, ugyanakkor kerülte az egyértelmű válaszokat, csak ködös hasonlatokkal példálózott.

Szálasi viszont – mint láthattuk – egyenes beszédhez volt hozzászokva, és másoktól is ezt várta. Így aztán nem is csoda, hogy nem jutott közös nevezőre Rátz Jenővel, és csak növekedtek fenntartásai az Imrédy táborával való együttműködést illetően.

1941. márc. végén azonban már bizonyíthatóan a németek felé is lépett, természetesen most is Ruszkay szervezésében. Ajánlata egy világnézeti alapon szerveződő hungarista légió felállításáról szólt, melyet a német hadvezetőség tetszés szerinti területen vethetne be. Feltételei azonban meglehetősen kemények: Németországban alakuljon meg a hazai szigorú törvények miatt, kapjon modern fegyvereket, magyar parancsnokok, és vezényleti nyelv alatt szolgáljon. Ruszkay konkrét szervezésszaki tervezettel is előállt, e szerint egy magyar és egy német ajkúakból álló zászlóaljról lett volna szó, kizárólag magyar vezetés alatt. Ezen a kísérletnek tekintett szervezések kiértékelése után esetlegesen hungarista hadosztályok felállítását is kilátásba helyezték. A németek mindezt udvariasan elhárították azzal, hogy majd továbbítják az ajánlatot az illetékes körökbe. Röviddel később kitört a Jugoszlávia elleni háború, melyben minimális megszálló erőkkel már Magyarország is részt vállalt. A németek részéről így Krappe ezredes kijelentett, hogy az ajánlat már oka fogyottá vált, mindenesetre megköszönték.

Érdekes Szálasi reakciója Teleki öngyilkosságának hírére, amit legérdemesebb szó szerint idézni: *„Teleki Pál öngyilkosságot követ el, ezzel kapcsolatba az egyház bolonddá nyilvánítja*[243]*, különben nem temetheti el. A magyar föld mint bolondot nyilvánítja vissza. Nyugodjék békesebben, mint ahogyan visszahagyta az országot.*[244]*"* Figyelemre méltó az utolsó mondat jelentéstartalma. Szálasi itt is félreérthetetlenül megbocsát egykori ellenfelének, nyoma sincsen haragnak vagy kárörömnek.

A német-szovjet háború kitörését azonban már értetlenkedéssel fogadta maga Szálasi is. Bizonyára az 1939-es Molotov-Ribbentropp paktumot vette alapul, illetve hogy Hitler előbb Angliával és a Balkánnal számol le. Elsőként a sofőrjétől hallotta a hírt, amit Csia erősített meg. Szálasi vehemens reakcióját is rögzítette a Naplóban: *„Sok baromságot tapasztaltam, de ilyet még nem!*[245]*"*

Gőzerővel folytak azon próbálkozások is, hogy végre utat találjon az NSDAP-hez, illetve a többi európai nemzetiszocialista mozgalomhoz. Az erőfeszítéseket egyelőre nem koronázta siker. Az indokot abban találta meg, hogy a németek előnyös helyzetükben csak olyan nemzetiszocialistákkal hajlandóak szóba állni, akik elfogadják és átültetik az eszme német gyakorlatát, míg másokat sovinisztának bélyegez. Szálasi olyan fellengzős nyilatkozatot is kapott német hivatalos köröktől, hogy a térség népei nem lehetnek önállóak, mert: a lengyelek kiesők, a magyarok letűnők, a románok kultúrálatlanok. Szálasi mindez ellen erélyesen tiltakozott, és feltette a találó kérdést: *„... milyen népnek kellett volna minősíteni a németet a*

---

[243] Teleki római katolikus vallású volt, s itt az öngyilkosságot igen szigorúan kezelik. A korabeli halotti anyakönyvi kivonatokba ezért ilyen jellegű megjegyzésszöveggel látták el a bejegyzést: „Tettét pillanatnyi elmezavarában követte el."
[244] Karsai: Szálasi naplója. 53. p.
[245] Karsai: Szálasi naplója. 54. p.

30 éves háború idején, amikor svédek, franciák, csehek, osztrákok, vallonok, spanyolok dúlták a több száz vezető alatt álló népet: letűnőnek, kiesőnek, vagy kultúra nélkülinek[246].”

Hazánk háborúba való belépését követően már némi javulás volt tapasztalható a volksbundista-hungarista kapcsolatokban, mert az antibolsevista propaganda terén létre jött némi együttműködés. Ez az eredmény is kevés volt azonban ahhoz, hogy a hazai és birodalmi németek Szálasi- és hungarizmusellenességük csökkenjen[247].
1941 nyarán újra napirendre került Baky ügye a NYKP berkeiben. Szálasi most félreérthetetlen bizonyítékokat kapott arra vonatkozóan, hogy a Baky-Rupprecht páros a párt szétrobbantását készíti elő. A postai lehallgató szolgálatban dolgozó párttagok ugyanis átadták a PV-nek azoknak a telefonbeszélgetéseknek szó szerinti szövegét, melyeket Baky folytatott le Rothennel, és amelyek Szálasit csak „dalai láma” néven tisztelik. Ruszkay minderről értesülve újra védelmébe vette Bakyt, és ezúttal Rupprechtet is. Azt javasolta Szálasinak, hogy Rupprechtet küldjék összekötőként Berlinbe, tehetős emberként ezt igazán megteheti. Bakynak viszont jobboldali körökben meglévő összeköttetéseit kell felhasználni, így neki a MÉP-et szánta Ruszkay. Szálasi most is Ruszkayra hallgatott, így taktikai okokból továbbra is meghagyta a pártban a két renitenst. Bakyra most igazán nagy jelentőségű feladatot bíztak: használja fel a Keresztes-Fischer belügyminiszterrel való ismeretségét, hogy ezáltal Szálasi végre bebocsátást nyerjen Horthyhoz.
Rupprecht is megkapta új feladatát, a NYKP érdekképviseletét Berlinben. Elszámolással itt közvetlenül Szálasi felé tartozott, ami az ügy komolyságát, illetve a Rupprechtbe vetett bizalom megrendülését egyaránt jelezte. Rupprecht nem is adott rögtön érdemi választ a megbízásra, mondván, hogy előbb meg kell kérdeznie Berlint. Ezt Szálasi jól megjegyezte magának, bár felhatalmazta Rupprechtet, hogy döntsön belátása szerint. Az emlékezetes elszólás kapcsán Szálasi aztán egy kész hírszerző hálózatra bukkan, melynek valamennyi, általa joggal megbízhatatlannak vagy ellenségnek ítélt személy tagja. Így Baky a hírforrás, Rupprecht a postaláda, Michaelis a futár, Rothen pedig a kiértékelő[248].
Baky az újabb pártvezetői engedékenység után is folytatta aknamunkáját, a legalsó szintig is lejutva. Megkörnyékezte Kováts Klárát, Szálasi titkárnőjét, hogy eltántorítsa a PV mellől. Pénzt, jobb állást ígér, majd mikor látván, hogy ezzel nem ér célt, bolondnak nevezi Szálasit, aki teljesen lehetetlen a németek előtt. Végül kijelenti a hűséges titkárnőnek, hogy vagy Szálasinak, vagy neki, de egyiküknek pusztulnia kell! Kováts erre a pártból való távozásra szólította fel a rebellis Bakyt, aki ingerülten kioktatta, hogy kötelességének érzi minél több ember kiléptetését, ő maga elmenni pedig akkor fog, ha jónak látja[249].
A rendíthetetlen hűségű titkárnő a Naplóban meg is kapta a PV elismerését: *„Kováts Klára a mozgalom leghűségesebb harcosa.”* Ismerve Szálasi és a párt szerény anyagi lehetőségeit[250], kitartásának egyedüli okát valóban csak a hűségben találhatjuk.
1941 őszén a Baky-Rupprecht duó vezetésével tizenegy nyilas parlamenti képviselő egyszerűen faképnél hagyta Szálasit, és parlamenti szövetségre lépett a MMP-el. Szálasi az eseményeket továbbra is a német imperialista körök munkájának tudta be. A hungarizmus ellenségeinek tábora így a Mozgalom megsemmisítésére vonatkozó terveit tekintve gyakorlatilag közös nevezőre jutott. A PV találó kifejezése szerint *„a párt két hatalmas malomkő közé került.”*

---

[246] Karsai: Szálasi naplója. 54. p.
[247] Tilkovszky: i. m. 168-169. p.
[248] Karsai: Szálasi naplója. i. m. 57. p.
[249] Karsai: Szálasi naplója. 57-58. p.
[250] Szálasinak tiszti nyugdíján kívül más vagyona, jövedelme nem volt, a párt gerincét alkotó munkások és parasztok pedig nem voltak képesek komoly összegű párttagsági hozzájárulások befizetésére.

Szálasi és pártjának helyzete tehát a szabadulását követő kedvező pozícióhoz képest rendkívül rossz. A mártírglória megkopóban, a németek és olaszok felé nem sikerült nyitni, az NYKP ereje és egysége pedig megrendült. Ruszkay volt az, aki továbbra is igyekezett védeni Szálasit, és tovább buzgólkodott a MMP a NYKP-vel való összekovácsolásán[251].

Októberben a német Külügyi Hivatalból két politikai hírszerző kért találkozót Szálasitól. Erre Brinzey György lakásán került sor, ahol a kíváncsian viselkedő németek a magyarországi pártpolitikába akartak betekintést nyerni, és kitértek a Volksbundnak Szálasihoz fűződő viszonyára is. Szálasi kendőzetlenül elmondta nekik, hogy szerinte a dr. Basch-hoz fűződő viszonyát maga a volksbundista vezető mérgezte, mivel egy írásos jelentésből szándékosan kihagyta Szálasi indoklását, hogy miért nem írta volna alá a Volksbund szervezésére vonatkozó részt a bécsi jegyzőkönyvben. Korábban Szálasi kifejtette Baschnak, hogy azért sincs szükség ilyen szerződések aláírására, mert a hungarizmusban minden népcsoport meg fogja kapni az őt megillető életjogokat, amit a szerződés csak részben valósít meg. Az érem másik oldalán Basch a hazai svábok hungarista beszervezését sérelmezte Szálasinak, és állítólag az asztalt verve, üvöltve hivatkozott Himmler teljes beszervezést célzó utasítására[252].

A Napló lapjain megörökített első hivatalos tárgyalás a németeket képviselő Rademacher nevű egyénnel szintén Szálasi elvhűségét jelzi. Rademacher felvetette a pártvezetőnek, hogy nem lenne-e időszerű a belpolitikai kérdések kezelése? Szálasi a kérdést félig nyitva hagyta, mondván, hogy ezt a német vezetésnek kell eldöntenie. A Párt és a Mozgalom mindenesetre még csak hat éve küzd a hatalomért, tehát ha a német példánál maradunk, még van nyolc év a hatalomátvételre, és ráadásul sokkal nehezebb helyzetben vannak, mint annak idején Hitlerék voltak. Rademacher természetesen sürgetni kezdte a kibontakozást, mire Szálasi a Nemzet és a Kormányzó közös akaratára hivatkozott. Erre ugyan eddig nem került sor, de bízik abban, hogy Horthy fogadni fogja, és megvalósul a mintának tekintett olasz, vagy német példa. Amennyire erre mégsem kerülne sor, csakis arra az esetre helyezte kilátásba Szálasi, hogy a Párt és a Nemzet saját erejéből fog hatalomra jutni.
A Naplóban feljegyezte továbbá, hogy mivel mindenfajta kibontakozás Magyarország belügye, Németországba is csak akkor hajlandó kimenni, ha azt előtte jelentette Horthynak. Persze felvetette annak elvi lehetőségét is, hogy a Párt erőteljes kezdeményezésekbe kezd a kormány ellen. Tudatában volt azonban azzal, hogy ebben az esetben a Hungarista Mozgalom is a román Vasgárda sorsára jutna, tehát magukkal a németekkel kerülni szembe. Mindezt a német tárgyalópartner csak megerősítette, mivel a német kormány a magyar kormánnyal van szerződéses viszonyban, nem pedig az NYKP-val. További véleményt azonban nem mondott, sem pedig tanácsot nem adott, tehát nyitva hagyta a kérdést[253].

Az 1941-es év tapasztalatai alapján az új esztendőre Szálasi megítélése szerint az alábbi események voltak várhatóak: *„(...)a Párt ebben az esztendőben ugyanazon a belső tisztuláson megy keresztül, mint a német nemzetiszocialista mozgalom 1933 és 1938 között, azzal a súlyos különbséggel, hogy PV-nek hatalmon kívül kellett a súlyos válsággal megküzdenie.”*
A hungarista kibontakozási törekvések, valamint saját személye ellenségeinek Szálasi *„a szabadkőműves plutokrácia, a judaista világhatalmi törekvések, a marxizmus és az ál-nemzetiszocializmus”* szövetségét jelölte meg. Meglátása szerint a fenti ellenséges tábor sikereket könyvelhet el, mivel mind bel-, mind pedig külpolitikailag sikerült elszigetelni, illetve hamis színben feltüntetni a Pártot minden hazai és külhoni tényező előtt. Szálasi itt a

[251] Karsai: Szálasi naplója. 60. p.
[252] Karsai: Szálasi naplója. 60-61. p.
[253] Karsai: Szálasi naplója. 62. p.

rövidlátás hibájába esik, mert saját, illetve híveinek tevékenységét nem bírálja felül, s így a következtetéseket sem vonta le.
A nehézségek dacára - illetve be nem vallottan – nyári országjárást tervezett, melynek célja már eltér az 1941-es szervezésszaki országjárásétól. A cél most már ideológiai, a hungarizmus ismertetésével megteremteni azt az alapot, amely támpontul szolgálhat az 1943-as év nehézségeire is.
Reálisan látja tehát a helyzet súlyos voltát, és azt is, hogy javulás egyelőre nem várható. A megtisztult belső szervezetű Mozgalomnak azért is volt tehát égető szüksége a szimpatizánsainak létszámbővítésére, hogy megfelelő ideológiai alapokkal bíró tábort vezethessenek.

Még 1941-ben történt, hogy Ruszkay négyszemközt közölte Szálasival Albrecht fhcg. közeli Németországba utazásának tervét. Ennek kapcsán Ruszkayn keresztül kérdezte a pártvezetőt, hogy amennyiben sikerül Hitlernél kihallgatást nyernie, képviselheti-e a Nyilaskeresztes Pártot, és ha igen, milyen irányelvek alapján. Ennek megfelelő ellátásához egy emlékeztető összeállítását kéri a hazai belpolitikai helyzetről, ami alapján eljárhat. Továbbá támogatná-e a Párt és a Mozgalom abban az esetben, ha a kormányzói posztért indulna?
Szálasi nem adott rögtön választ, a döntésbe bevonta a Pártvezető Tanácsot is. A Tanács Szálasi javaslatára úgy döntött, hogy egy hét múlva tárgyalják meg a kérdést, amikor valamennyi tanácstag kifejti véleményét Albrecht fhcg. kérésével és ajánlatával kapcsolatban. Végül a Pártvezető Tanács véleményének meghallgatása után Szálasi arra az álláspontra helyezkedett, hogy a fhcg. kormányzói ambícióit nem támogatja: *„Ha pályzik, pályázzék, de a maga erejéből és felelősségére, saját szája íze szerint.”* Mindamellett Albrechtnek tudomásul kellett vennie Szálasi azon kijelentését is, ami régi, sokat hangoztatott nézetét tükrözi: neki mindig is volt, van, és lesz államfője. Mivel azonban a jelenlegi államfő olyan kiváló egészségnek örvend, hogy valószínűleg még jó pár évig elláthatja feladatát, Szálasi már fegyencbecsületével sem tudja összeegyeztetni, hogy a jelenlegi államfő háta mögött egy önjelölt utóddal tárgyaljon.
Albrecht közvetítői szerepével szemben is elutasító volt, mivel meglátása szerint még nem jött el annak szükségszerűsége, hogy a hungarizmus nemzeti- és hatalomátvételi kérdésű viszonyát a nácizmushoz tisztázza. Amikor viszont majd erre sor kerül, nem fog igénybe venni jóhiszemű, illetve jó szándékú közvetítőket, mivel a fenti kérdéseket személyesen kívánja rendezni. Mindössze arra kérte a főherceget, hogy Németországban megfelelő összekötő személyt kerítsen a két világnézeti párt között. Ennek függvényében tehát emlékeztetőt sem kap[254].

1941 őszére bebizonyosodott, hogy Baky és klikkjének kilépése csak megrendíteni tudta a NYKP-t, nem pedig szétverni. Folytatódtak a tárgyalások a hungaristák és az imrédysták között. Szálasi továbbra is merev álláspontot képviselt abból a szempontból, hogy Imrédytől valamiféle magyarázatot kap 1938-as miniszterelnökként tanúsított magatartásáért a nyilasokkal szemben. Ebből a kikötésből csak Ruszkay hosszas rábeszélése után engedett, úgy döntve, hogy egyelőre eltekint Imrédy elégtételadásától.
Ruszkay elgondolása már sokkal diplomatikusabb, simulékonyabb volt. Szerinte először a két párt közti programegyeztetésre volna szükség, és ezután lehetne a következő lépésen elgondolkodni. Alapvető ellentét volt ugyanis az összekovácsolandó pártok között, hogy Imrédy szerint csak az MMP-nek van programja, míg a nyilasoknak nincsen. Szálasi viszont elméletének elorzásával vádolta Imrédyéket, akárcsak régebben Gömböst. Ruszkay mindezek miatt a PV hozzájárulását kérte ahhoz, hogy vit. Barabás Emil ny. altbgy. személyében külső segítséget is igénybe vegyenek. Az altbgy. tulajdonképpen kiegészítő személy hivatott lenni,

[254] Karsai: Szálasi naplója. 68-69. p.

mivel egy olyan bizottságba szánták neki a póttag szerepét, amely rajta kívül Ruszkayból és Rátzból hivatott felállni. A hármas bizottság a pártprogram felülvizsgálatát végezte, hogy ezzel is elősegítsék az egyesüléshez vezető folyamatot. Vita csak Rátz személye körül pattant ki, mivel Szálasi – katonai mivoltát itt sem megtagadva – Imrédy írásos hozzájárulását követelte Rátz számára, hogy a bizottsági munkákban részt vehessen. A problémát most is Ruszkay befolyása oldotta meg: figyelmeztette Szálasit, hogy ne avatkozzanak ilyen mélységben az MMP belügyeibe, mert ehhez nincsen joguk. Szálasi mindezt elfogadta ugyan, bár némi keserű szájízzel megjegyezte, hogy kisstílű intrikus társaságnak tekinti Imrédyt és híveit. Ruszkay most is egyetértett, és annyival toldotta meg, hogy *„Imrédy veszedelmes intrikus, óvatosan kell kezelni.”*

Miután a két program egyeztetése megtörtént, Ruszkay optimista vélekedése szerint *„minden a legnagyobb rendben van, csak pár alaki kérdés vár elintézésre.”*

Ezek az alaki kérdések is olyan feszültségeket gerjesztettek azonban, amit nem lehetett félvállról kezelni. Egyik ilyen „alaki kérdés" volt többek között az, hogy Szálasi ne ragaszkodjon a hungarizmus kifejezéséhez, a két párt összemelegedéséig el kell azt hagyni. Másik ilyen kényes kérdésköröket vetett fel az is, hogy a NYKP ne szervezkedjen a kisebbségek körében, továbbá Szálasi engedjen az államfő kérdésében kifejtett merev álláspontjából.

Mindezek a kérdések valóságos szitkozódásra hergelték Szálasit, mivel szerinte Imrédyék *„cselédlépcsős”* politikát folytatnak, és *„ki akarják herélni”* a hungarizmust. Mint kijelentette, nem hajlandó olyan egyesülésre, melynél ő is és mozgalma is öngyilkosságot követ el csak azért, hogy egy fajilag és politikailag kétes férfinak tegyen szolgálatot.

Ennek ellenére is szaporodtak azonban a MMP-vel való egyesülés hívei, még magában a hungarista vezérkarban is. Még a Szálasi egyik legrégibb bajtársának számító Hubay is, aki 1940 júliusában előbb képviselői mandátumát vesztette el az emlékezetes nemzetiségi törvényjavaslatuk ügyében, majd a bíróság hathónapnyi fogházbüntetésre ítélte, feleségével üzent párttagtársainak és Szálasinak a fogházból: *„A Pártnak minden körülmények között keresnie kell az együttműködést Imrédyvel, még a legnagyobb áldozatok árán is, különben vége a pártnak.”*

A párttagok közül egyesek olyan messzire mentek az elvfeladásban, hogy egyenesen a feltétel nélküli beolvadás szükségességét hangoztatták. Még a PV-vel is szembefordultak, *„veszedelmes érzelgős politikusnak, álmodozónak, és ködös ábrándkergetőnek”* tartották, akinek semmi rálátása a politikára. Hubay üzenete csak olaj volt a tűzre, mivel előkelő pozíciója révén – maga a PV is helyetteseként és utódjaként tartotta számon – súlya volt szavának a párton belül.

A Napló publikált részéből nem derül ki pontosan hogy hogyan, de végül sor került egy jegyzőkönyvi megállapodásra. Ezt követően már gyakorlatilag csak az egyesülési aktus váratott magára.

Szálasi új megbízásként utasította Ruszkayt, hogy hozzon össze közte és Imrédy között bizalmas légkörű, négyszemközti megbeszélést. A megbeszélés célja az elvi kérdések megvitatása, hogy az egyesülés nyugodt mederbe kerüljön. Szálasi elvi kérdései Imrédy állítólagos zsidó beütésű származása, a miniszterelnökként tanúsított hozzáállása a hungaristákhoz, illetve a hungarizmussal való azonosulás körül forogtak. Szálasi csakis ezen elvi kérdések tisztázása után mutatott hajlandóságot szoros együttműködésre. Ez az együttműködési szándék azonban nem volt azonos a fúzióval, csak annyit takart, hogy a két pártvezér minden alapvető szabályt kettesben megbeszél. Ruszkay szerint a magas mércét felállító feltételek Imrédy hiú természetén el fognak bukni. Ráadásul Imrédy nem is volt hajlandó Szálasit fogadni.

Miután 1941 végén Hubay kiszabadult a börtönből, Szálasi legfelsőbb titkos tanácsot alakított pártja vezetésén belül. A tanácsba legrégibb, legkipróbáltabb híveit és harcostársait

invitálta meg, úgymint Csia, Henney, Ruszkay, Hubay tv-eket. Az első megbeszélésre Ruszkay lakásán került sor, ahol Ruszkay sietett megragadni az alkalmat, hogy kinyilvánítsa a NYKP és a MMP-nek egyesítésének fontosságát. Indokai igazán a vezetés elevenébe találtak. Szerinte a pártnak nincsen külpolitikai súlya, szemben Imrédy nyomasztó túlsúlyával. A belpolitikai csőd bizonyítéka a nemzetiszocialista erők jelentős részének kérészéletű egyesítése, amely konglomerátum gyorsan szétesett. A NYKP továbbá nem tudja megszervezni a nemzetet, illetve annak legértékesebb részei vagy ellenszenvesen, vagy közömbösen állnak vele szemben.
A PV mindezt lehurrogta, mire Hubay Ruszkay védelmére kelve kijelentette, hogy ha Ruszkay ez miatt kilép a pártból, ő követi. A helyzetet egyedül Szálasi tekintélye stabilizálta, de ez a tekintélyelvű rendteremtés nem lehetett tartós.[255]

Nem ismerjük Albrecht fhcg. németországi útjáról való hazatérésnek időpontját, mindenesetre rögtön beszámolt Ruszkaynak a tapasztaltakról. A hallottakat Ruszkay azonnal továbbadta Szálasinak. Az Albrecht által hozott hírek szerint a magyarországi nemzetiszocialista pártokat a németek csak abban az esetben lennének hajlandóak segíteni, ha azok egyesülnek, vagy legalábbis a legszorosabb blokkba tömörülnek. Szálasi erre megkérdezte Ruszkayt, hogy ki kért német segítséget? Mert erre szerinte nincsen szükség, csak azon béklyó feloldására, amit Rademacher közölt vele, tehát ha NYKP esetleg kormányellenes tevékenységbe kezdeni, nem fordulnának vele szembe a német erők.
Ruszkay ezután további, még az előző felvetésnél is képtelenebb ötlettel állt elő, miszerint Albrecht fhcg. már származása miatt is komoly tekintély, ráadásul polgári házassága miatt nem számít népidegennek, valamint népszerű katonai körökben. Mindezért üdvös lenne, ha az MMP és az NYKP egyesülése után ő állna a pártszövetség élére. Ez a vezető szerep Ruszkay elgondolása szerint abból állt volna, hogy a fhcg. afféle döntőbíróként lépne fel a Szálasi és Imrédy között felmerülő vitás ügyekben, s így döntését mindkét félnek el kellene fogadnia. A pártközi bíráskodásban Albrecht segítségére lehetne Rátz, valamint álszerényen Ruszkay is ide sorolta magát. A belőlük álló bizottság jelentené a legfelsőbb vezetést, ahová később mindkét párt jelöltethetne tagokat. Mindezen Szálasi érthető módon megrendült, mint azt vehemensen kijelentette: *„Nem bánom, hogy az emberek ökörnek tartanak, de halálosan megsértődöm, ha nagyobb ökörnek tartanak, mint amilyen vagyok!”*
Ez a kezdeményezés tehát megfeneklett a PV ellenállásán, de nem sokkal később Imrédy Ruszkayn keresztül állt elő azzal az új javaslatával, hogy hetes bizottságnak kell minden hónapban rendszeresen összeülnie, hogy az időszerű kérdésekben állást foglaljon.
A ravasz Imrédy azonban itt nyilvánvalóan nagy bakot lőtt, mivel olyan mérvű rövidlátást feltételezett a nyilas vezetőségről, ami már egyenesen szembeötlő. Azt indítványozta ugyanis, hogy a hungaristák részéről egyedül Ruszkay vegyen részt ennek a hetes bizottságnak a tevékenyégében, mivel az ott hallottakat úgyis közölni fogja Szálasival. A PV itt „sem nem hal, sem nem hús” válaszként elfogadta ugyan a javaslatot, de egyúttal kijelentette, hogy az ilyen értekezleteken hozott állásfoglalásokat nem tartja magára nézve kötelező jellegűnek. Ruszkay mindezt kénytelen-kelletlen tudomásul vette.
Szálasiban valószínűleg ekkor fogamzódott meg az egyre inkább renegáttá váló Ruszkayval való szakítás gondolata. Helyesen felismerte annak veszélyét, hogy Ruszkay az egységesített szélsőjobboldali pártok vezetését átjátszhatja Imrédy, vagy esetleg Albrecht kezébe, s így a hungarizmus célkitűzései is kisiklanak[256].

1941 őszén Szálasi két alkalommal újból megkísérelte a Horthy színe elé jutást, amely próbálkozás eredménytelenségének okát Uray István, a Kabinetiroda főnöke közölte

[255] Karsai: Szálasi naplója. 69.-73. p.
[256] Karsai: Szálasi naplója. 74-75. p.

Szálasival. Az indoklás szerint a Kormányzó *„megjelölt belpolitikai jellegű kérdésekben nem fogadja.”* További indoklás szerint az államfő hatalmát kizárólag az országgyűlésnek felelős minisztérium által gyakorolja, a kérdéseket tehát *„a miniszterelnök elé kellene vinni”*.
Szálasi ezt figyelmen kívül hagyva 1941. dec. 5-én újabb kérelmet nyújtott be Horthyhoz, melyben a Bárdossy-kormány munkáját meglehetősen negatív szemszögből minősítette: *„Hódolatteljesen jelentem, hogy a jelenlegi kormányt gyengének, tehetetlennek, és összetételénél fogva alkalmatlannak tartom arra, hogy a súlyos sorsproblémákat megoldhassa, és olyan új, nemzetünktől megkívánt rendet és rendszert építsen, amelyek nemzetünk életbiztonságának biztos politikai, gazdasági, és társadalmi alapját képezhetnék.”*
A következtetések levonása után Szálasi kötelességszerűen kijelenti, hogy *„erkölcsi, szellemi, és anyagi katasztrófába sodorná a nemzetet az, ha a szükséges kibontakozás külső kényszer hatása alatt indulna meg.*[257]*”* Ahogy azonban az várható volt, a levél a benne leírtak helyessége ellenére is megmaradt a pusztába kiáltó szó hálátlan szerepében.

Horthy 1941. jún.-ban töltötte be 73. életévét, s ez az aggastyáni kor már önmagában felvetette az utódlás kérdését. A nagy jelentőségű téma újabb viharokat kavart a hungaristák háza táján, amit ugyancsak Szálasinak kellett elcsitítania.
A kormányzóhelyettesi törvényjavaslat benyújtása után Ruszkay erőteljesen agitálta Szálasit, hogy az imrédysta képviselőkkel együtt a nyilasok is jelentsenek be különvéleményt a helyettes személyét illetően. Szálasi ezt azzal hűtötte le, hogy mivel csak egy törvényjavaslatról van szó, tehát képtelenség meghatározott személy ellen fellépni. A szélsőjobb jelöltjeként felmerült Albrecht fhcg. neve, őt azonban Szálasi pártbeli ismeretlensége miatt nem lehetne rögtön előtérbe helyezni, egyébként pedig az államfő kérdéséről vallott nézete a régi maradt. Ruszkay ere önmagából kifordulva, dühösen követelni kezdte, hogy akkor legalább ifj. Horthy István ellen induljon fekete propaganda, hogy a párt így is megmutassa erejét. Szálasi ehhez tényanyagot kért, mivel nem akart pletykákra építeni. Ezek megléte esetén adná beleegyezését a röplapáradathoz. Ruszkay pártérdekekre hivatkozva görcsösen ragaszkodott a lejárató kampányhoz, mire Szálasi azzal intette le, hogy a Párt érdekeit egyedül ő őrzi. A PV viselkedése itt több szempontból nézve is csodálatra méltó, mivel királyellenességén is felül tudott emelkedni a Kormányzó érdekében. A vak is láthatta, hogy Horthy dinasztialapításon fáradozik, de mivel Szálasi hitt államfőjében, és egyelőre nem akart ellene harcolni, inkább defenzívába vonult.
Nem sokkal később Ruszkay újból felkereste a PV-t, és mintegy emlékeztetőül kijelentette neki, hogy Imréydék teljesen Albrecht vonalára álltak, őt kívánják kormányzóhelyettesnek. Szálasi erre elismerte Imrédy és Ruszkay politikusi zsenialitását, de mint kijelentette, nem tatja a rendszert annyira ostobának, amely segítségével más is meg legyen választható Horthy Istvánon kívül. Ruszkay ennek ellenére sem hagyta abba az erőszakoskodást, de ez Szálasinál süket fülekre talált. Ruszkay azt hozta fel érvként a Kormányzó fia ellen, hogy az részegen angol dzsesszzenére angol dalokat énekelt az Arizónában, és ő (ti. Ruszkay) nem hajlandó egy ilyen embert szolgálni. Szálasi válasza most is hideg és kijózanító volt: felszólította Ruszkayt, hogy hozzon elé csak egyetlenegy embert, aki mindezt a saját szemével látta, és ne tizedszájból hallott információkkal próbálkozzon.
Ruszkay utolsó, bár az előzőnél valamivel elfogadhatóbb érvként felvetette, hogy az ifjú Horthyból soha nem lesz nemzetiszocialista. Szálasit mindez nem érte újdonságként, mivel meg volt arról győződve, hogy Horthy István soha nem fog átállni. Ugyanakkor enyhítő körülmény, hogy az ifjabb Horthynak arra sem volt lehetősége, hogy egyetlen nemzetiszocialista vezető személyiséggel is akár csak beszélgessen. Továbbá az, hogy valaki nemzetiszocialistává legyen, nem az évektől függ. *„Sehol nincs megírva, hogy csak politikusok fejlődhetnek, fejlődhetnek államfők és kormányzóhelyettesek is, mint ahogyan*

[257] Karsai: Szálasi naplója. 75-76. p.

Albrecht is dicséretes módon fejlődött." Ruszkayt mindez tovább ingerelte, tenni azonban – egyelőre – semmit sem tudott.

Nem tudni, hogy Ruszkay tudott-e róla, de tény, hogy bizonyos szintű fekete propaganda mégis indult Horthy István ellen, amit Sütő Gyula irányított. Szálasi ettől gyorsan el is határolódott, a pártfegyelem ellen vétkező Sütőt pedig kizáratta az NYKP-ből[258].

Szálasi elvhűségére nagyban rásegített az a tény is, hogy az ifj. Horthy világnézeti nevelését Vajna próbálta meg alakítani. Az alvezér Szálasi tudta nélkül kezdett magánakcióba, Sorg Antal építész közvetítésével. Célja az volt, hogy a leendő helyettes államfőt felvilágosítsa a NYKP célkitűzéseiről, hogy így legalább a nemzetiszocialista ráhatás is érvényesüljön, ne csak a zsidó befolyás. Noha Vajna ezen lépése magánakció volt, Szálasi ezért egyáltalán nem neheztelt, sőt Ruszkay illetéktelen beavatkozását élesen elutasította. Mint kifejtette neki, végre itt a régen várt lehetőség, hogy – most talán a fián keresztül - közelebb férkőzzenek Horthyhoz, és ezáltal a kibontakozás létrejöhessen. Ruszkay mindezt végighallgatva nem tehetett mást, mint hogy ismét felpaprikázva távozott.

A leendő kormányzóhelyettes és Vajna közötti tárgyalások eredményességéről sajnos hallgat a Napló, bár a Horthy-család anti-nemzetiszocialista beállítottságát ismerve feltételezhetjük, hogy a hungarista vezetés most sem könyvelhetett el sikert[259]. Dr. Csia a NYKP vezérszónokaként ugyanis s törvényjavaslat ellen foglalt állást, mivel *„a kormányzói intézményt, intézményesen még továbbfejleszteni kívánja".* Ezért a NYKP a törvényjavaslat napirendről való levételét, az országgyűlés mielőbbi feloszlatását, valamint új választások kiírását tartotta szükségesnek.

A kormányzóhelyettes megválasztását illetően a nyilasok Ruszkay összekötő tevékenysége révén együttműködött az Imrédystákkal, s így a kormányzóhelyettes megválasztásánál egyik képviselőjük sem volt jelen, ami köszönhető Szálasi erre vonatkozó tilalmának is.

Új lehetőséget jelentett, hogy ifj. Horthy István mellé Szabó László római katonai attasét osztották be katonai tanácsadóként. Mint ismeretes, Szálasit régi ismeretség fűzte Szabóhoz, így üzenet ment hozzá, hogy *„tekintse feladatának ifj. Horthy István hungarista szellemben való felvilágosítását, ezenkívül készítsen elő beszélgetési lehetőséget Szálasi és ifj. Horthy István között."* Szabó mindezt elvállalta, és egyetértését fejezte ki az elgondolással kapcsolatban, mindössze időt kért hogy összemelegedhessen az ifjú Horthyval. A PV minderre aug. 1-ig szabott határidőt. A várható eredményt aztán a kormányzóhelyettes aug. 20-án, a keleti fronton bekövetkezett hősi halála is meghiusította. Ezzel Szálasi szerint összeomlott a Kormányzó azon terve, hogy *„egy nemzetiszocialista kibontakozási komédiát játszhasson meg.*[260]*"*

1942

Ez év elején már rendkívül kiélesedett Szálasi és Hubay viszonya is. A Napló szerint Hubay és neje maguk köré gyűjtötték a párton belüli elégedetlenkedők táborát, sőt társaságban ki is jelentették, hogy *„Szálasi nem egészen normális."* Szerintük a PV egy fegyházbeli látomására alapozta eltökéltségét, ahol állítólag megjelent neki Szűz Mária, a további kitartásra serkentve. Továbbá gr. Széchenyinek *„ennek a részeges kelekótyának"* kormányzói, özv. gr. Teleki Lászlónénak pedig a koronát, és ezzel királynői rangot kínált[261].

A fenti vádak rosszindulatú, nevetséges voltát azonban már logikai úton, és a Szálasi-féle elképzelések ismeretében is bebizonyíthatjuk. Szálasinak *„mindig van, mindig is volt, és*

---

258 Olasz Lajos: Horthy István kormányzóhelyettes halála. In: Mítoszok, legendák, tévhitek a 20. századi magyar történelemről. Szerk.: Romsics Ignác. Osiris Kiadó, Bp., 2005. 243. p.

259 Ezt a tényt támasztják alá Horthy Miklós és özv. Horthy Istvánné emlékiratai is.

260 Karsai: Szálasi naplója. 77-81. p.

261 Karsai: Szálasi naplója. 82. p.

mindig is lesz államfője", azt az államfőt pedig – egészen 1944. okt. idusáig –Horthy Miklósnak hívták. Érdemes belegondolni még továbbá abba is, hogy Szálasi időszerűtlennek ítélte a királyság intézményét, így logikátlan lett volna részéről a Kormányzó és saját maga fölé még egy királynőt – még csak nem is királyt! – emelni, ráadásul ez a királynő gr. Teleki László özvegye lett volna.

A feszültségeket Szálasi és régi alvezére között tovább növelte, hogy a budapesti hivatalos német diplomácia a MMP-t vette csak figyelembe, Szálasi viszont nem volt hajlandó engedni következetességéből, nem hallgatva még Hubayra sem. Mindez Hubay mellett nagyon elkedvtelenítette Ruszkayt is, ezért utóbbi felkereste a PV-t. Felpanaszolta, hogy a németek csak az imrédystékat hívják meg vacsorákra, a nyilasokat pedig nem veszik figyelembe. Szálasi erre ironikusan reagált, mondván, hogy ha Ruszkay annyira vacsorázni szeretne, meghívja ő magához, amennyiben megelégszik vele. Ha viszont Jagow budapesti német követtel akar vacsorázni, akkor kérjen Imrédy által közvetítést.

A végső szakítás innentől vált elkerülhetetlenné. 1942. febr. 23-án Szálasi Ruszkay lakására kérette Hubayt, Csiát, és Henneyt. A találkozó oka az volt, hogy Hubay és Ruszkay emlékiratot szerkesztettek, amely szerint a németek határozottan kívánják a NYKP és MMP blokkba tömörülését, s ennek a pártszövetségnek egy harmadik személy általi vezetését. Mindennek egyetlen makacs akadálya maga Szálasi, akinek ráadásul semmilyen bel- vagy külpolitikai súlya nincsen. Ez a megmozdulás szokatlan Szálasitól, mivel elvből elutasított minden ilyen mellékutas, ravasz megoldást, viszont nem volt más lehetősége arra, hogy tisztázza, ki is van vele, illetve ki van ellene. A Napló leírása szerint Szálasi nekiszegezte a kérdést a renitenskedőknek, hogy kívánnak–e még együtt dolgozni vele a jövőben, vagy fenntartják az emlékiratban leírtakat. Mivel mindketten kiálltak nézeteik mellett, Szálasi távozásra szólította fel őket, amit ők tudomásul is vettek.

Ezt követően a NYKP parlamenti képviselői két kerek napon keresztül tárgyalták a kizárt párttagok ügyét. Hasztalan próbálkoztak viszont a PV és az elcsapott, ám nagy érdemeket szerzett régi testvérek összebékítésével. Itt tulajdonképpen mindegyik érintett saját büszkeségének is áldozata volt, hiszen nemhogy álláspontjuk megváltoztatására, de még további tárgyalásokra sem voltak hajlandóak, a kizárt tagok még bocsánatot sem kértek Szálasitól. A döntés véglegességét illusztrálva Szálasi kijelentette Csiának, hogy számára Hubay éppúgy meghalt, mint ahogyan meghalt Taby és Baky.

Utolsó kísérletként Szőllősi, Csia és Mohay a következő nyilatkozatot adták át Hubaynak:

Nyilaskeresztes Párt. Pártvezető.
Nemzetes Hubay Kálmán testvérnek

Budapest.

Aláveti-e magát Szálasi Ferenc Pártvezető akaratának és döntéseinek a Nyilaskeresztes Párt és az általa vezetett magyar nemzetiszocialista mozgalom politikai, társadalmi és anyagi vezetése tekintetében?
Budapest, 1942. február hó 25.

A három kiküldött párttag a megbízás eredményéről – vagy inkább eredménytelenségéről – azonnal jelentette, hogy a PV utasítására a fenti időpontban előzetes, telefonon történt időpont egyeztetés után Hubay Vöröskő utcai lakásán megjelentek, az írásos nyilatkozatot illő formában bemutatták, amire ő a következő kijelentéssel válaszolt:

„A történelmi pillanat 1942. február 23-án 15 óra 30 perckor elmúlt, s azóta Szálasi Ferenc illetéktelen arra, hogy nekem ilyen kérdést feltegyen. Illetéktelen ember kérdésére pedig én nem válaszolok." A békítőnek szánt követjárás így mindössze tíz percet vett igénybe, Hubay írásba adott nyilatkozatát a küldöttek kézjegyükkel hitelesítették, s még aznap 17 órakor a PV is láttamozta.

A háromtagú küldöttség ugyanilyen szövegű levelet adott át Ruszkaynak is, aki kizárt társához képest már némileg eltérő magatartást tanúsított azzal, hogy legalább nehezményezte eltávolítását. Méltatlankodásának gerincét az adta, hogy *„minden konkrét vád, minden előzetes vizsgálat, az esetleges vádakra való védelem megadásának lehetősége nélkül”* zárta ki Szálasi a NYKP-ból[262]. A kizárt párttagoknak tehát nem vették észre, vagy csak egyszerűen nem vették tudomásul a Szálasi jellemében meglévő tulajdonságokat, amik a pártvezetésben gyakorlott módszeriben is egyértelműen kiütköztek. Szálasi nem holmi egyenlítősdis, demokratikus alapon akarta világnézeti pártját és az ahhoz fűződő mozgalmat megszervezni és irányítani. Vezetési elveiben keverednek egy tisztikar tekintélyelvű hierarchiája, és egy fegyveres nomád törzs „a vezér a legerősebb” címszóval összefoglalt elvei. Bizonyos személyeket, míg szembe nem kerültek politikájával, megtűrt maga körül, de még inkább maga alatt. A vezértársi megtisztelő poszt mindig csak névleges és ideiglenes. Egyértelműen saját egyéni vezetésére törekedett, mivel úgy gondolta, hogy a világnézetileg is helyes irány csakis így tartható fenn. „A mór megtette kötelességét, a mór mehet” elv érvényesült az összes addigi, és a legfrissebb kizárás alkalmával is. Ruszkay elsősorban szervező munkája, Hubay pedig a Szálasi fegyházbüntetése alatt végzett „egybentartó” munkája révén szerzett elévülhetetlen érdemeket, de mindketten kikoptak a PV kegyeiből, amikor egyre türelmetlenebbül sürgettek olyan lépéseket, ami elvfeladással, s ezáltal a hungarizmus kicsavarásával lett volna egyenlő. Szálasi pedig nem a mennyiségre, hanem sokkal inkább a minőségre törekedett.

A kizárásokat a PV úgy értékelte a Naplóban, hogy legfeljebb tíz képviselőt tart meg. Csak Szőllősi rimánkodásának engedett, és tartotta meg azokat a „létszámon felülieket”, akik kijelentették, hogy maradni akarnak, és mindenben alávetik magukat a PV akaratának.

Szálasi szerint Hubay és Ruszkay *„igen alacsony ösztönökre és alacsonyrendűségre valló vezércikket*” írtak a Magyarság-ban, amit itt egyszerűen szennylapnak nevez. Az említett cikkben mindketten azt magyarázgatták, hogy miért is zárta ki őket Szálasi az NYKP-ból. Szálasi és Csia egyöntetűen állapították meg, hogy *„a két politikai konjunktúralovag ezzel a két cikkel önmagát végezte ki minden józan gondolkodású ember előtt.”*

A leszámolást valóban lehet tisztító folyamatként is felfogni, már a külsőségek miatt is. Szálasi ugyanis kiegészítette a vezetése alatt álló párt nevét, a NYKP mellé odarendelte a Hungarista Mozgalom kiegészítőt is. Ezzel gyakorlatilag megszüntette a Mozgalom illegalitását, és a parlamentben is jelenlévő NYKP mellé emelte.

Ruszkay és elvbarátai helyét Szőllősi látszott átvenni abban, hogy kérte Szálasit egy Imrédyék felé teendő közeledő lépésre. Szálasi csodával határos módon rábólint a kérésre, mert – mint írja – *„unja már ezt az egész labdázást, amit vele művelnek”*. Szőllősi dolgavégezetlenül tért vissza az önkéntes kiküldetésből, s az eredménytelenséget a PV rögtön le is olvasta róla. Imrédy elutasító magatartásában Szálasi ismét csak az MMP-vezér intrikáit látta meg, nem pedig a lenézést és a NYKP-HM vesztét váró álláspontot. A válság után Szálasi véleménye szerint félévnyi időre lesz szükség, míg a kedélyek megnyugszanak, és minden újra a rendes kerékvágásban fog folyni[263].

Hubay és Ruszkay távozását követően, 1942. ápr. Szálasi beszédben tett jelentést a Nagytanácsnak az általa is észlelt pártválságról. A válságot négy okra vezette vissza, melyből legfontosabbnak a klikkvezetők eddigi tevékenységét tartotta. A további három ok szerinte a Baky-Pálffy-Hubay csoport hungarizmust megtagadó magatartása, az ő hitvesztésük a külső segítség nélküli kibontakozásban, valamint a MMP-vel való feltétlen blokkalakításra való törekvés voltak a [264].

[262] Karsai: Szálasi naplója. 82-84 p.
[263] Karsai: Szálasi naplója. 84-86. p.
[264] Lackó: i. m. 271-272. p.

1942 késő tavaszán Szálasi újabb kísérletet tett, hogy a világnézeti testvérpárttal, az NSDAP-vel felvegye a kapcsolatot. A feladatra Gál Csaba és Vajna Ernő kapott megbízást. A terv lényege az volt, hogy Ausztrián titokban átutazva német területen élő emigráns nyilasok, Kovarcz Emil és Nesz Károly segítségével veszik fel a kapcsolatot a németekkel. Kalandos és viszontagságos útjuk hiábavalónak bizonyult, így Szálasi újra a hazai szövetségesek lehetőségét kezdte el kutatni. 1942 nyarán ezért kapcsolatokat keresett a MÉP szélsőjobboldali-szimpatizáns tagjaival. Az előrehaladás mértéke elsősorban a HM által, a MÉP-nek nyújtandó támogatástól függött. Az összefogás nem kisebb ellenfél, mint a Kállay-kormány ellen irányult. Szálasi azonban érthető módon nem akart feleslegesen kockáztatni semmit. Gr. Széchenyi Lajos, az 1937-es MNSZP volt alvezére személyében sikerült is megfelelő összekötő személyt találniuk, aki további feladatául kapta a kormánypárt elleni bomlasztást.

Első eredményként Szálasi a MÉP egyik alelnökével, Bárczyval találkozott Széchenyi apósának lakásán. Az általános politikai helyzet átbeszélése után Bárczy kinyilvánította a MÉP Kállayra való neheztelését, és hogy a németek melletti egyértelmű állásfoglalást kívánja. Szálasi nem keveset feladott merev vezéri allűrjeiből, és felajánlkozott a miniszterelnök megbuktatásához, de előbb persze feltétlenül a Kormányzó színe elé kívánt jutni. Bárczy erre az államfő kérdését kezdte el feszegetni, mondván, hogy jó lenne végre egy magyar vérből való, nemzeti király. Szálasi a témát ügyesen elhárította azzal, hogy az államfő kérdésével most nem lehet foglalkozni, mert még nem tudni, hogy a háború utáni Európa milyen arculatot fog kapni. Bárczy erre azzal próbált érvelni, hogy előnyösebb lenne az államfő és az államforma ügyét megtárgyalni, hogy az újrarendezésnél mát kész tervekkel állhassanak elő. Szálasin ez sem fogott, hanem a kérdéshez való állásfoglalását a Kormányzóval való tárgyaláshoz kötötte. Bárczy természetesen ígéretet tett a közvetítésre.

Hamarosan kitűnt, hogy a MÉP-pel való kapcsolattartás tiszavirág-életűnek bizonyult, mert ettől a tárgyalástól kezdve a Napló lapjain nem esett több szó sem Széchenyi, sem pedig Bárczay segítségéről.

Hasonlóképpen kudarcot vallott Szálasi azon kísérlete, hogy az egyházi vezetőkkel kiegyezzen. Felkereste a görög katolikus és a református egyház püspökeit és vezető papjait, a római katolikusoknál azonban még gr. Serényi Miklós párttag közbenjárására is csak zárt ajtókat talált[265].

Az egyházakkal való kapcsolatkeresés konkrét okát nem említi a Napló publikált része, így csak két lehetőséget feltételezhetünk a tőlük elvárt apolitikus magatartás feltételezése mellett:

a., erkölcsi támogatás a gyakorlatilag egyedül álló, ellenségekkel körülvett NYKP-HM számára.

b., közbenjárás a Kormányzóhoz vezető úton.

1942. máj.-ban a PV értekezletet hívott össze, hogy itt folytassa a belső fegyelmezés munkáját. Szerinte egyes képviselők *„zugértekezlet”* formájában bomlasszák a pártegységet, hogy *„egy másik frakcióval való egyesülést siettessenek.”* Szálasi ismét, nyomatékosan felhívta mindenki figyelmét arra, hogy a tárgyaláskezdeményezések jogkörét magának tartja fenn, ebbe beleszólást nem enged[266].

A nyilasok némi eredményt könyvelhettek el azokból a kezdeményezésekből, melyek belső kezdeményezésükből, önerő által indult el.

Szálasi saját maga indult propagandaútra, hogy új emberekkel töltse fel a párt és a mozgalom megritkult sorait. Most korszakalkotó jelleggel, a középosztállyal próbált szót érteni, *„amelyik teljesen félre van vezetve az ellenséges propaganda révén.”* A találkozásokra, vagy ha úgy tetszik, gyűlésekre magánhelyeken került sor, ami pénzhiánnyal és konspirációs okokkal

[265] Karsai: Szálasi naplója. 93-94. p.
[266] Lackó: i. m. 285. p.

egyaránt magyarázható. Az érdeklődők létszáma húsz főben volt maximálva, mivel Szálasi minden feltett kérdésre egyenesen, azonnal, személyre szólóan igyekezett válaszolni[267].

További fejlesztésként felállt a NYKP Külügyi Szolgálata, melynek feladata az európai nemzetiszocialista pártok és az NYKP közötti kapcsolatok kiépítése. Ezzel a nagyjelentőségű feladattal br. dr. Keményt bízták meg.

Előrelátásként a személyi átállítás munkáját is megkezdték, azaz hozzáfogtak az erre vonatkozó tervek kidolgozásához, a hivatalok személyügyi vizsgálatához. A terv továbbfejlesztéseként aztán minden tisztviselőnek kötelező antropológiai vizsgálatot írtak elő, a párton belül pedig Kelecsényi tv. vezetésével megindultak a fajbiológiai kutatások[268].

1942 júliusára a hungaristák egy részét is elérte háborús nélkülözésekből fakadó elégedetlenkedés. A PV kitartásra és türelemre intett mindenkit[269].

Szálasi korrekt módon reagált a Naplóban ifj. Horthy István, majd később ifj. gr. Károlyi Gyula repülőhalálára. Mivel a kormányzóhelyettes a keleti fronton repülőhadnagyként hunyt el, elismeri a hősi halál tényét. Mivel az ifjabb Károlyi Gyula gróf a kis Horthy Istvánka gyámja volt szept. 2-án bekövetkezett haláláig, Szálasi az ő esetében csak szárazon megállapította, hogy a Horthy-család dinasztikus elképzelésnek ezzel valószínűleg vége. A megváltozott helyzet mellett is ragaszkodását fejezte ki azon elképzeléséhez, hogy a kibontakozáshoz a Nemzet és a Kormányzó közös akarata szükséges[270].

1943

Az 1943-as év Szálasi szerint *„a Nemzet vajúdásának esztendeje. Megindul a végleges harc a Nemzet megnyeréséért.”* Kizárásos alapon is reális az a megállapítás, hogy *„ebben a harcban a Nyilaskeresztes Párt és a PV egyedül és kitartóan a Nemzetre támaszkodik”* – mivel másra úgysem tudtak, pedig a fentiek azt mutatják, hogy Szálasi minden egyes szóba jöhető, tisztességes megoldási lehetőséget megpróbált.

A PV erősnek érezhette mozgalmát, mivel eddig soha nem látott kijelentéseket tett. *„A hatalom akarását a PV nyári országjárása során állandóan tudatosítja (...) Ebben az esztendőben a Pártszolgálat életét szervezi meg, a Pártnak, a Mozgalomnak ezt a fanatikus, harcos szervezetét. Az eddigi védekezést felváltja a támadás.”* A továbbiakban élesen rátapintott a kormány kétkulacsos politikájának várható eredményére, a Németországgal és az antibolsevista háborúval való szakításra.

A gyakorlati élet során szerzett tapasztalataiból Szálasi leszűrte a legfontosabb teendőit: *„tanítani és tanulni[271]”*. Mint egy újkori, magyar Nagy Péter, vagy hányatott sorsú Széchenyi, aki személyes példamutatásával kívánta felrázni az országot tespedtségéből, úgy hirdette ezeket a tennivalókat. Az már Szálasi egyéni tragédiája is, hogy nem volt sem cár, sem pedig gróf, csak egy meg nem értett, szegény magyar politikus.

Ha a Kormányzó nem is, Szőllősi és Vajna közbenjárására Kállay miniszterelnök mégis hajlandó volt fogadni a PV-t. A Napló szerinti *„tárgyaló beszélgetés”*re 1943. jan. 13-án 13:15-től 15 óráig került sor. Kállay az általa még elismert megszólításán, *„őrnagy úr”*ként tisztelte meg tárgyalópartnerét. Szálasi nem tanult addigi hibáiból, gyakorlatilag ajtóstól rontott a házba azzal a kérdésével, hogy a miniszterelnök egyetért-e vele abban, hogy 1943 az antifasiszta hatalmaknak a nagy, ha nem éppen a döntő vereségek éve lesz[272].

---

[267] Karsai: Szálasi naplója. 94. p.
[268] Karsai: Szálasi naplója. 95. p.
[269] Lackó: i. m. 284. p.
[270] Karsai: Szálasi naplója. 95. P.
[271] Karsai: Szálasi naplója. 99. p.
[272] A tárgyalás ideje alatt még nem érkezett meg a hír a szovjet hadsereg urivi áttöréséről, s ezzel a 2. magyar hadsereg pusztulásáról.

Kállay nem volt katona, viszont a katonai helyzetről nagy vonalakban rendelkezett információkkal. Egyetlen szilárd, értékelhető válasza a hazai erőkkel való takarékosságra intő gondolata volt. Természetesen azonnal hitet tett a Hitler vezette Németország és szövetségesei győzelme mellett, amit a Kormányzóra is kiterjesztett, de előző elszólása nem tette ezt meggyőzővé.
Szálasi bizalmasan megemlítette a miniszterelnöknek, hogy 1942. júliusában tárgyalt Bárczayval, de a dolgot úgy állítva be, mintha a MÉP alelnöke kereste volna fel őt, hogy segítkezzen Kállay megbuktatásában.
Ennek okát Kállay egy félreértésben látta, amely szerint egy alkalommal bizonytalanságának adott hangot az új európai rendet illetően. Kállay óvatos politikusként az erőtartalékok kímélésére helyezte a hangsúlyt, illetve, hogy a Németországgal szemben vállalt gazdasági kötelezettségeket teljesíthessük. Állítása szerint Hitler mindezen nézeteket elfogadta és magáévá tette, így a kormány legfontosabb feladata a rend megőrzése.
Szálasi erre provokatívan rákérdezett, hogy talán ezért huny-e szemet a kormányzat a szociáldemokraták nyílt angolszászpárti propagandája felett, mire Kállay emlékeztette őt a nemzetiszocialista pártoknak, így a nyilasoknak is megadott politikai mozgástérre.
A Kormányzó általi kihallgatás ügyben Szálasi kijelentette, hogy ezáltal a közte és a miniszterelnök közötti világnézeti szakadékot nem mélyíteni, hanem áthidalni kívánja, mire Kállay szárazon leintette, hogy ez nem lehetséges, sőt: a nemzet az ő táborában van. Vitapartnere a legkézenfekvőbb, demokratikus megoldást, népszavazást javasolt, amit amaz a háborús viszonyokra hivatkozva értelmetlennek ítélt. Kállay itt érezhette, hogy számára bizonytalan talajra tévedtek, mivel Szálasi általánosan elfogadott, megfellebbezhetetlen eszközzel kívánt pontot tenni az ügy végére. A miniszterelnök mindenesetre csak a beszélgetés végére tett pontot, mivel a doni helyzet utáni tájékozódásra hivatkozva véget vetett a kihallgatásnak[273].

1943. jan. végén Szálasi a háborús helyzetet az angolszászok részéről zűrzavarosnak, míg a tengely oldaláról nézve tisztulónak ítélte. Ez utóbbit a német és japán hadvezetés között fennálló nézetkülönbségekkel magyarázta, mivel szerinte a németek nem megsemmisíteni, hanem nemzetiszocialistává tenni akarták az angol világbirodalmat, míg a japánok és olaszok meg akarták azt semmisíteni. A probléma megoldását az 1943. jan. 20-án aláírt gazdasági egyezményben látta.
Az ügyeletes főellenség szerepét betöltő angolszászok szerepét Szálasi afféle nevető harmadikként állította be[274]. Tény, hogy az angol rendszernek mind a nemzetiszocializmus, mind pedig a bolsevizmus halálos ellensége volt, utóbbival viszont mégis szövetségre lépett. Mindez egyébként jól mutatja a nyugati demokráciák gumigerincű képmutatását és kétségbe esését is, hiszen a bolsevista rendszer egyértelműen antidemokratikus.
Szálasi elgondolása szerint a plutokrata London tervei szerint miután Berlin és Moszkva egymást agyonverték, sor került volna az egyértelműen zsidó vezetésű plutokrácia világhatalommá fejlesztésére. Információk hiányában Szálasi a SZU-t már elvérzettnek is tekintette, amiből egyenesen következik, hogy 1943-ban a tengely felülkerekedik majd az angolszászokon. A téves helyzetmegítélés nem Szálasi esetleges rövidlátásából adódik, mert a korabeli háborús propaganda sokáig meglehetős sikerrel igyekezett titkolni a 2. magyar hadsereg katasztrófáját, illetve a szovjetek voronyezsi áttörésének katonai súlyát.

Két héttel a miniszterelnöki kihallgatás után, 1943. jan. 29-én Vajna magánakció keretében érdeklődött a miniszterelnöki hivatalnál a kormányzói kihallgatás esélyeiről. Válasz Incze Péter részéről érkezett: *„Jövő héten a miniszterelnök kéretni fogja a Nyilaskeresztes Párt*

[273] Karsai: Szálasi naplója. 103- 105. p.
[274] Karsai: Szálasi naplója. 104-105. p.

megbízottait, és közölni fogja a legfelsőbb elhatározást." A válasz természetesen most is elutasító volt, ezért a NYKP képviselőcsoportja nevében Szőlllősi, dr. Csia, és dr. Budinszky emlékirattal fordultak Horthyhoz, melyben megállapították, hogy a parlamentarizmus válságban van, a németellenes erők népfrontba tömörültek, a parasztságot a Parasztszövetségben akarják megszervezni, és ezen csoportok ereje a szovjetek sikerei és az angolszászok észak-afrikai partraszállása folytán megnövekedett. Mindezek leküzdésére a memorandum írói a *„munkaképtelen parlament"* helyett tekintélyelvre épülő rendszert javasoltak, természetesen a Kormányzó és a nemzet közös akaratából. A javaslatban innen már csak egy lépés volt a német vagy az olasz példa követése, tehát – kimondatlanul is – Szálasi hatalomra segítése. Ezért is siettek kiemelni a nyilasok kormányzóhűségét, miszerint a hungarizmus szervezett mozgalma *„várja Főméltóságod parancsait"*. Horthy szokásához híven mindezt válaszra sem méltatta. Szálasi nem hagyta annyiban a dolgot, máj. 7-én saját kezűleg aláírt memorandumban javasolta a Kormányzónak új választások kiírását, ellenkező esetben pedig némi fenyegető mellékízzel a kormány lemondását és helyét tetterős csoportnak való átadására szólít.

Kállay szokatlanul gyorsan, máj. 12-én reagált a Szálasi-memorandumra, amelyben egyértelműen visszautasította az abban foglaltakat, továbbá felhozta a januári tárgyalás alkalmával tett azon ígéretét, hogy ajánlani fogja a Kormányzónak Szálasi meghallgatását. Mivel azonban sérelmezte a nyilas propaganda természetét, letett ígért szándékáról, és nem ajánlotta Szálasit Horthynál[275].

A PV tehát Kállay miniszterelnökkel is pontosan úgy járt, mint annak idején Telekivel. Mire nagy nehezen sikerült a magas méltósággal beszélnie, az a tárgyalás során folytonos kitérők és porhintés után látszatra ígéretet tett, amit azonban nem tartott meg.

Szálasi a tengelyhatalmak, pontosabban ezek európai vezetőik totális háborúra vonatkozó proklamációja mentén megállapította, hogy a vén kontinens egyik állama sem maradhat ki a világnézeti küzdelemből. Éppen ezért gondolta úgy, hogy a magyar kormány határozatlansága miatt az országot katonailag kivonják a küzdelemből, ezzel szemben hangsúlyt fektetnek majd a gazdasági vonatkozásra.

A várva-várt nemzetiszocialista kibontakozásra a PV továbbra is a józan belátás és a kényszer útját látta, melyek közül értelemszerűen az utóbbi kecsegtetett rosszabb esélyekkel. Szálasi szerint ebben az esetben a Volksbund ragadja magához a hatalmat, ami miatt a magyarság hosszú időre nem juthat vezető szerephez.

Amennyiben a NYKP tudja végrehajtani a kibontakozást, Szálasi elképzelhetőnek ítélt egy átmeneti, laza koalíciót a MÉP bizonyos tagjaival. Koalíciót csakis az NYKP vezetésével volt hajlandó elképzelni, a teljes alkotmányos hatalom megragadásának eszköze továbbra is a népszavazás maradt. Ha ez nem valósulna meg, a Párt új népszavazást követelne majd, ami antidemokratikus tendenciára emlékeztet. Ha viszont megnézzük azt, hogy a Naplót Szálasi nem publikációs munkának szánta, joggal hihetünk annak őszinteségében.

Erőszakot egyedül a bolsevikok ellen helyezett kilátásba, azok szovjet- és angolszászpárti magatartása miatt[276].

Szálasi az 1942-es belpolitikai kudarcok után 1943. elején nem csak a német, hanem az olasz világnézeti testvérpárt felé is fokozott figyelemmel fordult. Személyes megbízásából Szőllősi adta át a magyarországi olasz nagykövetnek az NYKP emlékiratát, mely a két párt közötti együttműködés lehetőségét taglalta. A nagykövet udvariasan egyetértett, és megígérte a emlékirat továbbítását. Ugyancsak Szőllősi Wolf német követségi tanácsosnak is átadta az

[275] Karsai: Szálasi naplója. 107-109. p.
[276] Karsai: Szálasi naplója. 109-110. p.

említett emlékiratot, valamint elméletileg megkapta a japán követ is, de erről nincsen nyom a Naplóban[277].

A NYKP egyre kevésbé volt türelmes a kétkulacsos Kállay-kormánnyal szemben. 1942. júl. 2-án a PV levelet írt a miniszterelnöknek. Itt már nyoma sincs az eddigi diplomatikus hangnak, hanem nyers őszinteséggel kinyilatkoztatja, hogy *„Nemzetünknek és az utódoknak, valamint a jelenkornak és az utókornak tisztán kell látniok, hogy a nagy időkben milyen magatartást tanúsított az úgynevezett felelős kormány és milyen az úgynevezett felelőtlen Nyilaskeresztes Párt és Hungarista Mozgalom.”* Újból felmerült a népszavazás fontossága is, ami Szálasi szerint teljesen elfogadható, mert a kormány és a NYKP-HM által utak egyáltalán nem fedik egymást. A helyzet tragikusságára és a kényszerítő erők hatalmára is felhívta a figyelmet a levél egyik bekezdése, amit érdemes szó szerint idézni: *„Nem Pártunkon és Mozgalmunkon fog múlni, ha az 1937. okt. 24-én, a Budai Vigadóban megtartott naggyűlésünkön alakalmával rögzített új alaptörvényünk: célunk a hatalom átvétele az Államfő és a Nemzet közös akaratából – nem valósítható meg abban a tisztaságában, ahogyan azt minden erőnkkel és hűségünkkel tartani akarjuk[278].”*

1943. júl. 9-én hajnalban angolszász csapatok szálltak partra Szicíliában. Szálasi az olaszok szempontjából értékelte az eseményt, a tőle megszokott optimizmussal. Szerinte a Duce népe elsősorban csak lélektanilag került nehéz helyzetbe, mert *„a partraszállásnak katonailag súlya nincs. Katonai súlyt kap, ha az itáliai nép nem bírja a partraszállást követő megrázkódtatást.”* Márpedig az itáliaiak nem bírták a partraszállást követő megrázkódtatást, mivel alig két héttel később, július 25-én a Fasiszta Nagytanács leszavazta, s ezzel gyakorlatilag megbuktatta Mussolinit. A PV erre már borúlátóan azt is feltételezte, hogy egykori hívei fogva tartják – mint azt helyesen is gondolták -, vagy esetleg már meg is gyilkolták. Viktor Emánuel olasz király itt mint az *„olasz nép történelmi elhivatását”* gátló személy jelent meg, s így népe sem számíthat jóakaratra sem a németek, sem pedig az angolszászok részéről. Ezt az utóbbi elgondolást egyedül csak Szálasi becsületpártoló, nyílt magatartást feltételező magatartásának, vagy ha úgy tetszik, jóhiszeműségének tudhatjuk be, és megjegyezhetjük, hogy a történelem nem igazolta előrejelzését.

Helyes volt viszont az az észrevétele, hogy a németek a kitartó olasz fasiszták aktív közreműködésével megszállják a kezükön lévő északi területeket, és ott rendezkednek be[279].

A Duce sorsát illetően Szálasi máris mártírglóriát kerekített a bukott olasz vezér feje köré: *„Mussolini nem halhat meg, halhatatlanná az az aljasság, tette, ahogyan vele szemben eljártak[280].”*

Az emberjogilag, politikailag, és logikailag vizsgált „eljárás” valóban erősen kifogásolható volt. A világnézeti harcként is felfogható eljárás eredménye fedi Szálasi erre vonatkozó tézisét: *„Megsemmisítünk, vagy megsemmisülünk.”*

1943 őszén rövid, de annál érdekesebb bejegyzést találni a Naplóban: *„Horvátországban megalakult az első nyilas zászlóalj[281].”* A németek tehát ekkorra már itt is feladtak vérségi gőgjükből és politikai-katonai finnyásságukból. Erre az időre tehető egyébként több nemzetközi önkéntesekből, kizárólag világnézeti alapon létrejövő katonai egység létrejötte is, tehát a jelenség korántsem egyedülálló. Mindezzel Szálasi is tisztában volt, máskülönben itt is jól ismert bőbeszédűségével találkoznánk.

[277] Karsai: Szálasi naplója. 111-112. p.
[278] Karsai: Szálasi naplója. 120.121. p.
[279] A berendezkedés oly sikeres volt, hogy a nagy számban jelentkező olasz fasisztákból felállt az Italia SS ho.
[280] Karsai: Szálasi naplója. 122. p.
[281] Karsai: Szálasi naplója. 127. p.

Ugyancsak az 1943-as esztendő őszén kaptak lábra az első hírek a magyar kormány egy része és a brit megbízottak tapogatózó tárgyalásairól. Működött tehát a tánchasonlatként meghonosodott Kállay-kettős.
A külpolitikai kérdőjelek tisztázására a PV az NYKP külügyi bizottsága következő összehívása alkalmával a következő kérdések rendezését tartotta szükségesnek:
„1. A háromhatalmi és az antikomintern egyezményt joghatályában teljes értékűnek tartja-e a kormány? Ha igen
a., mi az oka annak, hogy az Államfő a legutóbbi németországi látogatása alkalmával kiadott német hivatalos közlemény más tartalmú volt, mint az, amely a magyar sajtóban megjelent;
b., mi az oka Mussolini fasiszta köztársaságának késedelmes, kényszeredett és szokatlan megszövegezésű elismerésének;
c., mikor szándékozik a kormány felvenni a kölcsönös diplomáciai kapcsolatot a köztársasági fasiszta kormánnyal?
1. *Van-e a kormánynak tudomása arról, hogy az angolszász hatalmak és Szovjet-Oroszország között Magyarországra vonatkozó érdekterületi vagy ellenőrzési megállapodás történt?*

Bízik-e abban a kormány, hogy más eszközökkel is el tudja hárítani Magyarországnak szovjet érdekterületté válását, mint fegyveres erővel?[282]*”*
Mindezen kérdések előadásával a PV Szőllősit bízta meg. Szerinte ugyanis a kérdések tisztázása azért is fontos, mert a kormány habozó magatartása bizonytalanságban tartja az országot, amellett, hogy Németország maradt az egyetlen európai nagyhatalom, amellyel baráti és szövetségesi viszonyban maradtunk. A Párt álláspontja szerint tehát azért is szükség lenne a nyílt állásfoglalásra, hogy a külpolitikai elszigetelődést elkerüljük[283].
Józan ésszel belegondolva, a nyilas indítványnak nem volt gyakorlati esélye, hiszen a kormány nem volt annyira együgyű, hogy politikai kártyáit felfedje, s ráadásul éppen a legveszélyesebb parlamenti ellenzékének. Szálasi itt is a kölcsönös becsületesség illúziójába esett, nem számolva annak aktualitásának valótlanságával.
A külpolitikai elszigeteltség rémképe azonban már nagyon is reális, tekintsünk csak végig a korabeli Európa-térképen. Szinte mindenütt megszállt, illetve valamelyik fél oldalán hadviselő országokkal találkozunk. A kisebb szövetségesekkel egyenesen ellenséges volt a magyar kormány viszonya, elsősorban a bécsi döntések miatt. Legjobb példa erre a feszültségre a románoké, amit a németek úgy igyekeztek kiküszöbölni, hogy a fronton a magyar és román csapatok közé németeket ékeltek.

A politikai helyzet elemzésekor nem kerülte el Szálasi figyelmét a kormánypárt belső helyzete sem. Felkeltette érdeklődését, amikor arról értesült, hogy Lukács Béla vezetésével 120 (!) MÉP-képviselő Mussolini visszatérésének hírére fellázadt a miniszterelnök ellen. Németpárti kormány kinevezését követelték, értelemszerűen Lukács vezetésével. Hogy a németek jóindulatát elnyerjék, emlékeztetőt nyújtottak be a német képviselőknek, melyben hangot adtak a Németország melletti hűségüknek. Szálasi értesülései szerint Lukács megnyerte céljainak Horthyt is, aki mind a szovjetek, mind az angolszászok győzelme esetén saját hatalmának megrendülésétől tart. A Kállay-ellenes nyílt fellépés jeleként a rebellisek állítólag vacsorát szerveztek a Gellért Szállóban. Minderről értesülve a NYKP fokozta a miniszterelnök elleni tevékenységét, felvéve a kapcsolatot minden elégedetlen kormánypárti politikussal[284].
A fenti tevékenység része volt Halmai János nyilas képviselő tárgyalása Csatay honvédelmi miniszterrel okt. 14-én. A beszélgetés indításaként Halmai felhívta Csatay figyelmét arra,

---

282 Karsai: Szálasi naplója. 128. p.
283 Karsai: Szálasi naplója. 128. p.
284 Karsai: Szálasi naplója. 129. p.

hogy a Szociáldemokrata Párt szervezkedni kezdett a Honvédség körében, mivel több katonát látott a Népszavával a kezében. A „bemelegítő" megállapítás után Halmai egyre veszélyesebb vizekre evezett. A fokozódó zsidó- és bolsevikveszélyre hívta fel a figyelmet, mire Csatay az eddig lezajlott nyilas-kormánypárti tárgyalások módszeréhez folyamodott, folytonosan csak hárította a provokatív kérdéseket. A beszámoló alapján Szálasiban az a vélemény alakult ki, hogy Csatayt *„orránál fogva vezetik minisztertársai, de elsősorban a miniszterelnök. Ha Csatay nem ügyel, úgy ő fogja a legszomorúbb szerepet játszani az 1918 óta honvédelmi miniszterséget vállalt személyek között."*

A belpolitikai helyzet értékelésénél a PV arra a megállapításra jutott, hogy a kormánypártban beállt a szakadás, amit részben a német diplomáciának, részben pedig szerénytelenül az NYKP–HM kitartó tevékenységének tulajdonított. Ugyanakkor egyensúlyozási kísérletet vél felfedezni a kormány részéről a marxisták és a hungaristák között, aminek alapjául a Peyer-Szakasics megállapodást tartotta. Ebből göngyölíti tovább a gondolatmenetet, miszerint az ország vezető politikusai a szociáldemokratákra számítanak a honvédelemben – holott velük szemben ott lennének az izzó hazafi nyilasok, akiket mellőznek, sőt elnyomnak, és nem tartják a nemzet részeinek[285]. Az igazságosság érdekében meg kell állapítanunk, hogy mind a bolsevikok, mind pedig a hungaristák szenvedtek bizonyos mértékű üldöztetést, de mindenek előtt tényként kell megállapítanunk, hogy míg a bolsevikok illegalitásban működtek, a nyilasok az összes buktató ellenére is bejutottak a parlamentbe.

A pártszervezés új taktikai elemeként 1943. okt.-ben a nagytanáccsal egy időben tartott szervezésszaki megbeszélésen Szálasi kijelentette: *„... a közeljövőben még erőteljesebb szervezési akciót indítunk el, különösen a munkásság körében, mert a mai időkben éppen ezen értékes társadalmi rétegen súlyosbodik legjobban nemzetünk jövőjének kérdése*[286]*."*

Az ország fiatalságának véleményét is tükrözte az a tüntetés, amelyet a Napló tanúsága szerint nov. 5-én tartottak a románok ellen. A megmozduláson kormányellenes jelszavak is elhangzottak, ami miatt a kivezényelt lovas rendőrök szétzavarták a csoportot. A közhangulat tehát a nyilasok szempontjából kedvezőnek is ítélhető volt, de a PV mégis találkozott fáradt, csüggedt hangokkal a Párton belül. Szálasi azonban ezt a mélyvonalat csak nyugvópontnak tekintette, s azon meggyőződésének adott hangot, hogy a *„katonai és politikai helyzet változni fog,"* tehát kimondatlanul is elismerte a helyzet súlyosságát. Fő ellenségként és hátráltató tényezőként itt Kállay miniszterelnököt, és Keresztes-Fishcer belügyminisztert tette meg, akiknek rendszere gátolja a NYKP-HM tevékenységének kibontakozását. Örökös optimizmustól hajtva kijelenti azonban, hogy az önvédelem hamarosan támadásba megy át, aminek felgyorsításához javaslatokat kért 1944. jan. elejére.

Dr. Edmund Veesenmayer, a Harmadik Birodalom magyarországi nagykövete 1943. karácsonyán nagy terjedelmű, hungaristaellenességgel átitatott jelentésben számolt be novemberi tárgyalásairól. A PV-t tévesen *„félig örmény, félig pedig szlovák"* származásúnak állítja be, és Salazy-ként említi, aki Veesenmayer szerint saját mozgalmának szétverője[287].

1944

A PV 1944-re vonatkozó összefoglalója *„a hatalom átvételének esztendeje"*-ként tiszteli az új évet. Mint mindig, most is kíméletlen őszinteséggel állítja fel a magyar belpolitika visszásságait: *„a kormány kétségbeesetten erőlködik, hogy legalább addig tarthassa magát és rendszerét, ameddig a németek összeomlanak és a vágyva várt angolszász segítség de facto és de jure megérkezik. Kétszínű játéka egyértelműen és félreérthetetlenül egyszerűvé válik."* Az

[285] Karsai: Szálasi naplója. 129-131. p.
[286] Lackó: i. m. 309. p.
[287] Lackó: i. m. 306. p.

említett jelenség tulajdonképpen teljesen normálisnak tekinthető, mivel ez minden rendszer önvédelmi reflexeinek betudható, még ha ez az ellenzéknek mégoly kevéssé is tetszik.

Az ellenségkép itt az általános zsidó-marxista-plutokrata trió mellett a belpolitikai vonatkozású *„főpapság, főzsidók és főnemesek”* táborral bővül, melyek célja a *„az új koreszme”* megsemmisítése. Az előző év végi csüggedtség után gyorsan visszatért a PV önbizalma, így bátran kijelenti, hogy mindezen törekvéseket a HM – nem a NYKP! – megsemmisíti. A rendszernek mindezek ismeretében tehát választania kell: Szálasi szerint a kormány inkább nyílt németellenes magatartásával kiprovokálta a német megszállást, mintsem hogy teret engedjen a nyilasoknak, akiket amúgy is sikerült lehetetlenné tenniük a németek előtt. Mindezek tudatában Szálasi kimondja a súlyos diagnózist: *„A Nemzet súlyos betegsége megérett a parancsolóan szükséges és el nem odázható műtétre.”*

A rendszer kétségbeesett reakcióiként értékelhető az is, hogy Horthy aug. 24.-én diktatórikus módon feloszlatott valamennyi pártot. A 29.-én felállt Lakatos-kormányt Szálasi már egyenesen *„plutokrata-judaista bábkormány”*-nak bélyegezte.

1944 elején már egyre több információ szivárgott ki arról, hogy a németek esetleg bevonulnak Magyarország területére. Szálasi erre felteszi a kérdést, hogy *„a megszállás a megtorlás előtt vagy után következik-e be”?* Anélkül, hogy tudnánk, miféle megtorlásra gondolt, felvetette újra egy régi kérdést, hogy nem-e tanácsosabb lenne befagyasztani az NYKP-ba való felvételt, hogy a lumpen elemek belépését elkerüljék. Mégis a további tagfelvételek mellett dönt, nehogy a potenciális tagok más pártokat erősítsenek. Ebben az esetben Szálasi Csia és Szőllősi jelenlétében való rohamot tervez Kállay ellen, hogy így jusson a Kormányzó elé.

Abban az esetben, ha a német bevonulás a megtorlás előtt következne be, a PV egy passzív és egy aktív feladatot tett fel. Passzív feladatnak tekintette az önerőből való baloldali megmozdulások letörését, aktívnak pedig a nemzet hungarista alapú megszervezését.

Ugyancsak régi dilemmaként felvetődött a németek esetleges meghívásának kezelése. Szálasi ekkor úgy döntött, hogy a németektől konkrétan nem fogad el megbízást, viszont népszavazást fog javasolni a hungarista átállás kérdéséről. A németekkel való további tárgyalások tárgyaként a megszállás jellegének tisztázását tekintette, valamint hogy mindez Hitler és Mussolini közös akaratából történt-e, mert a háromhatalmi egyezmény fennáll[288].

Hitler közvetlenül a Wehrmacht magyarországi bevonulása előtt Klessheimbe kérette Horthyt, ahol bejelentette neki megmásíthatatlan szándékát. Minderről Szálasi úgy értesült, hogy a tárgyalások nem vezettek eredményre, ezért került sor a megszállásra.

A PV információi szerint Horthy mindezért három ízben akart lemondani, Hitler azonban kijelentette, *„hogy hálás lesz még ezért neki, hogy megadta a lehetőséget annak, hogy a szükséges új alapokon és új tanácsadókkal kezdhesse meg Magyarország szükséges kibontakozását”.*

Veesenmayer már Horthy „Turán” nevű különvonatán jelentkezett a Kormányzónál mint Hitler teljhatalmú megbízottja és a Birodalom új magyarországi német követe, hogy megkezdje a tárgyalásokat az új kormány megalakításáról. Az ismertebb szélsőjobboldaliak közül csak Imrédy neve merült fel, míg Szálasit meg sem említették.

Visszaérkezésekor Horthy tájékoztatta Kállayt és kormányának itthon maradt tagjait a klessheimi tárgyalások eredményéről. Erről értesülve, majd nem sokkal később a Gestapo által kezdeményezett letartóztatások miatt Kállay és miniszterei az ilyenkor alkalmazható legegyszerűbb megoldást választották: lemondtak.

Erre reagálva Szálasi legelső lépése volt, hogy felküldte a Várba Ambróczy kabinetiroda főnökhöz, Szőllősit és Csiát, hogy jelentse meg a Kormányzónál: *„a Nyilaskeresztes Párt és a*

[288] Karsai: Szálasi naplója. 141-142. p.

Hungarista Mozgalom, valamint a PV személye rendületlenül állhatatos hűséggel viseltetik az Államfő és a Nemzet irányában”.

A nyilatkozat értékét emeli, hogy Szálasi küldöttei útján a legválságosabb időben jelentette ki saját, valamint a vezetése alatt álló párt és mozgalom hűségét a Kormányzó és a Nemzet iránt, még ha a nemzet iránti hűséget a nyilasok esetében magától értetődőnek is tekinthetjük.

Karsai Elek természetesen mindezt a nemes gesztust lehurrogja, és rögtön ellenpélda értékűnek tekinti azt, hogy Vajna nem sokkal a fenti hűségnyilatkozat kiadása után Huber SS-vezetővel tárgyalt a szélsőjobboldali összefogás problémájáról. Vajna itt alapelvként szögezte le, hogy ha az új kormány megtűri a pártot és a mozgalmat, csak szabad propagandalehetőséget kérnek, viszont ha *„Imrédy-Baky egypártrendszert”* csinálnak, úgy a Mozgalom és a Párt az illegalitást választja. Huber erre önhatalmúlag megadta a biztosítékot, de hangsúlyozta, hogy Imrédyt ne érje támadás a nyilasok részéről. Vajna erre kijelentette, hogy az általuk nyárspolgárinak tekintett kormánnyal nem hajlandóak együttműködni, különösen azért nem, mert az elvégzett munka után egyedül a kormányé lenne minden haszon. Huber végezetül még az előző ígéreténél is messzebbre ment: bizalmas üzentként kinyilatkoztatta tárgyalópartnerének, hogy a nyilasok azért is legyenek türelemmel a Sztójay-kormánnyal szemben, mert *„ez úgyis csak átmeneti kormány, mely után a Nyilaskeresztes Párt következik”*.

A tárgyalás kiértékeléseként Szálasi is hangot adott a Naplóban azon nézetének, hogy Sztójayék egyedül a németek erejére támaszkodnak, tehát minden szempontból átmeneti kormánynak tekinthető[289].

1944. márc. végén Szálasi Basch közbenjárására leült tárgyalni dr. Höttlel, aki állítólag Himmler helyettesének, Kaltenbrunnernek volt bizalmi embere. Mindenesetre a tárgyalásra a német álláspont minél teljesebb megismerése érdekében szükség volt, így Basch közvetítése kimondottan jól jött.

A beszélgetés Vajna lakásán zajlott, és mintegy másfél órányi időt ölelt fel. Höttl elsősorban Szálasi aktuális belpolitikai véleményére volt kíváncsi, amit a PV kendőzetlenül fel is tárt neki. Szerinte a megszállás *„parancsoló szükségszerűségből jött létre*”, ami igazából már Sztálingrád eleste után lett volna aktuális. A jelenlegi helyzet már erősen németellenes, így a NYKP első feladatának tekinti, hogy ezt a hangulatot megfordítsa, hogy minden erőt a SZU ellen lehessen beállítani. Szálasi a kormányról alkotott lesújtó véleménye szerint Sztójay az egyetlen ember a vezetésben, akiben a nemzet még nem csalódott, a többiektől viszont *„hitét és bizalmát”* megvonta.

A PV a kibontakozásra vonatkozóan is hű maradt addigi álláspontjához, tehát hogy pártja csak akkor hajlandó koalícióra lépni más pártokkal, ha azt a NYKP vezeti. Miniszteri tárcát Szálasi maga továbbra sem kívánt, mindössze a miniszterelnök közelében képzelte el saját tevékenységét, a hitelvesztett emberek kizárásával. Szálasi ezeket – konkrétan Ruszkay, Hubay, Baky, Málnási és Taby – egyenesen olyan személyeknek nevezett, akik a szemében már meghaltak, bár a megbocsátás jegyében kilátásba helyezte, hogy *„a halottak feltámaszthatóak”*.

Az államfő, mint kényes kérdés sem kerülte el Höttl figyelmét, de tárgyalópartnere itt is csak a régi, hűséges álláspontját ismertette. Mindössze annyit tett hozzá, hogy mivel a Horthyval való tárgyalási próbálkozásai eddig meddőnek bizonyultak, a háború tartamára talán üdvös lenne katonai közigazgatást bevezetni, mely alatt a nemzetiszocialista pártok tovább fejlődhetnének, s végül a politikai helyzet választások útján tisztázódhasson.

Szálasi a tárgyalás után ismét optimista hangulatba került, mint írta: *„úgy látszik, a hamis főszereplők lekerülnek a színpadról, és a Nyilaskeresztes Pártnak kell nagy felelősséggel a főszerepet átvennie[290].”*

[289] Karsai: Szálasi naplója. 154-156. p.

A nyilas párttagok kompromisszumokra hajlamos csoportja, név szerint Szőllősi, Vajna, Gergely Gyula, és dr. Vágó a németekkel való eredményesebb kapcsolatfelvétel érdekében felújították az összeköttetést az 1942. febr. 25-én kizárt Ruszkayval. Mivel azonban joggal tartottak a PV ellenkezésétől, „a cél szentesíti az eszközt” elv alapján mindezt titokban tették. Ruszkay egykori párttagtársainak kijelentette, hogy *„egy totális pártdiktatúra Szálasi vezetése alatt szóba sem jöhet. Egy ilyen megoldás erőszakolása nem vezethet máshoz, mint a Vasgárda sorsához, a pártszervezetek feloszlatásához, amitől őszintén meg szeretnélek kímélni benneteket”*. Ruszkay aggályainak leküzdésére Vágó tett ugyan egy sikertelen kísérletet, de végül csak azon kívánságának tudott hangot adni, hogy a régi bajtársak újra együtt tudnak majd harcolni. Ezen kijelentése azonban csak olaj volt a tűzre, mivel Ruszkay szenvedélyes hangon kijelentette, hogy soha nem lesz hajlandó magát alávetni *„Szálasi szellemi terrorjának.”* Vágó találó észrevétele szerint *„egyéni sérelmektől és rögeszméiktől azok tudnak legkevésbé megszabadulni, akik a leghangosabban vádolják a rögeszmék gátlásaival Szálasit*[291]*”*.

Szálasi a kezdetektől rosszallóan nézte a svábok szervezkedését, amit egyenesen a Birodalomból irányítottak. A Volksbund ugyanis komoly konkurenciát jelentett a nyilasoknak, nem beszélve a birodalmi német vezetés befolyásának növekedéséről. A második bécsi döntés egyik következménye volt, hogy az akkori miniszterelnök, Teleki kénytelen-kelletlen teret engedett a volksbundista szervezkedéseknek, ami egyre komolyabb méreteket öltött.

Mivel azonban Szálasi tántoríthatatlanul a hungarista világnézet alapján kívánta megszervezni a hazai kisebbségeket is, az egyre sűrűsödő összezördülések ellenére is tovább szervezkedett a sváblakta vidékeken is. Természetesen a birodalmi körök dr. Basch révén minderről értesültek, amivel a nyilasok ázsiója tovább esett a náci körökben.

A jég megtörni látszott 1944. márc. végén, amikor Basch hajlandóságot mutatott a Szálasival való tárgyalásra. Ez az engedékenység aztán újabb gondot idézett elő a nyilasoknál, nevezetesen hogy a tárgyalási szándékot hogyan adják elő legkedvezőbben Szálasinak. Vágó feljegyzései szerint alapvető problémát jelentett az a pedantéria, amivel a PV a határidőnaplóját vezette, így bizonytalan volt, hogy a Basch által megjelölt időpontra sikerül-e leegyeztetni a tárgyalást. A rábeszélésre szánt időpontban Szálasi éppen harapós kedvében volt, mert állítólag az egyik nyilas párttagot Otto Braun egy röplap miatt a Birodalom elleni támadással vádolt. A Volksbund oldaláról érkező tárgyalási szándék végül kedvező meghallgatásra talált Szálasinál, és némi módosítással beleegyezett a találkozóba. Helyszínként Vajna lakását, kísérőjének pedig Vágót jelölte meg. A sváb féllel szemben annyi kikötése volt, hogy Basch dr. Goldschmidtet vigye csak magával, mivel birodalmi német jelenlétében nem akar tárgyalni, valamint hogy az eszmecsere négyszemközt történjen.

A Szálasi-Basch tárgyalásról sajnos nem áll rendelkezésünkre részletes beszámoló, csak annyi megjegyzés szerepel a Naplóban, hogy az *„kitűnő hangulatban folyt le*[292]*.”*

A németek 1944. márc. végén már nem csak hazai, hanem birodalmi körökből is hajlandóságot mutattak Szálasi és hívei iránt, mivel előzetes megbeszélés alapján márc. 30-án a PV és öt alvezére egyenruhába öltözve várta a Britannia Szállóban a megbeszélt találkozót Veesenmayer követtel. Az utolsó pillanatban azonban Ruszkay telefonált a Britanniába, s a birodalmi megbízott üzenete értelmében a tárgyalás időpontját másnap 1 órára halasztotta. Szálasi erre még 11 órára magához kérette a jelenlévőket, és bejelentette, hogy megváltoztatja

---

[290] Karsai: Szálasi naplója. 159-161. p.
[291] Karsai: Szálasi naplója. 161-162. p.
[292] Karsai: Szálasi naplója. 162-163. p.

az eredeti tervet. Az új felállás válasznak tekinthető a német halasztásra, mivel azzal bízta meg Szőllősit, hogy egyedül menjen e megbeszélt tárgyalásra, és jelentse ott be, hogy a PV magának tartja fenn a jogot arra, hogy az NYKP vezérkarát a birodalmi megbízottnak bemutassa. Szőllősi tehát igen kellemtlen helyzetbe került, amikor egyedül kellett mindezt bejelentenie Ruszkay, Veesenmayer, valamint egy SS-tábornok és egy német konzulátusi tisztviselő társaságában.

A teljhatalmú birodalmi megbízott kezdetben a NYKP erejét tudakolta, ezt viszont Szőllősi ügyesen hárította azzal, hogy ilyen felvilágosításra nincsen felhatalmazása. Hogy a német fél kíváncsiságát valamennyire mégis kielégítse, hozzávetőleges adatokkal szolgált a fizető tagok létszámáról és az 1939-es választások eredményéről. Ilyenkor szokásosnak tekinthető kérdések is elhangzottak, nevezetesen a kormányt és az államfő személyét illetően, amikre Szőllősi az ilyenkor szokásosnak tekinthető válaszokat adta.

Kényesebb pont volt az, hogy a nyilasok miért nem keresték a kapcsolatot a németekkel, mivel Veesenmayer állítása szerint nyugodtan megjelenhettek volna meghívás nélkül is. Ezt Szőllősi röviden meg tudta cáfolni kész tényekkel, miszerint minden eddigi kísérletük csak alantas beosztottakkal való tárgyalást eredményezett, illetve, hogy Ribbentropp 1942-es magyarországi látogatása idején a teljes számban megjelent nyilas képviselőket szinte észre sem vették. Továbbá a NYKP egészen mostanáig a falvak népe és a munkásság felé koncentrálta a figyelmét, nem fordítva hangsúlyt a fehérasztali diplomáciára[293].

Szálasi 1944. ápr. 1-én beszédet tartott az NYKP szokásos havi naggyűlésén. Itt helyzetértékelésként kijelentette, hogy miután *„az átmeneti Sztójay-kormányban”*, illetve annak megalakításában semmi része nem volt a pártnak, továbbá azzal semmilyen közösséget nem vállalt és a jövőben sem fog, tíz pontban felvázolta a NYKP követelésit. A tíz pont alapja a magyar nép beállításával foglalkozott *„a háromhatalmi egyezmény és az antikomintern egyezmény alapján a nacionalista és szocialista Európa-közösségbe”*. Továbbá ismét felmerült a választások kiírásának szükségessége, valamint öt pont foglalkozott az NYKP tagjainak nyújtandó elégtétellel, a HM-nek adandó lehetőségekkel a szabad szervezkedésre. Ezzel összefüggésben garanciát követelt a kormánytól arra vonatkozólag, hogy *„törvénytelenséggel nem szándékozik harcolni Pártunk és Mozgalmunk ellen, mely változatlanul megmarad: a hatalom átvétele és osztatlan birtoklása[294].”*

Ugyancsak ápr. 1-én, 19 órakor került sor az első Szálasi-Veesenmayer tárgyalásra. Még ez sem zajlott azonban zökkenőmentesen, mivel aznap délután fél ötkor Haller, a német követség tisztviselője a birodalmi megbízott azon üzenetét adta át a PV-nek, hogy indiszkréció útján a tárgyalás kiszivároghatott, mert már városszerte beszélnek róla. Azonkívül az is tudomására jutott Veesenmayernek, hogy az NYKP holnap, vasárnap tüntetést akar szervezni, így a nagykövet arról értesíti leendő tárgyalópartnerét, hogy a nyugodt körülményekre való tekintettel ma, szombaton 19 órakor tartsák meg a megbeszélést.

A Napló a tárgyalás lefolyásáról csak ápr. 4-i keltezéssel tudósít: *„A PV ma 19 h-tól kezdődően 20 h 45 percig dr. Veesenmayer Edmund német nagykövettel beszélgetést folytatott a német követségen, jelen voltak: a németek részéről Veesenmayer, Rechnitz vagy Rekowski nevezetű birodalmi férfi (...), a Nyilaskeresztes Párt részéről a PV, Csia Sándor és Walton ügyvéd, aki a kölcsönös bemutatkozást végezte; a beszélgetés a PV és Veesenmayer között folyt le, de a felsorolt személyek jelenlétében; a beszélgetés lényege és tárgya ugyanaz volt, mint a PV-nek beszélgetése dr. Höttl német birodalmi hírszerzővel március 31-én, Vajna Gábor lakásán[295].”*

[293] Karsai: Szálasi naplója. 164-166. p.
[294] Karsai: Szálasi naplója. 166-167. p.
[295] Karsai: Szálasi naplója. 168-169. p.

A tárgyalások tovább folytatódtak a hivatalos körökkel, így ápr. 13-án 19 órakor Szálasi Csia és Vajna jelenlétében megjelent a Miniszterelnökségen, hogy Sztójayval tárgyalást folytassanak le. Sztójay szívélyesen fogadta tárgyalópartnereit, és miután a miniszterelnök a PV javaslatára a négyszemközti megbeszélés mellett döntött, Csia és Vajna eltávozott.

Az első tárgyalás Szálasi és Sztójay közt 75 percig tartott. Szálasi sietett leszögezni, hogy jövetelének célja elsősorban a Horthynál való kihallgatás elérése, és Veesanmayer biztatta arra, hogy a miniszterelnök személyén keresztül próbálkozzon. A kormányzói audencia célja lenne többek között az is, hogy tisztázódhasson annak ténye, hogy az államfő saját elgondolása alapján, vagy Bethlen és utódai sugalmazására utasította-e vissza Szálasi kísérleteit már 1936 óta a maghallgatásra. A válaszra Szálasi 10-14 napos határidőt gondolt elfogadhatónak, mire Sztójay ígéretet tett a tőle telhető lépések megtételére. Kérésére kifejtette a miniszterelnöknek mondandójának lényegét: a hungarista világnézetről és a szükségesnek ítélt nemzetiszocialista kibontakozásról, aminek megnyerni szándékszik Horthyt is. Sztójay mindezt írásba foglalva elküldeni kérte Vajnával, továbbá itt tudta magához ragadni végre a kezdeményezést a beszélgetésben. Rákérdezett Szálasi véleményére a márc. 22-e után kialakult helyzetről, tehát saját kormányáról. A PV természetesen hűségéről és jó szándékáról biztatta a miniszterelnököt, ugyanakkor ismét hangot adott ellenszenvének a kormányban lévő Baky, Rátz, és Jaross személyét illetően.

Szálasi a tárgyalást követően még aznap este tollba mondta Vajnának a miniszterelnöknek kifejtendő alapelveket, valamint megbízta a fontosnak ítélt iratok összegyűjtésével. A Napló lapjain Szálasi a jó benyomásainak, és a miniszterelnök becsületességébe vetett hitének adott hangot[296].

A harmadik tengelyhatalom, Japán felé elsőként teendő lépésként ápr. 18-án Csia megbízást kapott a PV-től, hogy amennyiben a németek kiürítenék a Duna-medencét, a japán vezetők *„hajlandók volnának-elvállalni Magyarország felett a védnökséget, különös tekintettel a magyar nemzetiszocialista mozgalmak párttagjainak személyét illetően*[297]*.”* Az első ránézésre abszurdnak tűnő felvetés megér egy bővebb elemzést. Azt Szálasi sem gondolhatta komolyan, hogy az ekkor már jelentős katonai és gazdasági nehézségekkel küzdő, bár kétségtelenül erős Japán a Szovjetunión átívelő katonai védelmét kérje, erre maga a szöveg sem utal egyértelműen. A Szálasi szóhasználatában olyan gyakran használt erkölcsi, szellemi és anyagi fogalom együttes itt most kimarad, ami szintén arra utal, hogy ez a védnökség inkább erkölcsi lett volna, mint anyagi.

A felvetés második felében lévő, a hazai nemzetiszocialistákra vonatkozó védelem kérése már kézzelfoghatóbb, mivel ez kimerülhet a diplomáciailag védettséget élvező japán nagykövetség épületeiben való menedék nyújtásában. Más verzió ép ésszel végiggondolva egyszerűen lehetetlenség; hiszen nagyrészt ellenséges területek felett, s így ennél fogva rossz ellátási lehetőségek mellett kellett volna a több ezer kilométeres utat megtenni a célig.

Bár a japán fasizmusnak nevezett militáns, imperialista törekvésekről Szálasinak minden ideológiai műveltsége ellenére sem volt túl sok fogalma, már a nyelvi és távolságbeli nehézségek miatt sem építhetett ki kapcsolatokat. Jóllehet a japán-magyar rokonság elméletét személyesen is vallotta, a japánok felé történő lépés nem véletlenül esik erre az időpontra. A harctéri helyzet romlása, valamint Olaszország eleste után már kizárásos alapon is csak Japán maradt. A hivatalos válaszról sajnos nincsen adat a Napló publikált részében.

A régóta dédelgetett szélsőjobboldali összefogás új felvetése ápr. közepén meglepő módon a kormány oldaláról érkezett, még ha oly sajátos formában is. Ápr. 15-én ugyanis Rátz magához hívatta Vajnát a Miniszterelnökségre, hogy az összefogás új tervezetét ismertesse

[296] Karsai: Szálasi naplója. 177-179. p.
[297] Karsai: Szálasi naplója. 180. p.

vele. A beszélgetést Vajna közlése alapján örökítették meg a Naplóban. A tervezet szerint a MÉP, a MMP, és a NYKP küldjenek ki egy bizottságot, egy rövid, de radikális hangvételű proklamáció megszerkesztése érdekében. Ebben jelentsék be, hogy a nevezett pártok ezennel feloszlatják önmagukat, feladják régi párthelyiségeiket, és közösen egyetlen hatalmas pártba olvadnak. Az új, egységes párt programja vegyíteni igyekezett a szegedi gondolatot, a felvilágosult liberalizmust, az álnemzetiszocializmust, és a hungarizmust. Az ügy érdekében a NYKP-nak fel kellene adnia addigi jelvényét, valamint programjának radikális pontjait. Vajna mindezt végighallgatva kereken feltette a kérdést Rátznak, hogy ő megvalósíthatónak tartja-e ezt. Rátz őszintén felelt: nem, ő sem tartja megvalósíthatónak. Vajna értetlen, *„akkor miért akarja"* kérdésére nem felelt, mindenesetre át kívánta adni a tervezet két példányát, 1-2 napon belüli választ várva. Vajna mindezt azzal utasította el, hogy a PV vidéken van, így csak annak visszaérkezése után adhatja át a tervezetet, mivel dönteni úgyis ő fog.

Vajna privát véleménye szerint az egész tervezet Lukács Béla és br. Vay műve, mert így akarják a MÉP nevével fémjelzett rendszert átmenteni. Szálasi a tervezetet még tudomásul venni sem volt hajlandó, viszont utasította alvezérét, hogy jelezze a Rátz miniszterelnök helyettesnek, hogy a tervezetet aláírás és dátum nélkül juttatta el neki, még azt sem említve, hogy mindez kinek a megbízásából és miért készült. Vajna a pártvezetői utasítás végrehajtásakor megjegyezte Rátznak, hogy a NYKP-t fel lehet oszlatni, de a HM-et nem, és ha ez legálisan nem működhet, majd a föld alatt folytatja tevékenységét, és innen olyan támadást fog intézni a kormány ellen, amit aligha fog kibírni. Rátz mindezt készséggel elismerte.

Záró mozzanatként Szálasi utasításának eleget téve Vajna ápr. 19-én írásban is közölte az elutasító választ, amit Rátz tudomásul vett. 28-án mindezt a németek felé is tisztázták, mivel Szőllősi felkereste Veesenmayert, és kifejtette neki a régi álláspontot: az NYKP csakis akkor hajlandó koalícióba tömörülni, ha azt maga vezeti[298].

Az ápr. 13-án lezajlott Szálasi-Sztójay tárgyalást követően Szálasi Vajnát bízta meg a miniszterelnökkel folytatandó további tárgyalásokkal, hogy a kormányzói kihallgatást előkészítsék. A folytatásra két hetet kellett várniuk, ápr. 27-én 19 óra 50 perckor Vajna telefonhívásra megjelent a Miniszterelnökségen, ahol a miniszterelnök, mint régi hírszerző bajtársát üdvözölte. Szálasiról ugyancsak jó véleménnyel nyilatkozott, majd a meghívás igazi okának közlése előtt még megkérdezte, hogy amennyiben a Kormányzó fogadná a PV-t, az esemény megtörténtéig számíthatnak-e a nyilas sajtó hallgatására. Vajna természetesen hallgatásukról biztosította Sztójayt, aki erre már közölte vele, hogy aznap az államfő kinyilatkoztatta a Szálasival való találkozási hajlandóságát. Konkrét időponttal még nem szolgálhatott, csak annyival, hogy valószínűleg máj. 2-án vagy 3-án fog rá sor kerülni. A fogadás végén Sztójay afelőli örömének adott hangot, hogy *„ezzel a lépéssel a Ti ügyeteket előbbre vihetem s egy vezérkari bajtársam igazát elősegíthetem."*Szálasi érthető módon módfelett megörvendett a hírnek, így már bizakodón tekintett a jövőbe, mivel hite szerint *„az éveken át bűnös kezektől a Királyi Vár és Hungarista Mozgalom közé emelt fal éppen úgy le fog omlani, mint 1944. ápr. 3-án összeomlott a Berlin felé emelt fal (...)"*.

A hosszú évekig tartó meddő kísérletek után a az események váratlan felpörgésével Szálasinak már csak hat-hét napja maradt, hogy felkészülhessen a Horthyval való találkozóra. Tervei szerint az általános politikai elképzelések mellett előterjeszti személyi javaslatait is. Hogy ez minél sikeresebb legyen, máj. 1-re rendkívüli Legfelsőbb Titkos Párttanácsot hívott egybe Csobánkára. Az ülés apropóját az adta, hogy lefektetésre kerüljenek azok az alapelvek, amik szerint a kormányzóval való tárgyalást Szálasi lefolytatni kívánta. Mivel értesült Horthy monológra való hajlandóságáról, igyekezett felkészülni arra, hogy fontos kérdésekről ő is beszélhessen. Fő témának a nemzetiszocializmust, valamint a *„magyar-német érdek-, társ- és*

[298] Karsai: Szálasi naplója. 181-182. p.

*sorsközösség”*et, ill. a hungarizmust tekintette. Az eredeti sorrend szerint Szálasi le akarta tisztázni, hogy az országban az egyik hatalmi tényező Horthy személye, a másik pedig az NYKP, majd – hirtelen csavarként – az 1940-es kormányzói kegyelem szerepelt a rangsorban, egyszersmind fel kívánva hívni a figyelmet a pillanatnyilag is fegyházban sínylődő hungaristákra. Szálasi Horthy elé terjesztendő elgondolása szerint az alkotmány csak addig maradhat érvényben, amíg az a nemzet érdekeit szolgálja, és ha erre már alkalmatlan, azt azonnal meg kell változtatni. Ha pedig a Kormányzó és családja követni akarja a nemzet akaratát, azt csakis az alkotmány megváltoztatásával lehetséges, ezt a Horthy családnak is be kell látnia. Szálasi az elvi kérdések ilyen tisztázása után Szálasi kérést tervezett intézni Horthyhoz, hogy Sztójayval együttműködve hadd dolgozhasson ki javaslatot a régi rendszer felszámolására, a háromhatalmi egyezményen alapuló totális erőkifejtés, valamint *„a háború utáni ténykedések”* előkészítése. Mindezen feladatok végrehajtására Szálasi egyenesen a nemzettől kéri a felhatalmazást, a népszavazás jól ismert elképzelésével. A személyi kérdések felmerülését Szálasi a fenti pontok eredményes megvitatásától tette függővé, ezzel összefüggésben a saját személyét, valamint pártját érintő esetleges kinevezésekre vonatkozó magas igényeit fenntartotta. Tehát magának a Kormányzó személye körüli beosztást képzelt el, az NYKP pedig esetleg csak, mint koalícióalkotó párt jöhetne számításba. Szálasi előrelátóan a személyi beosztást is elkészítette. E szerint egy felállítandó új kormánynak az alábbi személyek lennének tagjai a megjelölt posztokon:
Miniszterelnök: Sztójay, Szőllősi, Csia. Ha Sztójay elfogadja, úgy helyettese Szőllősi, Csia pedig Szálasi helyettese lenne.
Külügyminiszter: Szőllősi, Bárdossy, ha Bárdossy lenne, állandó helyettese Kemény.
Honvédelmi miniszter: Beregfy, első helyettes egyúttal a vezérkar főnöke Zákó, második helyettese Magyarossy, harmadik helyettese Hellenbronth.
Belügyminiszter: Vajna, politikai államtitkár: Andreánszky.
Igazságügy-miniszter: dr. Budinszky.
Kultuszminiszter: Jaross, államtitkára Baky, ha ő nem vállalná el, úgy Gera.
Propagandaminiszter: Kassai, mellette beosztva Csonka.
Gazdasági csúcsminiszter: Imrédy, első helyettese és pénzügyminiszter Vágó, második helyettes és a Nemzeti Bank elnöke Temesváry László, a pénzügyminiszter helyettese Szász .
Földművelésügyi miniszter: Jaross, Piukovich, mindkét esetben helyettes Tatár Imre.
Kereskedelmi miniszter: Kunder Antal, helyettese Rajk Endre.
Iparügyi miniszter: Szakváry Emil, helyettese Tisza Vince.
Közellátási miniszter: Jurcsek Béla.
Tárca nélküli miniszter, mint pártminiszter: Henney, valamennyi párt és egyesület felszámolására.
Tárca nélküli miniszter, mint népszemélyiségi miniszter: Csia, a népcsoportok ügye a Hungarizmus szempontjából vezetve, ide kapcsolódna dr. Leich József.
Kúria elnöke: Szemák
Tábla elnöke: Enyedy Róbert.
Törvényszék elnöke: Kovács Miklós.
Közigazgatási bíróság elnöke: Kristóf.
Ügyészség vezetője: Kiszely Lajos.
Legfelsőbb Állami Számszék elnöke: Voigt Ede
Miniszterelnökség sajtófőnöke: Fiala Ferenc.
A fentiek keresztülvitele érdekében Szálasi szükségesnek tartotta, hogy Sztójay a Kormányzótól felhatalmazást kapjon a Ház feloszlatására, és ennek hatékony érvényesítésével vigye keresztül a képviselőházban mindazokat a törvényeket, amelyeket az új választások kiírása előtt és előkészítésére még ennek a képviselőháznak kellene hoznia.

Szálasi arra kérte a Legfelsőbb Titkos Párttanács tagjait az általa tett javaslatok megvitatására, és hogy dolgozzák ki a kibontakozás és a legközelebbi alkalomkor tegyenek észrevételeket vagy ellenjavaslatokat a személyi részt illetően[299].

A kormányzói kihallgatás időpontja végül máj. 3-ra, este fél hétre realizálódott. Szálasi leírása szerint az Ambrózy kabinetfőnöknél való jelentkezése után a kormányzói dolgozószobába vezette miközben a kabinetfőnök bizalmasan, megsúgta a vendégnek: *„Utánad nem jön senki, nyugodtan beszélhettek.”* Szálasi belépve csak a szoba közepéig jutott, mivel Horthy előzékenyen elébe ment. A PV nemzetiszocialista karlendítéssel, és *„Kitartás! Éljen Horthy!”* üdvözléssel köszöntötte az államfőt, aki kezet nyújtott neki.
Szálasi a lényeges mozzanatokat örökített meg, így leírása alapján a következőképpen rekonstruálhatjuk az eszmecserét: A PV nyíltan megtudakolta az államfő németekkel kapcsolatos álláspontját, amire amaz feltételezhető őszinteséggel válaszolt. Könnyek között adott hangot azon meggyőződésének, hogy őt márc. 18-án Hitler kicsalta Klessheimbe. Állítása szerint a háború alatti magyar kormányok Telekitől Kállayig teljesítették kötelességüket, és a Führer csupán kémjelentésekre alapozta az árulás vádját.
A németekkel összefüggő kérdésre került sor, amikor Szálasi a hadi helyzetet illető kormányzói álláspontot tudakolta. Horthy szerint az évek óta nyugati invázió fenyegetése csak merő blöff, ezért pazarlás hetven hadosztályt nyugaton vesztegeltetni. A hadi helyzettel kapcsolatos egyéb véleménye egy angol közmondáson alapul: *„Wait and see. – Várni és meglátni.”*
A németországi helyzetet Horthy korrekten, pontosan értékelte. Elismerte a német nép és hds. kiválóságát, bár szerinte a Wehrmacht helyzete *„hasonlatos a sarokba szorított megsebzett vadkanéhoz, amely mindenfelé vág”*, ugyanakkor a diplomáciájuk most is, mint mindig rossz. A németországi politikai irányzatokat – ti. az angolszászok illetve a bolsevikok felé való kiegyezés, valamint a meg nem alkuvás híveit – egyaránt Himmler *„brutális rendőruralma tartja kordában.”*
Az erőviszonyokat illetően is rátapintott a Szálasi által figyelmen kívül hagyott tényezőkre; mégpedig a SZU és az USA kimeríthetetlen nyersanyagforrásaira, és hogy ezek haditermelésüket – Németországtól eltérően – bombatámadásoktól védve tudhatják. Mintha megsejtette volna világégés utáni hidegháborút, hangot adott azon nézetének, miszerint az angolok nem fogják hagyni, hogy az oroszok vezető szerephez jussanak a kontinensen. Horthy egyedüli ütőkártyájának a hadsereget tekintette, ezt kívánta erősnek megőrizni a háború végére is.
Szálasi mindezt végighallgatva felvetette, hogy a „várni és meglátni” elv helyes, de a nemzet megfelelő vezetést kíván. Magabiztosan kijelentette, hogy a magyar társadalom valamennyi rétege *„be fogja fogadni az új eszméket, amelyeket a nemzetiszocializmus tudatosít”*. Horthy erre hallatlan ideológiai járatlanságról tett tanúbizonyságot, mivel bevallotta, hogy nem is igazán tudja, mit akar takarni a nemzetiszocializmus eszmeköre. Dilettáns módon helyeselte annak nemzeti tartalmát, míg a szocialista alkotórészt szociálissá ferdítve, úgy képzelte lényegét, hogy a szegényeken társadalmi úton segíteni, amit ugyancsak helyeselt, de persze kifejezte a túlzásoktól való tartózkodását. Példaként felhozta a földbirtokreform kérdését; a viszonylag csekély mennyiségű – 9 millió hold – termőterületet nem tartva elégségesnek a 9 milliós hazai népesség földhöz juttatásához.
A zsidókérdés elfajulásánál egyenesen a nemzetet hibáztatta, mivel a gazdasági pálya sokáig lenézett volt, most viszont mindenki rosszul értelmezett úr akar lenni. Nem tagadja meg, hogy a zsidókérdést a mai politikusok közül ő vetette fel elsőként, ugyanakkor éles határt von a kommunista lázadó zsidó, és a „hasznos zsidó” között, utóbbira példaként említve a Goldberg család kiemelkedő gazdasági teljesítményét.

[299] Karsai: Szálasi naplója. 183-189. p.

A földbirtokkérdés és a zsidóprobléma felvetésekor az államfői fejtegetésre Szálasi bölcsen nem fűzött megjegyzést, sem pedig ellenvetést, mivel itt nem árok, hanem valóságos szakadék választotta el őket egymástól. A zsidótéma felvetésének rendkívüli érdekességét az adta meg, hogy a Horthy-Szálasi tárgyalás előtt öt héttel hozta meg a Sztójay-kormány a hazai zsidóságot sújtó rendelkezéseit. Ezek az intézkedések a középkort idézték: a könnyű felismerés érdekében a zsidóknak sárga csillagot kellett hordaniuk, valamint a kényszerlakhelyként kijelölt gettókban lakniuk, hogy így is előkészítsék a deportálást.

Szálasi sietett saját, valamint ezzel összefüggésben pártja és mozgalma hűségéről is biztosítani Horthyt, amit az szívélyesen tudomásul vett. Példaként a kormányzóhelyettesi törvényjavaslatot, továbbá Imrédy, Ruszkay és más szélsőjobboldali ellenlábasainak német körök felé való orientációját hozta fel.

A kormányzói tisztség szóba kerülésével Horthy sietett leszögezni, hogy ő mindezt nem akarta elfogadni, csak Prohászka püspök érvei előtt hajolt meg.

Szálasi a kihallgatás előtt és után is megköszönte Ambrózy Kabinetirodafőnöknek, hogy a beszélgetés zavartalan körülmények között jöhetett létre. Érdekességként jegyezte fel, hogy az akkor szolgálatban lévő rendőrök és tisztviselők közül többen nyíltan kifejezésre juttatták szimpátiájukat. Szálasi Horthyról alkotott véleménye szerint a Kormányzó jó egészségnek örvend, bár fáradt és érzékeny, a kihallgatás alatt háromszor is elfakadt sírva. A PV érzékelte ugyanakkor azt is, hogy az államfő a háttérből komoly befolyásnak van kitéve, aminek enged is. Ez az oka a németekben való csalódottságának is, aminek egyetlen ellenszere *„a kibontakozás létrehozása az Államfő és a Nemzet közös akaratából*[300] *”*.

Szálasi rögtön a kormányzói kihallgatás másnapján tárgyalást folytatott le Sztójayval. A tájékoztató jellegű beszélgetés meglehetősen rövidre sikeredett, 20:30 tól mindössze 21 óráig tartott.

Szálasi felvetette, hogy Sztójay kitart-e Horthy mellett, amire az határozott igennel felelt. A PV erre feltárta, hogy értesülései vannak a Kormányzót illetően. Szerinte Rátz min. elnök helyettes olyan kijelentést tett, hogy amennyiben az államfő lemondana, az sem okozna fennakadást, mivel nyolc napon belül megválasztanák az új kormányzót. Továbbá Zeöld Imre Péter, a Pártszövetség egyik országgyűlési képviselője kijelentette, hogy a NYKP rosszul teszi, hogy nem akar egyesülni a többi szélsőjobboldali párttal, mert így csak a Kormányzó malmára hajtja a vizet. Szálasinak arról is tudta volt, hogy egyes felderítő szervek kutakodni kezdtek Albrecht fhcg. múltjában, illetve azt is vizsgálják, hogy tett-e németellenes kijelentést, valamint alkalmazottaival szemben tanúsított-e antiszociális magatartást. Mindezek kapcsán Szálasi kijelentette Sztójaynak, hogy a NYKP nem fogja engedni, hogy az államfő személyéhez hozzányúljanak, mert Horthy saját kijelentése szerint sem kíván leköszönni tisztségéről.

Szálasinak azért is volt ilyen hangsúlyos Sztójay személye is, mert kijelentése szerint *„nagyon szeretné, ha a jelenlegi helyzetből való kibontakozást a miniszterelnökkel egyetemben, ketten hajtanák végre.”* Sztójay viszont most is a szélsőjobboldali összefogás lerágott csontját vette elő, amit Szálasi az államfői kihallgatás ismertetéséhez kötötte ennek megfontolását. Rögtön hozzá is tette, hogy értesülése szerint a pártközi összefogás Bárdossy vezetése alatt jönne létre, és ezt ő igen szerencsés dolognak tartaná. A felmerülő egyeztető tárgyalásokon ugyanakkor szerencsésnek vélné Sztójay jelenlétét is, hogy így megismerhesse *„a Nemzet minden kérdését, és dönteni tudjon*[301]*.”*

A kormányzói kihallgatás beígért elemzésére máj. 11-én került sor Szálasi és Sztójay között. Leglényegesebb pontok a Horthy család és a nemzet jövőbeni viszonya, valamint *„az*

[300] Karsai: Szálasi naplója. 185-197. p.
[301] Karsai: Szálasi naplója. 203-205. p.

Államfő és a Nemzet közös akaratból történő kibontakozás", továbbá a kormányzói engedély a németek felé való kezdeményezésre a kibontakozás érdekében.
Sztójay az említett pontokra rákérdezett, bővebb kifejtést kért. Szálasi szerint a kibontakozás érdekében totális erőbevetésre van szükség, amennyiben ez mégsem történne meg, úgy politikai felhatalmazás nélküli hivatalnokkormány válik szükségessé. Az ilyen megoldás sem zárhatná ki azonban a nemzetiszocialista felvilágosító munkát, hogy a nemzet későbbre tolódott átállása szilárd alapokat kaphasson.
A németek felé teendő kezdeményezést illetően Szálasi célként fogalmazta meg, hogy tisztázzák: *„a német vezetésnek mi a célja Európával, népeivel, különösen a magyar Nemzettel (...)*[302]*."*

A hadi helyzet egyértelmű romlása nem csak a tárgyalások sűrűsödését vonta maga után, hanem magánál Sztójaynál is felvetődött a jobboldali erők egyesítése. Olyannyira, hogy ez utóbbi törekvésnek ő maga lett legelső zászlóvivője. Ebből a megfontolásból máj. 13-án magához kérette Szálasit és Vajnát, és 15 percig tárgyalt velük a Miniszterelnökségen. Itt a miniszterelnök nyíltan hitet tett a szélsőjobboldali egység mellett, elrettentő példaként említve a mohácsi csatát megelőző időket, amit szintén a pártoskodás jellemzett. A katonai helyzet vázolásakor már Szálasi is foglalkozott a románok esetleges árulásával, számolva annak veszélyével is, miszerint a szovjet VH az így keletkezett hatalmas résen akadálytalanul rohanhatná le Európát. Mindezek miatt hajlandó még egy utolsó kísérletet tenni az összefogás létrehozására, amelynek tárgyalásaira összehívná az érintett pártok vezetőit, s így a PV részvételére is kiemelten számít.
Szálasi válaszában kifejtette lelkes helyeslését, de a tőle megszokott változtatási hajlamnak engedve közölte Sztójayva, hogy maga helyett Vajnát fogja küldeni, mégpedig egyszerű megfigyelőként, hozzászólási és felszólalási jog nélkül. Az ügy előremozdítása érdekében ígéretet tett a kibontakozási terv elkészítésére, egészen pontosan annak személyi és tárgyi részeit illetően.
A pártközi értekezletről az oda megfigyelői minőségben kiküldött Vajna beszámolója alapján kaphatunk képet. Feljegyzései szerint Sztójay *„a hátország fizikai és morális szükségességét hangoztatta"*, továbbá azt, hogy a megjelent pártok – MMP, Erdélyi Párt, MNSZP – között az egyenlőségen alapuló együttműködést létrehozza. A miniszterelnöki megnyitó gondolatok után Vajna emelkedett szólásra. Bejelentette, hogy Szálasi kedvezően fogadta a miniszterelnök szíves invitálását, ő azonban itt csak megfigyelői státuszt tölt be, s így a kibontakozó vitában nem vesz részt.[303].
Szálasi még aznap, tehát máj. 13-án este 19 órától 21 óráig Veesenmayer birodalmi követet tájékoztatta a Sztójayval való tárgyalásáról, valamint a Horthyval folytatott beszélgetéséről. Szerencsétlen és értetetlen módon neki is felvetette a népszavazás szükségességét, mire Veesenmayer durván letorkollta, hogy ő nem foglalkozik a magyar belpolitikával, csak az érdekli, hogy a termelés növekedjék, mivel a népek az új Európa-közösségben is csak a vállalt áldozatok arányában esnek majd latba. Szálasi mindezt kénytelen-kelletlen elfogadta, és a német követtel szemben elkönyvelhetett magának egy új vereséget. Végül mégis szóba került az NYKP minimális követelése, vagyis a nemzetiszocialista alapú kibontakozás. Szálasi erre kijelentette, hogy egyrészt a belügyi és a honvédelmi tárcát követeli pártjának, másrészt ragaszkodna Imrédy, Ruszkay, és Rátz részvételéhez is a kormányban.
A PV Veesenmayernél alkalmazható utolsó adujaként került szóba az „országépítés" ügye, ami még nyilas berkekben is homályos, sokak számára esetleg csak hallomásból ismert fogalom volt. Az említett „országépítés" tulajdonképpen egy titkos szervezetnek tekinthető, amelynek tagságát a nyilasokkal szimpatizáló, de párttagságot valamely külső okból

[302] Karsai: Szálasi naplója. 205-206. p.
[303] Karsai: Szálasi naplója 207-209. p.

kifolyólag nem vállalható személyek adták. Ezek az alvezérekhez hasonlóan teljes hűséget fogadtak Szálasinak, hogy így is függetlenítsék magukat minden külső befolyásoló tényezőtől. Egyes források szerint Szálasi odáig ment az országépítés tagjaival való konspirációban, hogy a tagok névsorát nem a kézenfekvőnek tűnő Hűség Házában, hanem az egyik budapesti kolostor falai közt őrizték.

Tehát Szálasi a fenti kiváló, ugyanakkor ismeretlen, és a nyilasok számára éppen ezért ütőképes szakembergárda létezésének felfedésével próbálta zsarolni Veesenmayert, miszerint ők a pártvezetői utasításra nem foglalják el a számukra kijelölt vagy felkínált beosztásokat. Az ebből származó következményekért Szálasi teljes felelősséget vállalt, ami az adott helyzetben inkább hangzott fellengős, mint felelős kijelentésnek. Veesenmayer minderre kijelentette, hogy a felsoroltak nem ismeretlenek számára, és azt is jól tudja, hogy ez a fegyver egy idő után hatástalanná válik, mivel az érintett szakemberek sem élhetnek örök visszavonultságban.

A birodalmi megbízott ezen kijelentése több mint meglepő, inkább elgondolkoztató. Ismerve a nyilas illetékesek Szálasihoz fűződő feltétlen hűségét, valamint jó konspirációs technikájukat, Veesenmayer reakciója inkább a gyors, hidegvérű reagálás blöffje lehetett, mint a tények valós ismeretén alapuló válasznak.

A tárgyalás ilyen jellegű fordulata után Szálasi teljes joggal tette fel a kérdést: *„a német vezetés mit akar?”* A PV-nek ekkor már ugyanis voltak olyan információi, amik arra utaltak, hogy Hitler *„imperialista módon”* akarja újrarendezni Európát. A Birodalom Magyarországgal szembeni magatartása többeket, köztük számos nyilast is aggodalommal töltött el, s maga Szálasi csak nehézkesen tudta őket megnyugtatni.

Veesenmayer erre elfogadható, világos válasszal szolgált: Németország rendet szeretne minden országban, a népektől pedig azt várja, hogy ezt a rendet önerejükből teremtsék meg. Amennyiben ez nem valósulna meg, úgy Németország *„a háború és a nemzetiszocializmus érdekében”* maga lép közbe.

Szálasi ettől az egyenes felvilágosítás válaszaként kijelentette, hogy a német kényszer beavatkozás megadta a szükséges alapokat ahhoz, hogy a megingás vagy árulás gondolata nehogy még egyszer felmerüljön. Folytatásként egy összeurópai nemzetiszocialista kongresszus összehívását tartotta volna szükségesnek, melynek helyszínéül Németország valamelyik városa szolgált volna. Veesenmayer ezt sokkal udvariasabban kezelte ugyan, mint a szavazás felvetését, mivel üdvös dolognak tartotta a gondolatot, de újra a háborús erőfeszítések fokozására helyezte a fő hangsúlyt[304].

Ez már azonban túl sok volt a birodalmi követnek, próbálta a tárgyalást győztesen, az utolsó szó megtartásával befejezni, így az idő előrehaladtára hivatkozva elbocsátotta a PV-t. Szálasi tehát szívós, rámenős tárgyalópartnernek bizonyult, mivel egy olyan, magára valamit is adó diplomata, mint Veesenmayer teljhatalmú birodalmi megbízott, nem rekeszt be egy tárgyalást ilyen átlátszó indokkal.

Máj. 17-én a PV összehívta a Titkos Párttanácsot a kibontakozás megvitatására. Miután ismertette az addig megtett lépéseket, tanulmányozásra átvette a Gera-Csia-Henney-Szőllősi munkacsoport által közösen kidolgozott személyi és tárgyi javaslatot. A Napló publikált része az említi a Párttanács javaslatait csupán Csia és Henney felszólalását, valamint Szálasi válaszát őrizte meg részletesen.

Csia elképzelése a jelenlegi kormánynak mennie kellene, Sztójaynak viszont az NYKP álláspontja alapján új kormányalakítási megbízást kellene adni. Az új kormány feladatait Csia új választójogi törvényjavaslat beadásában, kivételes hatalom gyakorlására irányuló kérelemben és az új választói törvény feladatok végrehajtásában, továbbá kormányzói

[304] Karsai: Szálasi naplója 210-212. p.

kézirattal a Ház bizonytalan időre való elnapolásában jelölte meg. Csia személyi vonatkozású javaslata mindössze Tárczay Felicides kultuszminiszteri jelölésében merült ki.
Henney már radikálisabb elgondolással állt elő. A személyi javaslatokat már eleve nem tartotta megfelelőnek, mivel sérelmezte, hogy így túl kevés szerep jutna a NYKP-tagoknak. Szerinte ez azért is érzékeny pont, mert csak akkor lehetne bizonyítani a tagságnak, hogy ezt a koalíciót igenis a NYKP vezeti. Az iparügyi miniszter posztjára egy kiváló szakembert, ugyanakkor bevált párttagot jelölt, dr. Vágó személyében.
A PV mindezt a felvetést helyesléssel fogadta, de kihangsúlyozta, hogy úgy is nyilaskeresztes-szimpatizáns kormányt lehet létrehozni, ha a párt az országépítés tagjait mozgósítja, akik még csak szakértelmük miatt, nem pedig politikai irányultságuk miatt ismertek a többi párt előtt[305].

Szálasi a Párttanács napján saját kezdeményezéséből Sztójayval is tárgyalt, pontosabban közölte vele a jobboldali erőegyesítésre vonatkozó elutasító álláspontját. Sándor-palotai jövetelének másik célja ugyanakkor az volt, hogy egy levelet személyesen adhasson át. A levél tartalma tulajdonképpen egy terv volt, ami a nemzet totális hadba állítását, a termelést illető irányelveket, illetve a kibontakozás személyi és tárgyi feltételeit tartalmazta. A terv elkészítését Szálasi Sztójaynak azon döntéséhez kötötte, hogy a miniszterelnök döntse el, a NYKP-HM az ország *„politikai, gazdasági és társadalmi életének felelős irányításában, vezetésében, szervezésében és ellenőrzésében”* részt vegyen. A pártpolitikai helyzet ezzel kapcsolatban is hidegen hagyta Szálasit, csupán a Kormányzó és a nemzet szolgálatát tekintette mérvadónak. A Sztójayhoz személyesen intézett levéllel azonos időben Szálasi levelet intézett Horthyhoz is, melyben tájékoztatta a miniszterelnökkel folytatott tárgyalásáról, valamint ismételten kinyilvánította az államfő és a nemzet iránti hűségét.
Horthy válasza nem ismert, Sztójay azonban sértve érezte magát, amiért Szálasi Csia és Vajna jelenlétében visszautasította ajánlatát, ezért máj. 21-én levelet intézett a PV felé. Ebben közvetlen hangnemben *„Kedves Barátom”* megszólítással illette Szálasit, bár a folytatás már inkább a kényszeredett udvariasságot tükrözi. Felemlegeti ugyanis a PV-nek, hogy miniszterelnöki hivatalba lépése óta a jobboldali erők összefogására törekedett, *„a mai sorsdöntő időkben szükséges erőkifejtés biztosítására”*. Éppen ezért tekinti módfelett szerencsétlennek, hogy épp az NYKP képviseltette magát ilyen mértékben visszafogottan, egy egyszerű megfigyelővel, aki ráadásul a bevezető elhangzása után távozott. Mindenesetre a kibontakozásra vonatkozó elképzeléseit – írásban – továbbra is várja Szálasitól.
A válasz meglepte Szálasit, véleménye szerint a válaszlevél tartalmát *„valaki sugalmazhatta a miniszterelnöknek, mert a miniszterelnök mind ez ideig mindenkor egyenesen döntött minden kérdésben, ebben a válaszlevélben viszont teljesen elmellőzte az egyenes választ, tehát kertel, ami egyedül és kizárólag Imrédy befolyására vezethető vissza.”*
A Szálasi szerinti félreértés tisztázására megbízta Vajnát, hogy egyeztessen találkozót Sztójaynál, hogy a levélváltás helyett személyesen fejthesse ki álláspontját. A találkozóra azonban közel négy hetet kellett várni[306].

1944. máj. végén egy régi probléma, nevezetesen Baky került újra előtérbe. A pártban bomlasztó tevékenységet folytató egykori szegedi tiszt 1941-es kilépése óta nemigen hallatott magáról. 1944 márciusában váratlanul elfoglalta a Belügyminisztérium államtitkári székét, jóllehet Horthy csak egy hónappal később írta alá a kinevezési okmányt. Előnyös pozíciójából aztán bőven akadt rá alkalma, hogy egykori pártja ellen munkálkodjon, ezért Szálasi Horváth Sándor képviselőt küldte hozzá. Horváth a pártban a szervezett munkásság helyettes vezetője volt, s ebben a minőségében kereste fel Bakyt máj. 20-án délben, hogy az internáltak ügyében

305 Karsai: Szálasi naplója. 214.p.
306 Karsai: Szálasi naplója. 215-216. p.

kilincseljen. Indoklása szerint nem szép dolog, hogy magát nemzetiszocialistának valló kormány internálja a hungaristákat, miközben a nagyszámú ellenség szabadon mozog. Nem túl sok alappal ugyan, de vészjóslóan kijelentette Bakynak, hogy ebből akár még külpolitikai bonyodalom is származhat, továbbá hogy gyűléstilalmat a hoztak az NYKP ellen, miközben Bakyék tovább gyűléseznek. Az államtitkár ez utóbbit tagadta, de ha ilyen mégis előfordulna, jelentést fog kérni, és fel fog lépni a renitenskedők ellen. Kijelentette továbbá, hogy a gyűléstilalmat a németetek óhajára rendelték el, mert a termelést kell előtérbe helyezni. A fogva tartott nyilas vezetők szabadon bocsátásától pedig egyértelműen elzárkózott, és gúnyosan az orra alá dörgölte Horváthnak: hiába akarják múltja felhánytorgatásával és befeketítésével kimozdítani államtitkári székéből, mert őt oda Himmler utasítására helyezték.

Szálasi az elhangzottakról értesülve azzal zárta a témát, hogy Baky kijelentései nem felelnek meg a valóságnak, viszont minden NYKP-HM-ellenes tettét a németekre akarja hárítani, s mivel mérhetetlenül magabiztos, mindezt még nyíltan közölte is Horváthtal.

A Baky-ügy újjáéledésével kapcsolatban Szálasi német képviselettel Höttlel is tárgyalt. Neki is kifejtette azon nézetét, hogy a renegáttá lett nyilas valójában Himmler embere, akinek célja az NYKP-HM felszámolása. Höttl az elhangzottak nagy részét beismerte, bár Bakynak a párt és a mozgalom megfojtására irányuló törekvéseit messzemenő túlzásnak tartotta, legalábbis ezt nyilatkoztatta ki tárgyalópartnerének. Szálasi erre abba próbált belekapaszkodni, hogy így viszont Baky visszaél Himmler bizalmával és a tőle kapott hatalommal. Ezen észrevételére azonban a német – türelme fogytával – még csak nem is reagált.

Baky ellehetetlenítésére utolsó kísérletként Szálasi 1944. jún. 16-án Sztójaynak is elmondta a belügyi államtitkárról hallottakat, de nagy csalódására nem következett be változás, mivel a miniszterelnök *„nem látott elég okot arra”*, hogy tisztségéből elmozdítsa Bakyt[307].

Szálasi a németek mellett mindig is figyelmet fordított a másik európai tengelyhatalom, Olaszországgal való kapcsolatfelvételre. Ennek a törekvésnek aktivitása Magyarország háborúba lépése után érezhetően csökkent, de 1944 késő tavaszán új lendületet kapott. A PV máj. 9-én 18:30-19:30 tárgyalást folytatott Casertanoval, az olasz fasiszta köztársaság magyarországi nagykövetével. Helyszínül a nagykövetség Esterházy utcai palotája szolgált. A tárgyaláson olasz részről *„négy vagy öt olasz követségi itáliai férfi”*, az NYKP oldaláról pedig Szálasi, valamint kíséretében Csia és Bodolay vettek részt. A Napló leírása szerint eleinte csak általános témákról esett szó, majd Bodolay és az olaszok Casertano kivételével eltávoztak, lehetővé téve ezáltal a fesztelenebb, komolyabb témákat érintő beszélgetést. Ennek lényegében Szálasi vázolta a helyzetet, és tudomására adta a fasiszta követnek, hogy pártja a Háromhatalmi Egyezmény és az antikomintern paktum alapján áll, és véleménye szerint a nemzetiszocialista Európa-közösséget a Berlin-Róma tengelynek kell létrehoznia, más felépítést pedig helytelennek tart. Casertano szerint egyrészről figyelembe kell venni azt a jogi tényt, ami fedi Szálasi álláspontját, másrészt viszont szembe kell nézni azzal a ténnyel is, hogy Olaszország jelenleg egyedül Németországnak köszönheti létét, amit nem is felejthet el. Szálasi természetesen ugyanígy látta a helyzetet, ami némileg ellentmond a Berlin-Róma tengely egyenrangúságával kapcsolatos nézetével. A kérdés elvi tisztázását magánál Mussolininál tartotta célszerűnek, mire a követ nagyvonalúan kilátásba helyezte ennek lehetőségét, dacára annak, hogy a PV nincs a hatalom birtokában, viszont a háborús erősfeszítések most a Duce számára is mindennél előbbre valóak.

Szálasi az összefogás, illetve az ideológiai kérdések tisztázása érdekében üdvösnek találta volna a hungarizmus, a fasizmus, és a nácizmus közötti viszony tisztázását, ezért *„ideológiai ismertetést kért a Fasizmusról, valamint szervezésszaki felépítéséről”*. Casertano

---

[307] Karsai: Szálasi naplója. 217-218. p.

köntörfalazás nélkül kijelentette, hogy *„a Fasizmus ideológiája jelenleg evolúciós folyamatban van*[308]*.”*

Új mozzanatként három nap múlva, máj. 12-én Szálasi „saját kezdeményezéséből” beszélgetést folytatott a Japán budapesti képviseletén. A japán követ éppen távol volt, így a PV csak annak helyettesével, Teraoka ügyvivővel tárgyalhatott. A német nyelven, egy órán át zajló eszmecsere alatt Szálasi kifejtette, hogy a *„magyar nép büszke a rokon japáni nép hatalmas erejére és sikereire, mint a Magyarországon élő német népcsoport a Német Birodalom hatalmára és sikereire”.* A PV kifejtette japán tárgyalópartnereinek az új földgömbrendről alkotott nézeteit, majd mintegy közös pont kereséseként felvetette a japánoknak a turáni gondolat eszméjét. Kijelentette, hogy *„a magyarországi ilyen irányú egyesületek mind zsidó kezekben vannak”*, és tájékoztatást kért a Japán által vezetett turáni mozgalom szervezésszaki felépítéséről. A japánok mindezt félreértették, és a Távol-Keleten levő zsidókérdésről kezdtek el beszélni. Szálasi itt inkább meghagyta a másik felet tévedésében, de felkérte Csiát, hogy Momotaro Enomoto útján ezt a lényeges kérdést tisztázza.
Szálasi meglátása szerint Tokió és Berlin között megvan az összhang, bár a japánok értetlenül állnak szemben a zsidókérdéssel, és csak az Európát megjárt japánok érzékelhetik a probléma súlyát. Végezetül Szálasi a magyar és a japán főváros közti jó viszony fenntartására helyezte volna a hangsúlyt[309].

A japán és olasz nemzetiszocialista hatalmakkal való jó kapcsolat kialakítása, illetve fenntartása azért is kapott kiemelt hangsúlyt 1944 kora nyarán, mert a németek részéről sem Veesenmayer teljhatalmú birodalmi megbízottnak, sem Hallernek, sem pedig a Gestapo hírszerzőinek, Höttlnek és Urbannak sem volt jó véleménye Szálasiról és mozgalmáról. A Sztójay-kormánynak azonban nehézségei támadtak, s így előtérbe került a NYKP-HM is. Haller azt a megbízást kapta, hogy a NYKP-ról, mint a magyar belpolitikai élet egyik tényezőjéről informatív jellegű tárgyalásokat folytasson. 1944. máj. 24-től júniusig, három hét leforgása alatt háromszor is tárgyalt Szálasival, valamint négyszer fogadta Keményt.
Az első Szálasi-Haller megbeszélésre máj. 24-én szerdán 17:15-19:15-ig tartott ideológiai témákról beszélgetést a Hűség Házában. Itt Haller *„kifejezésre juttatta hangsúlyosan személyes nézetét, tehát magánvéleményét”.* Sor került személyügyi kérdések felvetésére is, Haller kimondottan az egykori nagy érdemeket szerzett párttagok, Hubay és Ruszkay kizárását firtatta, valamint Pálffyról alkotott nézetéről. Szálasi a kizárásoknál ideológiai indokokkal érvelt, Pálffy esetében pedig kijelentette, hogy *„igen jó szívű ember, de nem férfi”.* A beszélgetés fonalát átvéve kitért a szabadulása utáni pártéleti változásokra. A fegyházból való kijövetelét követő *„hatalmas lélektani hullám”* hatásának tudta be, hogy a pártban két ellentétes nézetű tábor alakult ki, a türelmetlenkedők és a megfontoltak tábora. A PV egyértelműen az utóbbiak sorait erősítette, mivel – mint azt Halernak is kifejtette – *„a Nemzet történelme folyamán eddig is mindig az volt a nagy tragédiája, hogy lefolyt szabadságharcait mindenkor csak hangulati alapon folytatta le, szervezettsége sohasem volt meg, így mindig el is bukott abban a törekvésében, hogy sorsának irányítását önkezébe vegye.”* A Napló publikált része nem nyilatkozik Haller véleményéről, viszont azt rögzítette, hogy a német hivatalos képviselőnek mennyire imponál a pártban lévő rend és fegyelem. A beszélgetés végén Szálasi megismételte a Veesenmayernél már felvetett elgondolását, pontosabban kérését. Felkérte Hallert, hogy járjon közben egy összeurópai nemzetiszocialista kongresszus összehívása érdekében. A kongresszus témáit a nemzetiszocialista mozgalmak háború alatti kötelességeinek, valamint *„a nemzetiszocialista Európa-közösség*

[308] Karsai : Szálasi naplója. 221-222. p.
[309] Karsai: Szálasi naplója. 223-225. p.

létrehozásának előfeltételeit” megvitatatását gondolta szükségesnek. Szálasi a Napló bejegyzésének tanúsága szerint a németek részéről az ideológiai kérdések tisztázási szándékát vélte felfedezni, bizonyára a nyilasok személyi ügyeiről való érdeklődés miatt[310].

A nyilas vezetők és a németek képviseletét egyelőre ellátó Haller közötti tárgyalások máj. 26-án folytatódtak, amikor a német diplomata Keményt fogadta. A pártkülügyek vezetője Szálasi szócsöveként kifejtette többek között a PV semlegességről alkotott álláspontját is. E szerint a mozgalom nem ismeri a semlegesség fogalmának nemzetközi és katonai vonatkozásait, militarista beállítottsága és *„az Európában kiteljesedésre jutó nagytér valóságában rejlő élettárs és sorsközösségénél fogva.”*
Hallert a második beszélgetés alatt is személyi és ideológiai kérdések foglalkoztatták, nevezetesen, az 1941-42-es pártszakadás, Hubay és Ruszkay lázadásának okaira, miért van haragban Szálasi Bakyval, milyen erős lehet Magyarországon az angolbarát irányzat, végül pedig hogy milyen viszonyt ápol a NYKP a Volksbunddal.
A kérdések sorából egyedül az utóbbi volt olyan, ami valamennyire újdonságot jelentett Hallernak, és amitől egyáltalán várhatott érdemi információt. A nyilasok svábokkal való viszonya ugyanis továbbra is meglehetősen feszült volt, mivel korábban a nyilasok a sváblakta vidékeken is agitáltak, később pedig ellenezték a sváb legényeknek a Waffen-SS-be való besorozását. Ez utóbbit Kemény már máj. 9-én is megemlítette Hallernak, mondván, hogy *„a Volksbund az SS-be toboroz német községekben azzal, hogy aki önként nem jelentkezik, azt csendőrrel viszik el.”*
(A magyar állampolgárok idegen állam fegyveres haderejébe való besorozása tulajdonképpen inkább ideológia, mint gyakorlati kérdés vetett fel a nyilasok részéről, mivel a német irányítás alatt álló, de 1944-re már régen nemzetközivé vált Waffen-SS a nemzetiszocializmus elit fegyveres erejét adta.)
Mint azt kissé naivan Kemény is kifejtette, *„szívesebben vennénk, ha a párttagjaink mint hungaristák vonulnánk be az SS-be, nem kell a Volksbund közvetítő szerepe.”*
Ez utóbbi témát Szálasi a jún. 14-én lefolyt tárgyalás alkalmával katonai szempontból megközelítve vetette fel. Jogosan megkérdőjelezte azt, hogy a kényszersorozott svábok vajon mennyire jelentenek értékes utánpótlást a méltán nagyhírű SS-nek, amit német tárgyalópartnere azzal torkollt le, hogy az újoncokat gyorsan áthatja a testület szelleme, ezért ugyanolyan kiválóan fognak harcolni, mint a többiek[311]. A katonai végzettségű Szálasi azonban nem hagyta annyiban a dolgot, kijelentette, hogy ezt az ártalmas megoldást csak azok helyeslik, *„akik jelenleg hatalmon vannak a német szuronyok segítségével[312]”*.

A nyilasok részéről elgondolásában nem kellően támogatott, és ezért vérig sértett Sztójay négyheti várakoztatás, vagy inkább hatásszünet után volt hajlandó fogadni Szálasit, a beszélgetés ezúttal négyszemközt zajlott le.
Szálasi korábban írásban feltette a kérdést a miniszterelnöknek, hogy szükségesnek tartja-e az NYKP-HM részvételét a kormányban és a hatalomban. Erre a nagy horderejű kérdésre Sztójay kitérően válaszolt, de Szálasi ennek ellenére is kifejtette azon nézetét, hogy koalícióban csak vezető szerep esetén lennének hajlandóak részt venni. A PV magabiztossága csak olaj volt a tűzre, a még jobban megsértődött min. elnök már nem óhajtott Szálasival érdemi kérdésekről értekezni, pláne nem arról, hogy Horthy már némi jelét adta a PV kihallgatása felőli szándékának, pedig ez kormányválságot is előidézett. Inkább végighallgatta

[310] Karsai: Szálasi naplója. 226-230. p.
[311] A történelem a pártvezetőt igazolta, mivel Budapest 1944-1945-s ostrománál az egyébként valóban jó teljesítményt nyújtó SS-egységek Achilles-sarkát a sváb kényszersorozottak jelenttették mind nyelvtudás, mind képzettség, mind harci morál szempontjából. Ld.: Ungváry Krisztián: Budapest ostroma.
[312] Karsai: Szálasi naplója. 230-231. p.

tárgyalópartnere gondolatmenetét, ami érdeklődése híján monológgá fajult. Szálasi szerint a magyar belpolitikai életben négy csoport működik. Az első az *„angolszász-zsidó világ visszaállításáért”* harcol, a második német szuronyokra való támaszkodásával a hazaárulás főbenjáró bűnét követik el, a harmadik a közömbösek csoportja, míg végül a negyedik *„gerincét a Nyilaskeresztes Pártból kapja, lelkét pedig a Hungarista Mozgalomból.”*
Hogy megerősítse az iránta megnyilvánuló miniszterelnöki bizalmat, kijelentette, hogy az országban a miniszterelnök személyét élesen elválasztják a kormány tagjaitól, mert megbíznak benne, amit annál kevésbé lehet elmondani kormányának tagjaira. Szálasi saját tapasztalatain alapuló becsléseiből, objektív alapú százalékos felosztást készített az említett belpolitikai csoportok százalékarányát illetően. Szerinte az angolszász-zsidó csoport 20%, a német szuronyokra támaszkodó csoport igen kedvezően számítva is csak 10%, a közömbösek csoportja szintén 20%, a nemzetiszocialista beállítottságú csoport viszont szűken számítva is 50%. Mindezek elhangzása után Szálasi bizalmasan arra kérte Sztójayt, hogy az elhangzottakat jelentse meg Horthynak, de persze legjobb lenne, ha az államfő személyesen is fogadná, hogy az övé lehessen a döntő szó, és hogy eldöntse, szükség van-e a nyilasokra a kormányban. A magyar államfő mellett Szálasi szükségesnek ítélte memorandumban magához Hitlerhez fordulni, hogy az is fogadja kihallgatáson, melynek témája a Európa-közösség felépítése lenne. A memorandum másolati példányait Sztójaynak és Horthynak is át szándékozta adni, a német hivatalos körökkel egy időben. A min. elnök mindezt megjegyzés nélkül hallgatta végig, még a kormányzói és a führeri kihallgatások felvetésére sem reagált.
Szálasi nem sokkal a miniszterelnökkel folytatott aktuális tárgyalása előtt szerezte meg Serédi Jusztinián hercegprímás püspöki körlevelét, melyben a kikeresztelkedett zsidó katolikusok védelmére kel. Szálasi mindezt a kormány munkájának tudta be, így éles kirohanást intézett Jaross belügyminiszter és a gyűlölt Baky ellen. Sztójay még ezt is szó nélkül hagyta, egyedül csak a nyilas ifjúsági szervezkedések ellen formált ellenvéleményt, de azt is csak Szálasi azon kijelentése provokálta ki, hogy *„a jelenlegi kormányzatnak minden ténykedése csak arra irányul, hogy a Nyilaskeresztes Pártot szétszakítsa.”* Ez ellen a PV a leghatározottabban felemelte a hangját, de a min. elnök most sem szállt vele vitába, továbbá szándékosan nem említette tárgyalópartnerének az esetleges időközi képviselőválasztások ügyét sem.
Szálasi a fagyos hangulatú kihallgatást most is jóhiszeműen ítélte meg. Véleménye szerint a kormányfő súlyos helyzetben van, mert egyik oldalról a Baky-Imrédy cimboraság fenyegeti kelepcékkel, másik oldalról egy teljesen tehetetlen kormányzati rendszerrel kell a német követeléseket kielégítenie. A tárgyalással mindazonáltal igen elégedett volt, mivel annak írásos példányát megküldte mind Horthynak, mind pedig Sztójaynak. Noha a miniszterelnök ígéretet tett arra, hogy hamarosan válaszol a PV kibontakozással kapcsolatos kérdéseire, erre még sokáig kellett várnia. Sztójay óvatosságból vagy irigységből elhallgatott Szálasi előtt egy olyan fontos belpolitikai problémát is, amelyet végül nem csekély presztízsveszteséggel Vajnának kellett megtudnia – dr. Höttltől.[313]
1944. jún. 16-án a délelőtti órákban dr. Höttl német hírszerzőtiszt magához kérette Vajnát, hogy sürgősen tárgyaljanak. A beszélgetésről szóló feljegyzést Vajna átadta Szálasinak, amit az csatolt a Naplóhoz, így ez a jegyzet is szerves része lett annak.
A beszélgetés úgy zajlott le, ahogyan annak két vérbeli hírszerző között zajlania kellett. A közvetlen, kollegiális hangulatot megalapozni látszó kölcsönös „bajtárs” megszólítás mellett mindketten igyekeztek a lehető legtöbb hasznos információt kicsikarni a másikból. A beszélgetés kezdetén Vajna mindenáron a jún. 6-i Hitler-Sztójay találkozóról akart tájékozódni, de Höttl kereken, felsőbb utasításra hivatkozva megtagadta választ. Innentől kezdve kicsúszott a kezdeményezés Vajna kezéből, mivel kérdéseivel Höttl vette fel a társalgás fonalát. Ugyanakkor kissé a „korbács és mézesmadzag” módszerét alkalmazva

[313] Karsai: Szálasi naplója. 237-245. p.

meghívta magához vacsorára tárgyalópartnerét, aki a megtiszteltetés feletti öröm mellett rögtön megláthatta a szívélyes invitálás valódi célját is.
Újra a keményebb kezdeményezést alkalmazva, Höttl a nyilasok Sztójayról alkotott véleményét firtatta. Erre a kérdésre Vajnánál pozitívabb gondolkodású embert nagyítóval sem találhatott volna, mivel együtt indult pályafutása a min. elnökkel a Nemzeti Hadsereg szegedi hírszerző osztályán, és mintegy harmincévnyi barátság kötötte össze őket. A személyes vélemény után került csak sor az NYKP-HM általános álláspontjának ismertetésére. Vajna itt sem mondhatott rosszat a miniszterelnökről, mivel a nyilas vezetés Szálasi véleményét osztotta a Sztójayba helyezett bizalomról. Egyedüli szálkaként a kormány oda nem illőnek tartott tagjait – Imrédy, Jaross, Rátz – említette, illetve a kormányfő betegsége feletti sajnálkozását.
Az említett kínos epizód – ti. a belpolitikai fejlemények német „másodkézből” való tudomásul vétele – itt következett be. Höttl a legnagyobb természetességgel kérdezte Vajnától, hogy mondott-e valamit aznap délelőtt Sztójay a kormányválságról Szálasinak. A kérdés hideg zuhanyként érte Vajnát, így jobb híján kertelés nélkül megmondta Höttlnek, hogy mindez újdonság számára, és valószínűleg a PV sem tudott róla, mert akkor értesítette volna róla.
A német hírszerzőfőnök ezután Szálasi kibontakozásban játszható esetleges szerepét tudakolta, mivel nem volt számára világos, hogy ha a PV sem miniszter, sem pedig képviselő nem akar lenni, akkor hogyan szeretne beleszólni az állam vezetésébe. A szemtelenül nyílt kérdés felpaprikázhatta Vajnát, mert éles hangnemben hozta tárgyalópartnere tudtára Szálasi elképzelt szerepkörét. Történelmi példával élve Attila hun királyt, az Isten ostorát említette Höttlnek. Bár Szálasi soha nem tett erre utalást, ekképpen Vajna afféle büntető szerepkört szánt vezérének.
A belbiztonság, és a Kormányzó stabilitásának felmérésére Höttl az esetleges *„belpolitikai változás”* alatt tanúsítandó álláspontot tudakolta, valamint hogy a nyilas eszmetársak milyen posztokat képzelnének el maguknak, továbbá hogy hajlandóak lennének-e a Pálffy-Baky–féle tömörüléssel szövetkezni. A kapott válaszok aztán korántsem elégítették ki a német kíváncsiságát, amit egyaránt eredményezhettek Vajna ravaszsága, vagy akár jóhiszemű készületlensége.
A felkészületlenséget és tájékozatlanságot jelezte az is, hogy Vajna szintén csak Höttl útján szerzett tudomást arról a levélről, amit találkozójuk előtt két nappal korábban intézett Horthy Sztójayhoz. Gyors észjárással kikövetkeztette azonban, hogy az említett dokumentumnak a kormányválsággal kell összefüggésben lennie, mint arra Höttl bevezetőjében utalt is. Megőrizve tehát hidegvérét, a gyanúját sem vetve fel tájékozatlanságának, kijelentette, hogy *„én nem tulajdonítok a levélnek olyan nagy jelentőséget, mint az urak.”* Höttl azonban a levél fajsúlya mellett kardoskodott, mivel szerinte ebben a zsidókérdés megoldását, valamint Baky és Endre államtitkárok eltávolítását veti fel a Kormányzó. Vajna a kapott információk alapján rögtön kész volt a válasszal, mondván, hogy mindez a Serédi hercegprímás és a *„zsidókkal összeházasodott arisztokrácia”* műve, amely közvetlenül Horthynén vagy pedig Edelsheim-Gyulay Lipótnén keresztül igyekeznek befolyást gyakorolni az államfőre. Vajna ebben a helyzetben nagy hangsúlyt helyezett a min. elnök személyére, mint kifejezte: *„Sztójayra szükség van*[314]*”*.

Jún. 17-én Szálasi katonai helyzetmegítéléssel rukkolt elő a Napló lapjain. A frontok mozgását nem rögzítette ugyan, de annál nagyobb jelentőséget tulajdonított annak a híradásnak, amit a Vezéri Főhadiszállás adott ki. A bejegyzés szerint jún. 16-án indult meg a német megtorló fegyver – a V 1-es rakéták – bevetése Anglia ellen. Szálasi már az új fegyver legszélesebb körű kihasználásáról szőtt terveket, amibe a japánokat is bevonhatják. A végső eredmény akár Anglia megszállása is lehet, vagy az angol hadvezetés megbénítása, hogy

[314] Karsai: Szálasi naplója. 242-244. p.

aztán a német hadsereg teljes erejével forduljon a bolsevizmus ellen, amibe diplomáciailag vagy katonailag a japánok is bekapcsolódhatnak.
A SZU elleni japán fellépéshez Szálasi már elegendő okot látott abban is, hogy területén engedélyezte amerikai repülőgépek leszállását, és ezzel közvetett segítséget nyújtott a tengelyhatalmak elleni támadásokhoz.
Szálasi a japánok Elő-Indiát lerohanó hadmozdulatát már csak az időjárás kegyétől tette függővé, végül pedig 1944 végére Anglia és/vagy a SZU harcképtelenné válásával az USA magára marad. A megtorlások eredményének folytatását Szálasi abban látta, hogy a Führer utolsó ultimátummal fordul majd az angol néphez[315], hogy jobb belátásra bírja[316].

Horthy a Sztójay-kormány márc. 22-i kinevezése után már érezhetően visszavonult a nyílt politikai élettől, a kezdeményezést kiadta kezéből. 1944. jún. utolsó hetében azonban megemberelte magát, és a jún. 29-i Koronatanács alkalmával élesen forszírozta a zsidódeportálásokban részt vállaló Baky és Endre belügyi államtitkárok felelősségét. Mindez természetesen nem holmi váratlan csodának volt betudható, hanem a Várban illegalitásban élő Bethlen egykori min. elnök június elején Horthynak benyújtott memorandumának. Ebben „István gazda” kifejtette a nézete szerinti legfontosabb tennivalókat, amik nem takartak túl sok realitást. Szerinte ugyanis a Sztójay kormányt *„legfőbb ideje volna elzavarni”,* és helyébe egy olyan erős, az országos érdekeket a külfölddel szemben is eredményesen képviselő és tettre kész kormányt állítani. A jelenleg legsürgősebben megoldandó feladatnak nem az élethalálharcát vívó nemzet, hanem a zsidóság védelmét tekintette a deportálások azonnali leállításával. Bethlen azt javasolta Horthynak, hogy a kormányváltást a nyugati és a keleti front együttes nyomásának növekedésével hajtsa végre, amikor a németek kivonják a nélkülözhető tartalékaikat[317].

1944. jún. 28-án nem várt incidens borzolta fel a magyar közéletet: három géppisztolyos férfi csengetett be Bárczy István min. elnökségi államtitkár szentedrei villájának kapuján, majd lövések dördültek, és a felriadt környékbeliek, valamint a kirendelt fegyveres őrszemek három dulakodó férfit fogtak el. Mint kiderült, a háromfős kommandó Láng nevű vezetőjét, egy tartalékos zászlóst egyik társa tarkón lőtte. A zászlós csodával határos módon túlélte a lövést, sőt követelni kezdte, hogy vigyék őt a Gestapóhoz, a történtekről pedig értesítsék Rátzot, vagy Bakyt.
Az elfogott honvédek egybehangzó állítása szerint ők egy hazafias akció végrehajtására indultak, s miután a villa előtt kiszálltak a gépkocsiból, kapták kézbe a géppisztolyokat. Láng ugyanakkor kiadta a parancsot is: Bárczy és családjának lemészárlása. A kapott feladat meghökkentette a honvédeket, amiből szóváltás, majd dulakodás kerekedett, s ennek során kapott a zászlós sebet.

---

315 A helyzetmegítélés a mindig „reálisan” mérlegelő marxista történetírás szerint természetesen merő dilettantizmus, de ne felejtsük el, hogy Hitler már tett egy kísérletet az angolszászok megbékítésére, mégpedig helyettese, Rudolf Hess vakmerő repülős követjárásával. Az angolok azonban börtönbe vetették a békét és megegyezést kínáló követet, még csak nem is tárgyaltak vele. A csellengő teutonoknak tekintett briteket a nemzetiszocialista élgárda, a Waffen-SS is hajlandó lett volna soraiba fogadni, angol hadifoglyokból fel is állítottak egy kb. szakaszerejű egységet, akiket a következő feliratú plakáttal sikerült átállásra venni: *„A mi zászlónk is egy irányba megy!”* A háború után a maroknyi egység túlélőivel az angolok is pontosan úgy bántak el, mint ahogyan a franciák és a szovjetek a saját nemzetükbeli SS-katonákkal: hazaárulás vádjával kivégezték őket.

316 Karsai: Szálasi naplója. 244-245. p.

317 Karsai: Szálasi naplója. 249. p.

Az akció mögött valóban az említett politikusok, Baky és Rátz álltak, akik a résztvevőknek minden szükséges támogatást megadtak. Tervük egy puccsban teljesedett volna ki, melynek során el szándékoztak távolítani minden kulcsfigurát a Kormányzó környezetéből. Bárczy szinte tálcán kínálta magát, mivel a szentendrei villában sokkal támadhatóbb volt, mint például a Királyi Várban.
A merényletkísérlettel egy időben Baky a zsidók deportálásának indoklásával összevonta a főváros, illetve a környék csendőregységeit. Mivel azonban az ügy a katonák lázadásával váratlan fordulatot vett, ezért Baky az egész merénylet- és az ebből eredendő puccskísérletet a nyilasokra akarta fogni, hogy ezáltal két legyet üthessen egy csapásra. A valóban kétségbe ejtő helyzetet Szálasi bizalmi emberei oldották meg, akik a csendőrségen dolgoztak.
Még a mindig jól értesült Vajnát is váratlanul érték ezek az események, bár Hain Pétertől kapott némi tájékoztatást. Vajna júl. 1-én felkereste Kovarczot, hogy tőle szerezzen értesüléseket, mivel a fegyveres megmozdulások az ő hatáskörébe tartoztak. Kovarcz megnyugtatta Vajnát, hogy ő személy szerint nem tervez semmi ilyesmit, ami annyira megnyugtatólag hatott Vajnára, hogy aznap délután jelentette az ügyet Szálasinak. A PV rögtön magához is hívatta dr. Hallert, hogy a németek előtt tisztázza: neki és pártjának semmi köze a *„Baky-Imrédy-cimboraság”* puccskísérletéhez. Mint indoklásként kinyilatkoztatta: *„puccsra csak a gyengének van szüksége, hogy akaratát rákényszerítse a többségre.”* A megfelelő, cáfoló lépéseket a PV megtette Veesenmayer és Sztójay felé is Kemény, illetve Vajna személyén keresztül. Az érintettek közül leginkább a min. elnök volt az, aki a hallottak alapján megkönnyebbülésének adott hangot[318].
Az ügy súlyánál fogva sem csenghetett le egykönnyen, így Szálasi még júl. 2-án is tiltakozott a pártját ért vádak miatt, ezúttal Veesenmayernél[319].

A magyar belpolitikai események új, váratlan színt mutattak, amikor júl. 9-én az említett Bárczy Csia szentendrei lakásán tárgyalást folytatott le Szálasival. A találkozó a Napló tanúsága szerint az államtitkár kezdeményezéséből jött létre. Mindez annál inkább is meglepő, hogy Bárczy korábban a legkisebb jelét sem adta annak, hogy a hungarizmussal rokonszenvezne[320]. A beszélgetés során a fenti állításra alaposan rácáfolt, mivel olyan nézeteknek adott hangot, amik a hungarista eszmekörhöz való kötödésről tanúskodtak. Elítlőleg nyilatkozott többek között Teleki és Imrédy személyéről is, kihangsúlyozva azok görög-, illetve zsidó beütését. Az elmondottak meggyőzni látszottak Szálasit, és joggal látott lehetőséget az addig konzervetívnak ismert Bárcziházy maga mellé állításában. Különösen szimpatikusnak tűnt a szemében, amikor az kijelentette, hogy a zsidókérdést a németek nélkül vélné megoldandónak.

A hatalom által Szálasi eltitkolni igyekezett súlyát tovább demonstrálja, hogy júl. első felében Szabó László ny. altábornaggyal, Fasiszta Köztárasági követtel is tárgyalást folytatott. A PV tájékoztatta az új olasz követet a márc. 19-i német bevonulásról, több fontos tárgyalásáról, valamint a júniusi Baky-féle puccskísérletről. Külpolitikát illetően kifejtette nézetét a magyar-horvát-olasz viszonyról, valamint az olasz fasiszta államalakulat gazdasági megsegítéséről Magyarország részéről[321]. Az már a történetírás kisebb katasztrófája, hogy a fenti érdekes támpontok nem szerepelnek a Napló publikált kiadásában... Az eszmefuttatás végén az ilyenkorra már gesztusértékűvé alacsonyult, Mussolini és az olasz nép iránti hűségnyilatkozatát bízta Szabóra, aki válaszában homályos, de mindenekelőtt kedvező információkkal látta el Szálasit.

[318] Karsai: Szálasi naplója. 251-253. p.
[319] Sebők János: A titkos alku. Szerzői kiadás, Bp. 2004. 189. p.
[320] Karsai: Szálasi naplója 259. p.
[321] Karsai: Szálasi naplója. 263. p.

Horthy érthetelen okokból meggondolta magát a kormányváltást illetően, mivel mégsem értesítette róla Hitlert, de még Sztójayval is csak írásban tudatta, hogy többé nem tartozik bizalmi körébe. A nagybeteg Sztójay ezt követően nem is tehetett egyebet, mint hogy 11:30-kor benyújtotta lemondását. Másfél óra múlva megjött a német válasz is, Veesenmaeyr kijelentette Horthynak, hogy Sztójay a Führer legteljesebb bizalmát bírja, így tiltakozik annak leváltása ellen. Egyszersmind emlékeztette a Kormányzót arra, hogy ezen lépese Magyarországon polgárháborús hangulatot teremthet, amit tovább bonyolít, hogy *„a politikai eszmékkel átitatott csendőrség és hadsereg nem lesz hajlandó testvéreire fegyvert fogni.”* Horthy most is, mint korábban már annyiszor, ismét meghátrált, megígérve, hogy *„megkísérli a már kiadott rendelkezéseket visszavonni, és várakozni fog, míg a Führerrel egybehangolta a dolgot.”*

A megbuktatott Sztójay már aznap késő délután a Miniszterelnökségen fogadta Vajnát, aki a Szálasi által még jún. 16-án feltett kérdések megválaszolására jött. A kibontakozási elképzelések megvitatása azonban mellékesnek tűnt Sztójay lemondatásának híréhez képest. Vajna kitartásra biztatta a bukott kormányfőt, megígérve neki a NYKP legteljesebb támogatását.

Horthy a min. elnök leváltása mellett további, erélyes lépést is tett: júl. 15-én a fővárosba rendelte egy általa megbízhatónak ítélt katonai egységet, a szegedi ezredet. Noha a szegediek már nosztalgikus okokból is a Kormányzó kedves emberei voltak, a tisztikarban és a legénységben egyaránt szép számmal akadtak nyilas szimpatizánsok. Ezen tényt Haller örömmel konstatálta a Szálasival folytatott júl. 18-i tárgyalása során[322].

Júl. 16-án 11 órakor Kovarcz, a HM földalatti részlegének vezetője felkereste Mecsért a svábhegyi szanatóriumban. A látogatás oka korántsem a betegeskedő ellenlábas iránti jószándék volt, a megbeszélés tárgyát ugyanis Sztójay levegőben lógó leváltása, és az ezzel összefüggő személyi kérdések képezték. Amikor Kovarcz mindezt megjelentette a PV-nek, annak rekciója kettős volt: egyrészt utasította a jelenlévő Vajnát, hogy *„holnap a magyar-német viszony rosszabbodására tekintettel, 20-ig kérjen kihallgatást a kormányzótól a miniszterelnök és Ambróczy útján”*, másrészt Kovarcra bízta, hogy tudassa Mecsérrel; amennyiben elvállalja a kormányelnökséget, a PV támogatni fogja.

Vajna küldetése Sztójay ellenkezésén bukott meg, viszont Sztójay ismét elővette a jobboldali egység ügyét, hogy így *„erőt lehessen felmutatni a Kormányzó elé.”* A leköszönő min. elnök tehát még egy utolsó, kétségbeesett lépést igyekezett tenni a nyilasok megnyerésére, nem sejtve, hogy azok már egy életképesebb kombináció kibontakoztatásához kezdtek. Sztójay új elképzelése már az eddigiekhez képest radikális megoldást is tartalmazott: a nyilasok vegyenek részt a kormányban, és fogadják el a Tasnádi Nagy által beterjesztett összefogási tervezetet.

Vajna és Kovarcz még aznap éjjel egy órát tárgyaltak Szálasival, és közölték vele, hogy az imrédysta szárny –Jaross, Kunder, Rátz, stb. - nemrég egyetemlegesen lemondtak miniszteri tárcájukról. Kovarcz szerint Mecsér örömmel fogadta a PV ajánlatát. Kovarcz szerint ez meglehetősen furcsa, mivel Mecsér nemrég még azt nyilatkozta ki, hogy a Kormányzótól semmilyen megbízást nem fogad el, mert Horthy mindig félrevezette a nemzetet, most viszont azt mondta, hogy megbízást csak írásos államfői kötelezettségvállalás ellenében fogad el, hogy a feltételeket ő diktálhassa. Kovarcz szerint a véleményváltás oka az, hogy Mecsér délután a németekkel tárgyalt.

A párttagok meghallgatása után Szálasi arra az elhatározásra jutott, hogy az új államfői kihallgatást mindenképpen ki kell erőszakolni, még ha az meddő lesz is, mert a Kormányzó szájából akarja hallani a nemzetiszocialista kibontakozás elleni állásfoglalását. A szoros

[322] Karsai: Szálasi naplója. 267-269. p.

határidő egyfajta ultimátumul is szolgált, mivel Szálasi kijelentette, hogy ezután már úgy fog dönteni, ahogyan *„a Nemzet érdeke és lelkiismerete tőle megkövetelik.”* Kovarczot a németek felé teendő lépésre utasította, miszerint a mozgalmista vezető tudassa a németek képviselőivel, hogy *„a közvetlen német beavatkozásnak csak akkor lenne jogosultsága, ha a Nyilaskeresztes Párttal való kibontakozás is csődöt mondana.”*

A fent említett, sorsdöntőnek tervezett lépések azonban nem akartak létrejönni, mivel mind Sztójay, mind Ambróczy csak halogatta a közvetítés vállalását, holott Vajna még júl. 18-án felkereste őket.

Aznap délután Szálasi Kemény jelenlétében másfél órán át tartó megbeszélést tartott Hallerral, aki felajánlotta a PV-nek a Veesenmayerral való találkozót. Szálasi természetesen elfogadta az ajánlatot, de mindenekelőtt Horthynál kívánta tisztázni a helyzetet, mégpedig személyesen.

Ugyancsak júl. 18-án történt, hogy Kemény ismét előterjesztette Sztójaynak a jún. 30-i megbeszélés témáit, tehát az SS-egyezmény hivatalos közlését, egy esti napilap engedélyezését, további *„sajtópolitikai lehetőséget”* a *„hungarista út és cél bel- és külpolitikai tudatosítása”* biztosítására. Szálasi részéről új kérdésekként merült fel Kemény tolmácsolásában az angolszász légitámadások megtorlása, *„fejes”* magyarországi zsidók magyar hadifoglyokra való esetleges kicserélése, a magyarság hegemóniájának megőrzése, valamint a zsidó munkaszolgálatosok honvédségi keretének feloldása. Az események menetére jellemző, hogy a Kemény által aláírt levélre Sztójay sohasem válaszolt[323].

Sztójay helyzete egyértelműen bukásra állt, de végül a német közbenjárás – egyelőre – megmentette hivatalát. A megingott székű, vagy ha úgy tetszik már egyszer megbuktatott min. elnök kétségbeesetten próbálkozott tovább a jobboldali egységfront összekovácsolásával, ami magába hivatott foglalni a jelentős erőt képviselő nyilasokat is.

Tasnádi Nagy, a szélsőjobboldali egységfront apostola, képviselőházi elnök 1944. júl. 19. 11 órára pártközi konferenciát hívott egybe, amin képviseltette magát a MÉP, az Erdélyi Párt, a MMP, a MNP, valamint a NYKP. Az elnöklő Tasnádi bevezető beszédében az értekezlet céljaként nevezte meg, hogy a pártközi összefogás létrejöjjön. Mivel a kormány elsődleges céljaként kitűzött egységpárt nem jött létre, a résztvevőket az előre elkészített egységtervezeti nyilatkozat aláírására szólította.

A tervezet az együttműködés céljának az *„erőteljes nemzeti összefogás”* megvalósítását tekintette, aminek egyik előfeltétele a pártpolitikai tevékenység beszüntetése. A megalakítandó szövetség neve Nemzeti Összefogás lett volna, amelynek intéző bizottságába a résztvevő pártok két-két főt delegálhattak.

A vitában elsőként Rajniss, az MMP képviselője emelkedett szólásra. Beszédében élesen bírálta, egyenesen katasztrófának bélyegezte a kormány munkáját, aminek egyik fő oka a Kormányzót beárnyékoló klikk tevékenysége. Rajniss szerint az egységnyilatkozatot pártja elfogadja, amennyiben biztosítékot kap arra, hogy a klikkuralom megszűnik.

A nyilasok részéről Szőllősi nyilatkozott, kijelentve, hogy a kormány munkáját a pártok nem gátolták, így erről az oldalról nézve annak minden lehetősége megvolt az eredményes munkára. A megoldást – Szálasi nézetét tolmácsolva – egy általános választás megtartásában látta, amely a hatalomgyakorlás jogát hivatott megállapítani. A tervezeten változtatni mindössze annyit kívánt, hogy töröljék belőle a *„jobboldali politikát kívánunk folytatni”* kifejezést, mivel az semmiféle konkrétumot nem tartalmaz, már csak azért sem, *„ma már mindenki jobboldali”*. A nehezen megfogható célkitűzés helyett inkább a *„nemzeti és szociális politika megteremtése”* beiktatását kívánta, mivel szerinte a megoldás a nemzetiszocialista politika. A szintén jelenlévő Kovarcz feljegyzése szerint Tasnádi a felszólalások végén elismerte a *„felelőtlen egyének”* klikktevékenységét, valamint a kormány tehetetlenségét. Az értekezlet végén aztán elismerte annak eredménytelenségét, és felvetette a

[323] Karsai: Szálasi naplója. 271-276. p.

jelenlévőknek, hogy az összefogás szükségességének megindoklásáért megkérdezzék-e a kormányfőt. Az igenlő válassz után Tasnádi telefonon felkereste Sztójayt, aki a minisztertanácson való részvételére hivatkozva az értekezletnek 16:15-re való újbóli összehívását kérte.
A tanácskozás menetéről Kovarcz és Szőllősi 15:30-kor jelentést tettek Szálasinak, aki ellátta őket a délutáni értekezletre vonatkozó utasításokkal. A tárgyalás új fordulóján Tasnádi Nagy Sztójay jelenlétében összefoglalta a délelőtti észrevételeket, kívánságokat, amiket az elfogadott. Engedékenységének mintegy indoklásaként ismét a Mohácsot megelőző idők széthúzásának rémképével riogatta a jelenlévőket, aminek megismétlődésének elkerülésére a pártpolitika beszüntetését követelte, valamint az összefogás 24 órán belüli létrejöttét sürgette. Külön fájlalta Pálffy távolmaradását, aminek kiküszöbölésére min. elnökségi gépkocsit ajánlott fel.
Az egységesülni látszó szélsőjobboldal fekete báránya, állandóan kötözködni látszó tagja most is a nyilasok tábora volt. Alighanem Szálasi utasítására jelentette ki Szőllősi, hogy az NYKP addig nem foglalhat állást, amíg a PV választ nem kap a jún. 16-án a miniszterelnöknek feltett kérdéseire. Sztójay némi kertelés után alvezérei útján meginvitálta Szálasit a Miniszterelnökségre a kérdések tisztázása céljából[324].
A PV a meghívásnak természetesen eleget tett, s a miniszterelnökkel való új találkozó 1944. júl. 20-án 10:45 től 12:10-ig zajlott a Miniszterelnökségen. Itt Sztójay ismét kifejtette, miért is tartja szükségesnek a pártközi együttműködést. Indokul most is az ország nehéz helyzetét hozta fel, ami áldozatokat követel. Ennek megfelelően Szálasi válasza is meglehetősen sablonosra sikerült, kiegészülve a szélsőjobboldali ellenlábasainak szapulásával. Némi fenyegető hangsúllyal megtoldva azt is kijelentette, hogy aki nem lép be az általa létrehozott és irányított koalícióba, az *„Nagykanizsára fog kerülni, hogy nemzetiszocialista tisztességet tanuljon*[325]*.”* Tasnádi Nagy egységtervezetét egyszerűen Imrédy szellemi termékének jogutódjaként értékelte. Figyelemre méltó, hogy a PV ezen a tárgyaláson minden eddiginél erősebb hangnemet ütött meg, ami türelmének végét és a kormányfőbe vetett bizalmának megrendülését mutatja. A Napló szerint többek között *„komolyan figyelmezteti a miniszterelnököt”*, illetve szerinte Sztójay *„mérhetetlen tudatlanságra vall az, hogy...”* és *„ostoba felfogásra vall az a nézet, hogy...”*.
Végezetül közölte, hogy a NYKP azért sem vehetné tudomásul az egységkezdeményezést, mert a kibontakozási tervezetekben *„a Nyilaskeresztes Pártot nem akarják semmiképpen tudomásul venni”*. A PV a miniszterelnököt a szakminiszterek közötti rend megteremtésére szólította fel, valamint az államfő és a nemzet felé teendő döntő lépések megtételét indítványozta. Horthy számára a kérdés valóban sorsdöntő lett volna, meg kellett volna válaszolnia, hogy alkotmányos államfőként kívánja-e az ügyek további vitelét, a nemzetnek pedig a bizalom választásokon való kinyilvánítása jutott volna feladatul. Sztójay erre most is a háborús viszonyok okozta nehézségekkel érvelt, de Szálasi ezt egyszerűen megoldotta: mivel itt mindenki azt mondja, hogy a nemzet mellette áll, nem lehetne kérdéses a választások kiírása, hiszen így senkinek sincs félnivalója, ugyanakkor a NYKP az egyetlen, amely a nemzetet olyannyira maga mögött tudja, hogy a bizonyítást választásokon kívánja elérni. Amennyiben ez az út nem minősül járhatónak, Szálasi egy adminisztratív kormány létrehozását tartotta volna megfelelőnek Sztójay vezetésével, aki az államtitkárok munkáját irányítaná.
Szálasi egyre fokozódó türelmetlenségének legékesebb jele, hogy kifakadt Sztójaynak, hogy elege van az örökös könyörgésből Horthy, Sztójay, és Veesenmayer felé a kibontakozás érdekében. Mindezek mellett a nyilas megbízottak nem fogják aláríni a Tasnádi Nagy-féle

[324] Karsai: Szálasi naplója.276-279. p.
[325] Nagykanizsán akkoriban internálótábor működött.

összefogástervezetet, bár az NYKP változatlan bizalmáról és az igazságért való harc folytatásáról biztosította Sztójayt.
Az eszmecseréről eltávozva, Szálasi már a Sándor-palota egyik tanácstermében tájékoztatta Kovarczot és Vajnát a megbeszélés eredményéről, illetve utasította őket az egységtervezet aláírásának megtagadására. Vajna újra megbízást kapott egy új kormányzói kihallgatás kieszközlésére, mégpedig rövid határidővel[326].

1944. júl. 21-én pénteken, 9:30-kor Vajna az Összetartás című lap szerkesztőségébe érve azzal a javaslattal állt elő, hogy a Hitler elleni sikertelen merénylet kapcsán az NYKP keresse fel Veesenmayert, hogy szerencskívánságaiknak adjanak hangot. A felvetést az Összetartást szerkesztő Kemény azonnal magáévá tette, és egy hét fős, vezető párttagokból álló küldöttséget állítottak ki, majd előzetes bejelentkezés után 12:15-kor megjelentek a német követségen. Veesenmaeyer szívélyesen fogadta nyilas delegációt, kihangsúlyozva, hogy várta, egészen pontosan a nyilasokat várta a világnézeti rokonság miatt.
Kedvező hírként azt is bejelentette, hogy a Hitler kézhez kapta Szálasi neki készített emlékiratát, amit az átvételi elismervénnyel igazolni is tud, bár a jelenlegi háborús helyzetben a Führert elsősorban a hadiesemények kötik le[327].

A júl. 22-i eseményekhez kötődnek azok a belpolitikai mozzanatok, amiket Vajna naplója alapján rekonstruálhatunk. Ő már ugyanis reggel 9-kor felkereste Sztójayt, de nem találva azt, csak üzenetek alapján tájékozódhatott. Ezek szerint a min. elnök kormányzói kihallgatáson való részvétel miatt nem tudta fogadni, aki egyébként is fáradt. A min. elnök a találkozót két nappal későbbre, 24-ére ígért, amikor Miklós Béla főhadsegéd hazatér Hitlertől.
Mindezt Vajna közölte Keménnyel, aki rögtön tovább is adta Hallernek, hogy mivel a Kormányzó válasza még nem érkezett meg, a PV és a birodalmi meghatalmazott találkozója szintén csúszni fog. A beszélgetés végén Kemény előadta Hallernak, hogy értesülései szerint a Führer ellen elkövetett merényletkísérlet egyes szálai a Vas megyei Sigray-kastélyba vezetnek, mostanra pedig már bizonyosságot szereztek arról, hogy a Bethlen által keltett zavar és a gróf Stauffenberg által szervezett és végrehajtott merénylet között összefüggés van, amit a két időpont egybeesése is igazol. Az egyébként szintén arisztokrata Kemény szerint az összefüggés ott is keresendő, hogy az arisztokrácia magát magasabb rendűnek tartva, nemzetközi magasságokig emelkedik. Haller mindezen elgondolást osztotta, bár megvallotta, hogy bizonyítékokkal nem rendelkeznek.
Másnap, júl. 23-án de. 10-kor Vajna jelentkezett Szálasi csobánkai lakhelyén, tájékoztatást adva a helyzetről és a miniszterelnönél tett lépésekről.
24-én délután a két nappal korábban megbeszéltek alapján Vajna megjelent a Miniszterelnökségen, mivel korábban nem érte utol Sztójayt sem a lakásán, sem pedig az irodáján. Incze Péter miniszterelnöki titkár két órával későbbre kérte vissza a nyilasvezért, mivel a kormányfő kormányzói kihallgatásra megy. A megbeszélt időpontban Vajna ismét felment a Miniszterelnökségre, ahová Sztójay 19:45-kor érkezett meg. Rögtön fogadta egykori bajtársát, de közben befutott a jelentés Imrédy látogatási szándékáról, valamint hogy Veesenmayer 20:15-re érkezik. A nyúlfarknyira sikeredett kihallgatást továbbá többször megzavarta Incze sürgetése, de Sztójay igyekezett tartani magát a megállapított menetrendhez. A Vajna által korábban írt levelet csak reggel kapta kézhez, de a feltett kérdésekre most válaszolt. Ez szerint NYKP-HM hatalomban való részvételének kormányzói fogadtatása egyértelműen pozitív, Szálasi és és pártja ellen semmilyen kifogást nem emel.
Az új államfői audencia kérdése már nem sikerült ilyen nyíltra, de legalább igazságos látszatot keltett. A kormányzói álláspont szerint, mivel eddig több jelentkező pártvezérnek

[326] Karsai: Szálasi naplója. 279-283. p.
[327] Karsai: Szálasi naplója. 287. p.

nem adta meg a kihallgatás lehetőségét, igazságtalan lenne, ha Szálasit fogadná. Sietve kihangsúlyozta ugyanakkor, hogy Szálasi személye ellen semmi kifogása nincs, és hogy a kormánykiegészítés lezajlása után szívesen fogadja.
Vajnát azonban nem lehetett ilyen szépen hangzó szólamokkal elkábítani, találó megjegyzése szerint a Sztójay által mondottak ismétléseket tartalmaznak, különösen a Szálasi személyét illető kitételek, pusztán csak az esetleges eltérések miatt jegyezte fel.
A PV reakciója minderre azt tükrözi, hogy az állam- és a kormányfői jóindulat birtokában hivatalosan is lépéseket kezdeményezhet a németek felé. Utasította tehát Keményt, hogy mint a pártkülügyek vezetője készítsen elő tárgyalásokat Veesenmayerrel. Az utasítás érdekessége, hogy Szálasi itt maga igyekezett megszabni az időpontot, kikötve 25-e és 28-a között a késő délutáni óráktól 21 óráig tud a nagykövet rendelkezésére állni. Továbbá felhatalmazta Keményt, hogy a két kérdésre feltett kormányzói választ Haller útján tudathatja Veesenmaeyrrel.
Szálasi véleménye szerint a Dálnoki Miklós Béla kiküldetése Hitlerhez nem a várt eredménnyel járt, viszont a Horthy *„körül kialakult angolszász-zsidó cimboraság egyelőre beszüntette kezdeményezését a Sztójay-kormánytól független magyar kormány kierőszakolása érdekében*[328]*.”*

Szálasi a júl. 24-i kormányzói állásfoglalást a belpolitikai kibontakozás irányába teendő lépésekre megadott engedélyként értelmezte, ezért már rögtön másnap, júl. 25-én lépéseket tett Veesenmayer felé. A birodalmi megbízottnak felvázolt elképzelése szerint a belpolitikai kibontakozásnak koalíciós alapon kell létrejönnie, mégpedig úgy, hogy a háború időtartamára lényegesebb személyi változások nélkül meg tudjon maradni, szakértelme és személyi összetétele pedig a nemzet valamennyi rétegének nyújtson megnyugvást. A kormány célja a háború győzelmes befejezése, majd azt követően az új élet előfeltételeinek biztosítása kell, hogy legyen. Ezen elvek alapján a személyi és tárgyi javaslatok az alábbiak szerint alakultak:
Miniszterelnök: Sztójay, ha az új megbízást nem fogadná el, vagy közben lemondana, helyette vagy utódjául Mecsér.
Miniszterelnök-helyettes: Szőllősi.
Külügyminiszter: Bárdossy vagy Szabó László, állandó helyetteseként Kemény.
Honvédelmi miniszter: Csatay vagy Magyarossy, vagy Beregfy.
Belügyminiszter: Vajna.
Igazságügy-miniszter: Budinszky.
Vallás- és közoktatásügyi miniszter: Mester Miklós.
Propagandaminiszter: Vágó.
Gazdasági csúcsminiszter: Mecsér, eső helyettese, valamint a háborús gazdálkodás vezetője és iparügyi miniszter: Hellenbroth.
Pénzügyminiszter: Imrédy.
Kereskedelemügyi miniszter: Szász.
Földművelésügyi miniszter: Mocsáry.
Közellátásügyi miniszter: Jurcsek.
Felállítandó munkaügyi minisztérium minisztere: Tuzson vagy Tircska mérnökök.
Tárca nélküli miniszter: a politikai pártok és társadalmi egyesületek kérdésének törvényes rendezésére és a rendezés időtartamára: Henney.
Tárca nélküli miniszter: Pálffy, ha ezt nem fogadná el, vallás- és közoktatásügyi miniszterséggel lenne megbízható.
Egyéb személyi javaslatok:
A Vallás- és Közoktatásügyi minisztériumban államtitkár Málnási. Berlini követ: Ruszkay. Napilapengedélyt kapjon Hubay, Endrét a munkaerő-gazdálkodás terén alkalmazzák. Belügyi

[328] Karsai: Szálasi naplója. 288-292. p.

államtitkár: Baky. Nemzeti Bank elnöke: Temesváry. Legfelsőbb Állami Számvevőszék elnöke: dr. Voigt Ede. Miniszterelnökségi sajtófőnök: Fiala.
Külpolitikai vonatkozású javaslatok: a közös hadviselés érdekében sürgősen felállítandó az Európaközösség Legfelsőbb Vezetését és munkatörzsét, az Európatörzset, melynek vezetője Hitler, állandó helyettese Mussolini legyen. Az Európatörzsbe minden állam teljhatalmú megbízottat delegáljon, akik az összhadviselés érdekében a szükséges kérdéseket megvitatják, kormányaik pedig ezeket végrehajtják. A Magyarország részéről ebbe a törzsbe kiküldendő teljhatalmú megbízotti tisztséget Szálasi magának tartotta fenn.
A PV másnap, júl. 26-án felkereste Sztójayt, tájékoztatván a Veesenmayernak tett javaslatáról. A miniszterelnökön addigra úgy elhatalmasodott betegsége, hogy ágynak dőlve fogadta a PV-t is. Ez is oka lehetett annak, hogy nem szállt vitába Szálasival, csupán azt firtatta, hogy miért is hagyta ki a kormánylistából Reményi-Schnellert, Kundert és Antalt. Szálasi indoka tömör és ésszerű volt: Reményi-Schnellert azért hagyta ki, mert nem szakember, szűkebben nem az a pénzügyi szakember, akit a nemzetiszocialista gazdálkodás megkövetelne. Kunder egy konjuktúralovag, így aztán egyáltalán nem lehet szakértő, Antal István pedig a nemzetiszocialista-ellenes nézetei miatt esik ki a számításokból.
Karsai Elek ezeket az érveket úgy ferdítette el, hogy a nevezett személyek Imrédy kormányának tagjai voltak, vagy ha úgy tetszik, „imrédysták”, s ez kizárja a további együttműködést. Ez a félremagyarázás azonban könnyedén megcáfolható, elég csupán megnézni, hogy Szálasi – nyilván szakértelme miatt – a kibontakozás után kit is látna szívesen a pénzügyminiszteri székben: Imrédyt! Azt a dr. vit. Imrédy Bélát, aki miatt 1938-1940-ben maga is fegyházban ült, nem beszélve híveinek tömegéről, akik valamilyen formában üldöztetést szenvedtek az Imrédy-kormány országlása alatt is.
Sztójay az eszmefuttatást végighallgatva már szinte könyörgött Szálasinak, hogy legalább nézze át még egyszer az egységtervezetet, és nyilvánítson róla véleményt. A PV ezt megígérte ugyan, de kijelentette, hogy a rögzített elgondolásaiból nem fog engedni. Szálasi minderről beszámolt bizalmi embereinek, akik a pártfegyelem szellemében eljárva, óvatosan próbálgatták a vezérüket engedékenyebb állásfoglalásra bírni. Szőllősi felvetette, hogy talán hasznos lenne a németek közbenjárását kérni, hogy az új kormány hivatalba lépésekor a Hitlernek küldött emlékiratra válaszképpen a Führer hivatalosan deklarálja a magyar függetlenség elismerését. Szálasi kijelentette, hogy minderre ő maga is gondolt, tehát gondolataik találkoztak, így ennek megfelelően fog cselekedni. Mint az kiderült, a PV kijelenetése nem csak holmi fellengzős sallang, vagy önigazolás volt, mivel Szálasi még aznap, júl. 26-án este felkereste az Uri utcai német követséget.
A találkozón Veesenmaeyr ismét felvetette Baky, Endre, és Jaross személyének kérdését. A birodalmi megbízott szerint Jaross leginkább kultuszminiszternek lenne megfelelő, viszont Szálasi szerint Jaross már csak a felvidéki tevékenysége miatt is maradjon csak a nemzetiségi kérdéseknél.
Veesenmayer még védelmébe vette a nyilasok örök ellenlábasait, Endrét és Bakyt is, mivel őket szerinte üldözik a zsidókérdésben tanúsított magatartásuk – pontosabban tevékenységük – miatt. A német követ szerint ezek az emberek csupán *„kötelességüket teljesítették a Német Birodalom iránt”*, vagyis Veesenmyer egyértelműen vazallusnak tekintett minden álnemzetiszocialistát, akik kézségesen hajtják végre a német elképzeléseket.
A beszélgetés végén Veesenmayer szokásához híven most is a magyar belpolitikai élet rejtelmeibe kotnyeleskedett, azt tudakolva Szálasitól, hogy igazak-e azok a hírek, amik szerint Horthy visszavonulási, illetve helyettesállítási szándékot fontolgat. A felek zárásként mindenesetre abban állapodtak meg, hogy a Kormányzóval kapcsolatos mendemondák tisztázására még a héten újra találkozni fognak[329].

[329] Karsai: Szálasi naplója. 293-297. p.

A koalíciós alkudozások váratlan, érdekes fordulatot vettek, amikor vit. Vörös János találkozót kezdeményezett Szálasival. A tárgyalás előkészítéseként Vajna még jún. 22-én megjelent Vörösnél, hogy a helyszínt egyeztessék. Erre a célra a képviselő a már bevált recept alapján felajánlotta saját, Csaba u. 15. sz. alatti lakását. Vörös erre tüntetőleg kijelentette, hogy ő Szálasit legszívesebben délben, a Vkf. hivatalos helyiségében fogadná, hadd lássa mindenki, hogy ő nem titkolja a Szálasi iránti szimpátiáját. Az ilyenkor szokásos udvariassági formulák mellett végezetül megüzente a PV-nek, hogy egykor elvett őrnagyi rangja visszaadatásának ügyében maga fog intézkedni.
A Vajna-Vörös megbeszélés után három héttel, júl. 13-án Csia. kereste fel Vöröst a PV-vel való tárgyalás pontos idejének és helyének egyeztetése céljából. Csia jelentése szerint a tábornok igen szívélyesen fogadta, és elismerően nyilatkozott mind a HM-ről, mind pedig Szálasi személyéről. Csak a negyedórás beszélgetés végére derült ki, hogy gyakorlatilag Csia is hiába fáradt, mivel konkrét időpontot a vez. ezds. szemleútja miatt nem kapott. Vörös csupán ígérettel traktálta, hogy amint visszatért hivatalos útjáról, Vajna útján megüzeni, hogy mikor tud Szálasi rendelkezésére állni. Csia - ennyi szócséplés után - jelentésében nem is rejtette véka alá a váratlanul szimpatizánsként felbukkanó katonatiszt iránti ellenszenvét: *„Vörös túl sokat beszél, szinte fecseg, minek folytán azt a látszatot kelti, hogy nem határozott, nem egyenes és nem erélyes; PV legyen óvatos a vele való találkozás alkalmával az Imrédy-kérdést illetően, mert véleménye szerint Imrédy és Rátz hozták Vörös Jánost".*
A várva-várt és szinte agyonszervezett találkozó végül két hét elteltével valósult meg, júl. 29-én. Vörös előzetes nagyhangú óhaja alapján az időpont nem délre, hanem 9:30-ra esett, bár a helyszín valóban a Vkf. hivatalos helysége volt. Szálasi új tárgyalópartnerének is felvázolta a HM harcát a hatalomért, kihangsúlyozva, hogy amennyiben viszont a Kormányzó lemond, úgy Szálasi nem tudja eddigi munkáját megfelelően kibontakoztatni, hogy az Államfő akaratából is átvehesse a hatalmat.
Vörös mindezt végighallgatva bizalmas információkat szivárogtatott ki tárgyalópartnerének. Ezek szerint három-négy héttel korábban Horthy kijelentette neki, hogy le kíván mondani, mégpedig úgy, hogy megbízatását visszaadja annak, akitől kapta: az országgyűlésnek. Vörös ettől óvta a Kormányzót, arra intve, hogy így az ország maradék függetlensége kerülhet veszélybe, mivel a Nemzet életében jelenlegi stabil pontnak csak a Legfelsőbb Hadúr, illetve a hds. tekinthető. Amennyiben a Hadúr lemondana, az a magyar haderő szétbomlását vonná magával, mivel nem lenne kire felesküdni, és a helyzetet súlyosbítja az is, hogy a VH már a Kárpátok előterében áll. Állítólag Horthy erre új variációval állt elő, miszerint a káoszt elkerülendő, a Hadúri jogokat megtartaná, és az államfői jogkörnek csak politikai részéről mondana le. Vörös erről is sikeresen lebeszélte, mire a Kormányzó kissé megnyugodni látszott.
Szálasi témát váltva felvetette, hogy zavarónak tartja azt a körülményt, hogy a kibontakozás folyamatát különféle hírekkel teszik lehetetlenné, többek között azzal is, hogy a Kormányzó katonai kormányt akar kinevezni. Vörös kertelés nélkül felfedte a rémhírnek ítélt információ valódiságát, bár a Kormányzó gyorsan ejtette is a tervet, de Vörös egyúttal beárulta Csatayt és Horthyt, hogy a németek elleni esetleges ellenállás sikerét latolgatták.
Szálasi mindezt gyorsan tudomásul vehette, mivel kijelentette, hogy hálás a Kormányzónak azért a két biztos alapért, amik birtokában már nyugodtan küzdhet. Ezek egyike, hogy az államfő tudtával és beleegyezésével a németek felé is nyithat, a másik ilyen alap pedig az, hogy júl. 24-én Horthy Sztójayn keresztül kijelentette, hogy nem emel kifogást a nyilasok hatalomból való részesedése ellen. A német bevonulást követő kormányzói magatartással kapcsolatosan a PV reálisan vázolta a belpolitikai történéseket Vörösnek. Szerinte Horthy kezdetben csak várta az események önmaguktól való kibontakozását, majd a kormány tehetetlenségének felismerése után jún. végén egyre erőteljesebben szólt bele a belpolitikába. A júl.-i puccskísérlet, majd a német SS alakulatok magyarországi bevonulása után kezdte meg

Horthy egy olyan, katonai kormány kialakítási tervének kidolgozását, amely angolszász orientációja miatt alkalmas az ország ügyeinek továbbvitelére, legalábbis a háború befejeztéig. A katonai kormány élére kinevezni szándékozott Lakatos tanácsára kérte Horthy a Führer jóváhagyását, ezért ment ki Németországba Miklós Béla. Mivel a küldetés nem érte el célját, ezért változtatta meg a Kormányzó álláspontját a Hadúri jogok megtartására, de mivel erre nem talált megfelelő támogatásra, elhatározta, hogy teret enged a nyilas hatalmi törekvéseknek is. Mindezt Szálasi azzal summázta, hogy teljes bizonyossággal kizárható annak esélye, hogy mindezen lépéseket az Államfő saját elgondolása alapján hozta, hanem sokkal inkább tette ezt az őt körülvevő *„cimboraság sugallmazására, amelyik az Államfő személyét akarta és akarja ma is felhasználni alantas céljaira*[330]*.”*

A konzervatív, vagy legalábbis mindaddig konzervatívnak ismert politikusokkal való tárgyalások 1944. júl. 29-én másik szálon is tovább folytak. A nevezett napon ugyanis Csia beszélgetést folytatott le Bárczy államtitkárral. Bárczy sietett leszögezni, hogy szó sincsen arról, hogy a Kormányzó esetleg lemondási, vagy helyettesállítási szándékot fontolgatna. Éppen ellenkezőleg, nagyobb befolyásra szeretne szert tenni a dolgok menetében. A nyilas füleknek muzsikaként szólt, hogy a miniszterelnöki államtitkár éles kirohanásokat rendezett a szélsőjobboldali riválisok ellen: Bakyt és Jarosst kalandoroknak, Lángot és Görgeyt szélhámosoknak nevezte, Imrédy, Kunder és Rátz ellen pedig – legalábbis Csia feljegyzése szerint – kimondottan dühöngött. Ugyanakkor Bárczy bizalmas értesüléseket szivárogtatott ki a lehetséges személyi változásokról, szerinte felvetődött Budinszky igazságügy-miniszterré való kinevezése, valamint Bonczos belügyminisztersége, továbbá Jaross esetleges külügyminisztersége is, amit ő abszurdumnak tartott, bár ezen álláspontját nem indokolta meg. A kibontakozás utáni személyi kérdésekkel kapcsolatosan úgy vélte, hogy nem volna helyes a NYKP gazdasági tárcákban való részvétele. Bizonyára nem tudta, hogy a Szálasi által mozgatott szakemberek az Országépítés részéről már ezt a feladatkört is készek betölteni, továbbá a kevésbé ismert, de ugyanakkor kiváló szakember hírében álló Vágó is el tudná látni a tisztség valamelyik ágát. Bárczy nézete egy bizonyos csoport szeretné minden áron a min. elnök-helyettesi székbe ültetni Pálffyt, holott Bárczy szerint erre a posztra nincs is szükség.
Az államtitkár az egyik legnagyobb ellenlábas szélsőjobboldali párt, a MÉP tagjairól is kifejtette véleményét, szerinte ebből a tömörülésből leginkább Buzás, Hunyady, Huszovszky Lajossal, Jurcsekkel és Szásszal lenne érdemes tárgyalni, mert ők a legelfogadhatóbbak, valamint megfelelő súlyuk is van a pártban.
Csia a Bárczyval folytatott beszélgetés alapján azt javasolta a PV-nek, hogy tartsanak igényt miniszteri tárcákra, úgymint a belügyire, az igazságügyire, valamint a kultuszra és a propagandára. A gazdasági tárcák vállalását Csia sem javasolta Szálasinak. A MÉP arra érdemes tagjaival való kapcsolatfelvételt ugyancsak hasznosnak ítélte, mégpedig úgy, hogy Szász és Jurcsek közvetítésével toborozzanak egybe tíz-tizenöt MÉP-képviselőt, akik az általuk feltett kérdések alapján elbeszélgethetnének a PV-vel. Szálasi az első javaslatra óvatosan csak annyit mondott, hogy *„gondolkozik felette és majd a helyzetnek megfelelően annak idején dönteni fog”*, a második javaslati pontot azonban minden további nélkül elfogadta. Tette mindezt egy esetleges szélsőjobboldali összefogás vezetésére irányuló elgondolás, valamint a Bárczyval szembeni alapvető bizalmatlansága miatt. Szálasi meglátása szerint ugyanis az államtitkár csakis azért javasolta a gazdasági tárcáktól való távolmaradást, mert így akarja elejét venni egy esetleges gazdasági szabotázsakciónak, továbbá azt akarja elérni, hogy az NYKP adja át szakembereit, valamint a munkásság vezetését.

A magyar belpolitikai helyzet befolyásolására a német rendőri erők fokozott figyelmet kezdtek fordítani, mivel Winkelmann SS tábornok júl. 29-én felkereste hivatalában

[330] idézi: Karsai: Szálasi naplója. 301-305. p.

Hellenbroth vez. őrgy.-ot, arra kérve, hogy az intézzen kérdést Magyarossy altbgy.-hoz, hogy elvállalná-e, és ha igen, akkor milyen feltételekkel a miniszterelnökséget a betegeskedő Sztójay helyett. Winkelmann további, konkrét elképzelésekkel állt elő az új miniszterek személyét illetően. E szerint kultuszmin. lenne Jaross, honvédelmi Ruszkay, propagandamin. Hubay, pénzügymin. Szász, külügymin. Bárdossy, valamint egyelőre meghatározatlan szerepet kapna Baky is. Érdekes módon egy mindkét oldalon egyaránt favorizált szakember, Imrédy, kiesett ebből a körből, mint olyan ember, aki *„semmi szín alatt sem jöhet tekintetbe.”*
Hellenbroth a listát meghallgatva kijelentette az SS-tábornoknak, hogy az őt érintő iparügyi miniszterséget csak abban az esetben tudná elvállalni, ha Szálasi a munkásság szimpátiáját, valamint belügyet biztosítaná. Ezek nélkül ugyanis bizonytalan a termelés, Hellenbroth pedig nem akarta magát kompromittáltatni. Kifogása csak a leendő honvédelmi miniszterrel szemben volt, mert meglátása szerint Ruszkay sohasem volt képes építően dolgozni, bosszúálló és gyűlölködő ember, akit a Honvédségben sem szeretnek. Hubayról csak annyit jegyzett meg, hogy róla jó volna Miskolcon tudakozódni.
A német elképzelésekkel kapcsolatos, a Naplóban lefektetett rövidke vélemény szerint *„Winkelmann még mindig politikailag ténykedik, elgondolásai egészen szerencsétlenek.”*
Ezen előzmények után Hellenbroth – Winkellmann kérésének eleget téve – már másnap, júl. 30-án felkereste Magyarossyt. A tábornok a tárgyalás időpontjáról és lefolyásáról pontosan tájékoztatta Szálasit, így került annak anyaga a Naplóba.
A jelentés szerint Magyarossy a min. elnöki posztot az általa támasztott feltételek teljesítése után lenne hajlandó elfogadni. Magyarossy ugyanis nem csak min. elnök, hanem honv. min. és vkf. is kívánt lenni egy személyben. Szálasi ehhez mindössze azt a megjegyzést fűzte, hogy az altbgy. szeme előtt alighanem a japán minta lebeg.
Magyarossy egyébként olyan feltételeket is támasztott, amiket már korábban Szálasi is felvetett, mint tisztázandó kérdést. A kijelölt kormányfő, illetve önjelölt honv. min. és vkf. szerint is tisztázni kellene mind a Kormányzó helyzetét és jogkörét, mind pedig a Birodalom viszonyát Magyarországhoz. További szempontjai ugyancsak Szálasi gondolatvilágára és stratégiájára hajaznak, nem volt hajlandó ugyanis tudomásul venni Bakyt, Endrét, Hubayt és Ruszkayt, míg a Szálasival tárgyalásra hajlandóságot, vagy inkább együttműködési óhajt mutatott, mivel annak feltételeiről előre kijelentette, hogy azokat elfogadja.
Winkellmannt mindez annyira érdekelte, hogy nézetegyeztetés céljából maga kereste fel lakásán Magyarossyt aug. 2-án délután. A megbeszélésről Vajna tudósított. Winkellmann arra való tekintettel, hogy ő ismertette össze Magyarossyval, kíséretként magával vitte Hellenbrothot, valamint saját berkeiből Kienastot.
A beszélgetést Winkelmann a szokásosnak tekinthető séma szerint indította el, mi a véleménye Magyarossynak az ország államvezetéséről. Az SS-tábornok ugyanis már korábban értekezett erről a témáról Bárdossyval, aki azon véleményének adott hangot, hogy ebben a helyzetben csakis egy erélyes tábornok tudna rendet teremteni. Magyarossy ezzel kapcsolatban kifejtette, hogy már hadiakadémiai tanár korában kialakult benne az az elgondolás, hogy a II. vh. totális háború lesz, mely ennek megfelelően totális vezetést kíván. Kis állam esetében a totálistól eltérő vezetést el sem tud képzelni, ezért kell a kormányfőnek honv. min.-nek és vkf.-nek is lennie. Szerinte a totális vezetés további feltétele, hogy valamennyi szakminiszter a min. elnök, vagyis az ő személye alá legyen rendelve.
Winkelmann ezt hallva felvetette, hogy vajon Horthy belemenne-e egy ilyen megoldásba, és hogy ez az alkotmány szerint keresztülvihető lenne-e. Magyarossy kijelentette, hogy a súlyos idők rendkívüli megoldási módszereket kívánnak, az országgyűlés és a politikai pártok tevékenységének megszüntetése után pedig rendeletileg lehetséges lenne a kormányzás. Ezzel összefüggésben megállapította, hogy az eddigi kormányok is néhány vonatkozásban rendelkeztek ilyen jellegű kivételes hatalommal, tehát az ő elgondolását is meg kell valósítani.

Az Államfővel kapcsolatban viszont mindezt csak úgy tartotta keresztülvihetőnek, ha a tervezetet megfelelő személy vázolja fel neki.
Winkelmann erre természetesnek vette, hogy az elképzeléseket valaki magyar részről közölje a Kormányzóval, mire Hellenbroth epésen megjegyezte, hogy akik mindezt megtehetnék, azokat a személyeket Horthy környezete távol tartja, továbbá az Államfő korántsem olyan politikai beállítottságú, hogy egy, a fentihez hasonló megoldási koncepciót elfogadjon. Winkelmann tovább erősködött a magyar fél közbenjárása mellett, mivel helyesen látta, hogy egy német részről jövő felvetést a Kormányzó jogosan látna egy új német beavatkozási kísérletet a magyar belügyekbe, amitől még inkább megmakacsolná magát.
Hellenbroth tovább akadékoskodva Magyarossy elgondolásán, kifejtette, hogy olyan pártból kellene kormányt állítani, amely olyan szervezettel bír, hogy a hatalmat ténylegesen át tudja venni. Itt kezdett el aztán nyíltan a hungaristák mellett agitálni, mivel kijelentette, hogy tájékozottsága szerint egyedül a NYKP-nak van ilyen felépítettségű és erejű szervezete.
Winkelmann külső szemlélőként mondott ellent ennek az elméletnek, mivel ismerte a nyilasok által beadott kormánylistát, amin több olyan ember szerepel – Bárdossy, Beregfy, Endre, Imrédy, Jurcsek -, akik nem tagjai az NYKP-nak. Alapos ismeretek hiányában nem vette ugyanakkor azt figyelembe, hogy Szálasinál nagyban dominál a szélsőjobboldal egyes tagjainak magas fokú szakértelme, illetve a velük való együttműködés. A tábornok a nyilasok koalícós kormányára vonatkozó elképzelését nem ismerhette, ezért nem is vette azt komolyan.
Vajna megjegyzése szerint Winkelmann tábornok és Veesenmayer birodalmi megbízott eddig *„két külön úton jártak, de az utolsó napokban valami egyesség történt köztük”*. Ezt a megállapítást arra alapozta, hogy Urban őt felkereste, és kijelentette neki, hogy Winkelmann csak rendőri ügyekkel foglalkozik, míg a belpolitika Veeesenmayer szakterülete maradt. Vajna a kormánylistával kapcsolatban sérelmezte, hogy Winkelmann így kipellengérezi azt, holott a rendőrtábornok csupán kellő tájékozottság hiányában félreértelmezte annak szándékát. Mindenesetre Vajna valami furcsa logikai bukfenc folytán arra a következtetésre jutott, hogy *„német barátaink kezdenek takarodót fújni.”* Továbbá nem tetszik nekik a Párt sem, de vélelmezhető zsidó származása miatt Imrédy sem *„emberük”* többé. Vajna szükségesnek találta még aznap este kivinni Hellenbrothot Csobánkára, hogy személyesen jelenthesse Szálasinak a tárgyalás tartalmát. Itt Hellenbroth megkérdezte a PV-t, hogy ha őt katonaként az iparügyi tárca elvállalására kényszerítenék, elfogadja-e, számíthat-e a párt támogatására? Szálasi kertelés nélkül kijelentette, hogy ebben az esetben nem tud rendelkezésére állni.
Az események ezen szálához kívánkozik, hogy aug. 1-én Szálasi végre választ kapott Sztójaytól nyilasoknak juttatandó miniszteri tárcák ügyében. Az ajánlat meglehetősen soványka volt, a min. elnök csupán az igazságügyi tárcát és egy tárca nélküli posztot, valamint két államtitkári tisztséget ajánlott a nyilasoknak.
Ugyanezen a napon Mocsáry földművelésügyi államtitkár kereste fel Szálasit, és a német körök megbízására hivatkozva némileg kedvezőbb ajánlatot hozott az új kormány összetételére vonatkozóan. Az új verzió szerint a nyilasok az eddig is megajánlott igazságügyi tárca mellett az iparügyi, valamint a kereskedelemügyi tárcát is megkapnák, viszont a belügyminiszter Bonczos, a honv. min. Ruszkay, a miniszterelnökségi sajtófőnök pedig Hubay lett volna. Szálasi ezt is elfogadhatatlannak ítélte, de a válasz közlését elegánsan Vajnára bízta[331]. A hálátlan feladattal megbízott funkcionárius aug. 2-án, 9:42-kor kereste fel lakásán Sztójayt, hogy közölje vele a PV elutasító válaszát. Azt azonban még hozzátette, hogy mind Szálas, mind pedig a párt és a mozgalom bizalommal viseltetik a min. elnök iránt, de csak az ő személye iránt. Vajna szerint ezen Sztójay meglepődött, de most is hangsúlyozta a nyilasok kormányba való bevitelének szándékát, és arra kérte Vajnát, hogy ezzel még ne zárják le a témát.

[331] Karsai: Szálasi naplója. 305-312. p.

Vajna ezután Mocsáryhoz ment, hogy vele is tudassa a PV álláspontjának változatlanságát. Az államtitkár ezt igen sajnálta, mert félelmének adott hangot, hogy magyar emberként attól tart, a németek egy újabb erőszakos lépésre szánják el magukat, és kormányzóságból főkormányzóságot alakítanak az ország területén.
Délelőtti megállapodásukhoz híven 16:30-kor Vajna ismét megjelent Sztójaynál, de megállapodásra most sem jutottak. Mint a miniszterelnök kijelentette, annál inkább is sajnálja a NYKP távolmaradását, mert a Kormányzó kijelentette, hogy a nyilasok kormányban való részvételét kívánatosnak és szükségesnek tartja.
Közös témaként, a beszégetés végén Vajna megemlítette a Békepárt aknamunkáját, mely egyre nagyobb méreteket ölt és károkat okoz. A baloldali veszély kihangsúlyozásával Vajna erőtlejesebb rendőri összefogást kívánt elérni, illetve logikai úton nem zárható ki annak lehetősége sem, hogy így akart szabadulni az elcsépelt és kényelmetlenné váló téma-kötélhúzástól[332]. Sztójay figyelmét mindazonáltal elkerülhette az a tény, hogy tárgyalópartnere nem a NYKP vezére, hanem csak annak egy megbízott tisztviselője és tagja, aki a PV utasításait követi, valamint hogy ismerve Szálasi makacs elvi ragaszkodását, befolyást sem bír gyakorolni rá.

Aug. 3-ára virradó éjszaka váratlanul újra akcióba lendült Baky, mivel ismeretlen okból 24:45-kor hívta fel távbeszélőn Vágót, hogy az másnap 9:30-kor keresse fel a Belügyminisztériumban. Vágó ez elől nem is zárkózott el, bár hivatalos elfoglaltságára hivatkozva másik időpontot kért.
Baky ezután Budinszky-t is felkereste, tőle viszont már azonnali találkozót kért. A Napló leírása szerint Budinszkynak éppen nem volt kéznél a gépkocsija, így Baky vele a már Vágónak felkínált délelőtti időpontban egyezett meg.
Baky tehát első lépését sikeresnek könyvelhette el, találkozót tudott egyeztetni a NYKP két kiváló szakember hírében álló, bár nem túl exponált tagjával. Ne felejtsük azonban el, hogy mindkét tv. helyet kapott mind a kibontakozási, mind pedig a koalíciós elképzelésekben. Ráadásul az államtitkár tárgyalási szándékának okát egyelőre homály fedte, így a nyilas meghívottak e téren felkészületlenül érkezhettek az ellenféllel való találkozóra. A koalíciós alkudozások még akkor sem akartak csitulni, továbbá Budinszky és Vágó is jól ismerte Baky méregkeverő természetét, és Szálasi ez miatti gyűlöletét a régi ellenlábas iránt.
Mindkét tépelődő párttag vezető beosztású testvérekhez fordult a dilemák feloszlatásáért. Vágó Vajnát, Budinszky pedig Csiát kereste fel már 3-án reggel 7 órakor. Vajna egyszerű, ugyanakkor mindkét irányba korrekt irányelvvel látta el Vágót. Azt tanácsolta neki, hogy menjen csak el, és hallgassa meg Baky mondandóját. Amennyiben az a mostanában divatos szólamokkal, tehát a szovjetek Kárpátok előtti hadműveleteivel, valamint a haza nehéz helyzete által indokolt öszefogás szükségességével hozakodna elő, mondja meg neki nyíltan, hogy Baky feleslegesen fárasztja magát. A párttagok külön utakat a pártfegyelem miatt nem járhatnak, különben pedig Szálasi már megtette a kibontakozás iránti lépéseit Horthynál, Sztójaynál, valamint Veesenmayernél.
A koalíciós ajánlattal kapcsolatban Vajna szintén ellátta irányelekkel Vágót. E szerint az eddig felkínált, felelős tárcák nélküli részvételi lehetőség a hatalomból nem elégítik ki a párt igényeit, mivel így nem tudnak érdemileg részt vállalni az ország vezetéséből.
Végezetül Vajna az általa megadott irányelvek szerint lezajlott Baky-Vágó megbeszélés után kért értesítés annak lefolyásáról, hogy azt jelenthesse Szálasinak. A másik instruktor szerepét betöltő Csia már nem volt ennyire aprólékos, ő csak annyit tanácsolt a hozzá forduló Budinszkynak, hogy menjen csak el a megbeszélt találkozóra, majd az elhangzottakat jelentse meg a PV-nek. A ravasz Baky persze bekalkulálhatta ezt a lehetőséget is, de ez szemmel láthatóan tervének része volt.

[332] Karsai: Szálasi naplója. 313-314. p.

A befutó jelentéseket Vajna tényszerűen foglalta össze. Saját jelentése szerint a találkozókon Baky oldalán jelen volt Höttl is - tehát az államtitkár élvezte annak támogatását -, és az előre megsejtett séma szerint elhangzottak az összefogási és bajokat felemlegető, valamint a Szálasi által támasztott feltételeket lehetetlennek kikiáltó frázisok. Höttl még fenyegetőzédésre is vetemedett, utolsó kísérletet emlegetett, aminek sikertelensége esetén bővebben meg nem határozott *„lépések jöhetnek"*.

A jelentésekből Vajna leszűrte a következtetést, hogy a Baky-Höttl páros által képviselt nézet szerint Horthy nem fogadná őt el belügy min.-ként, mivel a Jarossal végzett ezirányú kísérlet szerencsétlen kimenetelűnek bizonyult. Ez miatt akarnak Bonczos személyéhez nyúlni. Baky továbbá Rajnissról is elítélőleg nyilatkozott, mivel aláírt egy sajtóbeli nyilatkozatot, hogy elismeri Imrédy nem-zsidó voltát. A megbeszélésen végezetül ismét felajánlották Budinszkynak az igazságügyi tárcát, ami személyének széleskörű elfogadására vall. Vágónak különleges szerepkört szántak, a légitámadások miatti kiürítéssel és az üzemek föld alá rejtésével foglalkozó tárcanélküli miniszterséget ajánlották fel.

Vajna a jelentéseknek akkora horderőt tulajdonított, hogy a küldöttekkel azonnal kiment Csobánkára Szálasihoz. A PV álláspontja most is várható és egyértelmű volt: amennyiben az érintettek elfogadják a megbízásokat, úgy azonnal lépjenek is ki a Pártból. Természetesen ilyen szándékot egyikük sem fontolgatott, viszont Szálasi be is tiltotta a további tárgyalásokat Bakyék felé. A partizánakciót vállalók tehát elég olcsón úszták meg a tárgyalási kalandot, amihez nagyban hozzájárult Vajna is. Végezetül a PV csak a min. elnök, a Kormányzó, valamint a német követ irányából jövő kezdeményezésekre mutatott hajlandóságot, amit a jelenlévő párttagokkal még megüzent Bakynak.

Csobánkáról visszatérőben Vajna összefutott Csiával, aki újabb tárgyalás hírét közölte: Endre hívatta a Belügyminisztériumba. Csia beszámolója szerint a megbeszélés gyakorlatilag a Baky-Vágó tárgyalással azonos séma szerint zajlott; így egyebek között szó esett az orosz támadásról, valamint a kormányalakítási bajokról is.

Vágó érdeklődését egyébként felkeltette a felkínált lehőséggel járó szakmai kihívás, mint azt a Naplóba is beiktatott jelentésében megfogalmazta: *„műszaki és szervezésszaki szempontból az ügykör érdekel, és kérdést fogok intézni a Pártvezetőhöz a tekintetben, hogy volna-e kifogása az ellen, hogy egy ilyen ügykört nem politikai megbízás, tehát nem miniszteri tárca keretében, hanem teljesen adminisztratív formában, pl. kormánybiztosság keretében vállalhatnék-e*[333]*."*

A Fekete Ember fedőnéven említett hírforrás alapján az aug. 3-ai napra még két másik, nagy jelentőségű találkozót is bedokumentáltak a Naplóba.

Az egyik ilyen mozzanat Beregfy vez.ezds. kormányzói kihallgatása. Az informátor az államfő belső környezetébe tartozhatott, mivel magabiztosan kijelenti, hogy Horthy a tábornok előtt a németeket szidta, őt azonban bizalmáról biztosította, és kilátásba helyezte, hogy Beregfy hamarosan póthds.-pk. lesz. Mindezek alátámasztására Beregfy megkapta a Nagykereszt kitüntetését.

Aznap este hat órakor a Fekete Ember szervezésében Beregfy tábornok találkozott Veesenmayerral, aki megismerni kívánta a tisztet. A jó kapcsolat érdekében arra kérte, hogy a vele szemben tanusított magatartást *„tekintse meg nem történtnek"*, az összekötő törzsek helytelen és rosszindulatú munkájának tulajdonítva azt. Továbbá kikérte a tbk. véleményét a magyar politikai helyzetről, mire Beregfy – Magyarossyhoz hasonlóan – totális hadvezetés keresztülvitelét tartotta szükségesnek, ami csak Szálasi elgondolásának megvalósításával látott megvalósíthatónak. Veesenmayer azt is megtudakolta, hogy tárgyalópartnerével a felsőbb köröknek milyen tervei vannak, mire a tbk. feltárta előtte a lehetséges póthds.-pk.-i kinevézését, illetve, hogy tudomása szerint hadügyminiszteri helyettessége is szóba került már. A követ erre ismeretlen alapon, magabiztosan megkérte Beregffyt, hogy az utóbbi

[333] idézi: Karsai: Szálasi naplója. 314-317. p.

tisztséget lehetőleg ne vállalja, mire a tbk. tiltakozásának adott hangot, hogy amíg Csatay a min., ez nála szóba sem jöhet. Veesenmayer nézete szerint Beregffy a póthds. parancsnokaként biztosabban kivárhatná az események végét, majd a beszélgetés érdemi részét azzal zárta, hogy az elhangzottakat egy további kapcsolattartás alapjául szolgáljanak[334].

Az aug. 3. és 7. közötti fontosabb eseményeket a „Fekete Ember" dokumentálta vázlatosan. Feljegyzései szerint aug. 3-án Haller közölte Fekete Emberrel, hogy a német hivatalos körök részéről Imrédy nem jön többé számításba, mint politikai tényező. Ugyanakkor Haller sajnálatát és egyszersmind megértését fejezte ki, amiért Szálasi nem akart beleegyezni a kormányban való részvételbe.
Aug. 6-ra esik az a feljegyzés, ami szerint Mecsér a Fekete Emberrel együtt rendkívül el van keseredve, amiért Winkelmann és embereinek tevékenysége miatt Veesenmayer nem tud *„egységes német nézetet kialakítani."* Csak átgondolatlanul tárgyalgatnak mindenkivel; Bakyval, Ruszkayval, Hubayval, holott fontos lenne egy koalíció létrehozása.
Mecsér 7-én találkozott Winkelmann-nal, majd Jurcsekkel és Veesenmayerrel; azt javasolták a németeknek, hogy tárgyaljanak Szálasival, mert ha itt sikert könyvelhetnek el, akkor a koalíció elől az akadály elhárul. A Fekete Ember azt fejtegette Mecsérnek és Jurcseknak, hogy az országban az első fórum a Kormányzó, ezenkívül a német hivatalos körök képviselői, valamint Szálasi. Rajtuk kívül Mecsérnek a pártokon felülisége miatt, Jurcseknek pedig mint a *„kormány legkonstruktívabb tagja"* bír politikai fajsúllyal. Mecsér erre vehemensen kifejtette a kibontakozással kapcsolatos rövid véleményét: *„fenét kell ide Jurcsek vagy ő, ide csak Veesenmayer és Szálasi kell!"*

A német követ egyébként a kudarc dacára sem szakította meg a kapcsolatot Szálasival, mivel aug. 4-én Haller Vajnával tárgyalt, ahol megemlítette egy új Szálasi-Veesenmayer tárgyalás szükségességét. Haller a beszélgetés során csak kisebb szemrehányással élt az elutasított tárcákkal kapcsolatban, és érdekes módon ő is az oroszok küszöbön álló betörésével érvelt, pedig ezt az indokot Szálasiék elcsépeltnek, vagy inkább felesleges és üres fenyegetőzésnek tekintették. Két nap elteltével Haller már Csobánkán kereste fel személyesen Szálasit, hogy előkészítse a talajt egy új találkozónak a PV és a bir.-i megbízott között. Szálasi természetesen szívesen eleget tett Haller kérésének, és vállalta, hogy ismét kormánylistákat állít össze. Ez alkalommal két ilyen listáról volt szó, az egyikben csupa hungarista személy, míg a másik már koalíciós jellegű.
Mielőtt azonban Szálasi elmehetett volna az új tárgyalásra a német megbízottal, Vajna aug. 6-án 16:00-kor sürgős üzenetet kapott a Sándor-palotából, miszerint aznap 17:30-ra jelentkezzen a Miniszterelnökségen, ahol a kormányfőt helyettesítő Reményi-Schneller pénzügyminiszter fontos közlést kíván tenni.
A találkozón a pénzügyminiszter kijelentette, hogy Sztójayt súlyosbodó betegsége miatt egy-két hétre ki kell kapcsolni a munkából. A Kormányzó meg szeretné tartani a min. elnököt, viszont a leköszönt imrédysta miniszterek kisebb belpolitikai válságot idéztek elő. Ezt tehát szintén meg kell oldani, ezért a Kormányzó a lemondott Jaross helyére kinevezte belügyminiszterré Bonczost, Szászt pedig Kunder Lajos utódaként a kereskedelmi tárca élére. Imrédy helyére érdekes módon nem neveztek ki senkit, mivel Horthy szerint Imrédy *„nem hagy űrt maga után."* A kinevezések közlését a másnap megjelenő hivatalos lapban ígérték.
Reményi-Schneller élesen állást foglalt a pártok feloszlatása vagy korlátozása ellen, mivel ezeknek patrióta működését mindenképpen szükségesenek tartotta. Vajna a hallottak alapján a NYKP-HM nevében újabb hűségnyilakozatot tett Sztójay mellett, mivel benne látják egy koalíciós kormány megalakításának letéteményesét[335].

[334] Karsai: Szálasi naplója. 318-319. p.
[335] Karsai: Szálasi naplója. 325-327. p.

A Haller által oly gondosan előkészített Szálasi-Veesenmayer találkozóra 1944. aug. 9-én került sor német nagykövetségen. A 60 percet felölelő megbeszélés alkalmával a PV előállt az ígért kormánytervezetekkel. A koalíciós kormánylistban változás csupán annyi történt, hogy Sztójay és Mecsér mellett Szabó Lászlót is jelölte a honv. miniszteri posztra. Honvédelmi miniszternek Beregfyt, igazságügyminiszternek Jarosst vagy Pálffy-t, pénzügyminiszternek Szász Lajost, kereskedelemügyi miniszternek pedig Ruprechtet jelölte.
A hungarista kormányban természetesen valamennyi arra érdemes nyilas pártaktivista és hungarista mozgalmista helyet kapott volna, kiegészítésként viszont Szálasi hozzátette, hogy egy hungarista kormány létrejötte esetén kihallgatást kíván kapni Hitlernél, amit egyébként Veesenmayer már tudomásul vett.
A kormányjavaslatok ismertetése után Szálasi a belpolitikai helyzetet elemezte a Párt és a Mozgalom támogatottságának szempontjából. A PV a munkásság és az értelmiség 10-10%-át tartotta nemzetiszocialistának, ennél valamivel nagyobbnak ítélte az NYKP népszerűségét a parasztság, az ifjúság és a nők körében. A hds. sarkallatos pontként maradt az elemzés végére. Szálasi álláspontja szerint az eddigi kormányok mulasztásaikkal szétzüllesztették a haderőt, ezért annak valamennyi részében három-négy teljesen felszerelt Hungarista Légiót kell felállítani és a frontra küldeni. A továbbiakban a Honvédség maradék állományára minden szempontból történő átnevelés várt volna, de mint egykori katonatiszt hangsúlyt fektetett az átfegyverzésre is. Szálasi összegzésében kijelentette, hogy a kibontakozást most már csak vagy a NYKP tudja megvalósítani, vagy pedig a Birodalom. Veesenmayert a Párt mellett tudta, míg Winkelmannt a birodalmi politika képviselőjének tekintette. Ennek a politikának szerves részének tekintette ugyanakkor azt is, hogy Németország legteljesebb beavatkozásának híveinek egyik célja a Baky-Pálffy-Rothen-Rupprecht „cimboraság" megóvása, tehát a legnagyobb hiba lenne a németek részéről, ha a NYKP-t kihagyná a számításokból, és erőszakosan akarnák a helyzetet megoldani[336].

Kovarcz aug. 11-én felkereste Mecsért a Gellért Szállóban, hogy a németek felől tudakozódjék. Kovarcz információi szerint ugyanis Veesenmayer 10-én elutazott, és arra lett volna kíváncsi, hogy vajon Winkelmann is vele ment-e, és hogy tart-e még köztük az ellentét.
Mecsér meglehetősen közvetlen hírforrásból tudott felvilágosítást adni, mivel előző este a birodalmi megbízott nála vacsorázott, és nem is említette, hogy utazási szándéka lenne. A véleménykülönbség egyébként fennáll a két német tisztviselő között, de Mecsér reményei szerint Veesenmayer megmarad Magyarországon. Kovarcz továbbá értesült Reményi-Schneller és Jurcsek megbízatásáról, bár a Kormányzót körülvevő klikk Reményi-Schnellert támogatja. Mecsér ezért Kovarcz útján kérte Szálasit, hogy Reményivel szemben Jurcseket támogassa, mégpedig sürgősen.
Mecsér beszámolója szerint előző nap felkereste őt Endre, és elmondta neki, hogy Bonczos azt akarja, hogy ő most álljon félre, mert *„a Kormányzónak később nagy tervei lesznek vele, most azonban meg kell „játszani" az angol szimpátiát, s abban az ő személye zavarólag hatna."* Mecsér helyének megtartására biztatta Endrét. Mecsér kisebb értékű hírekként beszámolt Rajniss lapjának cenzúrázásáról, ami miatt Rajniss inkább megvált az újságtól.
Mecsér csúnyán szapulta Rupprechtet, mindenféle aljas gazembernek elmondva, aki szerinte csak azért támogatja Pálffy kereskedelemügyi miniszterségét, hogy ő *„szabadon garázdálkodhasson"*. Ezzel szemben Kovarcz az ellenlábasok közül leginkább Baky tevékenységét kárhoztatta, míg utóbbi személye és Rupprecht közé egyenlőségjelet tett.
Kovarcz a jelentés végén összegzett véleménye szerint Mecsér nem annyira türelmetlen, ezért nem is tartja annyira fontosnak a helyzet gyors megoldását. Sztójayról azonban annak beteges mivolta miatt már lemondott, ráadásul erélytelennek is tartja. Kovarcz meglátása szerint Mecsér nem érez közösséget a magyar néppel, s magatartásával már sok kárt okozott a

[336] Karsai: Szálasi naplója. 328-329. p.

Hungarizmus ügyének, ráadásul épp a fentiek miatt nem érdekli, hogy a háború utáni nemzetiszocialista újrarendezésben Magyarország milyen szerepet kap majd. Kovarcz keserű szájízzel jegyzi meg azonban, hogy nagy befolyása miatt továbbra is számolni kell ezzel az emberrel, aki csak a rendszer utálatában érez velük közösséget. Kovarcz meglátása szerint Veesenmayer még mindig nem jutott döntő álláspontra a kibontakozást illetően, viszont legalább Imrédyék meggyengülését ki lehetne használni. A megbízható, használható egykori imrédysták bevonásával megvalósulhatna a Baky-klikk elszigetelése, aminek érdekében a kezdő lépéseket Kovarcz felvállalta. Szálasi válaszában nem emelt kifogást a felvetés ellen.
A PV-i engedély birtokában Kovarcz szinte azonnal felvette a kapcsolatot Rajnissal, mint az MMP vezető személyiségével. Aug. 12-én – bár a helyszín nem volt a nyilas mozgalmista ínyére – a lakásán kereste fel Rajnisst, mivel a kiugrott lapszerkesztő elutazást helyezett kilátásba. Rajniss egyértelműen megkeseredett, fáradt ember benyomását keltette, aki szinte mindenkit élesen szidalmazott, Sztójaytól kezdve Baky csoportján át egészen Pálffyig. A klikk hatalmát és a Kormányzó makacsságát is szintén kárhoztatta, amiket a fejlődés akadályainak tekintett. A hallottak alapján Kovarcz célzott kérdésként tette fel tárgyalópartnerének, hogy ezek után elismeri-e Szálasi döntésének helyességét, amikor pártját szándékosan kihagyta a koalíciós tárgyalásokból. Rajniss készséggel igazat adott a PV-nek, amit jól kihasználva Kovarcz hatásos agitációba kezdett vezére és annak programja mellett. A hazai szélsőjobb szennyesének ilyen formájú megszellőztetése után Kovarcz jelentésében magabiztosan kijelenthette: *„Már csak két ellenfelünk van: a klikk és Bakyék. Bakyék ellen felvonult a klikk, a MÉP, a MMP, a KABSZ. Csak idő előtt észbe ne kapjanak. Egymást agyoncsapva végre tényleg meglesz az egypárt: a Szálasi Ferenc által vezérelt Hungarista Mozgalom[337].”*

Szálasi az 1944. aug. 12-én megnyílt nyugati front helyzetét most is sajátosan optimista szemszögből nézte. Nem értette az angolszász hadvezetőség szándékát, ugyanis túlértékelte a hivatalos német propaganda által beharangozott Atlanti-fal hosszúságát. Ebből kifolyólag a szövetségesek nyugat-európai hadműveleteit is *„szerencsevadász-hadászat”*-nak degradálta. Magyarázatként a szovjetek felgyöngölését vélte felfedezni, ezek azonban a hónap közepén már Kelet-Poroszország földjét tapodták.
A nyugati front eredményes tartása érdekében a további teendőket Szálasi Franciaországnak, mint hadászatilag értéktelen területnek feladásában, ugyanakkor a kiváló adottságokkal bíró Svájc német megszállásában látta[338]. (Ez a lépés azonban már megkésett lett volna, mivel a németek ekkor már nem rendelkeztek kellő erővel egy ilyen akcióhoz, bár közvetlenül a háború előtt voltak ilyen jellegő német tervek.)

A magyar bepolitika szintén bővelkedett az eseményekben. Sztójaynak nemcsak egészsége rendült meg, de mivel a rábízott feladatokat – ti. a termelés fokozása, szélsőjobboldali koalíció létrehozása – nem tudta elvégezni, végleg megbukott, mint min. elnök.
A Magyarországon jelen lévő német vezető megbízottak nem tudtak a magyar belpolitikára figyelni, mivel energiájukat a kölcsönös marakodás kötötte le. Mind Winkelmann, mind Veesenmayer próbált erős szövetségeseket toborozni, hogy saját pozícióját erősítse.
Pedig a „Fekete Ember” információi szerint aug. 12-én Horthy magához kérette Jurcseket, hogy kormányalakításról tárgyaljanak. Mint a Kormányzó kifejtette, a Reményi-Schneller kormányt jónak találná, és ebben Jurcsek segítségét kérte. Tehát a kormánytervezet sem kedvezett a nyilasok elképzelésének, mivel Reményik-Schneller akkoriban a hungarizmus egyik esküdt ellenségének számított.

[337] Karsai: Szálasi naplója. 330-336. p.
[338] Karsai: Szálasi naplója. 339-340. p.

A biztonsági intézkedéseket ékesen jelezte, hogy a honvédelmi miniszter már harckocsival is őriztette magát, a pirosparolis testőrlövész-századot pedig ekkor fejlesztették zlj. szintűvé.
A fentiek alapján tehát megállapíthatjuk, hogy a felszín alatt továbbra is intenzíven fortyogott a hazai belpolitika boszorkánykonyhájának üstje. Ugyanakkor a német követ sem tétlenkedett: 15-én a Führer főhadiszállására repült, ahonnan 17-én tért vissza.
Szálasi fantáziáját természetes módon izgatta, hogy mik hangozhattak el a Farkasveremben, de Veesenmayer nem kapkodta el a tájékoztatást. Szálasi Vajnán és Szőllősin keresztül sikertelenül próbálkozott meg más irányú információgyűjtéssel is Bonczos és Jurcsek hivatalában.
Némi eredményt csak a leventemozgalom vezetőjével, Béldy Alajossal folytatott tárgyalás hozott. Az ügy érdekessége, hogy Béldy saját elhatározásából kereste fel Szálasit Csobánkán aug. 12-én, hogy az ifjúság nevelésének kérdéséről cseréljenek eszmét. A leventevezető álláspontja az volt, hogy a háborús helyzetre való tekintettel a politikát ki kellene iktatni az ifjúság neveléséből. Végül a nyilasoknak kedvező megállapodás született, mivel Béldy elfogadta Szálasi ajánlatát, hogy a HM adja az ifjúság vezető törzsét, amely az ideológiai vezetést végzi. A leventemozgalom főnöke egyébként teljesen a PV hatása alá került, és sietett kihangsúlyozni a nemzetiszocializmussal való eszmei azonosságát, amit eddig csak a rendszer miatt nem tehetett.
Néhány nappal később, aug. 20-án nagyobb volumenű találkozóra is sor került, nevezetesen Csatay Lajos honv. min. és Szálasi között. Csatay elfogadta a már tulajdonképpen Béldynél rögzített tényt, miszerint a leventék ideológia nevelését átveszik a nyilasok. A min. csupán titoktartást kért, valamint olyan leendő leventevezetők kinevezését, akiknek NYKP-tagsága nem ismert. Szálasi e téren újabb sikert könyvelhetett el, mivel a valláserkölcsi nevelést végző papok és lelkészek kijelölési jogát is megszerezte, s a záró tárgyalások lefolytatását a már hatása alá került Béldyvel végezhette.
Ugyancsak aug. 20-án Szálasi egy Warnecke nevű német megbízottal, ahogyan a Naplóban titulálják *„német birodalmi úr”*-ral is tárgyalt, aki a Winkelmann-vonal tagjaként kereste fel a PV-t Csobánkán. Warnecke civilben egyébként kereskedelemmel foglalkozott, porcellán- és üvegáruügynökként kereste kenyerét. A NYKP-val való kapcsolata még 1940-re nyúlik vissza, amikor Brinzey György akkori párttag bemutatta őt Szálasinak. 1941-ig igyekezett külügyi téren segítséget nyújtani a nyilasoknak, tevékenységét azonban német hivatalos körök leállították, a további kapcsolattartást pedig megtiltották neki. Mindenesetre közvetlen modora és talpraesett meglátásai miatt közel került Szálasihoz, aki mindezt a Naplóban rögzítette. Tehát a régi jó kapcsolat 1944 augusztusában újraéledni látszott, amikor az aktuális tárgyaláson Warnecke a Hitler elleni júliusi merényletkísérlet kapcsán Himmler külpolitikai hatalomátvételéről kezdett beszélni. Ebből szerinte az következik, hogy a magyarországi nemzetiszocialista kibontakozásban is megnő az SS szerepe, így nem annyira Veesenmayer, mint inkább Winkelmann számít az ügyben kulcsfigurának. Azt javasolta tehát tárgyalópartnerének, hogy ne zárkózzon el a Winkelmann-nal, vagy az annak jobbkezének számító Kienasttal való tárgyalástól. Szálasi a hallottak alapján igyekezett most is becsületesen eljárni. Azonnal utasította Vajnát és Keményt, hogy még aznap tájékoztassák Hallert, Veesenmayer politikai tanácsadóját a Warneckevel való tárgyalásról, és rajta keresztül tudakolják meg a birodalmi megbízottól, hogy lehetséges lenne-e az, hogy a tárgyalások a nyilasok részéről mindkét német irányvonallal párhuzamosan futhatnának. Haller a nyilas megbízottak felvezetője után kijelentette, hogy bár még nem tudott főnökével beszélni, mert az két napja tért vissza a Führer főhadiszállásáról, és a magyarországi politikai vezetés Veesenmayer felé tendál. Éppen azért azt mondta Vajnának, hogy ne menjen el Kienasthoz, vagy ha mégis, úgy adjon neki kitérő választ.
A birodalmi megbízott olyan nagy jelentőséget tulajdonított az SS-vonal Szálasiékkal való kapcsolatfelvételére, hogy szintén azonnali választ eszközölt. Utasítására Haller már két óra

elteltével, éjjel egy órakor felkereste Vajnát a lakásán, hogy együtt menjenek ki Szálasihoz Csobánkára, és ott átadja neki Veesenmayer üzenetét.
Az üzenet értelmében Szálasi menjen el nyugodtan a Winkelmannal való megbeszélésre, mert vélhetően csak politikai rendőrségi kérdésről lesz szó. Veesenmayer szerint Warnecke egyszerűen félreértette Winkelmann megbízatását, mivel az SS-tbk. meghatalmazásának természetéből adódóan csupán rendőri kérdésekről tárgyalhat. Szálasi erre – Haller jelenlétében – kijelentette, hogy rendőri kérdésekkel kapcsolatban nincsen beszélnivalója Winkelmann-nal, s egyúttal megkéri, hogy ha tárgyalni kíván vele, akkor ne Warneckét küldje hozzá, hanem hivatalos alárendeltjét. Ezért Szálasi megbízta Vajnát és Keményt, hogy 21-én tisztázzák a felmerült helyzetet Kienastnál.
21-én Haller ismét elment Vajnához, és hangsúlyozta neki, hogy Veesenmayer mennyire kívánatosnak tartaná a Szálasi-Winkelmann találkozó létrejöttét. Az említett napon a PV-i utasításnak eleget téve Kemény és Vajna Kienast kíséretében felmentek a Bérc utcai SS-központba, ahol Vajna eleget tett megbízatásának. Feltette a kérdést, hogy tulajdonképpen miről van szó Warnecke Szálasinál tett látogatásával kapcsolatban. Kienast válaszként kijelentette, hogy a júl. 20-i merénylet kapcsán megnőtt az SS jelentősége[339], s Winkelmann pedig ezért nőtte ki a Magyarországon is végzett szakrendőri feladatkörét.
A beszélgetés további részében Vajnáék eredménytelenül próbálták a Baky-kérdést a maguk hasznára alakítani, mivel az SS továbbra is úgy gondolták, hogy *„Baky az, akiben munkatársukat tudják"*. Nyílt szemrehányásként kell azonban értékelnünk azt, hogy a nyilas küldöttek ismét felhánytorgatták a németeknek a HM-el szemben tanúsított közönyét.
A tárgyalásból Vajna arra a következtetésre jutott, hogy Veesenmayer bizonyára bizonyítékokkal védte meg Szálasit Himmler előtt, így az eddig elkövetett német balfogások most fognak jóvátételre kerülni. Erre Vajna gondolatmenete szerint Kienast nyilatkozata is rásegített, mivel az kijelentette, hogy a háború döntő szakaszában Magyarországnak még 3-4 éven keresztül ki kell venni részét az erőfeszítésekből. Winkelmann tehát így utasítást kaphatott főnökétől a helyzet tisztázására, s ezért az SS-tábornok már egyenesen érdekeltté vált a kibontakozás elősegítésében. Szálasi örömmel fogadta a fejlemények ilyen irányba való elmozdulását, és kifejezésre juttatta azon reményét, hogy Veesenmayer segítségével eredményesen felszámolhatja az általa csak Baky-Pálffy-Rupprecht nevével fémjelzett álnemzetiszocialista tábort.
Az PV-i elemzést Karsai természetesen önhittnek és ostobának degradálja, mivel Szálasi a Napló lapjain ki merte jelenteni, hogy az NYKP kezdeményezései lehetetlenítették el a németek imperialisztikus törekvéseit, a felelős tényezőknek pedig konkrét javaslatokkal állt elő. Továbbá a NYKP hatalmas erkölcsi fölényben van, mivel kezdeményezéseiről tud valamennyi szóba jöhető illetékes tényez: magyar részről Horthy és a mindenkori min. elnök, a németeknél Hitler és Veesenmayer, továbbá Mussolini és a japánok magyarországi képviselete[340].
Aug. 21-én még egy fontos bejegyzés került a Naplóba, miszerint Veesenmayer levelet hozott Horthynak Hitlertől, és Szálasi értesülése szerint a levélben a Führer a kormány átállítását, valamint a magyar nemzet teljes háborúba állítását és a zsidókérdés rendezését kérte. A Hitler által szívesen alkalmazott „mézesmadzag és korbács" módszer szerint meg is nyugtatja magyar partnerét, hogy Magyarországból nem szándékozik birodalmi területet csinálni, így *„meg fogja találni az őt megillető helyét Európában"*. Szálasi mindenesetre élt a rosszhiszeműség jogával, mivel feltette, hogy az említett levél tartalma egyáltalán megfelel-e a valóságnak. Amennyiben az információ megalapozott, akkor megállapítható, hogy a levél

[339] Valóban, Hitler már gyakorlatilag csak a saját praetorianus gárdájában bízott.
[340] Karsai: Szálasi naplója. 341-352. p.

csupa olyan kérdésre válaszol, amiket a PV is feltett a Führernek a jún. végén elküldött emlékiratában[341].

A MTI meglehetős gyorsasággal, már 1944. aug. 23-án éjjel 22:20-kor értesült Románia árulásáról. Szálasi a váratlan eseményre reagálva elsősorban katonai szempontból vette górcső alá a teendőket. Meglátása szerint legégetőbb feladat a harcoló első hds. megerősítése, főként megbízható tisztikar kinevezésével. Szálasi további gondolatmenete szerint ezen feladat elősegítése érdekében a német főhadiszálláson tartózkodó Vörös vkf.-öt is meg kellene kérdezni, hogy mi a célja a tábornoki cimboraság, vagy ha úgy tetszik a békepárti főtisztek táborával folytatott tárgyalásaival. Az említett cimboraság legmegfelelőbb kezelését Szálasi egyszerűen vette: *„azonnal el kell fogni."* A PV ezt a gondolatmenetet egyébként Kovarcz és Vajna jelenlétében tette, akik egyetértettek vele abban a megoldási módban, hogy haladék nélkül tájékoztassák Veesenmayert szándékukról. Indulás előtt azonban még befutott Csobánkára Kemény és Haller, aki megerősítette a román árulásról szóló információkat, és helyeselte a PV Veesenmayerhez tervezett útját. Mivel kora reggel érték a követségre, a birodalmi megbízottnál jelentkező Hallert Veesenmayer fáradtságára hivatkozva pár órás várakozásra kérte. A Szálasit kísérő - Vajnából, Keményből, Kovarcz Dezsőből és Kovarcz Emilből álló – nyilas küldötség itt tudta meg, hogy a minisztertanács éjfél óta ülésezik, ahol döntés született a pártok tevékenységének felfüggesztéséről. A magyar kormány álságos magatartására azonban itt is fény derült, mivel – bizonyára félve a birodalmi beavatkozástól - a német követséget arról tájékoztatták, hogy pártfeloszlatásról szó sincsen, csak a párttevékenységet függesztik fel.
A PV aug. végére erdélyi országjárására készült, a sűrűn és kiszámíthatatlanul változó politikai helyzetben azonban nem hagyhatta el a fõvárost, hiszen személye felértékelődött a politikai életben. A szervezetlátogatás végrehajtásával Henneyt, Horváth Sándort, és Csonka Emilt, hűséges „íródeákját" bízta meg. Ők egyébként mindig elkísérték vidéki útjaira. A kis csoport 24-én a Székelyföld felé igyekezett, amikor az egyik községi szervezetben csendõrség állta útjukat a párthelyiség elõtt. Ekkor derült ki a legegyértelműbben, hogy feloszlatták a pártokat, és megtiltották a politikai tevékenységet. Henneyék visszatérve útjukról, jelentést tettek a PV-nek. Õ abszurd módon jókedvû volt, szerinte világos, hogy a rendszer ezzel az újabb nemzet- és alkotmányellenes cselekedetével kimondta halálos ítéletét.[342].
Szálasi a németek közül reggel 8-kor tudott négyszemközt tárgyalni Veesenmayerrel, amely alkalommal a PV elsősorban a helyzet katonai oldalát érintő megoldási elképzelését vázolta fel. Szerinte a hadászati védelmet vissza kellene vonni az Alduna-Szeret-Kárpátok vonalára, mivel itt már nem csak Magyarország sorsáról van szó, hanem egész Délkelet-Európáról, ahol ki kell alakítani a nemzetiszocialista tömböt. Veesenmayer diplomáciai téren nem látta szükségesnek, hogy elkísérje Szálasit Horthyhoz, viszont tudatta vele, hogy ő aznap délben kihallgatásra fog menni az államfőhöz, aminek tartalmáról tájékoztatja Szálasit. A helyzet ingatagságára való tekintettel viszont felajánlotta a PV-nek és a vezető párttagoknak a német követség által nyújtható menedékjogot, továbbá anyagi segítséget az NYKP-nek, hogy annak mozgását megkönnyítse. (Szálasi mindezt csak udvariasan megköszönte – hol van tehát a „guruló márkák" elméletének életképessége?) Veesenmayer azonban nem pusztán ajánlatokat tett, rögtön egy új, bár burkolt kibontakozási variációra kezdett utalásokat tenni. Felkérte ugyanis Szálasit, hogy az hívjon meg magához vezető jobboldali politikusokat, *„akiknek megmagyarázná a helyzetet és kezdeményezésének célját."* Ez a lépés nem tekinthető másként, mint hogy Veesenmayer szemében már nem maradt más, a kibontakozást sikeresen lebonyolítani képes magyar politikus, mint Szálasi.

[341] Karsai: Szálasi naplója. 352-353. p.
[342] Csonka: i. m.

Közben, 9:30-kor a végleg ismertté vált pártfeloszlatással kapcsolatban a PV kiadta erre vonatkozó rendelkezéseit a jelentkező tagoknak, aminek lényege szerint a HM-et kell előtérbe helyezni. A PV meglátása szerint a feloszlatást csakis a NYKP fogja túlélni, míg a többi megsemmisül, mert egyiküknek sincs világnézeten alapuló mozgalma.
Délben Szálasit már Csobánkán kereste fel Haller, aki főnöke megbízásából fedte fel a minisztertanácson elhangzottak lényeges pontjait. Az információk szerint a Horthy elnöklete alatt lefolyt hajnali értekezleten a Kormányzó határozottan a németek mellett foglalt állást, és a bolsevisták elleni legteljesebb harcot hirdette. Ennek sikere érdekében német erősítést kért, továbbá a kérte, hogy a magyar-román határ védelmét is vegyék át. Veesenmayer az elhangzottak alapján egyértelműen enyhülést látott a feszültségben. Szálasi azonban nem volt ennyire derűlátó. Figyelmeztette Hallert, hogy még ha a Kormányzó állásfoglalása a bolsevisták ellen nem is változik meg, egy esetleges adriai angol partraszállásnál Horthy csak addig harcol a SZU ellen, míg az angolszászok meg nem szállják az országot, utána pedig a fegyvert leteszik. Az államfőt körülvevő klikk munkája minden jel szerint erre irányul – és Szálasiból félig-meddig ismét a próféta szólt.
Haller a továbbiakban megkérdezte Szálasit, hogy mikor akar újra elmenni Veesenmayerhez, és mivel ők minden eshetőségre készülnek, igénybe venné-e a PV a német követség felajánlott oltalmát. Szálasi a maga, valamint Kemény személyének kért szállást és védelmet a német követségen, majd 21:10-kor újból megjelent Veesemayernél. A tárgyalás négyszemközt, mintegy negyven percen keresztül zajlott. A felek kölcsönösen tájékoztatták egymást a megszerzett friss információikról, majd Szálasi megggondolta magát, és mégsem vette igénybe a számára előkészített szállást[343].
Aug. 28-án Szőllősi felkereste Jurcseket, hogy a hetek óta emlegetett kibontakozási tárgyalások indulása felől érdeklődjék. A válasz nem volt túl szívderítő, mivel Jurcsek szerint Horthy kitért az egyértelmű állásfoglalás elől, amiből Jurcsek arra következtetett, hogy legjobb lesz a tárgyalásokat el se kezdeni. A hungarista szervezkedések tehát egyértelműen egy kényszerű vakvágányon vesztegeltek az esztendő nyárutóján. Mindez nem kis mértékben a magyar politikai élet vezetőinek elzárkózásának, illetve kétkulacsos magatartásának volt köszönhető, de nem elhanyagolható szempont a németek további tétovázása a hungaristák felé való nyitás tekintetében.
Szálasi pedig továbbra is lekiismeretesen készült a Kormányóval való új találkozóra. Ismertetni akarta Horthyval az addig lezajlott koalíciós tárgyalások addigi ajánlatait, valamint ki kívánta fejezni nagyra tartott államfőjének az iránta tanúsított hűségét – amennyiben az hajlandó felszámolni a klikkuralmat, és kitart a németek mellett. A kormányzói kihallgatást megelőző órák eseményeit a Napló órákra lebontott pontossággal rögzítette. E szerint reggel 9 órára a légiriadó lehetőségére való tekintettel Szálasi és vezető párttagok közül Kemény és Kovarcz Kemény lakásán jöttek össze a teendők megbeszélésére. Szálasi előérzete rosszat súghatott, mivel arra utasította Kovarczot, hogy ha ő és Kemény nem érkeznének vissza időben a kihallgatásról, úgy Kovarcz mozgósítsa a pártszolgálatosokat, vagy ahogy a Napló fogalmaz: *„erőszak alkalmazása”*. Kemény előzetes feladatként kapta, hogy a kihallgatásra menetel tényét, valamint az óvintézkedéseket közölje Veesenmayerrel.
11:17-kor Ambróczy távbeszélőn értesítette Vajnát, hogy Szálasit 16:15-kor fogja fogadni Horthy. A menetrend azonban képlékenynek bizonyult, mivel tíz perc elteltével Amrózy újból telefonált, és közölte, hogy *„előre nem látott események miatt”* a kihallgatás időpontja egy órával tolódik. 13 órakor Vajna Sztójayt akarta felkeresni a János-szanatóriumban, de csak annak egyik hozzátartozójával tudott beszélni. Tőle azt az információt kapta, hogy nem sokkal korábban Bárczy államtitkár és Ambrózy és itt voltak, valószínűleg a lemondási nyilatkozatot írattak alá a beteg miniszterelnökkel. 15 órakor Kemény újabb csúszásról számolt be. A német követ közölte vele, hogy nem az aznapra megbeszélt időpontban, hanem

[343]Karsai: Szálasi naplója. 357-361. p.

augu. 30-án 19 órakor tudja fogadni a PV-t. Addig is arra kérte Szálasit, hogy az általa is rendkívüli fontosságúnak ítélt kihallgatás tartalmáról Szálasi számoljon be Hallernek. Továbbá a birodalmi megbízott nem emelt kifogást egy Szálasi-Winkelmann megbeszélés ellen, pusztán a közvetítő kihagyását kérte. Kemény a német követségről való távozásakor a kapuban a díszegyenruhát viselő Lakatossal futott össze, aki bemutatkozó látogatásra érkezett. Sztójay hivatalos lemondásának híre 16 órakor megerősítést nyert, folytatásként pedig az új kormány 18 órakor letette a hivatali esküt. Közben arra is fény derült, hogy miért tolódott el egy órával a kormányzói kihallgatás időpontja: 16:15-kor ugyanis Horthy Veesenmayert fogadta Szálasi helyett. A hír hallatán a nyilas vezetők gyanakvása csal fokozódott, arra gondoltak, hogy a Kormányzó és a követ esetleg most beszélik meg a PV letartóztatását. Szálasi mindenesetre időben megjelent, hogy az államfő végre fogadja. Hosszú várakoztatás után végül a másodjára megadott időpontban, 17:15-kor bebocsátást nyert a kormányzói dolgozószobába. A Napló általi megfogalmazás szerint a *„négyszemközti beszélgetés a helyzetről”* mindössze 35 percen át tartott.
A második Horthy-Szálasi találkozóról a Kormányzó emlékiratában furcsa módon nem tesz említést. Szálasi leírása szerint a kihallgatás Ambróczy irodájában zajlott le, ahol nyoma sem volt a máj. 3-i kihallgatás nyugodt, higadt Horthyjának. Remegő kezével, verítékező homlokával kimerült, zaklatott ember benyomását keltette. Az természetesnek is tekinthető, hogy az őt tisztelő Szálasi a kézfogás alkalmával feszes „vigyázz”-ba vágta magát, Horthy viszont úgy viselkedett, mint egy beosztott katona a felettes tiszttel szemben, mivel a vigyázzállást hirtelen viszonozta. Szálasi most is hálája kinyilvánítással kezdte a beszélgetést, megköszönve azt a kezdeményezési engedélyt, amit alapul használhatott fel a további küzdelmeihez, valamint azt az engedélyt, hogy pártjával részt vehet a kormányban. Szálasi bevezetője után most is a tőle megszokott világnézeti fejtegetésbe kezdett, kihangsúlyozva annak élet-halál fontosságát. Mindezek fényében azt javasolta Horthynak, hogy a NYKP-HM legteljesebb támogatása mellett *„álljon a Nemzet élére”* – de Horthy nem reagált a javaslatra. Szálasi felhatalmazást kért a Kormányzótól, hogy a magyar politikai élet vezető férfiaival tárgyalhasson, és hogy a kibontakozást az államfőnek javasolhassa. Itt Szálasi szándékosan elhallgatott, de Horthyra nem hatott a hatásszünet, szó nélkül ment el ez mellett a javaslat mellett is. Mint ha mi sem történt volna, Szálasi tovább folytatta gondolatmenetét, a kormány tagjaival is legálisan kívánt tárgyalni, amihez szintén államfői felhatalmazást kért. Horthy itt végleg tanúbizonyságot tett arról, hogy gondolatai egészen máshol kalandoztak: hirtelen idegesen félbeszakította tárgyalópartnerét, és a hadihelyzetet kezdte ecsetelni. Bírálta a német hadvezetést, különösen Hitler erőszakossággal párosult dilettantizmusát. Sajnálkozva észrevételezte, hogy a háborúnak hamarosan vége lesz – tehát egyértelműen a németek vereségével számolt.
Mentegetőzésként hatott Horthynak azon fejtegetése, ami a politikai helyzet nehézségeit taglalta, a bukott és tehetetlen politikusokkal és a román eseményekkel érvelve. Kijelentése szerint ezért kísérletezik most azzal, hogy saját maga állítson fel kormányt, amely összetételénél fogva már pusztán adminisztrációs feladatokat lát majd el. A parlament munkáját annak fontosságának ellenére is szüneteltetni fogja, és innentl kezdve egy, Szálasi füle számára más ismerősen csengő szólamhoz nyúlt; a VH határainkat ostromló hadműveleteit emlegetve, amik ennek az egész rendkívüli állapotnak az okozói. Itt viszont már Szálasi szakította félbe az államfőt, figyelmeztetve az Alkotmányra letett esküre. Ha már a hatalmi tényezőket át kell rendezni, azt Szálasi javaslata szerint némiképp óvatosabban kellene, hogy ezzel se nyújtsanak támadási felületet *„olyanok számára, akik a precedenseket mindenkor örömmel veszik”*. Horthy erre a felvetésre az 1939: II. tc.-re célozva arra hivatkozott, hogy ő tulajdonképpen alkotmányosan jár el.
Bizonyára a politikai tevékenység korlátozásához visszakanyarodva, Horthy azt kérte Szálasitól, hogy pártja *„maradjon csendben, és őrizze meg nyugalmát.”* Ezt Szálasi vállalta,

de rögtön meg is jegyezte, hogy nemzetiszocialista magatartásukért többen internálást szenvedtek, ill. szenvednek, amit Horthy egy sokak által sokszor alkalmazott módszert alkalmazott a kérdés semlegesítésére; megígérte, hogy utánanéz az ügynek. Szálasi még mindig a felhatalmazások kérésénél tartott, legújabban arra vonatkozóan, hogy Hitlerrel is megbeszélhessen néhány lényeges kérdést; úgymint Magyarország és a magyar nép sorsa a háború után. Ezt Szálasi azért tartotta fontosnak, mert ezek szerint szándékozott alakítani a Kormányzó felé irányuló lépéseit. Horthy itt kivételesen válaszolt: nem emelt kifogást az indítvány ellen, mindössze egy hónapnyi türelmi időt kért a kérdés ilyen módon való tisztázására. A kihallgatáss végén Szálasi némi cinizmussal fűszerezve, de továbbra is tiszteletteljesen engedelmet kért Horthytól, hogy az általa máj. 3-án említett angol mondást most Szálasi idézhesse: „Wait and see!" – „Várni és meglátni!" A kihallgatás Horthy szívélyes, de továbbra is feszültséget mutató búcsújával ért véget.
A PV Naplóban rögzített véleménye változatlan a Kormányzó személyének megtörtségét illetően, de ezt most már saját, személyes tapasztalatai is alátámasztották. Új meglátás, hogy Horthy már nem hisz a németek győzelmében, és itt fogamzódott meg Szálasi azon gyanúja, hogy az Államfő súlyos lépésre szánta el magát, még ha a megvalósítást még csak fontolgatja is. További új, de mindenképpen helyes megállapítás, hogy Horthy csak időt akar nyerni, és az aktuális kormány ennek az időhúzásnak az eszköze, még ha az ügyeket nem is akarja alkotmányosan tovább vinni. Mindezekből Szálasi fegyvert kovácsolt, mivel azt a következtetést vonta le, hogy az államhatalom piszkos eszközeinek alkalmazása megadja a jogosultságát annak, hogy a NYKP is hasonló módszerekhez nyúljon.
A kihallgatáson elhangzottakkal kapcsolatban Szálasit érdekelte a németek véleménye is, ezért másnap, aug. 30-án elment a nagykövetségre, hogy beszámoljon a hallottakról. Veesenmyer érdeklődésére Szálasi ügyesen hárított azzal, hogy nem akarja önmagát ismételni, és rögtön ő tett fel kérdéseket. Elsősorban az érdekelte a PV-t, hogy a német kormány vajon elfogadta-e az új magyar kormányt. Veesenmayer szerint ez sikeresen megtörtént, de némi fenntartással, mivel a német hivatalos körök által favorizált szakemberek, úgymint Jurcsek és Reményi-Schneller csak erélyes német közbenjárásra kaptak lehetőséget a bentmaradásra. Veesenmayer állítása szerint a vezető német politikusok *„teljesen tisztában vannak a kormánnyal és célkitűzéseivel."* Éppen ezért történhetett meg az, hogy az aug. 29-én tisztelgő látogatásra jelentkező Lakatos újdonsült min. elnököt figyelmeztették, hogy *„erőszakkal és erőszakos módszerekkel nem lehet se rendet tartani, se tekintélyt megtartani"*.
Szálasi ezek tudatában már egyenesen azt kérdezte, hogy meddig kell még mozgalmának időnyerő csatározásokat folytatnia, mikor jön el a cselekvés órája. Veesenmayer még egy három hetes időintervallumot említett, ami azért szükséges, hogy a német kormány újra erőre kapjon, és eredményesen tisztázhassa a helyzetet.
Szálasi a beszélgetésből most is levonta a következtetéseket. Szerinte a németek már időnyerésre játszanak, most már *„mindenkivel szemben"*. Az ebből fakadó cél pedig nem más, mint hogy a hungaristák tenni akarásának lefojtásával a németeknek meglegyen a kellő erkölcsi alapjuk a saját elképzelésük szerinti rendezésre. Ez a recept addigra már bevált több népi mozgalommal szemben is a kontinensen, Szálasi viszont pontosan ezt akarta elkerülni, mivel egy ilyen megoldás magyarországi alkalmazása - mint azt maga is találóan megállapította – *„mely legfeljebb csak a német nép számára fogja jelenteni a nemzetiszocializmust"*. A fentiek ismeretében Szálasi keserűen meg azt is jegyezte a Napló lapjain, hogy aug. 24-én volt az utolsó esélye annak, hogy a HM átvehesse a hatalmat, innentől kezdve a mesterségesen szított káosz lesz az úr. A román nemzetiszocialista vezér, Horia Sima tragikus példáját emlegetve Szálasi szerint a németek most is hasonló megoldásban gondolkodnak, tehát a jelen lévő népi mozgalommal való kezdeti

együttműködés után egyszerűen kiirtják. Ezt a hálátlan szerepet pedig érthető okokból senki sem akarja elvállalni az országban[344].

Az új kormány felálítása némi előnyhöz juttatta Horthyt. Sikerült hű tábornokát, Lakatost a min. elnöki székbe ültetnie, ráadásul visszahozta egy másik régi hívét, a Bethlen-csoportból ismert Rakovszky Ivánt. Igaz, Veesenmayernek nagy nehezen sikerült Jurcseket és Reményi-Schnellert is bepréselni a keretbe, de a kormány túlnyomórészt tulajdonképpen Horthy elképzelései szerint alakult. A Kormányzónak tulajdonképpen szerencséje is volt az időponttal, mivel aug. 23-án megtörtént a román átállás, és ez nem csak Magyarországot, hanem a Birodalmat is nehéz, ha nem még nehezebb helyzetbe hozta. Ráadásul Sztójay fáradtsága és betegsége is kiváló ürügyül szolgált, azt pedig meg sem kellett említeni, hogy a Horthy által egy alkalommal megvetően csak régi, délszláv származásárára utaló nevén, Sztojakovicsként említett kormányfő nem tudott eleget tenni feladatainak, valamint hogy amiért bírta a németek bizalmát, mindig szálka volt a Kormányzó szemében. Hitler tehát egyértelműen keserű szájízzel vette tudomásul a magyarországi történéseket, de egyebet tenni már nem tudott. A Führer mindössze azzal lehetett tisztában, hogy hazánkban igen erős a szovjetellenes hangulat, ezért a magyar honvéd elvileg nem fog fegyvert német bajtársa ellen.

A pártok feloszlatása váratlan és súlyos csapás volt a hazai politikai élet számára, és Szálasi magabiztos kijelentése ellenére érzékenyen érinthette a nyilasokat is. Nem véletlen, hogy Vajna szept. 2-án már Csatay honv. min.-nél jelentkezett kihallgatásra, hogy kifejthesse nézetét a pártok feloszlatásának várható súlyos következményeivel kapcsolatban. A nyilas képviselő bizonyára nem véletlenül éppen a honv. min.-t kereste fel, bár a téma egyáltalán nem tartozott annak hatáskörébe. Az indíttatás itt inkább érzelmi, mint logikai, mivel Csatay már korábban szimpátiakijelentéseket tett a nyilasok felé. Ésszerűbbnek tűnt volna, hogy Vajna észrevételeivel inkább a belügymin.-t, vagy esetleg a min. elnököt keresse fel, ezek azonban nem biztos, hogy azonnal fogadták volna, vagy hogy egyáltalán leültek volna vele tárgyalni. Vajna itt egyértelműen csak szócsövet keresett a honv. min. személyében.

A beszélgetés során a képviselő felhívta a min. figyelmét arra, hogy a kommunisták vezetésével a szociáldemokraták, kisgazdák, demokraták, parasztszövetségbeliek és legitimisták milyen erőteljes és kiterjedt aknamunkát folytatnak. Tevékenységük nagyban veszélyezteti a Honvédség és a hátország ütő-, illetve teljesítőképességét. A politikai elleségek által előidézett veszélyt Vajna olyan nagy mértékűnek találta, hogy egyenesen az őszirózsás forrradalom megismétlésének rémképével fenyegetőzött. Konkrét információként egy olyan hírre is utalást tett, miszerint a bolsevisták átfogó bányász- és vasutassztrájkot szerveznek. Csatay mindezeket végighallgatva hozzá nem értéséről vagy ravaszságáról téve tanúbizonyságot, feltette a nagy kérdést Vajnának, hogy szerinte mit lehetne tenni? Amennyiben csak laikusságát hangsúlyozta ki ezzel a kérdéssel, nincsen min csodálkoznunk, hiszen Csatay ízig-vérig katona volt. Viszont nem járhatunk akkor sem messze az igazságtól, ha azt feltételezzük, hogy a tbk. így akarta „kiugrasztani a nyulat a bokorból”: álljon csak elő tárgyalópartnere elgondolásával. Vajna mindenesetre nem is késlekedett a válasszal. Nézete szerint ugyanis az jelentené a megoldást, ha a NYKP helyiségeit megnyithatná, ahol – Vajna itt virágnyelven fogalmaz – a nyilasok propagandát folytathatnának. A Napló publikált része sajnos nem taglalja, hogy Csatay mit reagált erre a felvetésre, de a történelmi események menetének ismeretében a válasz elég egyértelműnek tűnik.

A nyilas megoldási képlet azonban nem ért itt véget. Az esetleges sztrájkok, felforgató megmozdulások leverésére Vajna felajánlotta a HM tevőleges segítségét is, csak fegyvereket kért a pártszolgálatosok számára. A miniszteri válasz azonban lehangoló volt, mivel Csatay szerint olyan korlátozott számban állnak rendelkezésre fegyverek, hogy azokat a rendőrök egy részétől is el kellett venni. Végezetül Vajna figyelmeztette a min.-t, hogy ne adja nevét egy

[344] Karsai: Szálasi naplója. 362-371. p.

olyan aljas kísérlethez, mint ami a múltban is megtörtént, amikor a hungaristák büntetésből kaptak katonai behívót. A tbk. erre kijelentette, hogy ilyen eljárást nála nem kezdeményeztek, de ha lenne ilyen, akkor sem járulna hozzá.
Csatay véleménye szerint Vajnának ezt a gondolatmenetet a min. elnökkel is meg kellene osztania, ezért rögtön fel is hívta Lakatost, és javasolta neki, hogy Vajnát mielőbb fogadja. A min. elnök kijelentése szerint tudott arról, hogy Vajna Csataynál van, és ígéretet tett arra, hogy még aznap délután, vagy másnap délelőtt fogadja. Az ígéret hamarosan beváltásra került, Vajna alig ért haza, 14 órakor telefonon kereste fel Incze Péter, a min. elnök titkára, aki közölte vele, hogy a kormányfő még aznap este, 17:30-kor fogadni fogja a Sándor-palotában.
A beszélgetés menetét Vajna saját naplójában rögzítette, amit Szálasi a mozgalmi naplóba szó szerint átvett. A leírás szerint Vajna mint régi ludovikás bajtársat üdvözölte Lakatost, aki még Szálasira is jól emlékezett a vezérkarból. A képv. először is az eddig bevett szokás szerint tájékoztatni igyekezett a min. elnököt Szálasi kormányzói kihallgatásáról, valamint egyes nagy jelentőségű bel- és külpolitikai kérdéseket is át kívánt vele beszélni. Lakatos mintegy mentegetőzésként hivatkozott katonai múltjára, és a politikában való újonc mivoltára. Önbizalomnak azonban nem volt híján a harmadik napja regnáló kormányfő, mivel úgy érezte, hogy ennek a feladatkörének is meg tud felelni. Dolgát azonban tagadhatatlanul leegyszerűsítette az a tény, hogy a pártok feloszlatásával a pártpolitika útvesztője nem tartogatott számára buktatókat. Saját kijelentése szerint megoldandó kérdésként csupán a haza megmentését tekinti. Vajna viszont ennek ellenére is felfedte neki a pártok feloszlatásának káros voltáról alkotott nézetét. Lakatos csupán a bolsevik izgatás ellen foglalt állást, megígérve, hogy mindennemű sztrájkot vagy nemzetellenes lépést karhatalommal vérbe fog fojtani. Vajna viszont rámutatott arra, hogy a fegyveresekre a határokon nagyobb szükség lenne, mint itthon, és az erőszakos féken tartás helyett hasznosabb lenne az ésszerű propaganda. Példaként hozta fel, hogy a jól megszervezett és irányított angolszász-zsidó propagandával szemben egyáltalán semmiféle nemzeti ellenpropaganda nincsen. Lakatos ezt a kérdést katonás rövidséggel akarta megoldani, mint mondta, beszédében irányt szabott, s az emberek ehhez tartsák magukat, mivel sok beszédre manapság nincsen idő. A min. elnök ezután váratlan ugrással a harctéri helyzetet kezdte el taglalni. Mint elmondta, erről a kérdésről neki egyéni felfogása van: a német csapatokkal karöltve tartani kell a Kárpátokat a szovjetekkel szemben. A háborúba lépés jogosságát és ésszerűségét felvetette ugyan, de erről már nem nyitott vitát. Vajna maga is osztotta az utóbbi gondolat lényegének mondandóját, de inkább a min. elnök Szálasival való találkozásának szükségességét kezdte el hangsúlyozni. Lakatos nem zárkózott el a PV kihallgatásától, de elsősorban a dél-erdélyi front meglátogatását helyezte kilátásba, és csak hazaérkezését követően fogadná. Végezetül köszönetet mondott a nyilasok részéről megnyilvánuló segítőkészségért, ami leginkább a bolsevistaellenes küzdelemben domborodik ki. Elgondolkodtató viszont a min. elnök két zárómondata: *„Én programot adtam. Én nem beszélhetek többet.”* Lakatos tehát mintegy látens módon jelezte, hogy ő csak Horthy utolsó tartaléka, aki nem mellesleg nem rendelkezik semmiféle politikai tapasztalattal- vagy rálátással, de még csak egy önálló gondolata sincsen.
Vajna érthető módon nem lehetett elégedett a tárgyalás eredményével, hiszen még csak szóba sem tudta hozni az NYKP párthelyiségeinek megnyitását, pedig tulajdonképpen ez lett volna minden legális propagandának az alapja. Jelentésében ezt a kudarcát azzal magyarázta, hogy nem akarta elijeszteni Lakatost, és *„azért nem vágott eléje kérdéseket, melyeket Szálasi lesz hivatott vele letárgyalni.”* Az új kormányfőről alkotott véleménye egyébként nem túl lelkes, de mindenképpen reális. Meglátta Lakatosban azt az embert, aki a német szövetségnek csak előnyeit akarja élvezni, mivel a Wehrmacht csapataival kívánja megvédeni a Kárpátoknál az

országot, viszont semmi egyébről nincsen nála szó. Mindebből Vajna Lakatos angolok iránti szimpátiáját vonta le következtetésként[345].

A magyar kormány képviselőivel folytatott tárgyalások tehát nem vezettek eredményre, de szeptember elején legalább a németek magyarországi hivatalos képviselői nyitottabnak tűntek. Szept. 8-án ugyanis Haller tárgyalt Keménnyel, és provokatív módon megkérdezte tőle, hogy mi lenne akkor, ha Triesztnél partra szállnának az angolok, hogyan döntene egy Szálasi-kormány? Keménynek egyszerre kellett őszintének és óvatosnak is lennie, hiszen a kérdés már feltevésében is provokatív tartalmat hordozott. Válaszát ennek megfelelően adta meg: mint kifejezte, ennek a kérdésnek technikai megoldása nagyban függ a német hadvezetés elfőltételeitől, Horvátország magatartásától, ami egyébként tisztázandó, valamint az angolszász inváziós erők nagyságától. Magyarország elvileg mind a szovjetekkel, mind pedig az angolszászokkal szemben fegyvert fogna, bár a SZU-val szemben offenzív, míg az angolszászokkal szemben deffenzív módon. Konkrétumok közlésétől Vajna a továbbiakban elzárkózott, pedig Haller biztatta partnerét, hogy élje csak bele magát abba a helyzetbe, hogy a nyilasok már kormányon vannak. A németek lépése nem volt véletlen. A román árulást ugyanis hamarosan a hivatalos hadüzenet tette teljessé Németország és Magyarország ellen. Ez tovább súlyosbította a német-magyar csapatok amúgy sem túl rózsás helyzetét az erdélyi fronton, még ha a románok harcértéke nem is érte el a szovjetekét, és ellenük honvédeink szűkebb otthonuk védelmében kiemelkedő hősiességgel küzdöttek.
A magyar hadvezetőség 24 órán belül öt német páncéloshadosztályt követelt, bár valószínűleg tisztában voltak a kérés teljesítésének lehetetlen voltáról. Az izgatott hangulat csak szept. 8-án nyugodott le kissé, amikor magyar részről az enyhülés jeleként elhangzott egy másik kijelentés is, miszerint a 24 órás határidő nem szó szerint értendő.
Ezután már a diplomácia is mozgásba lendült. Az aznapi minisztertanácson Vörös vkf. arról tájékoztatta a kormány tagjait, hogy az ellenséges csapatok elérték a Temes-Lugos-Nagyszeben-vonalat, és folytatják előrenyomulásukat északi irányba. Vörös összefoglalóan úgy vélekedett, hogy a német gépesített erősítés hiányában az ellenség előrenyomulását már legfeljebb csak késleltetni tudjuk, de megfékezni nem. Ezután következett a Koronatanács aznapi döntésének megtárgyalására. Mielőtt azonban a kormány végleges elhatározásra juthatott volna, a Sándor-palotában felbukkant Veesenmayer, és kihívatva az ülésről Lakatost, közölte vele, hogy *„Németország Magyarországot annyira érdekszférájába tartozónak tartja, hogy nem adja fel...”* Ezt a kijelentést még megtoldotta Ribbentropp birodalmi külügyminiszter fenyegetésnek is felfogható megállapítása, miszerint *„Katasztrófa előtt állna Magyarország, ha most kiugranék a háborúból.”* Mindezt még a várható rendszabályozások ígéretével is megtoldotta, Bécsből ideszállított rendőri és katonai egységeket említve, amelyek az esetleges megmozdulásokat hetékonyan letörhetik.
Lakatos mindezeket közölte kormányának tagjaival, aminek hatására hosszas vita bontakozott ki arról, hogy mi lenne a helyes: Magyarország tovább harcoljon, vagy kérjen fegyverszünetet. A kormány többsége – Bonczos, Rakovszky, Gyulay, Henney, Jurcsek és Reményi-Schneller - a fegyverszüneti kérelem napirendről való levétele mellett foglalt állást. Ezen a listán szereplő min.-ek között akadnak tipikus németbarátok is, de a többség Horthy bizalmi emberei közé tartoztak. Jurcsek és Reményi-Schneller állásfoglalása természetesnek is nevezhető, míg pl. Rakovszkyé valóságos meglepetés, lévén régi Betlhlen-párti.
A hadi helyzet szept. 9-én tovább romlott, mivel Bulgária is fegyverszünetet kért. Az ország területén lévő szovjet csapatok ekkor beszüntették a harctevékenységet, szept. 10-én pedig a magyar kormány arról értesült, hogy Moszkvában aláírták a finn-szovjet fegyverszüneti egyezményt.

[345] Karsai: Szálasi naplója. 375-379. p.

A nyilasok „Lajos” fedőnevű ügynöke jelentése szerint szept. 10-én 18 órakor összeült a Koronatanács, melyen maga a Kormányzó elnökölt. Itt Horthy a helyzet ismeretében már határozottan a fegyverszünet mellett foglalt állást. A jelenlévő katonatisztek többsége – közülük is főleg a nyugállományúak – ezt ellenezték, míg Vattay Antal a fegyverszünet mellett tette le voksát.
A probléma megoldását a finn példa követésében látták, tehát a németeket előzetesen értesíteni a kiugrási szándékról, a harcot beszüntetni, de a hadsereg fegyverben marad. A német csapatok szabad elvonulást kapnak. Naiv elképzelés volt viszont már az, hogy Erdélyt csak a románlakta részekig adják fel, hogy a területi gyarapodás mellett biztosítva legyen a megbékélés is a SZU-val, illetve Romániával szemben. Mindenesetre elképesztő, hogy az akkori vezető garnitúra megfeledkezett arról a tényről, hogy Erdélyben tiszta etnikai határról nem beszélhetünk, valamint hogy az ellenség nem valószínű, hogy kiegyezik egy ilyen megoldással. Az már csak ráadás, hogy Finnország geostratégiaia helyzetének fontossága nem is említhető egy napon Magyarországéval.
A fentieken kívül a titkos tanácsosok még több diplomáciai lépésről is döntöttek. Elhatározták, hogy Náday tbk. repüljön Rómába az angol-amerikai főhadiszállásra, Lakatos másnap, azaz szept. 11-én bejelenti Horthy azon *„végleges és megmásíthatatlan”* döntését, hogy fegyverszünetet kér az Antisfasiszta Koalíciótól.
A politikusok döntését cáfolva, a „Lajos” fedőnévvel szereplő informátor, azaz Nádas vk.-i ezds. magától Vöröstől szerzett tudomást arról, hogy a vezérkar feltett szándéka az esetleges kiegyezések elszabotálása, valamint a harc tovább folytatása.
Egy másik, meg nem nevezett hírforrás szerint szept. 8-án angol vagy amerikai részről felszólították Horthy környezetét a mielőbbi békekérelemre Anglia, a SZU, valamint az USA irányába. Ennek teljesítése esetén elkerülhetőnek látták azt, hogy Magyarországot megszállják a szovjetek. A nagyobb nyomaték kedvéért a nyugati hatalmak azt is megpendítették, hogy a Teheránban lezajlott konferencián rögzítették Magyarország szovjet érdekterületté való nyilvánítását, de ha a magyar politikusok gyorsan lépnek az ügy érdekében, akkor az angol és amerikai diplomácia talán kieszközölhet valamiféle engedményt. Az informátor szerint ez az értesülés szolgált kiindulópontul a napi rendszerességgel megtartott tanácskozásoknak. A tanácskozásokon kialakult vélemény szerint Lakatos feladata a lehető leggyorsabban előkészíteni Magyarország kiléptetését a háborúból. Az egyedi legondoolás szerint *„a németeknek csak annyit szabad tudni, amennyi okvetlenül szükséges”*. A cél továbbra is a finn minta szerinti kilépés a háborúból, aminek érdekében a németek nem avatkozhatnak be a tárgyalásokba.
Kemény jelentése szerint a pártkülügyek irányítója szept. 11-én tájékoztatta Hallert a titkos tanácsosok ülésén elhangzottakról. Felfedte neki azt is, hogy Szálasi most már azt is kijelentette, hogy a határozatot nem ismeri el a Nemzet számára nézve kötelező érvényűnek, továbbá Horthy tevékenységét alkotmány- és törvényellenesnek bélyegzi, és saját elhatározásából, saját kormányát beállítva átveszi a hatalmat. Mivel érezte a HM öklét képező Pártszolgálat fizikai gyengeségét, a terv végrehajtásához német rendőri segítséget kért. Haller azonban az érdemi válasz helyett még mindig a formaságokat firtatta, hogy Szálasi mit ért a „saját kormány” kifejezése alatt: tisztán hungaristákból álló, avagy koalíciós jellegű kormányt? A PV-i elképzelés azonban most sem volt ennyire egyszerű: *„erős hungarista jellegű kormányzást akart”*. Ezt kb. koalíciós megoldásnak vehetjük, az NYKP-HM tervezett túlsúlyával.
Szept. 12-én Kemény ismét leült Hallerrel tárgyalni. A Lakatos-kormány bemutatása érdekében közölte, hogy annak fegyverszünetellenessége sem lehetett őszinte, hiszen a kormány a gyenge államfői szándékkal való szembeszegülés helyett inkább meghátrált, tehát lemondott.

Haller azonban továbbra is a megalakítandó új kormány összetételénél volt leragadva, mire Kemény a PV-i elgondolást bővebben is kifejtette. Mint elmondta, Szálasi nem hungarista kormányt akar eszközként felhasználni a kormányzói akarattal való szembeszegülésnek, hanem a Nemzet legszélesebb rétegeire támaszkodni. Támasztékul viszont csak olyanokat akar alkalmazni, akik nemzetiszocialista beállítottságukról már tanúbizonyságot tettek.
A szept. 12-i dátum további, bár kevésbé jelentős érdekessége, hogy Szálasi biztonsági okokból Csobánkáról Óbudára, a Szent Miklós utcába tette át szálláshelyét, ahol részben tárgyalópartnereit, valamint régi és új bajtársait is fogadta[346].

Szept. 14-én Haller váratlanul felhívta Keményt, és a nagykövetségre kérette. A német diplomata első kérdése szinte kedélyeskedőnek is tűnhet, mivel a hungaristák hogyléte felől érdeklődött. Kemény megőrizte nyugalmát, és ennek megfelelően is válaszolt, felvázolva a Mozgalom nyugalmi helyzetét. Haller már nem tudott magán ilyen sikeresen uralkodni, kirobbant belőle a türelmetlen, keserű szóözön. Szinte tétlenséggel vádolta a nyilasokat, de Kemény kijelentette: *„a diplomáciai vonal befejezte művét, most Kovarcz Emilen a sor”* – vagyis lendüljenek akcióba a mindenre elszánt mozgalmisták.
Az első méreg kiadása után Haller rátért a tárgyalás valódi céljára. Találkozót javasolt Kemény és Rajniss között, mivel utóbbit dinamikus egyéniségnek, ugyanakkor abszolút nacionalista embernek ismerte. Kemény ellenkezését, miszerint Rajniss gyűlöli őket, Haller az összefogás jól bevált szólamával csitította el.
A nyilas vezető nyeregben érezve magát, felhívta partnere figyelmét az örökös várakozás okozta bizonytalanság káros voltára, mire Haller érdemi válasz helyett egy Szálasit már szinte sziruposan dicsőítő körmondatba kezdett, majd ezt követően végre hajlandó érdemi dolgokról is beszélni. Szerinte bekövetkezett az, amire eddig vártak, azaz a másik oldal erkölcsi ellehetetlenülése, tehát a kormányzói környezet fegyverszünet melletti állásfoglalása. Mint azt kinyilvánította, ez miatt mind Ribbentropp, mind pedig Veesenmayer lemondott a Horthyval való további együttműködésről. Kemény így egyre türelmetlenebb lett, és egy Greifenberg-Szálasi-Veesenmayer-Winkelmann találkozót kezdett sürgetni, az események meggyorsítása érdekében.
A beszélgetés végén Haller egyenesen megkérte Keményt, hogy kivihesse Szálasi lakhelyére, hogy adott esetben ő is megtalálhassa. Utolsó kérdésként Kemény arra lett volna kíváncsi, hogy mi Hitler álláspontja Horthyval szemben. Mivel ismerték a Führer addig bajtársi felfogását a Kormányzóval szemben, a kérdés különösen aktuálissá vált. Haller azonban kitért az egyenes válasz elől, a probléma eldöntését a nyilasok kezébe helyezte[347].

Szept. 16-án létrejött a németek által is szorgalmazott Rajniss-Szálasi találkozó, ezúttal a Szt. Miklós utcai PV-i szálláson. A tárgyalás 11 órától, 11:30-ig tartott. A két politikus álláspontja nagyjából fedte egymást, mivel Rajniss is egy zsidó-angolszász cimboraság bábjának tekintette Horthyt, ami miatt a Kormányzó először elveszítette cselekvőképességét, majd kétszínű játékával katasztrófa szélére sodorta az országot. A kibontakozás tehát egyetlen személy, maga Horthy eltávolításával végrehajtható lenne. A gondolatot tovább gombolyítva Szálasi kijelentette, hogy a németek melletti állásfoglalás mellett egy olyan kormányt kíván felállítani, amelynek tagjai szakértelmükkel és politikai állásfoglalásuk állhatatosságával az átlagon felül állnak, valamint élvezik a Nemzet bizalmát is.
Rajniss a belpolitikai kibontakozás alapjaként a Tasnádi Nagy által szervezett hétfői és csütörtöki pártközi értekezletektől való távolmaradást javasolta. Egyetlen okként a kormány által az értekezletekre kiküldött Fáy min. elnökségi államtitkár magatartását kifogásolta, ami szerinte értelmetlenné teszi az értekezleteken való részvételt.

[346] Karsai: Szálasi naplója. 379-392. p.
[347] Karsai: Szálasi naplója. 397-399. p.

Szálasi mindezzel egyetértett, és a parlamentnek az ellenzék által való összehívását javasolta, hogy így tisztázhassák a Kormányzó alkotmány- és törvényellenes lépéseit. Rajniss ezzel olyan szinten egyetértett, hogy tudomására adta partnerének: az erre irányuló első lépéseket már meg is tette.
A továbbiakban kölcsönösen megbeszélték, és egymás nézeteit elfogadták az elkobzott pártvagyonok visszaszerzése, a hazai bolsevistákkal szembeni magatartás, valamint a KABSZ felhasználhatóságának ügyében.
Rajniss értesülései szerint a németekkel szemben is közeledtek az álláspontok, nevezetesen Csatay és Winkelmann között tárgyalások folytak le arról, hogy szerződéses alapon magyar SS-alakulatokat lehetne felállítani. Szálasi ezt nem volt hajlandó tudomásul venni, és kijelentette, hogy meg is fogja tiltani a párttagoknak, valamint a híveknek is az SS-be való belépést. Az ő elképzelése ugyanis egy Hungarista Légió elnevezésű fegyveres erő felállítása lett volna, amit a németek szereltek volna fel. Elgondolása szerint ez azért is lett volna életképes gondolat, mert ha az SS-alakulatok kaphatnak német fegyvert és felszerelést, akkor a német ipar fel tudja szerelni a Hungarista Légiót is.
A tárgyalás lezárásaként kölcsönösen megállapodtak a múlt lezárásában, és az együttműködés megalapozásában. A megegyezés érzelmi alapjaként a felek végül bocsánatot kértek egymástól a múltban egymás ellen elkövetett sértések és támadások miatt[348].

Másfél órával a Rajnissal lefolytatott tárgyalás után, Szálasi már az SS-parancsnokság Bérc utcai főparancsnokságán vol, hogy Greiffenberg katonai attasétól némi felvilágsítást kapjon, de Greiffenberg csak katonaszaki kérdésekben állt rendelkezésére, elmagyarázva a PV-nek a teljes keleti front helyzetét a Finn-öböltől egészen a Vaskapuig. A kapott információ azonban nem elégítette ki Szálasi kíváncsiságát, őt a Kárpátok hadászati német szándékú felhasználása érdekelte, valamint az, hogy a hazai embertartalékok harcba vetése érdekében a német ipar tud-e korszerű fegyverzetet biztosítani. Az említett embertartalék létszámát Szálasi ismeretlen forrás vagy elgondolás alapján 800.000-1.000.000 főre tette, aminek harcba állítása hadikommunizmust hozott volna magával. Szálasi még a német csodafegyverek iránt is érdeklődött, egészen pontosan, hogy azokat propagandában megígérni józan dolog lenne-e. A feltett kérdések azonban mind megválaszolatlanok maradtak, mivel Greiffenberg a német diplomaták és katonák rossz szokásához híven most is kitért a válasz elől, és ezúttal Winkelmannhoz küldte a PV-t. Csak annyit villantott fel, hogy Hitler felfedte a hozzá látogató Vörösnek, hogy a német csapatok ugyanúgy fognak harcolni Magyarországért, mint ha saját hazájukat védenék.
A kíváncsiságában kielégítetlen Szálasi nyomban magához kérette Krumholz őrgy.-ot, Winkelmann egyik tisztjét, és előadta neki a Greiffenberggel lefolytatott beszélgetés lényegét, a neki feltett kérdésüket és ezek rövid indoklását. Krumholz megígérte, hogy mindezt azonnal jelenti Winkelmann-nak. Az őrgy. tájékoztatása és az ígéret Hanke SS-vezető jelenlétében történt meg[349].

Szept. 17-én Haller Keménnyel a magyar szélsőjobboldali politikusok ellen kiadott letartóztatási parancsok hírét tárgyalta. Egyetértettek abban, hogy a kormány részéről az ellenzék ilyen módon történő likvidálása eldöntött dolog, és csak idő kérdése, hogy foganatosítsák azt. Kemény kihasználta a találkozást, és tájékoztatta Hallert a Rajniss-Szálasi tárgyalásról. Elmondta, hogy az MMP képviselői Szőllősinél *„jönnek össze”,* míg az MMP-szervezeteket Kovarcz fogja feladatokkal megbízni, a megbékélés dekralálására pedig Rajniss valószínűleg vezércikket fog írni az Összetartásban. Haller mindezek hallatán örömének adott hangot, és kérdezte, hogy kik jelentkeztek még a hungarista vezetésű szélsőjobboldali

[348] Karsai: Szálasi naplója. 399-401. p.
[349] Karsai: Szálasi naplója. 401-403. p.

egységbe. Kemény szerint Básdossy magányos alkata ellenére is már jelezte hajlandóságát, de szóba került dr. Ney Károly is, aki a KABSZ – általa 2500 fősre becsült - tagságát hozná magával. Pálffy még nem adott hírt magáról, de neve hallatán Haller meg is jegyezte, hogy amennyiben Bárdossy ténylegesen csatlakozik, úgy sem Pálffyval, sem Bakyval nem kell tovább foglalkozni. Végezetül Kemény előadta Szálasi azon utasítását, hogy a pártkülügyek vezetője a vendégjog alapján kérjen számára fenntartott szállást a német nagykövetségen. Haller mindezt természetesnek vette, és azonnal intézkedett is, hogy Kemény külön szobát kapjon. A német követség vendégeként Kemény Fischer néven lett elkönyvelve, ami különösen fontos volt a telefonhívások miatt.

Szept. 19-én Haller ismét leült tárgyalni Keménnyel, vagy ha úgy tetszik, Herr Fischerrel. Közölte partnerével, hogy Veesenmayer a napokban nagy jelentőségű tárgyalásokat fog lefolytatni Neubauer belgrádi követtel, aki az egész délkelet-európai problémával is foglalkozik, s így a magyarkérdéssel is. Ő tud referálni több fontos rendőr- és katonapolitikai kérdésben, de evidens, hogy a magyarkérdés a délkelet-európai kérdéskörben fog megoldásra kerülni.

Közölte továbbá, hogy ebben a jelenlegi parancsuralmi rendszerben Hitler döntése a nagyobb jelentőségű kérdéseknél elengedhetetlen, ezért felmerült annak lehetősége is, hogy Veesenmayer a Vezéri Főhadiszállásra repüljön, de ez legalább három-öt napot venne igénybe, ami túl nagy idő a helyzet komolysága miatt. Ilyen körülmények között tehát maradnak a táviratok nyújtotta lehetőség mellett, amely ki tudja elégíteni az igényeket.

A kérdések tehát Haller szerint nagyjából tisztázódtak, már csak a Kormányzóval való kibontakozás elmélete vár megbeszélésre Szálasival, ezért Haller újabb tárgyalást kért. Kemény elöljáróban kijelentette, hogy a Horthyt érintő kérdést Szálasi nem kezeli mereven, bár bűntényként kezeli annak sorozatosan elkövetett alkotmány- és törvényellenes lépéseit. Haller a kérdéssel kapcsolatban úgy vélekedett, hogy bár a döntés Szálasié, szerinte az lenne a leginkább célravezető, ha Horthy hozzá tudna járulni a jobboldali átállítás végrehajtásához. Kemény még előadta Szálasi azon régi kívánságát is, hogy ha a megoldásra szóló döntés megszületik, úgy a PV feltétlen szeretne kihallgatást nyerni a Führernél. Haller válasza röviden szólva elutasító volt, amit Kemény úgy igyekezett tompítani, hogy az ügyet inkább vitassák meg személyesen Szálasinál. A felvetést hamarosan tett követte, Haller és Kemény együtt kimentek Szálasi szálláshelyére.

Ezen a megbeszélésen tehát megbeszélésre került Horthy személyének kérdése a kibontakozásban. Szálasi részletesen is kifejtette, hogy miben is látja az Államfő törvénytelen és alkotmányellenes lépéseit. Ezek időrendi sorrendben: a pártok feloszlatása, a Lakatos-kormány kinevezése, és a fegyverszünet mellett való állásfoglalás. Mindezen súlyos körülmények dacára is megmaradt azon nézete mellett, hogy a kibontakozást mégis szerencsésebb a Kormányzón keresztül végrehajtani. Ennek első lépéseként meg lehetne hívni Horthyt a Vezéri Főhadiszállásra, ugyanúgy, mint ahogyan tették azt márciusban is. Az így nyert helyzeti előnyben semlegesíteni lehetne a Kormányzó körül csoportosult klikket, s a felkínált megoldási lehetőséget Horthynak már muszály lesz elfogadnia, s itt nyílik lehetőség arra is, hogy Szálasi a kinevezését Horthy kezéből vegye át.

Haller rögtön persze akadékoskodni kezdett, hogy vajon ez-e Szálasi eltökélt szándéka, mire a PV felfedte, hogy ez csupán a számára legszimpatikusabb megoldás lenne. A továbbiakban kifejtette, hogy a „*magyarországi átállításra*” szóló megbízatását csak akkor tudja elfogadni, ha előtte Hitlerrel is értekezhet – de Haller ismételt ellenkezésére aztán kénytelen-kelletlen elfogadta annak technikai nehézségeit, mint kizáró okot, de amennyiben a felvetődő kérdések a nacionalist-szocialista Európaközösséget is érintik, úgy kitart a führeri kihallgatás igénye mellett[350].

[350] Karsai: Szálasi naplója. 403- 408. p.

A magyar képviselőház négyhavi szünetet követően, szept. 21-én aggasztóan súlyos katonai és diplomáciai helyzetben ült össze. 1944 őszén ugyanis a mind a nyugati, mind pedig a keleti fronton indított szövetséges offenzívák jelentős stratégiai térnyerést eredményeztek. Ráadásul a román árulással egy időben kirobbant felkelés során fogságba esett Antonescu marsall, Mihail Antonescu miniszterelnök, valamint Karl Clodius, a Birodalom délkelet-európai gazdasági megbízottja.
Szálasi mindezzel kapcsolatban utasította Szőllősit, mint a parlamenti nyilas képv. csoport vezetőjét a Rajnissal való állandó kapcsolattartásra. Szálasi ugyanakkor kijelentette, hogy a MMP-nek csak azt a részét hajlandó elismerni, ami Rajniss vezetése alatt áll. Ennek folyományaként erősíteni igyekezett politikai szövetségese MMP-s súlyát. Az utasítások végrehajtásában Szálasi most is szigorú pártfegyelmet követelt meg, az irányelvek esetleges változtatása is csak az ő külön hozzájárulásával volt elvileg keresztülvihető. Minderről az eredményesebb együttműködés érdekében tájékoztatni kellett Rajnisst is, valamint Szőllősinek még parlamenti beszédeiről is írásbeli jelentést kellett beadnia[351].
A várakozásoknak és a körülményeknek megfelelően Tasnádi Nagy már megnyitó beszédében alaposan felborzolta a kedélyeket azzal a bejelnetésével, hogy a németek által a bevonulást követően letartóztatott felsőházi tagok és képviselők ügyében a magyar kormány lépéseket tett, hogy azok minél előbb a hazai hatóságok kezére kerüljenek.
Az ülésen Lakatos min. elnök programnyilatkozatot is tett, amelyben igyekezett reális képet festeni az ország nehéz helyzetéről, mint kijelentette: *„Nem nyílik számunkra más út, mint a magyar határok elszánt védelme."* Erre Szőllősi a NYKP vezérszónokaként rögtön kifogásolni is kezdte, hogy a min. elnöki programbeszédből hiányzik a Háromhatalmi Egyezményhez és az Antikomintern Egyezményhez[352] való ragaszkodás hangoztatása. Igaz, ez meglehetősen gyenge kifogás volt a kormányfő ellen, mivel az egyértelműen kinyilatkoztatta a magyar határok védelmének egyediségét, tehát szóba sem jön nála a Szálasi által megálmodott nacionalista és szocialista Európaközösség.
Kemény még aznap este felkereste Hallert, hogy tájékoztassa a min. elnöki beszéd tartalmáról. Mindketten megállapították, hogy a beszéd üres és lapos.
Ugyancsak szept. 21-én futott be még két másik, sokkal kellemesebb hír a PV-höz. Csonka jelentette, hogy propagandaügyekben tárgyalt Untersturmführer[353] Erich Kernmayerrel, aki Winkellman beosztottjaként a magyarországi háborús propagandáért felel. Csonka jelentése szerint Kernmayer bizalmasan közölte vele, hogy Winkellmann támogatja törekvéseiben Szálasit, ezért jelentést küldött Hitlernek, amiben az állt, hogy a magyarországi helyzet megoldása érdekében az lenne a legüdvösebb, ha Szálasi fegyveresen kézbe venné a hatalmat. Winkellman ezt támogatja, és az ez ellen irányuló törekvéseket gátolni igyekszik. Az SS-vonaláról érkezett kedvező hír mellé aznap még egy másik is befutott, ami egy új meghívást tartalmazott Veesenmayertől[354].

Másnap, szept. 22-én 13 órakor Haller kereste fel Szálasit. A félórás megbeszélés alatt a német diplomata szeptember 26. 19:30-ra szóló vacsorameghívást adott át a PV-nek, amit a német nagykövetségen terveztek megtartani. Miután Szálasi elfogadta a meghívást, Haller azt kezdte el ecsetelni, hogy a német vezetés miért helyezte szabadlábra a márc. 19-én lefogott magyar politikusok azon csoportját, amelyek nem jelentettek különösebb veszedelmet. Szerinte erre a lépésre az engedékenységből fakadó haszon miatt volt szükség, mivel ezzel kihúzhatják azt a tüskét a magyar kormányból, amit a német vezetés otromba, a magyar belügyekbe való beavatkozása okozott.

[351] Karsai: Szálasi naplója. 411-412. p.
[352] Ennek a történelmi szakirodalomban közismertebb neve: Antikomintern Paktum.
[353] hadnagy
[354] Karsai: Szálasi naplója. 412-413. p.

A beszélgetés tanulságát Szálasi abban látta, hogy a németek továbbra is időnyerésre játszanak, s így mindent elkövet annak érdekében, hogy az NYKP is eszköz lehessen Winkellman vonalán, s így legalább nem fogják fenyegetni a kormányt.
Aznap még Krumholz SS-Sturmbannführer[355] is felkereste Szálasit, aki Winkellman meghívását hozta a Bérc utcai SS-központba. A megbeszélés közölt célja az volt, hogy a tbk. személyesen tájékoztassa a PV-t a Greifenbergnek feltett négy kérdésről.
Krumholz a továbbiakban tájékoztatta Szálasit a Tiszántúl súlyos katonai helyzetéről, és nem mindennapi kívánsággal állt elő. Arra kérte a PV-t, hogy az NYKP a kérdéses területen avatkozzon közbe. Elsősorban a mentési munkák megszervezését és a közrend fenntartását szánta a nyilasoknak, ami komolyságánál fogva roppant megtisztelő feladat, de megfelelő személyi és tárgyi feltételek híjján merő utópia. Mindezt Szálasi is belátta, mivel kihangsúlyozta, hogy eredményeket felmutatni csak akkor tud, ha már nem a jelenlegi kormány lesz hatalmon. Így aztán nem maradt más hátra, mint hogy csak ígérni tudott. Mindenesetre Krumholz távozása után utasítást adott Kovarcznak a megfelelő előkészületek megtételére, vagyis ismét megpróbálkozott a lehetetlennel[356].

Horthy szept. 26-án levelet írt Hitlerhez, amiben páncélos erősítést kért, hogy a főváros védelmét így erősítsék meg. A kérés sürgősségét jelzi, hogy 30-án Lakatos is megismételte.
Ugyanezen a napon került sor egy újabb Szálasi-Veesenmayer tárgyalásra. Ez lett volna az a bizonyos vacsoraalkalom, aminek során az aktuálpolitikai helyzetet szándékoztak átbeszélni. A nagykövetnek azonban – mint arról Haller útján az utolsó pillanatban tájékoztatta is nyilas partnereit – váratlanul a Főhadiszállásra kellett repülnie, ezért a találkozóra Rekowski konzul lakásán került sor. A vacsorából így inkább ebéd lett, helyszínül pedig a német nagykövetségi palota helyett a konzuli lakás szolgált, de a lényeg tulajdonképpen az étkezést követő megbeszélés tartalmán volt. Veesenmayer ugyanis bejelentette, hogy a helyzetre való tekintettel a Führer kívánságára Szálasit azonnali hatállyal német fegyveres védelem alá helyezik, amíg Veesenmayer a Főhadiszálláson tartózkodik. Egyben a teljhatalmú birodalmi megbízott feladata lett az is, hogy közölje a PV-vel: a német kormány Magyarországon egyedül Szálasit tekinti minden vonatkozásban felelős tényezőnek.
Veesenmayer titoktartási kötelezettségre való utalás után közölte Szálasival, hogy Vörös válaszolt neki a német csapatoknak a magyar határok védelmére való felhasználásával kapcsolatban. A válasz szerinte olyan élt tartalmazott, ami arra enged következtetni, hogy a csapatok visszatartásának poltikai indítéka van. A német követ erre írott válaszát kizárólag a PV-vel osztotta meg, amit neki fel is olvasott. Ennek lényege az volt, hogy nem a német kormány kölcsönzött politikai ízt ennek a kérdésnek, és a példát nem is akarja átvenni a magyar kormánytól.
A történtek alapján világossá vált, hogy a német-magyar viszony ismét borulékonnyá vált, a nagyköveti kiutazás pedig indokolt lett. Szálasit minderre való tekintettel kérte meg Veesenmayer, hogy fogadja el a védőőrizetet, amelynek helyszíne Bethlen egykori egyszobás „lakosztálya" a Bástya sétány 38. szám alatt. A várhat időtartamot egy-két napban jelölte meg. Ezután Veesenmayer rátért a kibontakozással kapcsolatos legkényesebb kérdésre, tehát a Kormányzó szerepének taglalására. Elsősorban a kérdés alkotmányjogi, technikai vonatkozásaira volt kíváncsi, valamint a bővebben meg nem határozott „egyéb" feltételekre, továbbá Szálasi véleményét az előkészületek feltételeiről. Szálasi véleménye szerint Horthy az átálláshoz megynerni immár szinte lehetetlenség. Ezzel Veesenmayer is egyetértett, de abban is megegyeztek, hogy nem szabad a békés rezsimváltás esélyét sem elvetni, ezért első előfeltételként el kell távolítani az államfő környezetéből az őt káros irányba befolyásoló személyeket. Személyét csak a nagytakarítás elvégzése után lehet számításba venni, bár itt

[355] őrnagy
[356] Karsai: Szálasi naplója. 413-416

Veesenmayer e téren már kétségének adott hangot, valamint rögtön ki is húzta magát ezen feladat alól. Szerinte mindezt csak olyasvalaki hajthatná végre, aki alkotmányos, magyar, és a Kormányzó híveként ismert ember, ez viszont megkérdőjelezné a kísérlet sikerét.
A nagyköveti aggályok leküzdése érdekében a PV emlékeztette partnerét a beáramlott információkból leszűrt tanulságra, hogy a kormány bármikor hajlandó lenne az angolszászok előtti fegyverletételre. Joggal feltételezhető tehát, hogy maga az Államfő sem képvisel ettől eltérő álláspontot, egyébként is – idős, az élettől meggyötört ember lévén – csüng a családján, nem is beszélve arról, hogy rossz tanácsadók veszik körül, akik hatására nem képes erélyes, önálló lépésre. Viszont Szálasi pontosan erre a tényre alapozta elképelését, hogy az idős Horthyra a rá nagy befolyással bíró környezete talán a saját érdekének figyelembe vételével tudna olyan hatást gyakorolni, ami a kibontakozás szempontjából üdvös lenne.
A Kormányzóra vetített másik alternatív megoldás lett volna még az is, hogy egyszerűen kiszökik az országból. Ez Szálasi véleménye szerint lehetetlen dolog lenne, mert bizonyára annyira tisztelte Horthyt, hogy ezt a lehetőséget nem tartotta hozzá méltónak. Ugyanakkor hozzátette azt is, hogy amennyiben ez a variáció mégis fennállna, azt talán nem is kellene megakadályozni. Tisztában volt azzal a ténnyel, hogy Horthy egy ilyen lépéssel maga ismerné be vereségét. Veesenmayer egy ilyen megoldás esélyeit hallgatva nem is titkolta azon reményét, hogy Horthy bár csak az emigrációt választaná. Kétségtelen, hogy a kompromittálódott államfő ilyen módon való kilépése a politikai életből a német vezetés számára a lehető legkényelmesebb megoldás lett volna, Haller azonban rögtön aggályoskodni kezdett. Attól tartott, hogy a sokak szemében továbbra is nagy tekintélynek örvendő Kormányző és Legfelső Hadúr, az egykori ellentengernagy maga köré tudna gyűjteni egy olyan, disszidens magyar politikusokból álló magot, amellyel sikeresen tudná az új magyar kormány munkáját szabotálni. A magyar közjogi viszonyokat jobban ismerő Szálasi ennek azzal vetett ellent, hogy az ország szuverenitása nem az Államfő személyében, hanem a Szt. Korona tárgyi valóságában testesül meg, tehát egy szökés esetén csak arra kell ügyelni, hogy Horthyék ne vigyék magukkal a koronázási ékszereket. A magyar alkotmány különlegessége abban van, hogy csak az Államfő és a Nemzet együtt teszik ki azt a szuverenitást, amit a Szt. Korona testesít meg, ebből fakadóan ahol a Korona van, ott van a függetlenség is. Mindezek alátámasztása érdekében Szálasi történelmi példákkal élt; Kossuth Lajos[357]1849-es emigrálását, majd IV. (Habsburg) Károly 1918-as visszavonulását említve, hiszen mindkét esetben kiesett az Államfő személye, és csak a Szt. Korona jelenléte biztosíthatta az állami szuverenitást. Ebből az elméletből kiindulva Szálasi végül oda jutott el, hogy alkotmányjogi szempontból nézve tulajdonképpen nem lenne gond, hogy ha mégis Horthy nélkül menne végbe a kibontakozás, különösen, mert a kormányzói szék megüresedéséről is külön törvény rendelkezik, aminek értelmében összeül a Koronatanács. Új érvként még azt is felhozta, hogy *„ezenfelül a mai alkotmány szerint a nemzetet az országgyűlés képviseli, tehát ennek az akaratnyilvánítását is lehet kérni."* Veesenmayer rögtön kérdőjelet is talált az elgondolásban: vajon ettől tenné-e függővé Szálasi a hatalom gyakorlását? A PV ezt elutasította, mondván, hogy ő már formailag is talált megoldást. A Kormányzót az országgyűlés választja ugyan, arról viszont szerinte lehet gondoskodni, hogy mind a parlament mindkét háza a Nemzet akaratának kifejezője legyen. A választást, mint a másik, eddig sokat emlegetett lehetőséget most már – alábbhagyva az optimizmusából - ő is nehézkesebbnek ítélte. Továbbra is hangsúlyozta azonban, hogy nem hajlandó hazardírozni, megkockáztatva azt, hogy mozgalmát a Vasgárda ismert sorsára juttassa.
A hallotak alapján Veesenmayer egyetértésének adott hangot. Szálasi váratlanul azt is kijelentette, hogy a fentiek alapján a megoldást abban látja megvalósíthatónak, hogy ha a

[357] A történelmi hűség és a témabeli helyesség kedvéért Szemere Bertalant kellett volna említenie, mivel ő ásta el Orsovánál a Szent Koronát.

Magyarországon állomásozó német erők és a HM a legszorosabban együttműködnek. Ennek alátámasztására ún. tényalapokat kért, azaz röviden:

- Részletes tájékoztatást a tervezett akció időpontjáról és a német csapatok nyújtotta biztosítás meglétéről.
- Továbbra is választ vár a nemrég Greiffenberg, illetve Winkelmann tbk.-nak feltett négy kérdésére, legalábbis irányvonalakban.
- A kibontakozás szempontjából veszélyesnek ítélte a határon küzdő két magyar hadsereget is, azok parancsnoksága miatt. Ezért Beregfyn keresztül megtette a szükséges lépéseket, hogy az átállítás pillanatában a hungarista világnézetnek elkötelezett pk.-ok nyerjenek beosztást, egészen ezd. szintig lemenően.
- Szükségesnek találta, hogy az új magyar törzsekhez kiérkező német törzsek is kibővítettek legyenek.
- Nem feledkezett el arról sem, hogy Horthy az utolsó figyelmeztetést megfelelő formában megkapja, tehát Hitler ismét hívja meg magához a Vezéri Főhadiszállásra, azzal, hogy Magyarország jövőjéről lesz szó. Amennyiben a Kormányzó eleget tesz a meghívásnak, akkor a Pártvezető is szeretne jelen lenni, *„hogy felvilágosítással szolgálhasson”*.
- A Pártszolgálat, mint a HM ökle számára már korábban is igényelt fegyvereket a németektől, akik mindaddig csak ígéretekkel és kitérő válaszokkal traktálták. Az ígéretek helyett most már legalább garanciát kért, hogy az említett fegyvereket meg is kapják.

Veesenmayer mit is tehetett volna? Mindezen kérdéseket és témaköröket előjegyezte, egyben rámutatott arra, hogy a kibontakozással kapcsolatban *„hirtelen két akut veszély jelentkezhetik.”* Az egyiket a külföldön harcoló magyar hds.-ekben eluralkodható káoszban látta, amire különösen nagy esély van, hogy ha a kibontakozás a Kormányzó nélkül fog lezajlani, de természetesen fennáll a veszély akkor is, ha a pk.-ok egy esetlegesen kiadott rendelkezés értelmében elszabotálják a parancs végrehajtását. A nagykövet másik jogos aggályát a bombatámadások okozták, amik meglátása szerint hatalmas ellátási, s így hangulati problémákat is okozhatnak.

Szálasi ezt követően közölte azon álláspontját, hogy legjobb lenne mihamarább beszélnie Horthyval, lehetőleg semleges helyen. Veesenmayer többek között Horthy fokozott gyanakvására és begubózottságára utalva nem javasolta a találkozót, de bizonnyal nem felejthette el az előző kihallgatás létrejöttének rendkívül vontatottságát.

Veesenmayert inkább jobban érdekelték a személyi kérdések, hogy Szálasi kiket szándékozik bevonni abba a széles nemzeti alapba, amellyel a kibontakozást végrehajtaná. Ebben lényegi változás nem történt, a PV továbbra is Ruszkayt, Jurcseket, Rajnisst, Pálffyt, Reményi-Schnellert, Szászt, Jarosst, Bárdossyt jelölte meg. Veesenmayer többségükre „mehet” jelzéssel adta áldását, kisebb-nagyobb ellenvetést csak Pálffy és Bárdossy ellen emelt. Bonczos személyét is felhozta, de ezt meg Szálasi nem volt hajlandó elfogadni[358].

A kibontakozási tervek és álláspontok, valamint a személyi kérdések körvonalozódása után Szálasi parancsára a vezető tv.-ek megkezdték a leendő szövetségesekkel való tárgyalásokat. Kovarcz a Rajniss-sal való megegyezést kapta feladatául. A mozgalmista vezető meghökkenve konstatálta, hogy a legutobbi találkozásukon még megkeseredett újságíró-politikus önbizalma mennyire megnőtt. Szerinte ez annak tudható be, hogy *„a németek feleslegesen sokat tárgyalnak vele,* valamint „*külön értékesnek tudja angolországi kapcsolatait is, amelyeket adott esetben felhasználhat .”* Kovarczot ezen kívül még külön meglepte, hogy Rajniss – a szerinte sorozatosan elkövetett politikai melléfogásaik miatt - milyen nyíltan és gyakran szidta Veesenmayert és Winkelmannt. A német nagykövetről például egyenesen azt jelentette ki, hogy nem tartja döntő tényezőnek.

---

[358] Karsai: Szálasi naplója. 423-428

Kovarcz végül kertelés nélkül rátért a lényegre: hajlandó lenne-e Jaross, esetleg Piukovich, és mindenek előtt Rajniss egy széles nemzeti alapon működö tömörülésben részt venni. Rajniss erre csak úgy akart válaszolni, ha előtte értekezett pártja tagjaival, bár ő maga rögtön bejelentette együttműködési hajlandóságát. A többiek nevében nem akart előre nyilatkozni, sőt őszintén szólva, Piukovichnak még tartózkodási helyét sem tudta.
Szept. 28-án vagy 29-én – a pontos dátum sajnos nem derül ki a Napló publikált részéből – Haller a birodalmi megbízott fontos üzenetét adta át Szálasinak annak budapesti szállásán. Veesenmayer üzenete szerint Szálasit legfelsőbb utasításra, azonnali hatállyal német védelem alá kell helyezni. A védelem mértékét olyan komolyan vették, hogy nem tartották elegendőnek a német nagykövetség nyújtotta erőt, ezért azt javasolták, hogy Szálasi az SS Werbőczi utcai szálláshelyén jelentkezzen. A PV az új szállásáig vezető utat is Haller kocsiján tette meg, beköltözése pedig 17 óráig le is zajlott.
Szálasi az SS védenceként kvázi tétlenségre volt kárhoztatva. Szeptember utolsó napjaiban csak a kibontakozás személyi alapjait rakta le – elméletben. Ebben nyújtott neki értékes segítséget Szőllősi, akit a szélsőjobboldali képviselők felé teendő lépések megtételére utasított az *„egységes magaviselet érdekében”*. Szőllősi ennek szellemében el is készítette a Nemzeti Akarat Frontja nevet viselő egységtervezet alapító okiratát, az ún. Egységokmányt. A nyilatkozat aláírói kötelezték magukat a teljes erőbevetéssel való összefogásra, mely kiterjed mind az Európaközösségre, mind pedig a belső- és külső honvédelemre. A tömörülés korábbi párthovatartozásra való tekintet nélkül tárt karokkal fogadott mindenkit, aki hajlandó volt az együttműködésre. A tervezet hungarista szellemű genezisét, illetve annak erős befolyását jelezte az a kötelezettség is, hogy a tagok elismerik a nemzetiszocialista-hungarista mozgalmisták kárpótlási jogát, és mindent meg is tesznek az érintettek mielőbbi, megfelelő kárpótlása érdekében.
A kezdeti elgondolások szerint a szerződést aláírása után a Képviselőház Elnökének be kellett volna mutatni Horthynak, mert a tervek szerint a Nemzet Akaratának Frontja tömörítette volna a Képviselőház alkotmányos többségét[359].
Szálasi ekkorra új kormánylistát állított össze, amin már eltéréseket is találunk. Lényegében minden egyes, addig elméletileg szerepet kapott szélsőjobboldali politikus szakterülete szerint szerepelt a listán, viszont nagyon lényeges eltérés, hogy Baky és Ruszkay hiányoztak róla.
További változtatás, hogy Szálasi egy sereg új állást és hivatalt képzelt el, melyeknek már vezetőit is megjelölte. A PV saját helyettesének a legfelső vezetésben Csiát jelölte, s ez alatt a Legfelső Vezetés alatt tervezett működni az Országos Munkarendvezető (Henney); az Országépítés politikai, gazdasági és társadalmi tervek, tervezés, szervezés, jogszabályok és törvények előkészítésének hivatala (Kőfaragó-Gyelnik); az Európai Nagytér, magyar élettér közjogi és alkotmányjogi kérdései (Haála); a Fegyveres Nemzet (Sáska Elemér); valamint az Eszmerend (Péntek)[360].

A hatalmát féltő Horthy-rezsim gyakorlatilag már 1943-tól megtette az első, tapogatózó lépéseket annak érdekében, hogy az egyre rosszabbra forduló háborúból kiváljanak. Természetesen mindenütt azt hangsúlyozták, hogy az országot és a népet akarták megkímélni az újabb, immár feleslegesnek ítélt szenvedésektől. Ezt az állítást nem is vonhatjuk kétségbe; viszont mindezek mellett jelen volt egy másik, félig látens indok is: a pozíciójához és a megkövesedett társadalmi berendezkedéshez ragaszkodó uralkodó réteg saját hatalmát is így akarta megmenteni. A szovjetektől való jogos félelem, valamint Horthy és körének továbbra is jellemző antibolsevizmusa értelemszerűen a nyugati hatalmak felé való kapcsolatfelvételt eredményezte. Bármilyen gondosan igyekeztik is konspirálni, a németek mindezen lépésekről

[359] A kutatások jelenlegi állása szerint sajnos nincsen arra adat, hogy a tervezetet kik és hányan írták alá.

[360] Karsai: Szálasi naplója. 429-436

tudomást szereztek, és gondosan gyűjtötték a terhelő adatokat. Amikor egyértelművé vált, hogy a második front nem a Balkánon fog megnyílni, és hogy az angolszász csapatok sem sietnek Olaszországon keresztül Magyarországra is bevonulni, nem maradt más hátra, mint a SZU felé tenni lépéseket a béke érdekében. 1944. aug. 23-án a románok elkövették a maguk gyalázatos árulását, így ezután a szovjet és román csapatok akadálytalanul törtek Erdély felé. A szovjet-román seregek ekkor már régen magyar területeket dúltak, a kétségbeesett magyar-német ellentámadási kísérletek pedig sorra összeomlottak.Az eseményeket nyomon követő németeknek és a magyar szélsőjobboldaliaknak tehát szintén gyorsan kellett cselekednie.

1944. okt. 1-én a magyar belpolitikában bombaként robbant a hír: Faragho Gábor altgy. és csendőrségi főfelügyelő a kormányzóságon dolgozó Tost ales. kíséretében Szlovákia felé átlépték a magyar határt, és Horthy megbízásából megkezdték a tárgyalásokat a szovjetekkel. Állítólag amikor Lakatos ezt megtudta, teljesen belefehéredett, és gyorsan kijelentette, hogy semmit sem tud az egészről. Ezt Szálasi elképzelhetőnek is tartotta, mivel nem látott a min. elnökben annyi kezdeményezőkézséget, hogy önállóan ilyen lépésre szánja el magát.

A történelmi kutatások még a posztbolsevista oldalon is elismerik a nyilas informátorok munkájának eredményességét, mivel 1944. szept. 28-án Horthy valóban Moszkvába küldte Faraghot, egykori moszkvai katonai attasét. Kíséretéhez tartozott gr. Teleki Géza, a néhai Teleki Pál fia, valamint Szent-Iványi Domokos miniszteri tanácsos is. A küldöttség Eperjesről érkezett repülőgépen a szovjet fővárosba, okt. 1-én 17:30-kor. Minderről természetesen értesültek Berlinben is, ahol gyorsan rájöhettek arra, hogy nem Faragho magánakciójáról van szó, és ez sokat rontott az értelmi szerző Horthy megítélésén.

Ezt alátámasztják a nyilas-német tárgyalások további folyása is, mivel okt. 2-án Veesenmayer, Winkelmann, Krumholz, Kovarcz és Szálasi együtt ültek tárgyalóasztalhoz. Itt döntötték el végleg, hogy az államfő már nem maradhat a helyén, egyszersmind Szálasinak kell fellépnie *„egyensúlyként”*. Egyenlőre a kormányzói tisztség szüneteltetéséről, valamint Szálasi Legfelsőbb Hadúri jogokkal való felruházásáról döntöttek. Az alkotmányosság folytatása érdekében terv született az ún. kormányzótanács felállításáról, amelynek tagjainak Szabó Lászlót, Szemák Jenőt és Sztójayt jelölték. Visszafordíthatatlanul megindult tehát a magyar nemzetiszocialista kibontakozás. Ennek parlamenti formája ellen Veesenmayer nem emelt kifogást. Csak arra kérte Szálasit, hogy ne hagyja el a Werbőczi utcai szállását, hogy a védelem továbbra is fennmaradhasson. Így kvázi tétlenségre kárhoztatva az örökmozgó PV-t, csak Szőllősi maradt meg neki összekötőként.

Szálasi okt. 1-én ismét tárgyalt Rajniss-sal is. Ez alkalommal végleg megállapodtak a Nemzeti Szövetség létrehozásában, ami a jobboldali összefogást hivatott előkészíteni. A PV ezzel kapcsolatben bejegyezte naplójába: *„Ennek birtokában a parlamenti többséget magunkénak tudjuk, és így a nemzetiszocialista kibontakozás a parlamenti Nemzeti Szövetség többsége útján alkotmányosan a legteljesebben biztosítva van.”* A fő szervezés végül Szőllősire maradt, mivel Szálasinak nem volt képviselői mandátuma[361].

Veesenmayer szerint a hatalomátvétel után legjobb lenne Horthyt és közvetlen környezetét eltávolítani az országból, hogy ne zavarhassa többet a politikai életet. Kemény ítéletnek tűnik ez, de a becsületét eljátszott szövetséges – államfői tisztsége ellenére is – így még mindig méltányos elbánást remélhetett. Szálasi még mindig a Kormámyzót védte, annak külföldre vitele ellen foglalva állást. Mint kifejtette, Horthy ilyen módon való semlegesítése helyett inkább maga a HM gondoskodna biztonságáról, hogy majd a háború utáni perekben tanúskodhasson. Ráadásul, ha külföldre vinnék, úgy itthon maradt hívei szemében Horthy mártírrá magasztosulna, ami további bonyodalmakhoz vezethetne.

Okt. 4-én Veesenmayer újra felkereste Szálasit, ezúttal már annak Werbőczi utcai szállásán. A birodalmi megbízott most újabb személyi kívánságokkal állt elő, ezúttal már Szálasit említve szívesen látott min. elnökként, külügymin.-ként Szabó Lászlót, esetleg Marosyt, a helsinki-i

[361] Rozsnyói Ágnes: A Szálasi-puccs. Kossuth Kiadó, Bp. 1977. 61-62. p.

követet. Szálasi azonban a nemzetiszocialista világnézetre hivatkozva továbbra is Kemény külügymin.-i kinevezése mellett kardoskodott, amit végül Veesenmayer elfogadott. Hasonlóan tett Jurcsek, Piukovich, Ney, valamint Kassai jövendő tisztségeivel kapcsolatban is.
Miután ebben ilyen simán megegyeztek, Szálasi tovább lépett, már etikett kérdéseket is feszegetve. A PV azt tartotta volna üdvösnek, hogy ha az új kormány hivatalba lépése után ne csak a német kormány küldjön üdvözletet, hanem ugyanezt tegye meg az olasz és a japán kormány, valamint a tengelyhatalmakkal szövetséges népek körében felállított ellenkormányok is. Veesenmayer most is mindenre ígéretet tett, de a semleges kormányokat már előre kizárta a lehetséges kapcsolatfelvételből.
Szálasi a személyi kérdések fonalát újra felvéve újdonságként kitért a koronaőrök általa elgondolt listájára is. A katolikus felekezet részéről Sztójayt, pótlásul Serényi Miklós grófot, a reformátusoktól Csiát, pótlásul dr. Gerát, ezen kívül Bárdossyt említette, bár őt csak arra az esetre, ha Sztójay betegsége miatt nem jöhetne szóba. Veesenmayer itt is hangsúlyt fektetett a megbízhatóságra, de kifogása nem volt. A PV tehát jelentős sikereket könyvelhetett el, mivel sikerült a német követre kényszerítenie akaratát a fontos külügyi tárca, a koronaőrség, valamint több más fontos tisztség személyi megközelítésében.
Veesenmayer közben rövid időre visszatért Németországba, majd magyarországi hivatalát ismét elfoglalva közölte Szálasival, hogy Hitler nem gördít akadályt a PV szerepvállalása elé. Szálasi már másnapra el is készítette az alkotmányos hatalomátvétel menetének forgatókönyvét.
Okt. 5-én Veesenmayer utasítására Haller megjelent Szálasinál, hogy a PV által előző alkalommal ígért és kidolgozott kibontakozási javaslatokat átvegye. Ezeket kortörténeti súlyuk indokolttá teszik, hogy a Napló publikált része alapján szó szerint idézzük:

„Az átállítás menete:
első lehetőség:
1. *az új kormány kinevezése a Kormányzó által;*
2. *az új kormány leteszi az esküt a Kormányzó kezébe;*
3. *a Kormányzó lemond, aláírja a Lemondási Nyilatkozatot;*
4. *az 1937: XIX. tc. alapján összeül az országtanács; a Kormányzó tisztét nem tölti be a Kormányzó régi érdemeire való hivatkozással, hanem a Nádor a tisztségének betöltésére utasítja az országgyűlést, az országtanács határozatának keltétől számított nyolc napon belül;*
5. *a Nádor megválasztása az országgyűlés által;*
6. *eskütétel a Nádor kezébe;*

második lehetőség:
1. *a Kormányzó lemond, aláírja a Lemondási Nyilatkozatot;*
2. *az új kormány tagjai a Kormányzó által átmenetilega kormányzói jogkörrel felruházott m. kir. Miniszterelnök kezébe teszik az esküt;*
3. *mint a felső terv 4. pontja,*

a többi, mint a felső terv 5. és 6. pontja.

A II. részhez csatolva volt a kormányzói lemondás Lemondási Nyilatkozatot, ebben Horthy megrendült egészségi állapota és előrehaladott kora szerepelt indokként. Az is ki volt kötve, hogy a fentiekből adódó lemondás után az egykori államfő nem ajánl és nem is nevez ki utódot vagy helyettest, viszont *„az alkotmány keretei között történő rendezéséig az államügyek vitelét és a Legfelsőbb Hadúr teljes jogkörét a m. kir. miniszterelnökre, Szálasi Ferencre ruházom.”*

A hatalom birtokában

A hungarista hatalomátvétel a mindkét oldalon végbemenő nagyarányú fegyvereserő-összevonások miatt sem mehetett végbe erőszakmentesen. Természetes, hogy itt is mindenki a maga igazát igyekezett védeni, a kérdés már csak az volt: ki meddig akar, illetve meddig tud elmenni az érdekérvényesítésben.

A kiugrási kísérlet megszervezésének módja jól jellemezte a leáldozó rendszert: képtelenek voltak a minőségi konspirációra, és eleve a kapkodással kevert tétovázás volt az általános. Annál gyorsabb volt a német elhárítás és a magyar szélsőjobb. A hungaristák erejét növelte a fegyveres erők – főként a honvédség és a csendőrség – soraiban fellelhető jó kapcsolatok. Noha aktív honvédtiszt akkoriban sem politizálhatott, és Szálasi ezt tiszteletben tartva nem is engedélyzte azok felvételét, a régi bajtársi kapcsolatok tovább működhettek. Célkitűzéseik elérésére a tart. tiszteket ugyancsak nagy számban mozgósítottak a hungaristák[362].Valamennyien új európai rend gondolatának jegyében cselekedtek, de mindvégig igyekeztek kerülni a felesleges erőszakot.

A fő események nyitányát a Kormányzó fiának félreállítása jelentette. Okt. 15-én vasárnap ifj. Horthy üzenetet kapott, hogy a már korábban kiépíteni szándékozott jugoszláv kapcsolatai most aktivizálódni látszanak, ezért menjen Bornemissza Félix Eskü téri lakására, ahol a titóisták[363]várják. A fiatalembert csak néhány testőr kísérte el a találkozóra, ami tulajdonképpen a németek csapdája volt, itt ugyanis Skorzeny munkaszolgálatosnak álcázott emberei álltak lesben[364]. Az eredeti terv az volt, hogy ifj. Horthyt tárgyalás közben kapcsolják le, és az ellenséggel való árulás kész, bizonyított tényével zsarolják apját, aki így majd lemondásra kényszerül. Ez az erőszakos megoldás Skorzeny katonáinak izgágaságán bukott el, aminek során végül lövöldözés tört ki. Az egyik SS-legény meghalt, és a testőrök is súlyos sebeket kaptak. ifj. Horthy Miklóst végül a németek némi testi ráhatás kíséretében kocsiba vágták, és magukkal hurcolták. Jellemző a tájékoztatás gyorsaságára és ugyanakkor ferdítettségére, hogy az akkoriban még Moszkvában tárgyaló magyar fegyverszüneti küldöttség 15-én 20:20-kor így értesült a Kormányzó fiának elrablásáról: *„A kormányzó fiát ma reggel nyilasok és németek elfogták*[365]*.”*

Az események innentől kezdve felpörögtek. Csonka Emil visszaemlékezése szerint valamennyi hungarista titkos mozgósítási parancsot kapott, és adott helyeken fegyvereket kaptak. További utasításig magánlakásokban voltak konspiratív tétlenségre kárhoztatva. Maga Szálasi is a németek adta szálláshelyen várakozott, mivel egyebet nem tehetett. Miután a németek elfoglalták a Várat, valamint hungarista támogatással a Rádió épületét is, akkor jött el igazán a cselekvés ideje a mozgalmisták számára. Kovarcz utcákra özönlő emberei mindenütt gépkocsikat rekviráltak, és szórólapoztak, hogy tudassák Budapest, és az egész ország népével: Szálasi átvette a hatalmat!

A hatalomátvétel a Vár ostroma során elesett német katonák, és a tulajdonképpen kötelességüket teljesítő magyar testőrök, valamint néhány öngyilkos horthysta funkcionárius értelmetlen áldozata miatt tehát véresen zajlott le. A hatalom átadásának jogi formáját ugyanakkor meglehetős homály fedi, mivel minden oldal csak a maga igazát védi. Horthy

---

[362] Gosztonyi Péter: A magyar honvédség a második világháborúban. Európa Kiadó, Bp. 1992. 192. p.

[363] Ez a legpontosabb kifejezés, ugyanis mint kiderült, az egyik „jugoszláv” albán, a másik pedig magyar származású volt.

[364] Rozsnyói: i. m. 82. p.

[365] Idézi: Gosztonyi Péter: Légiveszély, Budapest! Népszava Kiadó, Bp., 1989. 136. p.

emlékirataiban csak a németeket és a hungaristákat szidja, az emigráns hungarista történetírók viszont nagyon is szégyenlősek az erőszakos cselekmények miatt. Tény viszont, hogy Horthy aláírta a lemondási okmányt, valamint azt is, hogy Szálasi az utóda. Így tehát úgy de facto, mint de jure Szálasi Ferenc lett az ország első embere.

Már okt. 16-án megjelent Szálasi azon rendelete, hogy kormányzói felhatalmazást kapott, és hogy Beregfy, Csia, Rajniss részvételével megalakítja a kormányzótanácsot. Az első rádióbeszédet pattogós magyar és német katonai indulók vezették fel és követték[366], megadva ezzel a hangulati alapot.

„Szálasi Ferenc kormányzói felhatalmazása

A Kormányzó Úr visszavonult az államügyek vitelétől, és tudomásul vette Lakatos Géza miniszterelnök és kormánya lemondását.

A rendkívüli intézkedéseket követelő helyzetre és körülményekre tekintettel hozzájárult ahhoz, hogy az államfői kérdés rendezésére háromtagú kormányzótanácsot alakítsanak, s a kormányzótanács megalakításáig, valamint az államfői hatalom gyakorlására vonatkozó javaslatoknak előterjesztése és törvényes formák közt történő elfogadása időpontjáig m. kir. miniszterelnöki minőségben ideiglenesen a kormányzói jogkört is gyakorolnom, nehogy a késedelemből Nemzetünkre és Hazánkra súlyos kárt és veszedelem származzék.

Budapest, 1944. október 16.

Szálasi Ferenc s. k.”

Ugyanezen a napon Bárczy min. elnökségi államtitkár szemtanúja lehetett Szálasi és közvetlen híveinek Szent György-téri bevonulásának. Kiadatlan, szubjektív hangvételű emlékiratából idézünk Gosztonyin keresztül: *„A földszinti, Szent György térre néző sarokszobából mint letartóztatott néztem végig az október 16-i délelőtti eseményeket. Két katonai zenekar vonult fel a Szent György térre, majd egy igen alacsony termetű pápaszemes tiszt vezetése alatt felvonult egy zászlóalj gyalogság. A tisztek és a legénység is mind nyilaskeresztes hungarista karszalagot viseltek. Megtudtam, hogy a felvonuló gyalogság a Horthy Miklós nevét viselő szegedi gyalogezred katonái. Ezt az ezredet mint megbízható karhatalmat hozatta fel Horthy Szegedről. Most ezek is elárulták az ezredtulajdonost. A zászlóalj a a Szent György téren felállott. A Szent György téri Honvédelmi Minisztérium első emeletéről lejön most törzskarával és egy német tábornokkal Beregfy vezérezredes, a volt hadseregparancsnok... Ő lett a Szálasi-kormánynak hadügyminisztere. Majd megérkezik Szálasi Ferenc. Ő is megszemléli fasiszta karmozdulatokkal a kivonult zászlóaljat. Szálasit itt már a főnyilas vezérek fogadták: Csia Sándor, Kovarcz Emil volt őrnagy, szélsőséges nyilas, a Ludovika Akadémia volt tanára, Szöllősi Jenő makói patikus, aki állítólag jól jövedelmező két gyógyszertárának és szőlőjének jövedelmét a nyilas mozgalomra áldozta. Szöllősi most helyettes miniszterelnök lesz. Szálasi mögött Gömbös Gyula idősebbik fia, Gömbös Ernő tüzér százados áll. Aranyfoglalatú pápaszemüvege még kevésbé teszi szimpatikussá ezt a rosszul sikerült külsővel dicsekedő vitézt. Mennyit tett Horthy Miklós a Gömbös családért ... most fia ... nyilas karszalagot visel. Majd jön vitéz László Dezső altábornagy, a vezérkar főnökének helyettese ... fanatikus hirdetője a német barátságnak... Milyen kacskaringós, hosszú esküt tettek ezek a vitézek, hogy milyen hűek lesznek a kormányzóhoz, a vitézek főkapitányához! ... Most gyűlnek össze a Szálasi vezetése alatt megalakuló kormány miniszterei az első minisztertanácsra a Sándor-palotába[367].”*

A visszemlékezés elfogultsága mellett több tárgybeli hibát tartalmaz: először is, a felvonuló gyal. zlj. nem Horthy nevét viselte, bár valóban szegedi, és „megbízható” alakulatnak számított. Az említett alakulat a Mészáros István ales. parancsnokaság alá tartozó „Hunyadi

[366] Horthy: i. m. 308. p.

[367] Idézi: Gosztonyi: A magyar honvédség a második világháborúban. 206. p.

János" 9. honv. gyal. ezred II. zászlóalja volt[368]. Másodszor: Beregfy nem is lehetett volna hadügyminiszter, mert ilyen tisztség nem volt a Szálasi-kormányban. Beregfy vez. ezds. a honv. min.-i tárcát és a honv. vkf.-i beosztását vállalta el. Harmadszor: Kovarcz nem rangjától megfosztott ex-őrnagy volt, hanem nyugállományú.

Megalakult tehát a nyilas kormány. Szálasi maga nevezte ki a minisztereket: helyettessévé Szöllősit, külügyivé Keményt, belügyivé Vajnát, pénzügyivé Rémenyi-Schnellert, földművelésügyivé Pálffyt, iparügyivé Szakvárit, kereskedelem és közlekedésügyivé Szászt, igazságügyivé Budinszkyt, honvédelmivé Beregfyt, közellátásivá Jurcseket. Ezeken kívül tárca nélküli miniszter, mint a nemzet totális mozgósításának felelőse lett Kovarcz, szintén tárca nélküli miniszter a termelés folyamatosságának vezetésére Hellenbroth, tárca nélküli nemzetvédelmi- és propagandaminiszter Kassai[369]. A kormánylista tehát szinte teljes egészében Szálasi korábbi elgondolását tükrözték, csak kevés olyan prominens szélsőjobboldali politikus nem kapott benne szerepet, mint pl. Imrédy.

Az új kormány felállása utáni első minisztertanácsán a miniszterelnökön és miniszterein kívül Szálasi rendelete értelmében tanácskozási jogkörrel részt vett Henney munkarend-vezető, Gál személyi kormánybiztos, és Gera, mint a párt vezetője. Mivel azonban Gál már az elején többekkel összeütközésbe került, Szálasi Gera és Fiala kivételével megtiltotta a további külsősök részvételét a minisztertanácsi üléseken.

Eleinte tehát főként formai dolgokat tárgyaltak. Ilyen volt még például a honvédségben rendszeresített köszöntés megváltoztatása. A napszaknak megfelelő, ill. a leventemozgalomban használatos *„Szebb jövőt!"* köszöntést a PV szerepét kihangsúlyozandó, a *„Kitartás! Éljen Szálasi!"* formulát fogadták el.

Az új hadúr az 1944. X. tc. 5. §-a értelmében szintén Szálasi lett. A személyére szóló esküt a fegyveres erőknél már okt. 17-én elkezdték letétetni, s 24-ére be is fejezték[370]. Ezzel Szálasi de facto és de jure is feloldotta a hadsereg tagjait régi esküjük alól[371]. További, a Honvédség életére nézve jelentős intézkedések voltak Szálasi részéről azok, hogy eltörölte a k. u. k. időkből származó „kegyelmes úr", „méltóságos úr", és egyéb, feudális ízű megszólításokat. Több honvédtábornoki előléptetést is eszközölt, pl. előléptette Ibrányi Mihály altbgy.-t és Feketehalmy-Czeydner Ferencet is, akiből címzetes vez. ezds. és honv. min. helyettes lett[372].

Ugyancsak 17-én jelent meg egy felhívás, amit a honv. min. nevével fémjeleztek. A Szálasi-kormány így akart még egy esélyt adni a távolmaradt, vagy megingott moráljuk miatt kötelességmulasztó katonáknak. A lézengőknek okt. 20. 12:00-ig adtak haladékot, a továbbra is távolmaradóknak egyúttal kilátásba helyezték a rögtönítélő bíráskodást is. Ezen rendelkezés már az újonann kihirdetett totális mozgósítási rendelet szellemében fogant, ami szintén okt. 17-i keltezésű [373]. Okt. 17-i keltezésű továbbá Beregfy un. 53-as számú háziparancsa is, amiben felmentette a honvédség állományát korábbi esküjük alól. A parancs értelmében új típusú esküt kell tenni, ezúttal már Szálasira[374].

A civil élet gyors helyreállását jól jelzi, hogy már okt. 17-én játszottak a színházak, az éttermek ugyancsak nyitva voltak, az alkoholtilalmat 24-én, a sportesemények tilalmát 25-én már meg is szüntették. A kinntartózkodást éjfélig engedélyezték[375].

A totális mozgósítással egyidejűleg hozzáfogtak az új magyar hadosztályok szervezéséhez is. Csatay egykori honv. min. még okt. 12-én rendelte el a Szt. László ho. felállítását, amit az új

[368] Gosztonyi: A magyar honvédség a második világháborúban. 338. p.
[369] Vincellér Béla: Szálasi hat hónapja. 1944. október-1945. május. Volos kiadó Bp., 1996. 38-39. p.
[370] Teleki Éva: Nyilas uralom Magyarországon. Kossuth kiadó. 75. p. Bp., 1974.
[371] Gosztonyi: Budapest lángokban. Móra Ferenc Könyvkiadó Bp., 1998. 21. p.
[372] Gosztonyi: Budapest lángokban. 30. p.
[373] Teleki: i. m. 78-79. p.
[374] Vincellér: i. m. 150. p.
[375] Kovács Imre: Magyarország megszállása. Katalizator Iroda, Toronto. 1990. 100. p.

kabinet érvényben is hagyott, okt. 26-án pedig megjelent a Hunyadi-SS páncélgránátos ho. felállításáról szóló rendelet.

A totális harcbavetés mellett azonban már megjelentek bizonyos elvi kérdések is, amik súrlódási felületet adott Szálasi és a németek, ill. a magyar SS-egységek mellett kardoskodó magyar katonatisztek között. A szervezés kezdete még 1944 szeptemberére nyúlik vissza, és ugyancsak Csatay nevéhez fűződik. Rajniss már ekkor tájékoztatta Szálasit a nézetek közeledéséről. A PV ekkor még szigorúan kikötötte, hogy se nyilas párttagok, se szimpatizánsok ne lépjenek be, mert ő maga továbbra is az ugyancsak világnézeti alapokon nyugvó Hungarista Légió felállítását szorgalmazta. Elképzelését azonban nem tudta keresztülvinni a hatalomátvétel után, viszont sietve utasította Kovarczot a Légió megszervezésére.

A Hunyadi-ho.-t önkéntes fiatalokból szervezték. Az első felhívást okt. 20-án tették közzé Beregfy aláírásával[376]. A nyilas kormány azonban egyértelműen egy megzavarodott, gyenge lábakon álló gazdasággal és harci morállal átitatott ország vezetését vette át, és ez már az első eredményeken is meglátszott. Szálasi meg is találta a felelőst az előző rendszer személyében, amit az okt. 25-i hadparancsában nyilvánított ki.

Okt. 20-án Szálasi Kovarcz társaságában végigjárta a minisztériumokat, hogy az ország gazdasági és katonai potenciáljáról összképet kapjanak. Csak a Honvédelmi Minisztériumra három napot áldoztak, tehát igyekeztek alapos munkát végezni. Kérdést csupán az vet fel, hogy miért pont Kovarcz volt Szálasi állandó kísérője ezeken az utakon, aki korábbi pályájánál fogva „csak” a katonai természetű ügyekhez értett. Célszerűbb lett volna minden minisztériumba az adott témára szakosodott minisztert vinni, bár ezeknek akkoriban túlontúl is bőven volt munkája.

A hatalomátvétel utáni intézkedések szerves része volt a külföldi államfők felé küldött üdvözletek, az olaszoktól a japánokig. Szálasi természetesen igyekezett Hitler felé is gesztust tenni. Erre okt. 21.-i keltezéssel hosszú táviratot szánt, melyben biztosította a Führert feltétlen odaadásáról a közös harcban[377]. A németek fogadtatása a legenyhébben kifejezve is ambivalens volt. Veesenmayer például egyenesen megvetette az általa veszélyes politikai álmodozónak tartott Szálasit, aki a Kárpát-medencei magyar szupremáció eszméjével még tovább rontotta a maradék németbarát államok hozzáállását[378].

Szálasi okt. 27-30-ig katonai szakértőkkel folytatott megbeszéléseket. Ekkor hivatalosan is megállapítást nyert, hogy mindennemű fegyverek és felszerelések *„a legminimálisabb mennyiségben állnak rendelkezésre”*. Szálasi ezért is hirdette meg a meglévő fegyverek újraelosztását, egyúttal leszűkítve a fegyverviselésre jogosultak körét, egyúttal a fegyverbeszolgáltatásra kötelezetteket is megállapította. Ezzel az intézkedéssel egyszerre tett szert fegyverekre, és semlegesítette hazai ellenlábasait. Itt előkelő helyet foglalt el a Ney vezette Halálfejes Légió, a KABSZ fegyveres szerve. A parancs értelmében tehát fegyver csakis honvédségi, rendőrségi, csendőrségi állományúak, valamint pártszolgálatosok és leventék kezében lehet.

A fegyelem megszilárdítása ugyancsak égetővé vált, ezért Szálasi a fővezérség nevében rendeletet adott ki, melyben egyéni felelősségrevonás terhe mellett felszólította a csapatparancsnokokat a legdrasztikusabb módszerek alkalmazására.

Magyarország a háborús erőfeszítések viharában kezdte az ókori katonaállam, Spárta képét ölteni. Szálasi az említett tanácskozáson többek között elrendelte ugyanis, hogy a 10-16 éves gyerekeket a légoltalomnál kell bevetni, a 16-18 éveseket a légvédelemnél és az elsősegélyenél, valamint a partizánok ellen, továbbá a belső karhatalom mellett. A legértékesebb, 18-45 éves korosztályokat a harcoló egységekhez irányítják, a 46-60 éveseket

---

[376] Teleki: i. m. 80. p.

[377] Dr. Frank László: Zöld ár. Zrínyi katonai kiadó, Bp. 1975. 29. p.

[378] Gosztonyi: Budapest lángokban. 20. p.

pedig a belső rend őrzésére és munkaszolgálatra. A munkaszolgálatot egyedi módon még a nőkre is kiterjesztették, ami a pl. németek munkaszervezéséhez képest előrelépés.
A következő min. tanácsra Szálasi tervbe vette, hogy utasíttatja a minisztereket is utódok nevelésére, mert őket is elvihetik. A németek szokásukhoz híven most is csak fanyalogtak az elért eredmények és a megtett erőfeszítések felett, ami miatt Szálasi utasította Keményt, hogy diplomáciai úton tiltakozzon a sértés ellen[379].
A Szálasi-kabinetnek sok gondja akadt a külföldi diplomatákkal, pontosabban a semleges államok nagyköveteivel. Ezek általában – nem érezvén át a nemzetiszocialista világnézet jelentőségét – sok akadályt gördítettek az új magyar kormány tevékenysége elé. Rendkívül érdekes a svájci követ, Jaager őrnagy véleménye, akinek utolsó, nov. 7-én kelt magyarországi jelentése, ami Szálasival foglalkozott. A jelentés szövegét érdemes idéznünk: *„Tudomásomra jutott, hogy a hatalomátvétel után néhány nappal Szálasi magához hívatta a német követet, és ama óhajának adott kifejezést, szeretne mielőbb Hitlerrel találkozni. Veesenmayer azt válaszolta: a Führer igen el van foglalva, és egyébként sem ildomos, hogy egy újdonsült államvezető, alig egy-két héttel a hatalom birtokában, Hitlert felkeresse. Szálasi erre igen feldühödött, és kijelentett, nem tűri, hogy őt Berlinben holmi quislingként kezeljék. Ő igenis egyenrangú Hitlerrel, sőt, az eszméért ő többet szenvedett, mint a Führer, aki csak másfél évig ült börtönben, mialatt ő, Szálasi három esztendőt töltött elzárva[380]. Veesenmayer vegye tudomásul, hogy ő a háborúhoz addig nem ad magyar katonát, amíg Magyarország területi kívánalmait Hitlerrel nem rögzíti. Mindezek után Veesenmayer gondolkodóba esett, Rajniss kultuszminiszterért küldött, aki neki annak idején megírta, hogy Szálasi nincs már teljes birtokában szellemi képességeinek, és azt kérdezte tőle: kivel lehetne Szálasit, mint államfőt felváltani. Rajniss József főherceget ajánlotta, akit a német követ fel is keresett, és aki hajlandónak mutatkozott a tisztséget vállalni. Amikor azonban nem sikerült neki a felsőház tagjai sorából egy nyilas nemzeti szövetséget oppozícióként életre hívni, magas korára hivatkozva visszakozott a német felkérés elől. Maga helyett fiát, Ferencet ajánlotta. Őt viszont Veesenmayer nem találta megfelelőnek[381].”*
Már nov. 13-án felmerült annak lehetősége, hogy a magyar fiatalok egy részét a Birodalomban képezzék ki. Ennek érdekében Szálasi Hans Friessner vez. ezds. egyetértésével leváltotta korábbi posztjáról Major Jenő vez. ezds.-t. Major új megbízása a kitelepülő, illetve kitelepítendő nemzetrész kiképzésének irányítása volt[382].

Szálasi reformtörekvései a munkáskérdés megoldására

Szálasi elgondolásaiban mindig is nagy hangsúlyt kapott az alkotó-termelő munka, és az ilyen munkát végzők becsülete, ami a háborús viszonyok között hatványozottan érvényt nyert. Ennek szellemében fogant az okt. 25-i minisztertanácson az alábbi kijelentése: *„Aki nem akar dolgozni, az elpusztul... Aki nem tud megbirkózni ebből a nagy küzdelemből a reája jutó résszel és azzal a munkával, melyet most a legteljesebb mértékig el kell végezni, az önmaga mondja ki az ítéletet: felesleges ember![383]”*
Nem osztotta azonban ezt a nézetet a letűnt rendszer több vezető külügyi tisztviselője, amit azzal demonstrálták, hogy nem ismerték el sem az új vezetést, sem pedig Hitler vezető

[379] Teleki: i. m. 84-86. p.
[380] Szálasinak most is tökéletesen igaza volt, mivel nem csak a börtönben eltöltött ideje volt hosszabb Hitlerénél, hanem a fogvatartása körülményei is sokkal mostohábbak voltak. Míg Hitler gyakorlatilag kényelmes házi őrizetben ült, addig Szálasi fegyenc volt.
[381] Idézi: Gosztonyi: Légiveszély, Budapest! 131-132. p.
[382] Gosztonyi: Budapest lángokban. 26. p.
[383] Nemzeti Hírlap (Győr) 1944. okt. 26.

szerepét a nemzetiszocialista mozgalmakban. Tevékenységük ezáltal ellenőrizhetetlenné vált, és pontosan ez is volt a céljuk ezzel a zendüléssel. Ezt a merészséget leginkább a semleges országokba delegált nagykövetek és beosztottaik engedték meg maguknak, amivel a hűtlenség bűntette mellett ki kívánták magukat vonni a háborús erőfeszítések alól is. A válasszal Szálasi sem maradt adós: külön büntetőbíróságot állíttatott fel. A kormány megalkotta a 6150/1944. sz. rendeletet, amely előírta, hogy *„hűtlenség bűntette eseteiben a terhelt távolléte sem a vád alá helyezést, sem a főtárgyalást, sem az ítélethozatalt nem gátolja*[384]*.”*

Pártjának Szálasi különlegesen sokrétű szerepet szánt. 1944. okt. 18-án adta ki Gerának a párt módosított tevékenységi köréről az 1. sz. rendeletet. Az NYKP-HM feladatait az alábbiakban foglalta össze: *„A párt feladata a hatóságok rendfenntartó munkájának támogatása, a termelőmunka folyamatosságának biztosítása, és a Nyilaskeresztes Párt – Hungarista Mozgalom vezére, valamint a magyar királyi minisztériumok által kiadott és kiadandó rendeletek végrehajtásának a gyakorlati életben való ellenőrzése*[385]*.”* A rendelet azért is reformjellegű, mert korábban a fenti feladatok végrehajtása egy viszonylag kisszámú állami apparátus kezébe volt, ami csakis az állami vezetők iránt tartozott lojalitással. Azzal viszont, hogy a pártemberek kapták kezükbe ezen jogköröket, egy sokkal nagyobb létszámú és szigorúbb szemléletű vezetőgárda került pozícióba. Szálasi egyébként is sokat várt ettől az intézkedéstől, rá jellemző módon maga kívánta a szálakat összefogni: *„A párt az én szemem, az én fülem, az én élő lelkiismeretem kell legyen.”* Így elméletileg már joggal volt várható az eredményességi mutatók javulása. A pártellenőrzés leghatékonyabb eszköze a helyi pártszervezetektől függetlenül létrehozott, un. pártmegbízotti rendszer megalkotása volt[386].

Erre alapozva aztán kiterjesztették a pártmegbízotti rendszert az iparvállalatokra is. Ennek előmozdítására a Gyáripari Országos Központ körlevelet küldött ki tagjainak, hogy az együttműködés zökkenőmentes lehessen. A fenti tevékenységre már a németek is felfigyeltek, és – rájuk nem jellemző módon – elismerőleg nyilatkoztak az erőfeszítésekről[387].

A példás munka azonban nem merült ki az anyagi javak halmozásában, mert Szálasi személyesen igyekezett az ipari munkásság helyzetén is javítani. Maga intézkedett, hogy a 13. havi fizetéseket – vagy ahogyan ő nevezte: üzemrészesedést – minden munkás kézhez kapja.

Szálasi egy korábbi, 1942. okt.-i beszédében már tett említést a hivatásrendekről. Ekkor kijelentette: *„A dolgozó nemzet akaratát a a hivatásrendek fejezik ki, melyek államhatalmi tényezők. Minden dolgozó ennélfogva mint közjogi hatalmi tényező jelentkezik a nemzet életében*[388]*.”* A régi elgondolást a hatalomátvétel után tett követte: 1944. nov. 8-án rendeletet hoztak a Dolgozó Nemzet Hivatás Rendje felállításáról, aminek nem titkolt eszmei célja a dolgozók hungarista átnevelése volt[389]. Az alapító kormányrendelet kimondta: *„A Dolgozó Nemzet Hivatásrendje közhatóság, melynek tisztviselői hatósági közegek, vezetője a rendnagy.”* Rendnaggyá dr. Kiss Károlyt nevezte ki Szálasi, továbbá örökös felsőházi

384 Budapesti Közlöny, 1944. dec. 4.
385 Teleki: i. m. 94. p.
386 Teleki: i. m. 94. p.
387 Teleki: i. m. 101-102. p.
388 Teleki: i. m. 249. p.
389 Összetartás. 1944. nov. 9.

tagságot is adományozott neki. Szálasi maga – takács szakmájára való hivatkozással – a szövőmunkások rendjének lett a vezetője[390].

A szerveződés az olasz fasiszta korporációs rendszer elgondolásának továbbfejlesztése. A végrehajtási utasítás 14 hivatásrendet állapított meg, melyek a hungarista elvek szerinti fontossági hierarchiát alkottak. A megalkotáskor fennálló helyzet szerint is követelt sorrend így a következőképpen alakult:

Fegyveres erő rendje	Parasztság rendje
Egyházak rendje	Energiatermelő bányászok rendje
Édesanyák rendje	Ipari dolgozó munkások rendje
Nemzetnevelők rendje	Céhbeliek rendje
Egészségügyi dolgozók rendje	Szállítási és közlekedési dolgozók rendje
Közalkalmazottak rendje	Kereskedők rendje
Önálló értelmiségiek rendje	Hiteléleti dolgozók rendje

Ez a hierarchikus sorrend gyakorlatilag önmagáért beszél. Annyi megjegyzés elegendő is hozzá, hogy élveznek elsőbbséget pl. a fegyveres erők, az egyházak, vagy az édesanyák a kereskedőkkel vagy a hiteléleti dolgozókkal szemben. Természetesen elfogadható lenne az a magyarázat is, hogy mivel a rendelet háborús időszakban született, a fegyvert viselő, és ezért fokozott veszélyeket is felvállaló katonák, rendőrök, csendőrök, stb. kiemelt szerepe egyértelmű. Ez azonban csak félmegoldás, hiszen ezen az alapon rögtön a termelő ágazatok, elsősorban a parasztság és a munkásság következnének. A hungarista magyar kormányzat azonban az eljövendő békeidőre is gondolt, és a sorrend elsősorban arra vonatkoztatható. Természetes, hogy az állam és a nemzet, valamint a rend védelme mindenkor a fegyveres erőkön múlik, de innentől kezdve a sorrend már sokkal inkább az erkölcsi-szellemi értékeket képviselő hungarista, mint holmi anyagelvű liberális-marxista szemléletet tükröz.

Így következnek rögtön előkelő másodikként az egyházak. Mivel a hungarista felfogás nem ismer el felekezetnélküliséget, és tisztában volt az egyházak által közvetített erkölcsi értékek fontosságával, a megkülönböztetés egyértelművé válik. Bár Szálasinak korábban komoly fenntartásai voltak az egyházak gyakorlati tevékenységével kapcsolatban, a kiemelt hierarchikus elhelyezés ennek korábbi eloszlását, illetve az egyházak fokozott felügyeleti szándékát jelezhette.

[390] Összetartás. 1944. nov. 10.

Az édesanyák, akik - sokszor valóságos önfeláldozásuk árán is - biztosítják a nemzet valamennyi rétegének a szükséges erkölcsi, szellemi, anyagi alapokat, szintén ideológiai-világnézeti okokból kerültek előkelő helyre[391]. A besorolás annyiból kissé furcsa, hogy egy édesanya foglalkozása szerint más hivatásrendbe is bekerülhet, bár az akkoriban általánosan elterjedt és elfogadott „egykeresős” (ti. az apa a családfenntartó) családmodell szerint ez ritkább volt.

A „nemzetnevelők rendje” elnevezés a mai ember fülének kissé obskurusan hangzik, mivel kizárólag a „pedagógus” kifejezést használjuk. A két megjelölés közé jelentésében gyakorlatilag egyenlőségjelet tehetünk, de a nemzetnevelői elnevezés sokkal jobban tükrözi e hivatásrend feladatát: az ifjúság megfelelő szellemi nevelése, képzése az óvodától a felsőoktatásig. Az új hivatás megjelölése egy nyelvújítási lépésnek is felfogható, mivel az - már említett – erre használt „pedagógus” kifejezés bizonyíthatóan görög eredetű, és eredetileg a gazdag gyermekek felügyeletét és oktatását ellátó művelt rabszolgát nevezték így, tehát az idegen kifejezés már eredete miatt sem tekinthető túl szerencsésnek.

Innentől kezdve a sorrend már nem is igényel bővebb magyarázatot. Az egészségügyi dolgozók rendjének külön megjelölése a testi egészség megőrzésének fontosságát volt hivatva kihangsúlyozni. A közalkalmazottak és önálló értelmiségiek – ma őket szellemi szabadfoglalkozásúakként jelölnénk meg - mint szellemi munkát végzők kapnak külön besorolást. A többi hét hivatásrend már egyértelműen termelőnek tekinthető, mivel tevékenységével valamilyen anyagi javat állít elő. Ezek közt is legelső a parasztság rendje, aminek gazdasági és ideológiai magyarázata egyaránt van. Tény, hogy Magyarország adottságai folytán mindig is mezőgazdasági jellegű országnak számított, a hungarizmus pedig parasztállam felépítését célozta, melyben a nemzetfenntartó parasztság végre elfoglalhatja méltó helyét. A munkások társadalmi és gazdasági fontosságuk, illetve erejük miatt különösen kiemelt szerepet játszanak Szálasi eszmerendszerében, energiatermelő-, ipari-, céhbeli-, közlekedési és szállítási- szakágakra való lebontásukat azonban inkább csak a könnyebb kezelhetőség indokolta. Megjegyzést egyedül a céhbeliek rendje érdemel. Jóllehet a „céhbeli” kifejezés már idejétmúltnak tűnik[392], ez az elnevezés is nem más, mint a régi, magyar szavakhoz való ragaszkodás. A régi-új elnevezés a házi kisiparban dolgozókat fogta hivatásrendbe.

A kereskedők és hiteléleti dolgozók sem véletlenül kerültek az utolsó helyre, mivel a hungarizmus élesen szemben áll az anyagelvű felfogással. Az áruközvetítéssel foglalkozó kereskedők és a pénzforgalmazó bankárok megbecsülése így gyakorlatilag a legkisebbnek mondható, mivel tevékenységük nem értékteremtő.

Jellegében és fontosságában hasonló rendelet volt az is, amelyik az üzemi tanácsok létrehozását célozta. E szerint miden olyan üzemben fel kellett állnia az üzemi tanácsnak, ahol 20 dolgozónál többet foglalkoztattak. A tanács feladatköre a munkások munkaviszonyaira vonatkozó törvények és rendeletek betartatásán kívül a hungarista életforma meghonosítására is kiterjedt. A hungarista kormányzat a pénz hatalmán kívül a születési kiváltságok maradi, fejlődést gátló szokását is el kívánta törölni, hogy ezentúl egyedül a rátermettség és a munka legyenek az egyének értékmérői[393].

[391] Az édesanyák kiemelt megbecsülése a nemzetiszocializmus német- és olasz gyakorlatánál is jelen van.
[392] Magyarországon 1848-ban törölték el a céheket.
[393] Ungvári: i. m. 24-25. p.

A Nemzetvezető megválasztása

Okt. végén Szőllősi előkészítette Szálasi állami tisztségének meghatározását. Szálasi természetesen ragaszkodott a vezető pozícióhoz, de a méltóság megállapítása ú kérdést vetett fel. A helyzet kísértetiesen hasonlított a 25 évvel korábbihoz, amikor Horthy került hatalomra. Akkoriban sem tudták azonnal, stabilan meghatározni az államvezetői tisztség fajtáját és az ehhez kapcsolódó jogköröket, valamint nem volt komolyan szóba jöhető, fajsúlyos ellenfél sem. Különbség lényegében csak annyi volt, hogy most az államforma és az uralkodó személye körül nem volt kérdőjel. Ekkorra a Habsburgok végleg lemondani kényszerültek Magyarországról, Szálasi pedig egyetlen pillanatig sem volt hajlandó az államforma kérdésével foglalkozni. Kiegyezett a király nélküli királysággal, nem tartotta időszerűnek a változtatást.

Szőllősi munkáját Vajna vitte tovább, aki okt. végén *„Tervezet a közjogi rend és a folytonosság, valamint az alkotmányos élet helyreállításának biztosítására”* címmel előterjesztést fogalmazott, melyben a következőképpen foglalta össze a PV-re ruházandó jogokat: *„Mivel az országgyűlés a mai rendkívüli időkben össze nem hívható, illetőleg határozatképes nem volna, de az ország és a nemzet biztonságáért sürgősen és felelősen intézkedni kell, nemzetünk megmentésére, a honvédelem érdekeinek biztosítására Magyarország nádorának méltósága visszaállíttatik, a nádort a legteljesebb és legszélesebb törvényalkotási, rendelethozatali, intézkedési és végrehajtási jog és hatáskör illeti meg. Az országgyűlés e célból saját jog- és hatáskörét a nádorra ruházza át. Önmagát a háború tartamára elnapolja...*[394]*”*

Az államfői jogok gyakorlásáról az okt. 27-re összehívott országtanács döntött, amit Szőllősi hívott össze az 1937. évi 19. sz. törvénycikk értelmében. Ezt a szervezetet a kormányzói szék megüresedése esetére hívták életre, így most betölthette funkcióját. Az ülésen részt vett br. Perényi Zsigmond koronaőr és a felsőház elnöke, Tasnádi Nagy András képviselőházi elnök, Serédy Jusztinián hercegprímás, Jakab Mihály, a Kúria másodelnöke, Balás Kornél, a Közigazgatási Bíróság másodelnöke. Az országtanács elfogadta a hungaristák azon javaslatát, hogy a kormányzóválasztást az ország egy részének hadműveleti területté válása miatt elhalasszák. Az államfői jogokat átmenetileg ruházták Szálasira, mint ahogy annak idején Horthy is „ideiglenesen” lett kormányzó. Az új titulus a Nemzetvezető (a továbbiakban: NV) lett, ami teljesen új és máig egyedi a magyar történelemben. Azzal, hogy a magas rangú közjogi méltóságok leültek tárgyalni a nyilas politikusokkal, együttműködési hajlandóságukat is jól jelzi. Szó sem lehetett tehát nagyarányú megfélemlítésről vagy egyéb piszkos üzelmekről, mert akinek félnivalója volt, vagy nem akart együttműködni az új kormánnyal, már korábban elhatárolódott, vagy esetleg elmenekült.

Az okt. 27-i országtanács jegyzőkönyvéhez az alábbi szövegű esküt csatolták:

„Én, Szálasi Ferenc, az államügyeket ideiglenesen vezető m. kir. miniszterelnök esküszöm az egy élő Istenre, minden Szentjeire, és hitemre fogadom, ígérem: hogy Magyarországhoz hű leszek, az ország törvényeit megtartom és megtartatom, a törvény rendeletei szerint híven legnagyobb gonddal azon leszek, hogy Magyarország összes jogai, szabadsága és területe csorbulást, vagy rövidséget ne szenvedjenek, sőt szilárdan megőriztessenek és fenntartassanak. Senki iránt részrehajlással nem viseltetem és egyedül a méltányosságot követendem – végre mindazt teendem, mi hű és hites miniszterelnökhöz illik -, mi tőle megkívántatik, mi a becsületességgel megegyezik. Valamint pedig jelenleg Magyarország határán belül vagy kívül semmi titkos társaságnak, titkos szövetkezésnek tagja nem vagyok,

[394] Teleki: i. m. 96. p.

úgy a jövendőre is magamat ily nemű szövetségre semmi szín alatt nem avatom. Isten engem úgy segéljen, boldogságos Szűz Mária és Istennek minden Szentjei[395]*."*

Nov. 2-án jórészt a Nemzeti Szövetség tagjaiból álló képviselőház törvényerőre emelte a NV kinevezését, ezáltal elismerték Szálasit, mint Horthy utódát. Életre keltették a Felsőházat is, annak megmaradt tagjaiból létrehozva a Felsőházi Tagok Nemzeti Szövetségét. Ezek szintén kivették részüket a törvény megalkotásából. A törvény többek között kimondta, hogy a NV felelősségre vonását kizárólag a parlament jogosult gyakorolni. Az ugyanezen a napon megtartott országtanácson a nyilas miniszterek is letették esküjüket.

A felsőház nov. 3-i ülésén a képviselőház által beterjesztett, a NV jogkörökről szóló törvényjavaslat alapján egyhangúlag elfogadta és megalkotta az 1944. X. tc.-et. Szálasi még aznap délre összehívta a parlamentet, így 13:00-kor a királyi várban sor is kerülhetett az ünnepélyes eskütételre. Az ilyenkor szokásos formaságok – dísszemle, felkérés az ülésen való részvételre, stb. – után Tasnádi Nagy és Muzsa Gyula megnyitották az ülést, egyúttal támogatásukról biztosítva Szálasit. Dr. Nagy László és dr. Krüger Aladár beszéde után dr. Haála Róbert nyilas képviselő vezetésével a Szent Korona előtt megtörtént az eskütétel. Mivel Szálasi mindig büszke maradt fegyenc- és munkás múltjára, valamint soha nem volt híve a cifrálkodásnak, az eskütétel alkalmával is az az egyszerű, kopottas fekete öltöny volt rajta, amit a szabadulásakor is viselt[396]. Ezzel a lépésével szertefoszlatta több, régi minisztériumi dolgozó azon elképzelését, hogy itt valamiféle bilgericsizmás-zöldinges-karszalagos-antantszíjas csinadratta fogja kísérni a ceremóniát.

Az eskü szövegét annak formai egyszerűsége és sokatmondósága miatt érdemes idézünk: *„Én, Szálasi Ferenc nemzetvezető, esküszöm az élő Istenre, hogy Magyarországhoz hű leszek, és mindent megteszek, amit az ország javára és dicsőségére igazságosan megtehetek. Isten engem úgy segéljen!*[397]*"*

A sajtó így közölte a jelentős eseményt: *„Esküt tett a nemzet boldogságának kiharcolására Szálasi Ferenc nemzetvezető, s az eskü szavai ott hangzottak el a királyi Vár márványtermében, ahol a büszke palota felépülése óta a fényes reprezentáció eseményei zajlottak százezer gyertyalángú csillárok ragyogásában. Most komoly és egyszerű volt a szertartás, méltó a rendszerhez, mely nem a pompát és hatalmat, hanem a munkát tekinti egyedüli jogának, a minél több, és minél áldozatosabb munkát. Jelkép volt ez az egyszerűség is, s belőle a biztonság és nyugalom érzésével olvashatja ki a nemzet egész jövendőjét!*[398]*"*

A sajtónak azonban voltak bizonyos ellentmondásai is, mivel egyszerre emelték ki Horthy önkéntes lemondását és árulását is, ami tulajdonképpen a német beavatkozást is eredményezte[399]. A hatalomátvétel lázas, zűrzavaros kezdeti stádiumára sem lehet ezt az ellentmondást fogni, leginkább ellenőrizetlen egyéni érdekekről és véleményekről lehet szó, melyeket még Szálasi sem tudott koordinálni.

Dec. folyamán a NV és menyasszonya, Lutz Gizella felköltöztek a királyi palota egyik szárnyába. Nem a régi Horthy-lakosztályokat foglalták el, viszont ez az új lakhely is megfelelt egy kormányfőnek. A posztbolsevista szerzők azonban még ezt az apró mozzanatot sem hagyták ki, hogy a NV emlékét mocskolják. Gosztonyi szerint a palotában elfoglalt szobák elkülöníve szolgálták a jegyespár kényelmét, míg Szálasi a – meg nem nevezett - titkárnője személyében éveken keresztül szeretőt tartott. Itt a mocskolódók valószínűleg Kováts Klárára gondoltak, mert ő volt éveken át hűséges titkárnője a NV-nek. A rágalom – mert

[395] Dr. Frank: i. m. 141-142. p.
[396] Dr. Frank: i. m. 125. p.
[397] Teleki: i. m. 96-98. p.
[398] Összetartás. 1944. nov. 8.
[399] Vincellér: i. m. 1996. 44. p.

forrásmegjelölés hiányában nem lehet állításként kezelni – szerint a hölgy fiúgyermeket szült Szálasinak, aki 1998-ban még az USA-ban élt, anélkül hogy tudná, ki volt az apja[400].

A NYKP szervezése a hatalomátvétel után

A hatalomátvételt követően a korábbi ellenlábas Basch elsők közt sietett tiszteletét tenni a NV-nél, aki szivesen fogadta a népiségvezetőt. Összeborulásuk azonban nem altatta el végleg azokat az antihungarista sváb hangokat, amik továbbra is viszolyogtak Szálasi személyétől, illetve az eszmétől[401].

Szálasi egyértelműen kemény kézzel törekedett az ország belső rendjének, gazdasági és katonai helyzetének megszilárdítására, és a hungarista állam kiépítésére. Ezeket a célkitűzéseket megvalósítani azonban lehetetlenség lett volna még csak megkísérelni is egy egységes belső tábor nélkül. Mivel a hungaristák a hatalomba több, kisebb nemzetiszocialista és szélsőjobboldali pártot ill. párttöredéket is kvázi beemeltek, értelemszerű volt a nézetkülönbségek lehetséges kidomborodása. Azok a politikai pártok, amelyek a hungarizmussal többé-kevésbé azonos nézeteket képviseltek, a hatalomátvétel után sem azonosultak teljes mértékben a nyilasokkal, így a vitás kérdéseket gyorsan, átütő eredménnyel rendezni kellett. Egy félig már így is megszállt, súlyos háborút vívó ország vezetősége nem engedhette meg magának azt a luxust, hogy kerülje a radikális módszerek alkalmazását, ezért Szálasi előkészíttette a fúziót a NSZP és a KABSZ szervezeteivel. A korábbi rivális pártvezérek – gr. Pálffy és dr. Ney - aláírásukkal ellátott közleményt adtak ki, melyben a sorsdöntő órákra hivatkozva tagjaikat az NYKP-HM-be való belépésre szólítanak fel. A megállapodás keresztülvitelére Szálasi Gerát utasította[402].

Az NYKP-HM életét szervezeti szabályzat határozta meg. E szerint a vezető szerveknek két pólusa van, az egyik a 12 tagból álló pártvezető tanács, a másik pedig Szálasi személye. A szabályzat többek között azt is kimondta, hogy a párt vezetői - kivéve Szálasit - kizárólag párttisztséget tölthetnek be, így is elejét kívánva venni a visszaéléseknek. A PV nov. 3.-a óta eleve NV is volt, teljhatalmú helyettesévé Jancsuskó Gábort tette.

Szálasi többek között a párt építésének szabályozásával is maga foglalkozott. Kikötötte, hogy az okt. 15.-e után kinevezett, és a pártba azóta átlépésüket jelző nem nyilas képviselők felvételéről maga kíván dönteni, továbbá külön foglalkozott az SS-be jelentkezettekkel és volksbundistákkal is. A képviselők esetében bizalmatlansága érthető, hiszen aki csak egy győztes párt tagja kíván lenni, és korábban másutt politizált, eleve gyanúra ad okot. Az SS-el kapcsolatos bizalmatlanság viszont már inkább elvi indíttatású. Szálasi a német befolyású ideológiai hadsereg helyett mindig is egy hungarista szellemiségű, tisztán magyar vezetésű légió felállítása mellett kardoskodott, erre azonban nem volt meg a kellő ereje. Így igazán salamoni megoldás volt, amikor 1944. márc. 19.-ét tette meg vízválasztó dátummá. Utasítása szerint ugyanis aki a jelzett időpont előtt lépett be az SS-be, az megtarthatja párttagságát, aki viszont utána, az lépjen ki onnét, vagy elveszíti párttagságát[403]. A Volksbund tagjait, mint magukat németnek valló magyar állampolgárokat a Birodalommal fenntartandó jó kapcsolat érdekében sem szervezték. Nem jelentett azonban ez alól kivételt pl. a visszacsatolt felvidéki

[400] Gosztonyi: Budapest lángokban. 30-31. p.
[401] Tilkovszky: i.m. 337. p.
[402] Teleki: i. m. 113-114. p.
[403] Teleki: i. m. 115-116. p.

területek szlovák, vagy az erdélyi részek román lakossága, amelynek körében jelen volt a nyilas agitáció.

A hungaristák körében rendszeresített megszólításoknál szintén Szálasi akarata érvényesült. Egymást továbbra is testvérnek szólították, de tegeződést csak a magasabb rangú párttisztviselő kezdeményezhetett[404].

Szálasi dec. 1-én, a hungarista tisztviselők értekezletén jelentette be, hogy feloldják a tagfelvételi zárlatot. A gyakorlatban erre január közepén került sor, amikor a falusi pártszervezetek is meg tudtak alakulni[405]. A korábbi korlátozást a tömegpárttá válás elkerülésére tehát feloldották, de ugyanakkor így sem tudták elkerülni a lumpen elemek nagyszámű beáramlását. Adatok tömege bizonyítja, hogy a felfordult, zavaros időkben több ellenálló, sőt néhány zsidó is beállt pl. nyilas pártszolgálatosnak; ami kiváló védelmet biztosított nekik az igazoltatások elkerülése miatt.

A hungarizmus „ökle”

A háborús idők fokozott biztonsági intézkedéseket követelnek meg, ezért sor került az un. Nemzeti Számonkérő Szervezet létrehozására (továbbiakban: NSZSZ). Vezetője, Orendy Norbert cső. alez. Vajnán keresztül közvetve Szálasinak tartozott elszámolással. A felderített ügyek további sorsáról Szálasi maga döntött, de felügyeltette pl. a hadbírákat is[406].

A nyilasok fegyveres testületei bizonyos téren átvették a rendőrség munkáját is, amely nem tudott, de sokszor nem is akart megbirkózni a rá háruló feladatokkal. Sokszor éppen a rendőrök mentették a szabotálókat, katonaszökevényeket, és más kártékony elemeket, ezért Szálasi nagyobb teret engedett a pártszolgálatosoknak.

A feladatok megoldásában részt kapott a hungarista- és más szélsőjobboldali beállítottságú ifjúság is, amelyet Antibolsevista Ifjúsági Tábor elnevezésű szervezet tömörített Kovarcz irányítása alatt. Ezek az ifjúsági sejtek már korábban is jól működő riadóláncot szerveztek, amelyet jól hasznosítottak a hatalomátvétel során[407].

Viszonylag nagy számban került persze sor véres kilengésekre is, amikre még Angelo Rotta pápai nuncius is igyekezett felhívni a NV figyelmét. Szálasi azonban meglehetősen nyers módon utasította el a beavatkozási kísérletet. Ígéretet tett ugyan az atrocitások kivizsgálására, de figyelmeztetett a magyar belügyek szuverenitására[408].

Szálasi maga igyekezett fellépni a túlkapások ellen, ami már önmagában véve is lehetetlen feladat volt. Egy alkalommal például egy jegyző panaszolta, hogy három pártszolgálatos Olaszy Sándor altbgy. nevében a község teljes zsírkészletét elrekvirálta. Szálasi erre elrendelte a bűnös vezető félreállítását, aki azonban már – jelentős összegő sikkasztott pénzzel a zsebében - árkon-bokron túl volt addigra[409].

A felfegyverzett Nemzetszolgálat nov. 3.-a után felvette a Fegyveres Nemzetszolgálat (továbbiakban: FNSZ) nevet. Az életre hívó rendelettel Szálasi felhatalmazta Vajnát, hogy a nemzetszolgálatosokat a *„személye körüli biztonsági szolgálat ellátása, valamint a hungarizmus céljainak megvalósításának biztosítása”* és a közbiztonsági karhatalmi alakulatok támogatására az FNSZ-t fegyveres katonai testületté alakítsa. A régi-új testület tisztjeit Vajna terjesztette fel, de Szálasi nevezte ki[410]. A tagság Orendy előtt tett esküt:

[404] Teleki: i. m. 117. p.
[405] Teleki: i. m. 119. p.
[406] Teleki: i. m. 122. p.
[407] Gosztonyi: A magyar honvédség a második világháborúban. 191. p.
[408] Teleki: i. m. 126. p.
[409] Vincellér: i. m. 86. p.
[410] Budapesti Közlöny. 1944. nov. 25.

„Ünnepélyesen esküszöm a mindenható Istenre, hogy Magyarország Nemzetvezetője, Szálasi Ferenc mint a honvédség legfőbb hadura iránt feltétlenül hűséggel és engedelmességgel viseltetem."

A FNSZ, mint a Belügyminisztérium keretébe tartozó fegyveres testület, szálka volt a csendőrségi és rendőrségi vezetők, valamint több párttag szemében is. Előbbiek régi befolyásukat féltették, utóbbiak pártcélokra való felhasználását akarták elérni. Szálasi végül engedélyezte a FNSZ NYKP-HM általi igénybe vételét, de csak a Belügyminisztériumon keresztül. A katonailag kiképzettek számát növelendő, és a párt ezirányú igényeit más irányba terelendő, Szálasi elrendelte, a párttisztviselők 30%-ának bevonulását a FNSZ-hez katonai kiképzés céljából. A túlkapásoknak azzal is elejét igyekezett venni, hogy megtagadta a párttól a letartóztatási jogot. Szabályos eljárásnak azt próbálta rendszeresíteni, hogy a párt csak a gyanús egyének őrizetbe véindítványoztathatta a csendőrség felé. Ha a csendőrség ennek nem tesz eleget, a párt kérje aláírással, pecséttel ellátott írásban a letartóztatás foganatosítását. Az ilyen dokumentum birtokában kellett kötelező jelleggel eljárnia a csendőrök elöljárójának, de téves eljárás esetén a felelősség az aláírót terheli. Szálasi a szigorú intézkedés mellett ugyanakkor kedvezményt is tett a párttagok felé, amikor kivonta őket a hozzájárulása nélküli bírósági eljárás alól. A gyanúba keveredett párttagok ügyében minden esetben saját maga kívánt dönteni[411].

Szálasi újabb gesztust tett régi embereinek, amikor Fegyveres Pártszolgálat (továbbiakban: FPSZ) néven visszaállította elit gárdájuk szuverenitását. A testület vezetését így Olaszyra bízta, a FNSZ pedig megmaradt a Belügyminisztérium felügyelete alatt[412].

A zsidókérdés 1944-45-ben

A beidegződött közhiedelemmel ellentétben, Szálasi jóval mérsékeltebb volt a zsidókérdés megoldását illetően, mint ahogyan az a lezajlott események néhol mutatják. (Vö.: a korábbi fejezetekkel.) A tagadhatatlan kilengéseket a háborús pokolban vergődő Magyarországon, és főként Budapesten általában olyan elemek végezték, akik karrierista okokból csatlakoztak a hungaristákhoz, és fogalmuk sem volt a nemzetiszocialista koreszme célkitűzéseiről. Nem véletlen, hogy ezek a közönséges bűnözők aztán a háború végeztével tömegesen jelentkeztek át a bolsevikokhoz[413].

Magyarország zsidómentessé tételéhez (ez nem azonos a kiirtásukkal!) Szálasi Vajnával hét csoportba osztatta a zsidó lakosságot. E szerint kialakult: külföldi útlevéllel rendelkezők, védlevéllel rendelkezők, mentesítettek, zsidó egyházi személyek, kikeresztelkedettek, gettósok, és un. „kölcsön"-zsidók.

A legkényelmesebb és legjobb megoldás mindenki számára az volt, hogy az érintett személyek elhagyják az ország területét. A NV kijelentése szerint: „*Egyes semleges vagy ellenséges kormányok és intézmények által kezdeményezett kivándorlási akciókat jóváhagyjuk, amennyiben az érdekeltek Magyarországot 1944. november 15-ig elhagyják."* Az „érintett személyek" létszáma 12.400 főre rúgott, s ez mellett még állandóan emelték a védlevelet birtoklók számát is[414]. A zsidók további sorsa miatt folyamatosan aggódó semleges országbeli diplomatákat végül személyesen világosította fel Szálasi, miszerint nem tűr ellenvetést, és *„a továbbiakban senkivel tárgyalni nem óhajt[415]."*

[411] Teleki: i. m. 129-131. p.
[412] Teleki: i. m. 131-132. p.
[413] bővebben lásd: Fenyő Miksa: Az elsodort ország. Magvető Kiadó, Bp. 1986.
[414] Teleki: i. m. 139. p.
[415] Magyarország 1944. Üldöztetés, embermentés. Sorozatszerk.: Szita Szabolcs. 71-72. p.

A deportált zsidók egy részét – szállítóeszközök híjján - gyalogmenetben kísérték a bécsi országúton német területek felé, melynek során az ellátás hiányosságai és az őrszemélyzet magatartása miatt természetesen akadtak halálos áldozatok is. Erről tudomást szerezve a semleges országok magyarországi diplomatái újból beavatkozva a magyar belügyekbe, tiltakozó jegyzékekkel bombázták a kormányt. Ennek hatására nov. 20-án Szálasi mégis kénytelen volt változtatást eszközölni: megtiltotta a nők további gyalogoltatását, és általában véve is utasítást adott ki a gyalogmenetek beszüntetésére[416]. A külföldi nyomás azonban nem akart csökkenni, mert Ribbentrop táviratilag utasította Veesenmayert, hogy nyomatékosan adja Szálasi értésére a deportálások végrehajtásának fontosságát. *„Szálasinak világosan kell látnia, hogy minél több zsidót távolít el és minél előbb Budapestről, annál jobban védhető a város*[417]*".*

Élénk kapcsolat alakult ki a nemzetközi szervezetek között is élenjáró Svéd Vöröskereszttel: az új kormány a hatalomátvétel után nem sokkal el is ismerte a szervezet által kiadott menleveleket, és a diplomáciai érvényességet. Ennek a kapcsolatnak eredményeként találkozhatott a Svéd Vöröskereszt megbízottja, Friedrich Born a NV-vel. A kihallgatás során Born beszámolt arról a tevékenységről, amit a zsidók érdekében végzett. A beszélgetés konkrétumok hiányában inkább csak udvariassági jellegű volt, Born viszont kijelentette, hogy a továbbiakban a Külügyminisztériummal tart majd kapcsolatot. Dec. 1-én mégis sor került még egy Szálasi-Born találkozóra, melynek során a vöröskeresztes megbízott átadott egy jegyzéket, mely a humanitárius munka területeit taglalta[418]. Az NV a megkapott lista alapján dec. 11-én az alábbi választ adta:

„1. A m. kir. posta jóléti intézményeire a Nemzetközi Vöröskereszt védelméhez nem járul hozzá. Az intézmény háborús szempontból biztos helyre elszállítandó.

2. A Nemzetközi Vöröskereszt autóigénylését tudomásul veszi, a bejelentett 10 teher- és 10 személygépkocsi közül 5 személygépkocsit Budapestre, míg 5 személygépkocsit Pannonhalmára, továbbá 7 tehergépkocsit Budapestre és hármat Pannonhalmára engedélyez. Garzuly Béla külügyminiszteri osztálytanácsos gépkocsijának a Nemzetközi Vöröskereszt részére való átadása kivizsgálandó.

3. A Nemzetközi Vöröskereszt székházának, irodáinak, és raktárainak címjegyzékét tudomásul veszi és jóváhagyja.

4. A Nemzetközi Vöröskeresztnek Budapesten és Pannonhalmán kívül az ország bármely más részében bejelentett otthonait és menhelyeit, kastélyait és épületeit a Nemzetvezető nem veszi tudomásul és ezek bármilyen más nemzeti célra igénybe veendők.

5. A zsidó gyermekotthonokra és egyéb zsidó karitatív intézményekre vonatkoztatóan a bejelentést csak annyiban veszi tudomásul, hogy ezek működésüket csak a gettón belül folytathatják. Vonatkozik ez mind a protestáns Jó Pásztor intézményekre, mind a Nemzetközi Vöröskereszt egyéb intézményeire (5-6).

7. Simkó Sándor Gyula gépkocsivezető a 2. pontban engedélyezett gépkocsival kapcsolatban mentesíthető.

8. A Nemzetközi Vöröskereszt zsidó ügyekkel foglalkozó igényelt 265 zsidó személy működéséhez – amennyiben azok nemzetbiztonsági szempontból kifogás alá nem esnek – hozzájárul. Ezek azonban csak a gettón belül tevékenykedhetnek, a gettó el nem hagyhatják, irányításukra a Nemzetközi Vöröskereszt jogosult a gettón belül egy irodát létesíteni. A gettón kívül zsidó alkalmazottat a Nemzetközi Vöröskereszt nem tarthat. (Névsora Hain Pétertől megkérdezendő.)

---

[416] Magyarország 1944. 72. p.

[417] Magyarország 1944. 73. p.

[418] Magyarország 1944.

9. A fővárosban élő lengyelek támogatására mentesítést igénylő dr. Zbigniew Meyerhoffer lengyel állampolgár ügyében a belügyminiszter döntése alapján a mentesítéshez hozzájárul. (Hain Péter megkérdezendő.)
10. A Szent Vince irgalmas nővérek Nemzetközi Vöröskereszt védelméhez Nemzetvezető hozzájárul, azonban az ott gondozás alatt álló zsidó származású gyermekek és anyák őrangyala otthona a gettóban kiűrítendő. Zsidó itt elhelyezést nem találhat.
11. A Ferenc József Nevelő Intézet Vöröskeresztes védelméhez hozzájárul.
12. A m. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem visszamaradt része is evakuálandó és így Vöröskereszt védelemre nem szorul. Kultuszminiszter úr intézkedjék.
13. A magyar államvasutak kórházai és jóléti intézményei kitelepítendők, Nemzetvezető Nemzetközi Vöröskereszt védelméhez nem járul hozzá.
14. A Nemzetközi Vöröskereszt számára egyetemi tanárok tanácsát Nemzetvezető nem engedélyezi. Nevezett egyetemi tanárok klinikáikkal együtt kitelepítendők. Zsidó származású egyetemi tanárok azonnal leváltandók (Frigyessy).
15. A Nemzetközi Vöröskereszt munkájához szükséges orvosok listáját Szecsey államtitkár ellenőrizze, döntése mérvadó. A Nemzetközi Vöröskereszt tisztviseleőinek névsorát a Magyar Vöröskereszt és a politikai rendőrség ellenőrizze és ez mérvadó. A régi Vöröskereszt vezetőségének a Nemzetközi Vöröskeresztbe átvett tagjai onnan eltávolítandók és a magyar Vöröskereszt kormánybiztosa javaslatára Budapestről nyugatra eltávolítandók (Lukács Sarolta stb.).
16. A december 5-i értekezleten előadott igénylések szerint Nemzetközi Vöröskereszt mentesítésre jogosult a székesfőváros a bejelentett vonatkozásokban és a közellátásügyi miniszter a bejelentett vonatkozásokban.
17. A honvédelmi miniszter által bejelentett Győri hadikórház kitelepítendő, szállításra képtelen betegek székesfővárosi kórházakban helyezendők el.
18. A kultusztárca által bejelentett intézmények közül a klinikák és egyéb egészségügyi intézmények maradék nélkül kitelepítendők Budapestről, egyéb intézmények nemzeti vagyont jelentő értékei (bibliofil ritkaságok stb.) a Nemzeti Bank műkincsgyűjteményének átadandók, egyébként a Nemzetközi Vöröskereszt védelmét igénybe vehetik.
19. A pénzügyi tárca bejelentése az OTBA intézményekre vonatkozóan indokolt, maradhat.
20. A belügy tárca által javasolt intézmények Nemzetközi Vöröskereszt védelmét Nemzetvezető engedélyezi.
21. Nemzetvezető fenti döntéseit a Magyar Vöröskereszttel egyetértésben a Külügyminisztérium 9. osztálya hajtsa végre[419].”

Az idézet tehát hűen tükrözi, hogy a NV egyáltalán nem zárkózott el az értelmes párbeszédtől, viszont mindenek előtt a háborús erőfeszítéseket és magyar nemzeti érdekeket tartotta prominensnek.

Ugyancsak dec. hó folyamán éles szóváltásra került sor a NV és az éppen Magyarországon tartózkodó Adolf Eichmann között. Az SS-Obersturmbannführer[420] a királyi palotában lévő nemzetvezetői dolgozószobában kapott audenciát. A vad zsidógyűlölő német bizonyára alig akart hinni a fülének, amikor a NV kifejtette előtte zsidópolitikájának alapelveit. Hangsúlyozta, hogy a Birodalomnak átadott ún. „kölcsönzsidók” ellátásáról a németeknek kell gondoskodniuk, mert nekik dolgoznak. A konfliktus betetőzéseként németre fordította és felolvasta Eichmann-nak a még 1936-ban papírra vetett, zsidósággal kapcsolatos téziseit: *„A hungarizmus nem az antiszemitizmust, vagyis a zsidóellenességet hirdeti, hanem az aszemitizmust, a zsidómentességet. A hungarizmus nem fog törvényeket hozni a zsidók ellen,*

[419] MOL K 71, 1944-II/6.
[420] SS-alezredes

mert a törvények jogokat is biztosítanak. A zsidóságnak pedig még ahhoz sem lehet joga, hogy jogtalanul éljen ebben a közösségben, amelyet eddig kizsarolt...[421]*"*
A zsidókérdés rendezése során Szálasi személyesen összetűzésbe került a magyarországi főpapsággal is. Az egyébként mélyen hívő NV itt is kemény visszacsapásra kényszerült. Mint azt kifejtette, *„.... nemzetünk válságos napjaiban semleges papságos sem tűrök meg... Aki a törvény ellen vét, azzal szemben a tábori biztonsági szolgálat köteles eljárni."* Nem sokkal később a kormányzótanács ülésén azt is kijelentette, hogy *„ha az egyház politikai térre téved, akkor a pártvezető vallást fog reformálni."*
Ez előbbi kijelentésre példát is statuált, amikor Mikes János szombathelyi püspök és Kelemen Krizoszton ellen katonaszökevények, illetve zsidók bújtatása miatt elfogatóparancsot adatott ki. Az már csak a hab a tortán, hogy a két főpap felsőházi tagként nem tett eleget a NV Sopronba szóló meghívásának. A büntetés foganatosítására elinduló különítmény végül az előrenyomuló szovjet csapatok miatt volt kénytelen dolgavégezetlenül visszafordulni[422].

Szócsaták és intézkedések Budapestért

A magyar főváros minden áron való védelme főként Hitler szívügye volt, azzal az indoklással, hogy ha nem sajnál feláldozni német városokat, akkor idegennel sem fog kivételezni. A védelem számára leginkább a geostratégiai helyzet volt kedvező, de Sztálingrád óta szinte mindenki sejthette, hogy ostrom esetén milyen elképesztő szenvedések várnak a városra. Bátran kijelenthetjük, hogy Budapest védelme nemzetiszocialista közösségi érdek volt, mert elsősorban a kincset érő időnyerést szolgálta.
A dunántúli főpapok már okt. 31-én emlékiratban jelezték Szálasinak, hogy nem értenek egyet a háború ilyen jellegű kiszélesítésével. A válasz keménysége meglephette a főpapságot, ugyanis többüket letartóztatták. Erre Szálasi ismeretlen okokból csak jóval később, az 1945. febr. 28-án tartott nemzetvezetői tájékoztatón tért ki külön, felvázolva a közeljövőre vonatkozó egyházpolitikai stratégiáját: *„Én vállalom a felelősséget az eddigi letartóztatásokért... Miután papok letartóztatásáról van szó és nem másról, kérném tudomásul venni, testvérek, a következőket: ... Április hónapban levelet óhajtok írni a Pápa úrnak, amelyben... kifejezésre akarom juttatni a hungarista mozgalom és a hungarista világnézet viszonyát az egyházhoz... E levélben megfelelő konkrét javaslatokkal akarok előállni, különösen egy új konkordátum megkötésének elvi alapjait óhajtanám a hungarista nemzetvezetés szempontjából rögzíteni. Májusban pedig cselekedni fogok a magyarországi római katolikus egyházzal és papjaival kapcsolatosan*[423]*."*

A Szálasi-Hitler találkozó

Szálasinak mindig szokása volt, hogy az általa tisztelt vezetőkkel beszélhessen, hogy elképzeléseit felvázolhassa. Ez történt még Horthynál is, akihez csak hosszas kilincselés után jutott be, majd Hitlernél kellett próbálkoznia; itt már némileg több eredménnyel.

[421] Idézi: Gosztonyi: Budapest lángokban. 62. p.
[422] Magyarország 1944. 148. p.
[423] Teleki: i. m. 161-162. p.

Kétségtelen, hogy a Führer Veesenmayeren keresztül sokáig halogatta a személyes találkozót. Erre okot szolgáltatott a nov. közepén levonuló náthája, ami ágyhoz kötötte; valamint az ardenneki offenzíva előkészítésének terhe. Gosztonyi szerint Veesenmayer egy, a háború után neki adott interjú során még azt is hozzátette, hogy Hitler így is demonstrálta a magyarok és Szálasi iránti lenézését. Ezzel némileg ellentmond az a tény, hogy Hitler államfőnek kijáró tisztelettel fogadta a magyar kormánydelegációt, viszont teljhatalmú megbízottjának még csak kezet sem nyújtott[424].

A német vezetés a küszöbön álló budapesti harcok eredményes előkészítésének meggyorsítása érdekében fogadta Szálasit és a kíséretébe jelölt katonákat és politikusokat. A különvonat 1944. dec. 3-án indult Hegyeshalomról. A magyar delegáció Szálasin kívül Beregfy honv. min.-ből, Kemény külügymin.-ből, Bagosi Oszkár követből és a külügyminisztérium kabinetfőnökéből, Henney altábgy.-ból és a NV személye körüli miniszterből, Gömbös Ernő szárnysegédből, Nádas Lajos vezérkari hadműveleti osztályvezetőből, Makkayból és Hollósyból (Beregfy szárnysegédei), és Mészáros ezds.-ből állt[425]. A berlini pályaudvaron von Ribbentropp és törzse, valamint Mecsér berlini követ fogadta a delegációt.

A NV szokott egyszerűségéhez híven most is csak közhonvédi egyenruhájában jelent meg, sőt még az I. vh.-s kitüntetéseit sem viselte[426]. Először Ribbentroppal folytatott megbeszélést a Külügyi Hivatalban. Itt von Steengracht külügyi államtitkár, Kemény és Veesenmayer jelenlétében a hatalomátvételben nyújtott segítségéért Szálasi kitüntette Ribbentroppot a magyar érdemrend kardokkal ékesített nagykeresztjével[427].

A várva-várt Szálasi-Hitler találkozóra dec. 4-én 13:00-kor került sor. A fogadás a birodalmi kancellária épületében zajlott le, és több mint két órán át tartott. Szálasit Kemény és Beregfy kísérte, jelen volt még Ribbentropp, Keitel, Guderian, és Greiffenberg.

Hitler Szálasit kihangsúlyozottan, mint a *„magyar nemzet képviselőjét”* üdvözölte, aláhúzva ezzel a Horthy okozta csalódását. Ezt követően bő lére eresztve ecsetelte a SZU elleni háború, és az évek óta tartó hátrálás okait. Szövetségeseitől utólag is 120 hadosztály kiállítását kívánta meg, mert szerinte ezzel a segéderővel ki lehetett volna vívni a győzelmet. Kertelés nélkül sorolta azokat a hatalmas veszteségeket, amiket a német nép szenvedett el a háború alatt, ugyanakkor büszkén említette annak töretlen harci morálját és a csodafegyverek biztató eredményeit. Főként az új rakétafegyverekhez fűzött reményeit ecsetelte. Mint ennek kapcsán elmondta, a V-1 és a V-2 már önmagában is rettenetes fegyver, de jön még a V-3 is, ami hihetetlen távolságokat tud berepülni, és nincs ellene védekezés! Ha a nyugati hatalmak e téren be akarnák hozni a lemaradásukat, legalább két évre lenne szükségük. Ennyi idő pedig nem áll már a rendelkezésükre[428]. A magyarországi helyzetnél is Horthyra és rendszerére hárította a teljes felelősséget, mondván, hogy ő már a román árulás után is támadni akart, de a magyar „klikk” ebben meggátolta.

Szálasi csak ezen hosszú monológ után jutott szóhoz. Képzett vezérkari tisztként állításai nagyobb súllyal eshetnek latba, mint a magát csak autodidakta módon képző, olykor dilettánsként viselkedő káplári rangig jutó Hitlernek. Szálasi szerint a magyar hds. értéke akkor lenne teljes, hogy ha a Tisza vonalán ki tudna telelni. A Dunáig való visszavonulás esetén a magyar erőforrások csak a honvédség és a civil lakosság, valamint az itt harcoló német egységek ellátására elegendőek. Ha már a Nagykanizsa-Balaton-Pilisi hegyek vonalra is vissza kell vonulni, már élelmezési szempontból is német segítségre szorulunk[429]. Ebben a

[424] Gosztonyi: Budapest lángokban. 38. p.
[425] Függetlenség. 1944. dec. 7.
[426] Gosztonyi: Budapest lángokban. 38. p.
[427] Teleki: i. m. 175. p.
[428] Gosztonyi: A magyar honvédség a második világháborúban. 225. p.
[429] Teleki: i. m. 176-177. p.

kijelentésben egy burkolt üzenet is rejtőzött: az mellett, hogy Szálasi természetesen minél nagyobb német segítséget igyekezett megszerezni, jelezte a Führernek, hogy mivel a magyar csapatok jelenleg a Duna vonalánál állnak, a magyar gazdasági potenciáltól ne várjanak többet. Hitler készségesen meg is ígért minden tőle telhetőt, de az ország végső felszabadítását és a határok Kárpátokig való visszaállítását csak 1945. máj.-ra datálta. Addig is minél több felfegyverzett katonát kért, a maradék emberanyagnak pedig a német légvédelemhez való beosztását.
Guderian vez. ezds. is hozzászólt a beszélgetéshez, ugyancsak emberanyagot kérve a Margit-vonal megerősítéséhez. Feltette a kérdést Szálasinak, hogy beleegyezne-e a magyar hadműveleti térség egységes katonai parancsnokság alá helyezésébe? A NV ebbe beleegyezett, bár a főpk. neve nem tisztázódott. Guderian utalt a visszavonulás előtt hátrahagyott infrastruktúra tönkretételére, nehogy azt az ellenség használhassa. Beregfy erre bejelentette, hogy a polgári lakosságot és a gördülőanyagokat ki akarják szállíttatni Németországba. Hitler a gesztus viszonzásaként ígéretet tett a civilek befogadására, követelményként csupán *„a hűség és a munkavállalás készsége*[430]*”* állt.
A magyar delegáció egy protokollvacsora után még a berlini japán követségen is tiszteletét tette. Szálasi és Kemény tárgyalt a japán követ-tábornokkal, Berlinben is kifejezésre juttatva a magyar-japán barátságot[431]. Tőle megszokott módon itt sem mulasztotta el a lehetőséget, hogy röviden kifejtse a hungarizmus lényegét; valamint hangot adjon azon reményének, hogy a háború utáni új világrendet a Tokió-Berlin-Róma háromszögből kell majd kialakítani[432].
A látogatás végeztével dec. 4-én 23:30-kor indult el a Hungária különvonat Berlinből. A bizakodó hangulat betetőzéseként Szálasi kijelentette, hogy bízik abban, hogy Hitler különbékét köt az angolszászokkal, és együtt fordulnak a szovjetek ellen. Ezzel összefüggésben kijelentette, hogy a szó sem eshet a honvédség nyugati fronton való bevetéséről, és utasította is Beregfyt ezen elgondolásnak a németek felé való közlésére[433].
Szálasi dec. 6-án, a határ átlépése után táviratban fejtette ki Hitlernek, hogy vele együtt vállalja a harcot a nemzetiszocialista világnézet győzelméért. Hasonlóan tett Kemény Ribbentropp, Beregfy Keitelnek, Jodlnak és Guderiannak[434]. A nemzetiszocialista vezetők eme találkozójának jelentősége nagyban mérhető Budapest további sorsára nézve is. Szálasi ugyanis a személyes tárgyalások lezajlásáig szkeptikus volt a főváros védelmét illetően, de a német ígéretek megadták neki az elfogadást célzó utolsó lökést is. Ezen elhatározását már dec. 7-én a német Dél hadseregcsoport főnökének is kinyilvánította.

Menteni a menthetőt

Szálasi a kiürítések és kitelepítések tényét – hasonlóan a zsidók eltávolításához – sem maga találta ki, hanem súlyos öröksége részeként vette át az előző rendszertől. Ilyen irányú előrelátó intézkedések ugyanis már Sztójay regnálása alatt is megjelentek, amikor 1944. ápr.-ban felállították a kiürítési kormánybiztosságot[435].
A kiürítés bonyolult, és nem minden ellenállás nélküli végrehajtása a hatalomátvételt követően új lendületet kapott, amit a hadihelyzet romlása csak sürgetett. A háború folytatása érdekében nem lehetett nélkülözni a Dunántúlra, majd a Birodalom területére áttelepített anyagi javakat és élőerőt. A nevezett művelet elvileg önkéntes alapon történt, de ezzel a

[430] Függetlenség. 1944. dec. 9.
[431] Gosztonyi: Budapest lángokban. 39. p.
[432] Gosztonyi: A magyar honvédség a második világháborúban. 225. p.
[433] Gosztonyi: A magyar honvédség a második világháborúban. 225. p.
[434] Teleki: i. m. 178-179. p.
[435] Teleki: i. m. 181. p.

lehetőséggel elsősorban a nyilas- és más szélsőjobboldali párttagok vagy mozgalmisták, valamint a fegyveres erők tagjai éltek. Nehéz volt azonban a munkásság, és különösen a parasztság értésére adni az intézkedések szükségességét, mivel ezek a rétegek megszokott lakókörnyezetükből kiszakadva talajtalannak érezték magukat, valamint megélhetésüket féltették. Sokszor még a szovjet csapatok fenyegető közelsége is kevés volt ahhoz, hogy feladják munkahelyüket, egzisztenciájukat, jóllehet általában a nemzetiszocialista fegyelemnek is híján voltak.
Veesenmayer okt. 18-án közölte Szálasival Hitler azon szándékát, hogy legalább a mozdítható magyar értékeket megvédelmezze. A NV nem tett ellenvetést, így okt. 20-án már fel is állt egy magyar-német vegyes bizottság, melynek vezetője német részről Kurt Becher, magyar részről Kisbarnaki Farkas Ferenc vez. ezds. lett. Kisbarnaki szabta meg a kiürítés fontossági sorrendjét, hogy a csökkent kapacitás ne legyen agyonterhelve, és ugyanakkor kihasználatlanul se maradjon.

A munka megkönnyítése érdekében Szálasi okt. 23-án *„a hadviselés érdekében szükséges javaknak a hadműveleti területek kiürítendő részeiről ... való összegyűjtésével”* Mocsáry földművelésügyi államtitkárt bízta meg. Továbbá a nov. 3-án kelt 3889/1944. Me. sz. rendeletben Rajk Endre – a bolsevik Rajk László bátyja! – készletgazdálkodási kormánybiztos lett megbízva a *„kiűrítés teljhatalmú végrehajtásával*[436]*”*.

A technikai és humán tényezők elégtelensége azonban súlyos akadályokat gördítettek a műveletek eredményes elvégzése elé, így a németek kezdtek erőszakosan fellépni. A Szálasi-kormányzat képviselői ezért újra tárgyalóasztalhoz ültek német partnereikkel. Az 1944. nov. 14-én kelt új egyezményt Boden és Veesenmayer, valamint Szakváry és Hellenbronth írták alá. Ebben ismét megerősítették a Szálasi-kormány együttműködési hajlandóságát, de a német önkénynek – legalábbis formailag – gátat vetettek[437].

A bankokban őrzött értékek elszállításáért igen sokat tett Temesváry, a Nemzeti Bank elnöke. A törvényes keretek megteremtését ugyancsak Szálasi vállalta magára, aki már beiktatása után fontos feladatul jelölte meg a bank- és hiteltörvények, valamint az MNB alapszabályának megváltoztatását. A törvénytervezetek már Temesváry munkáját dícsérik, melyek megtárgyalására azonban már nem került sor. Szálasi végül úgy rendelkezett, hogy valamennyi pénzintézet Nyugat-Magyarország területére áttelepítendő, és hogy ezt a műveletet dec. 20-ig kell végrehajtani. A bankelnök igazán ki is tett magáért, dec. 24-én, nem sokkal az ostromgyűrű bezárulta előtt, utolsók közt hagyta el Budapestet. Dunántúli bolyongása során többször találkozott Szálasival, majd az ausztriai emigráció alatt is tartották a munkakapcsolatot. Temesváry megpróbálta a lefoglalt zsidó vagyonnak legalább egy részét a NV-hez juttatni, de ebben az amerikai csapatok akadályozták meg[438].

A magyar ifjúság egyes korosztályait ugyancsak kitelepítésre kötelezték, ami vitát eredményezett az NYKP-ban is. Gera ellenezte az intézkedést, míg a sarkosabb természetű Kovarcz annak keresztülvitelét erőltette. A vitát végül a panaszos szülői levelek hatására maga Szálasi vágta ketté azzal, hogy leállította a kérdéses korosztályok áttelepítését.

Szálasi egyébként is elégedetlen volt Gerának a párt élén végzett munkájával, ezért más funkcióba helyezte: Gera a háromtagú koronatanács tagja lett, régi posztjára pedig dr. Jancsuskót nevezte ki a NV[439].

Már okt. végén kijelölték a Birodalomban azokat a területeket, amik a kitelepülő lakosság befogadását voltak hivatva szolgálni. Ez a terület a Linz-Prága vonaltól keletre eső részt foglalta magában. Szálasi felháborodásának kellett hogy hangot adjon, amikor megtudta, hogy ezeket a felvevőhelyeket a Volksbund a birodalmi szervekkel együttműködve magyarok elől a

[436] Teleki: i. m. 183. p.
[437] Teleki: i. m. 185. p.
[438] Vincellér: i. m. 202-204. p.
[439] Vincellér: i. m. 216-217. p.

kitelepült sváboknak igyekezett biztosítani. Reklamációjára a német reakció csak nemtörődöm, soviniszta „válasz” volt[440].
Az anyagi javak és az emberéletek menekítése mellett Szálasinak az ország legfontosabb jelképére, a Szent Koronára is volt gondja. Számolva az ország elhagyásának lehetőségével, tudakozódni kezdett Veesenmayernél, hogy Németország biztosítana-e elhelyezést a magyar nemzet jelvényeinek. Szálasi kikötése ezzel kapcsolatban még annyi volt, hogy *„ahová ezek a jelvények kerülnek, területenkívüliséget élvezzen, s a magyar testőrség tagjai vigyázhassanak reájuk, magyar tiszttel az élükön.”* Szálasi szerint *„a német kormány elfogadta és elvileg belement abba is, hogy menedékhelyet adjon.”* A NV intézkedésére aztán a Korona a kőszegi városi sziklaóvóhelyre, majd Velembe, aztán Attseebe, végül pedig Mattseebe került[441]. Innen vezetett később útja a hosszú amerikai „fogságába”.
Államiságunk jelképeinek átmeneti sorsa tehát többé-kevésbé rendeződött, ez azonban korántsem volt elmondható a civil lakosságról. Ezt mérlegelve Szálasi nov. 8-án közölte Veesenmayerrel, hogy a meg nem szállt területek teljes lakosságát kitelepíttesse[442].
A hadi helyzet súlyosbodása aztán további szigorítást hozott magával: már okt. 30-án napvilágot látott az első hivatalos megnyilatkozás, ami a kormány nyugatra költöztetését hivatott előkészíteni. Szálasi Bergfyt arra utasította, hogy a minisztériumok csak szűk törzseket tartsanak a fővárosban, a többi részt pedig telepítsék ki. A cselekvés dinamikájára jellemző, hogy nov. 3-án ki is jelölték azok felvevőhelyeit[443].
Dec. folyamán már vezérkari tiszteket is küldtek Bécsbe, hogy a vezérkar fiókjának elhelyezését biztosítsa, hogy így majd a teljes magyar hds. áthelyezése megoldható legyen[444], majd dec. 6-án sor került Szálasi és munkatörzsének kitelepülésére a Dunántúlra. A nemzetvezetői munkatörzs Brennbergbánya közelében, Velemben, egy gyógyszerész villájában telepedett le, mialatt a közeli bányában sebesen épült a bombabiztos óvóhely. A Honvédelmi Minisztérium a kőszegi tisztképző iskolába, a többi minisztérium pedig Győrbe, Nagykanizsára, Szombathelyre került. Az országgyűlés maradéka Sopronban, a Nemzeti Bank igazgatója átmenetileg Veszprémben kezdte meg működését[445].

Harcok Budapestért

Szálasi jól tudta, hogy mit vállalt a főváros védelmének megszervezésével. Kényelmes és egyben vitathatatlan humánus megoldás lett volna, ha Budapestet egyszerűen nyílt várossá nyilvánítja, de ezzel a VH előrenyomulását segítette volna elő. Szálasi december folyamán még egy alkalommal felvetette városvédelem súlyos problémáját, a mérleg serpenyőjébe helyezve annak lehetőségét is, hogy a budapesti hidak szakszerűtlen felrobbantása a Kisalföld elöntését vonhatja magával[446]. Még dec. 23-án is a német Dél Hadseregcsoporthoz fordult aggodalmával: *„Kovarcz minisztertől megtudtam, hogy Budapest főváros ellátása a fővárosból nemhogy nem biztosítható, hanem ellenkezőleg, katasztrofális. A halálozások száma az éhség miatt már most is ijesztően nagy, különösen a gyermekek körében. Egyébként az éhség miatt lázadásoktól is tartani kell. Budapest ellátása csak a szállításon múlik, ami*

[440] Tilkovszky: i. m. 340. p.
[441] Teleki: i. m. 189. p.
[442] Teleki: i. m. 192. p.
[443] Teleki: i. m. 195. p.
[444] Délmagyarország, 1944. dec. 15.
[445] Gosztonyi: Budapest lángokban. 40. p.
[446] Ungváry Krisztián: Budapest ostroma. é.n., h. n. 34. p.

teljes egészében a német operatív vezetés kezében van..[447]*.”* A hangsúly mindenesetre itt az időnyerésen volt, akár sikeres a védekezés, akár nem.

A lakosság és a katonaság vegyes érzelmekkel tekintett a közelgő ostrom elé, jóllehet ennek lehetőségét a sajtó sokáig igyekezett elkendőzni. A küzdőszellem sok kívánnivalót hagyott maga után, így a propagandisztikus újításokhoz folyamodtak: maga Szálasi is tiszti anyagból készült, rendfokozat nélküli honvédegyenruhában mutatkozott[448], valamint nem adatta vissza magának a Horthy-korszak alatt elvett katonai rangját. Sokkal inkább kihangsúlyozta, hogy ő továbbra is megmarad *„rendfokozat nélküli honvéd”*-nek[449].

Szálasi a győzelem érdekében saját testőrségét, a 9/II. zlj-t. is bevetette[450]. Ugyanakkor a NV iránti tisztelet egy elmés, jól bevált haditechnikai újításban is megmutatkozott: a „Szálasi-röppentyű” elnevezést kapta az a magyar fejlesztésű fegyver, ami a szovjet Katyusák és a német ködvetők leegyszerűsített változatának is tekinthető[451]. Az utókor sajnos nem tanulmányozhatja ezt a nagyszerű fegyvert, mivel 1945. jan. elején lőszerének kifogytával a röppentyű utolsó példányának is nyoma veszett.

A szovjet-román ostromgyűrű bezárulta után a NV engedélyt adott két régi különítményes vezérnek, br. Prónay Pálnak és vit. Vannay Lászlónak szabadcsapat felállítására. Ezzel a lépéssel mind a harci morál megszilárdításában, mind a védősereg létszámának növelésében sikert tudtak felmutatni[452]. Több helyen ellenérzést keltett viszont az a tény, hogy Vannay sem viselt egyenruháján rangjelzést. Szálasihoz hasonlóan ő is arra hivatkozott, hogy századosi rendfokozatától egy korábbi ítélet alapján megfosztották. A NV a helyzetet azzal oldotta meg, hogy Vannayt nem sokkal 1944. karácsonya után őrnaggyá léptette elő.

Az ostromlott, több nehézséggel küzdő fővárosban számos, a civil lakosság sérelmére elkövetett kilengésre is sor került, amit az utókor egyöntetűen a hungarista pártszolgálatosok, s így közvetve Szálasi számlájára ír. A képlet azonban korántsem ilyen egyszerű. Mivel az események forgatagában a hungarizmus került erőfölénybe, evidens, hogy számos konjuktúralovag[453] is csatlakozott a Mozgalomhoz. Például az ellenséges csapatok közeledtével a fiatalkorú bűnözők aszódi intézetéből kiszabadult mintegy 500 főnyi elítélt nagy része is a főváros forgatagában lelt menedékre, a Pártszolgálat kebelében pedig hatalomra és harácsolási lehetőségre[454].

A felfokozott stressz, valamint a legfőbb vezetők – így elsősorban Szálasi – távolléte bárkit ragadtathatott erkölcstelen tettekre. Kun András, volt karhatalmista így világít rá a probléma gyökerére: *"...mert eltávoztak az orvosok, a fejesek, akik durva kelevényeinket kioltották volna, akik irányváltoztatásra bírtak volna bennünket*[455]*."*

A Szálasi-kormány távozása a fővárosból – bárhogy is akarják azt átállítani a bolsevikok és szekértolóik – korántsem holmi gyáva, fejvesztett menekülés volt. A NV-re és munkatársaira még nagy szükség volt a szabadon álló országrészben, ezért még korai és felesleges lett volna a mártíromság felvállalása. Mindamellett amióta világ a világ, a vezető réteg mindenütt ugyanígy cselekedett volna.

---

[447] idézi: Ungváry: Budapest ostroma. 215. p.
[448] Példaképnek itt Hitler tekinthető.
[449] Gosztonyi: Budapest lángokban. 1998. 30. p.
[450] Ungváry: i.m. 19. p.
[451] Gosztonyi: Budapest lángokban. i. m. 29. p.
[452] Gosztonyi: Budapest lángokban. i. m. 52. p.
[453] Ezek ingatag, tiszavirág életű hűsége a háború végeztével általában meg is szűnt, sőt igen sokan a bolsevikokhoz pártoltak.
[454] Hungarzmus és intellektus. Szerk.: Dobszay Károly. Magyar Rezervátum, h. n. 1997. 47. p.
[455] idézi: Horváth Róbert: Szálasi Ferenc hungarista mozgalmának rövid bemutatása. In.: Hungarizmus és intellektus. Szerk.: Dobszay Károly

Az összeomlás előtti intézkedések

Az események tükrében bátran kijelenthetjük, hogy a győzelem hite és reménye soha, egyetlen pillanatra sem hunyt ki Szálasiban. A nyilas kormány ellenőrzése alatt álló területek egyre csak olvadtak, és enyhén szólva a meglévőkön sem volt zökkenőmentes az élet, de a NV már az általa megálmodott Hungarista Állam létrehozásán fáradozott[456]. Sokan ezért, és az ilyen intézkedései miatt tartják őt élhetetlen álmodozónak, viszont a degradálás mellett elfelejtenek fejet hajtani az emberi tenni akarás és munkabírás eme megnyilvánulása mellett.

A lefektetett elvi alapokban szerepet kapott az országgyűlés egy egyszerűsített, átalakított változata. A törvényalkotás akkori kétházas rendszeréből hivatott létrejönni az un. „népközösség háza" a politikai pártok részvételével, valamint a „dolgozó nemzet háza", amelyben a nemzet küldöttei ültek volna. Az elgondolások természetesen számoltak a háborús viszonyokkal is, ezért fektette le Szálasi már azon elgondolásokat is, hogy *„a törvényhozást és az államügyek vezetését teljes jogkörrel, de legteljesebb felelősséggel is, egy személy kezében kell összpontosítani*[457]*."*

Az elképzelések keresztülvitele azonban alapvető problémákba ütköztek. A háborús felfordulással járó külső-belső bajok mellett egyes képviselők gyalázatos hozzáállása nehezítette tovább a munkát. Dec. hónapban például az addig aktív képviselők is tömegével kérelmeztek betegszabadságot 3 héttől 3 hónapig terjedő időtartamra[458]. Ilyen munkamorál mellett ütötte fel a fejét a turáni átokként emlegetett széthúzás is, mely betetőzni látszott a felső vezetés problémáit. Hóman Bálint nem ok nélkül jegyezte meg tehát, hogy az országgyűlés ilyen nagyfokú átalakítás *„az időpont nem a legalkalmasabb*[459]*."*

Budinszky igazságügy-mininszter szót emelt a szövetségs pártok képviselőinek az NYKP-be való átléptetésére, amit azonban Szálasi elvetett. Ehelyett inkább törvénycikket alkottatott *„a nacionalista és szocialista eszméért küzdő pártok, egyesületek, és mozgalmak érdemeinek megörökítéséről"*, melyben a NYKP-HM mellett helyet kapott a MMP, a MNSZP, a Nemzeti Szövetség, valamint a Volksbund. Javaslat hangzott el a MÉP idesorolásáról is, de ez végül nem történt meg.

1945. jan. 6-án Hitler táviratban fejezte ki jókívánságait Szálasinak születésnapja alkalmából. A NV a tőle megszokott, lelkes stílusban köszönte meg a figyelmességet, és nem mulasztott el ismét hitet tenni a közös ügy mellett[460].

A felsőház ugyancsak nagy átalakításon esett át. Szálasi azonban nem volt ezzel megelégedve, jan. 17-én utasításította Budinszkyt, hogy a felsőház *„a dolgozó nemzet kifejezője legyen"*, vagyis kapjanak nagyobb teret a hivatásrendek.

Több jel utal arra, hogy Szálasi nem elégedett meg a nemzetvezetői cím adta lehetőségekkel, hanem a régi nádori hivatal feltámasztásával akart nagyobb mozgásteret kialakítani magának. Szálasi elismerte a tekintélyuralmi elvet, mely szerint *„a felelős vezető meghallgatja a véleményeket és javaslatokat, de utána személyesen dönt."* A nádorság magas hivatalára önmagát tartotta a legalkalmasabbnak, mivel csak helyettesét, Csiát jelöltette volna még a tisztségre.

A vezetés megreformálását Szálasi legfelül, az országtanácsnál kívánta kezdeni. Ez a nádor mellett annak helyetteséből, az un. *„szakvezérkarok"* , valamint a *„nemzetvezérkar"* tagjaiból került ki. A nemzet- és szakvezérkarok szerepe tulajdonképpen a régi rendszer embereinek elszigetelésében állt.

---

[456] Szálasi itt is rokon vonásokat mutat Hitlerrel, aki – a már ostromlott Berlinben - szintén új német főváros tervein dolgozott.
[457] Teleki: i. m. 224. p.
[458] Teleki: i. m. 227. p.
[459] Teleki: i. m. 229. p.
[460] Dr. Frank: i. m. 148. p.

A fenti szervek és intézkedések már a háború utáni átalakítást voltak hivatva szolgálni, átmeneti megoldásként viszont addig is megmaradtak a miniszteri beszámolók és a kormányzótanács. Jan. 18-án azonban már három új alapot hirdetett meg a NV, amit minden hungaristára nézve kötelezőként akart elismertetni. Az első alap a minisztertanács, a második a háromtagú kormányzótanács Csia, Beregfy és Rajniss tagságával, valamint a kormány további tagjainak lehetséges részvételével. Ennek a testületnek lett volna hivatása az államfői jogok gyakorlása, amíg a kérdés véglegesen nem tisztázódik, valamint az országtanácsot és a parlamentet helyettesítve Szálasi tanácsadójaként közreműködni. A NV azonban az egyéni vezetés és az egyéni felelősség hitvallása alapján azonban rendre megkerülte, mellőzte ezeket a szerveket. A formai szabályok túlbonyolítására jellemző, hogy a kormányzótanács tagjai állva kellett hogy fogadják őt, majd engedélyének megadása után a résztvevők 15 perces időkerettel gazdálkodva véleményt formálhattak a napirendi pontról. Vita kizárva, közbeszólási joga csak Szálasinak volt. A továbbiakban tilos a dohányzás, valamint a felesleges beszéd.

A harmadik, említett alap az ún. nemzetvezetői csúcs volt, amit az olasz minta ihlethetett. Ezt a szervet Szálasi a pártapparátusból kívánta kialakítani és a későbbiekben arra támaszkodni. Kijelentése szerint *„ez a munkatörzs képezi a jövőbeli nemzet vezetésének magját.”*

Ezek az intézkedések a pártállam, pontosabban a párt vezetése alá rendelt állam- és közigazgatás kiépülését jelezték előre. A nemzetpolitikai irodákba tömörített hungarista vezetők értelemszerűen az NYKP-hoz tartoztak, amivel Szálasi közvetlenül is befolyást tudott rájuk gyakorolni, hiszen a pártvezetőit sem adta ki a kezéből. A tervezet aggodalommal töltötte el a nem hungarista államapparátusi vezetőket is. Ellenállást azonban csak a Nemzeti Szövetség oldaláról tanúsítottak, különféle – jogos - időszerűtlenségi érvekre hivatkozva. A tiltakozás hatására az eredeti javaslatot Szálasiék nem vitték keresztül, hanem dec. 19-én Szász Lajos terjesztett be törvényjavaslatot a Nemzeti Szövetség nevében. Az új javaslatot a képviselőház némi módosítással elfogadta[461].

Szálasi az egyéni példamutatás mellett beosztottaitól is elvárta, hogy folyamatosan, sokat dolgozzanak. Dr. Haála, az Államjogi Iroda vezetője kapta feladatul, hogy készítse elő a *„hungarista országépítési tervből a közjogi rész”* előmunkálatait. Szálasi egy éven belül népszavazásra akarta vinni a hungarista alkotmánytervezetet is, aminek megalkotását szintén Haála kapta, valamint egy országos lajstrommal új választójogi törvény előkészítését is rábízta.

A Kultúriroda vezetője, Hubay dec. 23-án kapott megbízást Szálasitól *„a kultúregyesületek racionalizálására”*, valamint egy új testület, a Hungarista Rend alapszabályának megszerkesztésére. Szálasi javaslatokat várt továbbá a hősi kultusz ápolására, valamint kész pályázatokat a főváros újjáépítésére[462].

A sokrétű szervező-alkotó munka eredménytelenségeit Szálasi hajlandó volt tanulságként levonni. Így jan. 17-én a még november elején létrehozott kormánybiztosságok rendszerét azok sikertelensége miatt márc. 1-ig megszüntette. Az addigi kormánybiztosok hatásköre a főispánokra szállt[463].

Január-február hónap során Szálasi országjárásra ment, hogy jelenlétével is lelkesítse a csüggedőket, és személyesen is megismerje a nép hangulatát. A NV a háborús viszonyokhoz képest nagy utat járt be, mivel febr. 10-12 között Zalabesnyő, Nova, Pacsa, Keszthely, Sümeg, Zalaszentgrót községeket járta végig[464]. Az összegyűlt hallgatóságnak a rövid beszéd után ilyenkor módjában állt kérdéseket feltenni. A NV mindenre válaszolt. Kényes téma volt többek között a háborús károkozások kérdése. Szálasi ígéretet tett ezek tételes rendezésére,

[461] Teleki: i. m. 232-233. p.
[462] Teleki: i. m. 236-237. p.
[463] Teleki: i. m. 242. p.
[464] Vincellér: i. m. 168-169. p.

valamint a katonaság rekvirálásaikor használatos elismervények, adófizető eszközkénti hasznosítására[465].

Szálasi figyelmét nem kerülték el a címer, az állampecsét, és a kitüntetések sem. Természetesen mindenütt aktív szerepet kapott a nyilaskereszt, valamint a hungarizmus használatos kifejezései. Így a magyar címer pajzsa és a Korona közé került a nyilaskereszt, az állampecsétre a „Magyarország nemzetvezetője" felirat. Szálasi a régi nemzetvédelmi keresztek viselését megtiltotta, viszont tervbe vette a Hungária Csillag Rend, és a Nyilaskeresztes Rend jelvényeinek megtervezését[466].

A háború utolsó heteire a honvédség és a párt viszonya végleg elmérgesedni látszott. Szálasi itt is szinte tűzoltásba kezdett, mert csak most rótta meg a basáskodó pártfunkcionáriusokat. Felszólította tehát a pártszervezeteket: *„A honvédség a nemzet vetülete. A honvédségnél fennálló bajokat mindenki jól látja, de elsősorban a pártnak kell tartózkodnia attól, hogy ezeket a bajokat a honvédségre vonatkozó általánosító ócsárló megjegyzésekkel tetézze. Szigorúan tartózkodni kell azonban a párt szerveinek attól, hogy honvéd egyéneket – tartozzanak akár legénységi, akár tiszti állományba – igazoltassanak, vagy különösen őrizetbe vegyenek."* Mintegy kárpótlásul Szálasi elrendelte, hogy a párttagok előre üdvözöljék a honvédeket; a pártszervezeteket pedig kifogásolható magatartásuk miatt megintette. Elrenddelte továbbá, hogy a honvédségnél politikai államtitkár működjön, melynek feladata a *„ellenőrzés és nevelés világnézeti szempontból[467]."*

Egyáltalán nem csodálható, hogy a kudarcok sorozata ellenséges érzületeket is szült. Német jelentés tanúskodott arról, hogy a Dél-Dunántúlon állomásozó tisztek milyen magas számban nem szimpatizálnak a náci vezetéssel, nem értékelve a közös magyar-német erőfeszítéseket. Szálasi az információ kézhez vétele után szigorú vizsgálatot rendelt. Joggal feltételezhetjük azonban, hogy ismét a németek fújták fel némileg a hangulatot, nem méltányolva a korábbi körülményeket[468].

A honvédség segéderejeként jelenlévő leventéket januárban már nagy számban vitték Németországba, ahonnan azonban többek megszöktek. Ezek azt hozták fel védelmükre, hogy otthon akarnak harcolni, a magyar honvédség kötelékébe. Szálasi reakciója ekkor már türelmetlen volt: *„Aki tehát azzal az indoklással szökik vissza, hogy ő itt akar katona lenni, azt önkényesen visszatérő katonaszökevénynek kell mindősíteni, és fel kell koncolni."*

1944 végén-1945 elején Basch ismét tárgyalt Szálasival, ezúttal Brennbergbányán. Sem a pontos dátum, sem a megbeszélés konkrét tárgya nem ismeretes. Annyi napvilágra került, hogy Basch a volksbundistáknak is hasonló előjogokat követelt, mint amilyeneket a hungaristák is élveztek a különböző élelmiszerek és közfogyasztási cikkek elosztásánál. Basch még mindig nem tett le arról, hogy Szálasi a német eredetű nyilasokat engedje át a volksbundnak, de az NV továbbra is ragaszkodott a bécsi szerződéshez, s nem vett tudomást az új típusú toborzási egyezményről, amely már a származást vette alapul. Szálasi ugyanakkor egyfajta gesztusként, a jan. 14-i rendelkezésében meghívta Bascht a koronatanácsba, ami ekkorra viszont már elvesztette jelentőségét[469].

Febr. 13.-án, Bp. elestének hírére a NV többnapos nemzeti gyászt rendelt el, a főváros pedig külön kitüntetésben részesült „hősi helytállásáért". Jaross javaslatára márc. 1-én a törvényhozás két háza a *Hősi Kitartás Városa* címet adományozta a szétlőtt fővárosnak[470].

Az utolsó intézkedések egyikeként Szálasi elrendelte, hogy ugyancsak márc. 1-ig rendezzék a párt ellenőrzési jogát, valamint rendezzék az NYKP *„nemzetbe való beépítésének módját."* A

---

465 Teleki Éva: i.m. 258-259. p.
466 Teleki Éva: i.m. 260. p.
467 Teleki Éva: i.m. 268. p.
468 Tilkovszky: i. m. 341. p.
469 Tilkovszky: i. m. 349-350. p.
470 Gosztonyi: Budapest lángokban. 157. p.

pártmegbízottak szerény sikerrel bíró intézkedéseit azzal próbálta fellendíteni, hogy - tekintélyüket is emelendő – elnevezésüket „*pártvezetői megbízottra*” változtatta. Ezeket az új funkcionáriusokat ápr. 1-ig kellett volna hivatalukba kinevezni[471].

A párton belül jelentkező, egyértelműen fejetlenségre utaló jelek arra sarkallták Szálasit, hogy drasztikus lépéseket helyezzen kilátásba. Ennek megfelelően elrendelte valamennyi tisztség érvénytelenítését. Az új tisztségviselők felállását júl. 1-ig szabta meg[472].

Febr. 27-én Sopronban terjesztették a képviselőház elé a „*Budapest védőinek hősies és áldozatkész*” magatartását méltató törvényjavaslatot. Budinszky módosítási indítványa után Szálasi és Szöllősi közösen adták be a törvényjavaslatot, amit az 50 képviselő meg is szavazott[473].

Mivel az NYKP szövetségesei több alkalommal kerékkötőként léptek fel, február folyamán Szálasi elhatározta a renitensekkel való leszámolást is. Febr. 9-én elrendelte tehát az összeférhetetlenségi indítványok beadását. Ezeket a mentelmi bizottságok egészen a végső menekülésig tárgyalták[474]. A Németországba való kitelepülés után Rajniss követett még el politikai támadást, ezúttal személyesen a NV ellen. Rajniss leváltása az ellenzék végső elhallgattatását jelentette, utóda Gera lett[475].

1945. febr. 28-án Szálasi feltárta az aktivisták maradék tábora előtt az ellenük szőtt összeesküvés részleteit: „*Van egy kis csoport Magyarországon, politikusok is vannak benne természetesen, de Németországban is van egy kis német csoport, amelyek ugyan mivelünk együtt a legteljesebben hisznek a német győzelemben és a nemzetiszocializmusnak gyakorlati keresztülvitelében, amelyek azonban azt mondják, hogy német győzelem után Európából Nagy Német Birodalom lesz, amelyben mi mint társország, Kronland-féle fogunk beilleszkedni, egyszóval: teljesen bekebeleznek a Nagy Német Birodalomba. Ez a két kis csoport ezt a lehetőséget játssza meg. Ez a két csoport most katonai vonalon is megjátssza az egészet, különösen SS-vonalon, amely az általános SS-vonaltól kapja utasításait, és olyan személyeket tol előtérbe, akik a leghatározottabban ezt a célkitűzést szolgálják, annak dacára, hogy magyar állampolgárok, annak ellenére, hogy hűséggel tartoznak a magyar államnak, annak az országnak és vezetőinek, akik október 15. óta félreérthetetlenül hitet tettek az új világrendszer mellett, a magyar-német élet-, társ-, sorsszövetség mellett...*[476]”

Számos probléma mutatkozott a Waffen-SS magyar hadosztályai körül is. Mondhatni, hogy a tiszta szándékú magyar SS katonák rossz parancsnokokat kaptak, akik Szálasi ellenében a maguk kezébe vették a vezetést, és ezzel is gyengítették a hungarista egységet. Szálasi még januárban megüzente a németeknek Beregfy által, hogy az ő tudta nélkül az SS-be igazoló tisztek elveszítik állampolgárságukat és magyar rendfokozatukat, illetményt pedig nem kapnak. Ezeket a retorziókat a főpk.-i jogok végleges rendeződéséig kívánta foganatosítani, hogy az áskálódók méregfogát addigra kihúzzák. Mindez most sem történt ok nélkül; a magyar katonai szervek ugyanis Ruszkay és klikkjének németországi szervezkedését jelezték Szálasinak. Ruszkay ekkor már mint SS-tbk. ténykedett, és ezen minőségében márc. 8-án közölte Grassy Józseffel, a Hunyadi-ho. parancsnokával, hogy Himmler őt – ti. Ruszkayt – bízta meg a frissen megalakult magyar fegyveres SS-főfelügyelőség vezetésével. Ruszkay levelében nem mulasztotta el Szálasit és intézkedéseit, mint – szerinte - a nemzetiszocializmusra veszélyes tényezőket szapulni. A válasszal Szálasi sem maradt adós. Utasította Beregfyt a hadúri jogát súlyosan megsértő SS-tisztek – Ruszkay, dr. Ney, és Görgey Vince – rendfokozatuktól való megfoszására, és a honvédségből való kitaszításukra,

[471] Teleki Éva: i.m. . 247-248. p.
[472] Teleki Éva: i. m. 274-275. p.
[473] Vincellér: i. m. 191. p.
[474] Teleki Éva: i. m. 278. p.
[475] Teleki Éva: i.m. 281. p.
[476] Teleki Éva: i.m. 282. p.

ill. elbocsátásukra[477]. A fenti intézkedések aznonban még mindig enyhének voltak tekinthetőek, mivel a rebellis tisztek állampolgárságának elvesztése szóba sem került.
A kormány soraiban is ellenkezésre talált a NV több rendelete. Rajniss márc. 10-i, Szombathelyen bejegyzett naplófeljegyzéséből tudjuk, hogy az egyik minisztertanácson a NV személye körüli miniszter felhívta a kormánytagok figyelmét a NV azon kívánságára, hogy mindannyian vezessenek naplót. Rajniss ezt magában *„pokoli örmény nagyzolás", „agybajos kívánság"* jelzőkkel illette, de egyszersmind elismerte, hogy feladatok hiányában tulajdonképpen nagyon is ráér írni. A nemzetvezetői óhaj mögöttes szándéka azonban rejtve maradt előtte: Szálasi felismerte, hogy micsoda nagy morális veszélyeket rejt az, amikor valaki unatkozni kezd[478].

Visszavonulás osztrák-német területre

Szálasinak és kormányának a szovjetek közeledtével nem maradt más választásuk, mint a folyamatos visszavonulás. Mindez természetesen a harc majdani folytatásának reményében történt, ezért is igyekezett Szálasi valamennyi dokumentumot és értékes embert egyben, biztonságos helyen tudni.
A NV már korábban is elkönyvelte magában a lehetőséget, hogy az ország hosszabb-rövidebb időre szovjet megszállás alá kerül, így már itthon is foglalkozott a hungarista szabadságharcos egységek felállításának gondolatával. A feladat Kovarcz hatáskörébe tartozott, ezen belül pedig Sütő Gyulának kellett a jövendő egységeket felkészítenie. Az ország elhagyása előtt Szálasi elrendelte a HM 18-32 éves tagjainak, valamint a rendőrségi-csendőrségi állományúak, és fegyveres nemzetszolgálat tagjainak a honi partizánmozgalomra való mozgósítását, melynek tagjainak kiképzésével „Európa legveszélyesebb emberét", Otto Skorzenyt kívánták megbízni[479] - legalábbis erre utal az, hogy Szálasi utasítására Vajna és Jancsuskó tárgyalásokat kellett kezdeményezzen az SS-tiszttel. A legfőbb vezetést az NV természetesen most is magának tartotta fenn, míg gyakorlati irányítóvá Jancsuskót nevezte ki. A kiképzett szabadságharcosok feladata a további, felszabadító hadműveletek előkészítése volt, amiért cserébe fontos átmeneti pozícókat ígért nekik az NV az új közigazgatásban[480].
A hungarista szabadságharcos mozgalommal megegyező feladatot voltak hivatottak ellátni az un. kopjások is, akiket a KABSZ képezett ki 1944. novemberétől. Hasonló célzattal Beregfy is kapott ilyen parancsot Szálasitól. Fel is állt egy kb. 500 főt számláló különítmény KABSZ tagokból és a fegyveres erők tiszti állományú tagjaiból.
A további, azaz a határon átnyúló visszavonulás kérdéséről már a febr. 23-i minisztertanácson döntés született. Az NV szűkebb törzsét márc. 27-én rakodták vonatra, amikor már olyan pletykák is lábra kaptak, hogy Szálasi lemondott, és József fhcg. vette át a hatalmat[481]. Márc. 29-én sor került kényszerű átkelésére a magyar-német határon. Az áttelepülés krónikása Henney lett, aki meglehetős részletességgel jegyezte fel az eseményeket. Mint lejegyzi, a kormánytagokat és hozzátartozóikat (össz. 218, más forrás szerint 214 fő) szállító vonat márc. 29. hajnalban Kőszegről történt határátlépése után a szovjetek már aznap kora délután elfoglalták a kőszegi vasútállomást. A vonat ápr. 15-én érkezett Bleibach állomásra, ahol több mint egy héten át vesztegelni kényszerült. Szálasi hiába tett kísérletet az

[477] Teleki: i. m. 283-284. p.
[478] Zinner-Róna:i.m. I. köt. 33. p.
[479] Dr. Frank: i. m. 148. p.
[480] Vincellér: i. m. 228-229. p.
[481] Shovy: i. m. 322. p.

országépítés terveinek biztonságba helyezésére, és a szerelvényük kormányvonattá való nyilvánítására; a németek most is a saját bajaikkal voltak elfoglalva[482].

Hosszas bolyongás után, végül Mattseebe települve Szálasi és szűkebb törzse szálláshelye a Seewirt fogadóban volt, majd menyasszonyával a postaépület emeleti lakásába költözött. A mattseei törzsszálláson Haller képviselte a Birodalmat, mivel Szálasi nem tartott fenn kapcsolatot a Salzburg környékén lakó Veesenmayerrel. A kormánynak otthont adó község védelmét a testőrség látta el Mészáros ezds. parancsnoksága alatt. Itt kapott helyet a koronaőrség is, a koronázási ékszereket pedig a plébánián helyezték el[483].

Az NV fontosnak találta azt is, hogy a közös ügy érdekében minden egyes áttelepült magyar harcoljon, vagy dolgozzon német földön. Az ellenőrzés ezúttal az NYKP kezébe került, bővebben nem megnevezve.

A németek számára érthetetlen és egyúttal felháborító volt, amikor Szálasi egy felszerelt nyomdát kért, hogy egy, a hungarizmussal foglalkozó könysorozatot meg tudjon jelentetni. Mindenesetre Haller most is a számára lehető legjobb megoldást választotta: ígéretet tett a segítségre.

A legutolsó napok eseményeit Markóné Katonka Mária örökítette meg naplójában. E szerint a hungarista kormány hosszú bolyongás után Salzburgban állt meg – tehát ellentmondással, vagy tévedéssel találkozunk. Eleinte naponta voltak minisztertanácsok, majd az utolsó koronatanácson a Szent Korona megmentését és biztonságba helyezését tárgyalták meg[484].

Ápr. 17-én Szálasi Haller jelenlétében tárgyalást folytatott Veesenmayerrel. A német követ három dologra volt kíváncsi: az NV milyen álláspontot foglal el, bukás esetén az angolszász vagy a szovjet megszállás lenne-e a kevésbé rossz? Veesenmayer szerint a szöveteségesek győzelme esetén a szovjetek és az angolszászok úgyis egymásnak esnek, így a fogságba esett nemzetiszocialista vezetőkre – beleértve Szálasit is - még nagy szükségük lesz az angolszászoknak. A második, Veesenmayer által feltett kérdés az volt, hogy megoldható lenne-e, hogy az áttelepült magyarok kitérjenek a szovjet előrenyomulás elől, míg az angolszászt bevárja. Végül Veesenmayer felhívta partnere figyelmét a koronázási ékszerek és a nemzeti aranykincs fontosságára. Javasolt egy területet az NV-nek, ahová szerinte a kincseket szállítani kellene, sőt ezt már – önhatalmúlag!- meg is beszélte Temesváryval, így a szállítás is folyamatban van. Válaszában Szálasi szókimondóan kijelentette, hogy a bolsevizmus ellen akár az ördöggel – tehát az angolszászokkal – is szövetkezni fog. Maga is biztos volt a szövetségesek két pólusának összetűzésében, de ezt megtoldotta még annyival, hogy biztos a nemzetiszocialista eszme alapjainak kényszeredett angolszász átvételében. A nemzetvezetői választ végig sem várva, Veesenmayer közbevágott. Szapulta a honvédséget, és ezen belül is Beregfy hozzáállását, de Szálasi mindkét támadottat megvédelmezte. Veesenmayer vészjóslóan azt is felvázolta, hogy Hitler Berlinben marad, mert a hősi halált választja. Ezzel kívánja lezárni a nemzetiszocializmus első szakaszát, amit a sokkal nagyobb virágzás követ majd. Szálasi erre közbevetette, hogy a maradék német területeket egy kézben össze lehetne fogni, de mint erre Veesenmayer kinyilatkozta, a teljhatalomra kiszemelt Göring már elmenekült[485].

Az NV a hallotakat szállásán megosztotta Beregfyvel, Keménnyel, Szöllősivel, és Vajnával. Feltette a költői kérdést: *„mi a magyar kormány teendője?”* – Az értelemszerű ebben a helyzetben a menekülés lett volna, de Szálasi még szükségesnek találta kormányának átalakítását. A látszólag értelmetlen és felesleges lépés magyarázata a diplomáciai szalonképessé tétel volt. Svájc kormánya ugyanis korábban nem állt szóba hungaristákkal, most azonban az NV Svájcba akarta menekíteni a nőket és a gyerekeket. A háborút a maradék

[482] Teleki: i. m. 288-289. p.
[483] Gosztonyi: Légiriadó, Budapest! 174. p.
[484] Teleki: i.m. 293. p.
[485] Vincellér: i. m. 242-423. p.

fegyveres erők igénybevételével folytatni akarta, további együttműködésben a németekkel. A meglévő erőket elegendőnek vélte arra, hogy a szovjet erőket lebénítsák, az angolszászokat legalább addig kiszorítsák Németországból, amíg némi időt nyernek. Az angolszászokkal szemben csak addig volt hajlandó kötelezettséget vállalni, amíg a szovjetek okozta veszélyt végleg nem semlegesítik. A végső cél tehát ennek megsemmisítése volt.

Végezetül Szálasi szólott arról is, hogy a háború után fel kell oszlatni Törökországot, mert *„olyan alacsonyrendű tulajdonságokat mutatott ki, amely jó barátban és ellenségben egyaránt undort kelt*[486]*.”* Az NV nem fejtette ki bővebben éles véleményének bővebb okát, de a történelmi tények ismeretében arra a következtetésre juthatunk, hogy Szálasi tudott a törökök diplomáciai közvetítő szolgálatáról az angolok felé, és ezt kezelte ilyen megvetéssel.

Ugyanazon a napon a nyilas kormány a Mattsee-i kilátódombon gyűlésezett. Szálasi itt kinyilatkoztatta, hogy máj. 1-én új kormányt kíván felállítani. Erre az eseményre Beregfyt, Vajnát, Keményt, Jurcseket, Rémenyi-Schnellert, Temesváryt, Henneyt, Jancsuskót, és Zsakót várta el[487]. A kormányátalakításra végül az amerikai csapatok beérkezte miatt nem kerülhetett sor.

Ápr. 24-én Szálasi kormányzótanácsot tartott a törzsszálláson. Az NV igyekezett tovább tartani a lelket a jelenlévő minisztereiben, mivel nem győzte hangsúlyozni a tengelyhatalmak potenciális lehetőségeit. Az angoloknak a tengelybe bevonásában látta az utolsó reményt, ami viszont azok anti-nemzetiszocialista álláspontjuk miatt szinte lehetetlen volt. Egyedül az antibolsevizmusba, mint közös tényezőbe lehetett kapaszkodni, ezért is adta ki az NV azt az utasítást, hogy csak a szovjetek ellen harcolunk.

A kormányzótanács tagjai új feladatköröket kaptak: Beregfy maradt a hds. élén, melynek fontos feladata lett már a menekült nemzetrész védelme is, valamint az NV és kísérete számára a felvevő terület előkészítése. Gera Magyarország jövendő felszabadításának ügyeit kapta, Csia pedig a szabadságharcos mozgalom vezetését.

Az ülésen Szálasi a saját magatartásának, ill. szerepének lehetőségeit négy variációban latolgatta: **a.,** A fronton átveszi egy raj vezetését, és haláláig harcol. **b.,** A hungarista szabadságharcos mozgalom élére áll. **c.,** A Veesenmayerrel megbeszéltek alapján az angolszászokhoz vezető út. **d.,** A Japán felé vezető út.

A négy féle út közül az NV a japán és az angolszász utat találta leginkább célravezetőnek. A japán út előkészítése érdekében Szálasi a nála jelentkező Andreánszky Jenőt Badgasteinbe küldte, hogy vegye fel a kapcsolatot az ott tartózkodó Oshima Hirosi altbgy. japán követtel. Andreánszky feladata az lett volna, hogy Oshima előtt ismertesse a NV terveit, majd a japán követ segítségével iparkodjon eljutni Tokióba, ahol a japán kormány előtt is képviselhetné a hungarista tervezetet. A a megbízott tisztviselő el is jutott Badgasteinbe, beszélt is a japán féllel, de ennek eredménye sajnos nem ismeretes[488].

A japán kísérlettel nagyjából megegyező időben Szálasi Gömbös Ernőt is hasonló küldetéssel bízta meg. Őt az angolokhoz irányította, Klagenfurtba. A parancs értelmében Gömbösnek a 8. brit hadsereg – egyébként csak Szálasi elképzeléseiben létező – politikai tanácsadójával kellett volna felvennie a kapcsolatot. A további lépés a Vatikán, és a Fruska Gorában ténykedő Draza Mihajlovics szerb csetnik tbk. felé irányult volna. Ez utóbbiról Szálasi úgy tudta, hogy még bírja az angolok bizalmát, ezért akart neki és vélt angol pártfogóinak szövetséget ajánlani a szovjetek ellen. A NV nem is sejthette, hogy a jugoszláv kormány egykori honv. min.-e már mind a saját kormánya, mind a britek előtt kegyvesztett lett. Churchill ekkor már a bolsevista Joszip Broz Titót támogatta[489].

[486] Vincellér: i. m. 244. p.
[487] Dr. Frank: i. m. 150. p.
[488] Gosztonyi: u. o. 266. p.
[489] Gosztonyi: A magyar honvédség a második világháborúban. 267. p.

Ápr. 26-ról 27-re virradó éjjel Szálasi kivétette a koronázási ékszereket az eredeti acélládából, és Szöllősi min. elnök, Pajtás Ernő ezds., a koronaőrség pk.-a és Borbély János koronaőr-alhdgy. jelenlétében Mattsee határában elásatta[490].
Az amerikai fogságba esés előtt Szálasi még egy személyes jellegű mozzanatot is véghez vitt: ápr. 28-én feleségül vette hűséges menyasszonyát, Lutz Gizellát[491]. A párt a helyi alapítványi templomban, Anton Strasser prépost eskette össze. „Nászútjuk” ugyancsak sajátos volt: kb. öt percnyi autóút a Mattsee-i Stiftschkirche-ből a Zell am Hof-i Gnadenkirchenbe, a tó másik oldaláról[492]. A szertartást követő ünnepi ebédre a Kapitalwirt fogadóban tartották, szűk körben.[493] A házasságot enyhén szólva sem siették el, mivel már 1927 óta ismerték egymást. Szálasi hosszú ideig önmegtartóztatást gyakorolt nem csak nemi téren, hanem pl. absztinens is lett. Gyermeket abból a megfontolásból nem akart, hogy a további útjáról el ne térítse. (Sulyok Dezső szerint a családtól való tartózkodás igazi oka az volt, hogy Szálasinál már 1917-ben, frontszolgálata során un. háromkeresztes vérbajt állapítottak meg.)
A házasságkötés után Veesenmayer és Haller keresték fel az újdonsült férjet. Beszámoltak neki az itáliai front összeomlásáról és Mussolini sikertelen szökési kísérletéről; valamint az angolszász és a szovjet csapatok elbai találkozásánál.
Ápr. 30-án Szálasi dr. Szögi Gézát és dr. Jancsuskót fogadta. Ők az angliai emigráns antibolsevista Prihala-kormány megalakulásáról adtak hírt. Szálasi mindezt kedvező jelnek vehette, mivel sietett leszögezni, hogy a németek új fegyverei a gyártókapacitás híján nem készülhettek el, de a technológiát a németek bármelyik szövetségesnek átadhatják. Véleménye szerint ez a kedvezeményezett csakis Anglia lehet[494].
Szálasi ezen reményei korántsem tűntek légből kapottnak. A Wehrmacht máj. 2-i napiparancsa arról is szólt, hogy az angolok és amerikaiak között tárgyalások folytak egy antibolsevista front kialakításáról, amiben a németek is szerepet kaphatnak. Továbbá arról is hír keringett, hogy a Mattsee közelében állomásozó orosz vlaszovisták tárgyalásokat folytatnak a SZU elleni harcról. Az ugyancsak Mattsee környékén, 20 km-re lévő hungarista hadosztály szintén késznek mutatkozott a további antibolsevista küzdelemre.
Aznap felmerült a további menekülés lehetősége is. A NV hallani sem akart arról, hogy jelenlegi tartózkodási helyéről továbbálljon. Mint mondotta: *„Aki menekül, az mindig felad valamit abból, amit hirdetett. Amit tettem, azért vállalom a felelősséget!”* Hívei hiába is kérlelték, hogy meneküljön, hiszen tudhatja, mi vár rá. Még Veesenmayer is megüzente neki, hogy menjen legalább Észak-Németországba, mert ott nagyobb biztonságban lenne. *„Ha az amerikaiak tudnák, mit tesznek, el sem fognának, de mivel nem tudják, elfognak. Ha tudnák, mit tesznek, nem adnának ki, de mivel nem tudják, kiadnak. Otthon, ha tudnák, mit tesznek, nem bántanának, de mivel nincs eszük, fel fognak akasztani...*[495]*”*- Prófétikus szavak. Jóllehet a történelem nem ismeri a feltételes módot, az események ismeretében kijelenthetjük, hogy abszolút felesleges lett volna Szálasinak Észak-Németországba, vagy bárhová menekülnie.
Az utolsó kormányszintű megbeszélésre máj. 1-én került sor Mattsee-ben. Szálasi, Beregfy, dr. Kiss Károly, dr. Jancsuskó, és dr. Szögi vettek ezen részt. A helyzet kaotikus voltára jellemző, hogy bár Vajnának és Szőllősinek ezen az ülésen nem kellett részt vennie, mások – legalábbis Szálasi elgondolása szerint - azért nem jöttek el, mert nem tudták, hogy az NV még Mattseeben tartózkodik, vagy egyszerűen nem értesültek a gyűlésről. A tanácskozás így már valóban nem is minisztertanács volt, hanem inkább afféle helyzetértékelés. Beregfy többek között azt is jelentette, hogy nemrég Ruszkayval tárgyalt. Az öreg renegát most jó angol

[490] Gosztonyi: Légiriadó, Budapest! 178. p.
[491] Dr. Frank: i. m. 165. p.
[492] Karsai Elek-Karsai László: A Szálasi-per. Reform Kiadó. Bp., 1988. 27. p.
[493] Gosztonyi: Légiriadó, Budapest! 175-176. p.
[494] Vincellér: Szálasi hat hónapja. i. m. 243-245. p.
[495] Gosztonyi: Légiriadó, Budapest! 176. p.

kapcsolatait kínálta Szálasinak, aki azonban már nem hitt neki. Kikötése az volt, hogy Ruszkay lépjen ki az SS-ből, és tegyen őreá esküt. A NV továbbra is ragaszkodott államfői méltóságához, mert, mint kifejtette, ezt a tisztséget ő a parlamenttől kapta, így csak a parlament veheti el tőle[496].

Szálasi a továbbiakban inkább a nemrég megfogalmazódott gondolatköreit járta körül ismét: a tengely még nem veszített, viszont igen kívánatos lenne Anglia csatlakozása az antibolsevista tömbhöz. Szerinte gyakorlati kérdést az vet fel, hogy a hungarizmust hogyan lehetne megértetni az angolokkal, mert *„Anglia számára a Földközi-tenger életbevágóan fontos terület lesz. A Földközi-tengert kell mindenekelőtt angolnak tekinteni. Ez Anglia számára csak úgy oldható meg, ha a Duna-medencében élő népeket olyan nemzet fogja össze, amely képviselni tudja az európai érdekeket. Délkelet-Európa rendezésére elfogadható terve csak a magyar népnek van."* Szálasi meggyőződéssel fejtegette azon nézetét, hogy a hungarizmus tökéletes demokráciáját az angolszász hatalmak is meg fogják ismerni. Ehhez első lépésként a magyaroklakta német területeket kell megtartani, új kormányt alakítani, Keménynek pedig külügymin.-ként egy délkelet-európai nemzetiszocialista kongresszust összehívnia, amely után megtörténhetne a térség felszabadítása.

A további szokásos témák, úgymint a harc és munka, valamint a mindennemű propaganda fontossága, vázlatosan szó esett az új kormány szerkezetéről is. E szerint Szálasi a belügyi, külügyi, honvédelmi, közgazdasági, pénzügyi tárcák kivételével valamennyi tárcát magának tart fenn. Ez első hallásra hihetetlennek tűnik, de gondoljunk csak bele, hogy a menekült nemzetrésznek németországban nem kellett pl. földművelésügyi- vagy oktatási minisztérium.

Az elhangzottakkal kapcsolatban egyedül Kemény élt némi ellenvetéssel, miszerint legrosszabb esetben elveszítjük a háborút, és akkor a rend felborul. Szálasi kérdésére Kemény kifejtette, hogy az angolszászok, japánok, és szovjetek felé lehetne tájékozódni, de a japán út a távolságtól, a szovjet pedig magától értetődően elesik. Kizárásos alapon is tehát csak az angol marad. A kérdés már csak az, hogy az angolszászok felé való nyitás önnállóan, vagy a németekkel közösen történjen, netán próbálkozzanak svájci, spanyol, vagy vatikáni vonalon. Ezek közül a vatikánit már korábban eljátszotta, Svájc pedig egyébként is lehetetlen magatartást tanusít. Egyedül Szöllősi szerint lett volna érdemes a svájciaknál próbálkozni. Szálasi inkább az önálló kezdeményezés mellett foglalt állást oly módon, hogy a németek kizárásával lépni az angolok felé, az angolszász beállítottságuk miatt fogva tartott politikai foglyokat szabadon kell engedni. Kemény további kötözködésére Szálasi a Szent Koronát kívánta felmutatni az angoloknak és amerikaiaknak, mint alkotmányjogi tényezőt.

A tanácskozás után Szálasi parancsokat küldött a magyar SS hadosztályok parancsnokának, Grassy-nak, hogy csapatait vit. László Dezsőnek rendeli alá. Ezzel a lépéssel akarta az NV a magyar SS és a hungarista egységeket kivonni Ruszkay befolyása alól, de ennek érvényt szerezni már nem tudott[497].

Ápr. legvégén Szálasi még a Külügyminisztériumba helyezte Andreánszkyt, aki korábban a honvédelmi minisztériumban dolgozott, mint pol. államtitkár. A kinvezést új megbízás követte: a NV Andreánszkyt Badgasteinbe küldte, ugyanis oda településtek az ostromlott Berlinből még kimentett külföldi diplomaták. Itt kapott helyet Hiroshi Oshima tbk. is, akin keresztül Andreánszkynak Japánba kellett volna jutnia, hogy ott támogatást szerezzen.

Máj. 6-án elesett Mattsee is. Szálasi korábbi elveinek megfelelően, valamint a már feleslegesség vált vérontás elkerülése érdekében arra utasította testőrparancsnokát, hogy fedje fel kilétét a községet elfoglaló 7. amerikai hds. pk.-a előtt. Egyúttal üzenni is kívánt Mészárossal, hogy mivel ő csak a bolsevizmus ellen harcolt, kész az USA megfelelő képviselőjével tárgyalni Magyarország jövőjéről. Másnap három amerikai dzsipen meg is érkezett az amerikai küldöttség - de csak egy egyszerű hdgy. vezette őket. A csoport az

[496] Gosztonyi: Légiriadó, Budapest! 177. p.
[497] Vincellér: i. m. 247-250. p.

amerikai XV. hadtest hírszerző és kémelhárító részlegéből verbuválódott, és a Magyarországról elszármazott Jellenik György vezette. A civil ruhában és bilgeri csizmában felsorakozott magyar kormánytagokat és Hallert a hdgy. egyszerűen kikerülte, és egyenesen Szálasihoz tartott. Nem fogadta el annak kinyújtott jobbját, inkább kemény szavakkal támadta le. Az így fogságba ejtetteket teherautón vitték Augsburgba, ahol az amerikaiak által elfoglalt villanegyed egyik négylakásos épületének földszintjén rendezték be szállásukat.

A fentiek is jól mutatják, hogy mennyire hazugságokon alapultak Himmler Márton CIC hdgy. azon beszámolója, hogy *„a magyar háborús bűnösöket, mint patkányokat kellett jól előkészített búvóhelyeikről előszednünk."* Nos, nem hogy búvóhelyekről nem volt szó, hanem még emigrációs alapja sem volt a Szálasi-kormánynak[498]!

A legutolsó minisztertanácsra máj. 7.-én került sor Salzburgban. Ennek legdrámaibb pillanata az volt, amikor Kassai bejelentette a m. kir. kormány megszűnését[499]. Bevégezetetett tehát.

Miután Szálasi és közvetlen környezete is fogságba esett, egy utolsó üzenetet intézett híveihez: *„Mindenki tartsa meg a helyét, semmit vissza nem vonok, minden marad, ahogy volt, a hungarizmus marad, ami volt. Az angolszászok és a szovjet még nem nyerték meg a háborút[500]."*

Szálasi az Ausztriában töltött amerikai fogsága alatt is igyekezett megőrizni tartását, tekintélyét, ami elé fogva tartói nem is gördítettek különösebb akadályt. Egészségügyi sétáira mindig elkísérte magántitkára, Bolváry Géza, és Szögi Géza min. elnökségi államtitkár. A NV továbbá rendszeresen részt vett szentmiséken, valamint áldozott is.

A NV híveinek iránta való rajongása jottányit sem csökkent az amerikai fogság alatt. Vitéz Hollósy-Kuthy László tbk., aki nem mellesleg Szálasi évfolyamtársa volt a katonai akadémián, a fogságban is összefutott a NV-vel. Ennek során állapította meg a fenti állítást, szerinte a fogoly hungaristák *„még mindig hittek ügyükben, boldogok voltak, ha nemzetvezetőjük megszólította őket[501]."*

A nyilas kormányt fogva tartó amerikaiak júl. 10-én készítettek Szálasiról fényképfelvételt, melyen a fegyencekkel megeggyező módon, táblával a kezében állították be, B.1121 számmal[502]. A sors fintora, hogy Szálasi az amerikai fogság során rövid időre egy táborba került Horthy-val[503].

A tisztességes elhelyezést és elbánást júl. 30-án felváltotta a salzburgi ügyészségi fogház, ahol már a magyarországi zsidó OSS-ügynök, Himler Márton vette kezelésbe a háborús bűnösnek kikáltottakat[504]. Először is minden maradék vagyontárgyoukból kiforgatták a foglyokat, majd kezdetét vette a lelki tortúra. A felvétetett jegyzőkönyvek tanúsága szerint így hangzott el az a beszélgetés, amit Mr. Himmler Szálasival folytatott a hazai kiadatásról:

„- A győztes szövetséges hatalmak Önt az emberiség elleni bűnök sorozatának elkövetésével vádolják. Vádolják tömeggyilkosságra való uszítással, tömeggyilkossággal, tömeges rablásra való felbujtással, egyének és értékek más országba való erőszakos szállításával.

- *Nem ismerem el a Szövetséges Hatalmak jogát, hogy engem vád alá helyezzenek. Államfő vagyok, s ha nemzetem a háborút el is veszítette, azt az eljárást követelem magamnak, ami kijár minden civilizált népek között egy ország fejének. Tiltakozom ellene, hogy fogságba helyeztek és közönséges bűnösökkel egy fogházba zártak, hogy vádlottként vallatnak, s tiltakozom az ellen, hogy okmányaimat és irataimat lefoglalták. Eljárásuk ellen fellebbezni fogok a hágai Nemzetközi Bírósághoz, követelem, hogy erre adják meg az alkalmat.*

---

498 Hungarizmus és intellektus. Szerk.: Dobszay Károly 47. p.
499 Gosztonyi: Légiriadó, Budapest! 185. p.
500 Teleki: i. m. 294. p.
501 Hollósy-Kuthy László: Don, Torda, Kárpátok.é.n. Gilde Verlags- und Handels-GmbH Schweiz. 156. p.
502 Dr. Frank: i. m. 171. p.
503 Horthy: i. m. 325. p.
504 Gosztonyi: Légiriadó, Budapest! 187. p.

- *Tiltakozhat és követelhet, amit akar, de ne szónokoljon, mert akkor kivezettetem.*
- *Ez ellen a megjegyzés ellen, mint az erőszak megnyilvánulása ellen, szintén tiltakozom.*
- *Ezt a tiltakozást is feljegyezte a gyorsíró. A jelenlegi magyar kormány és a magyar nép is kérte az Ön letartóztatását és kéri kiadatását. A többek közt otthon azzal vádolják, hogy a nemzetet kifosztotta, gyárainak felszerelését, raktárainak áruhalmazát, állatállományának a legnagyobb részét kirabolta, kihozta egy idegen országba.*
- *Magyarországnak a törvényes kormánya jelenleg Nagy-Németországban van, annak a feje én vagyok, senki nem emelhet tehát vádat vagy kérheti a kihallgatásomat a magyar nemzet nevében.*
- *Elismeri, hogy a magyar nemzetnek joga van maga fölött ítélkezni?*
- *Elismerem, hogy egy törvényesen választandó magyar parlamentnek joga van minden magyar felett ítélkezni. Ha egy törvényesen választott magyar parlament felelősségre von, szívesen állok elébe[505].”*

Nincsen arra adat, hogy melyik vallatás volt előbb, de Mr. Himmlert a Szent Korona elrejtése is módfelett érdekelte. Szokott stílusában vonta felelősségre ez ügyben is a NV-t:

- „Miért hozta a Szent Koronát magával?
- Magyarországon a Szent Korona és az államfő elválaszthatatlanok egymástól. Az én jogom és kötelességem volt arra vigyázni, nehogy ellenséges kezekbe kerüljön.
- Őrizet alatt hozta ki?
- Igenis. A korona őrségével megbízott fegyveres kíséret vigyázott rám mindenütt és minden pillanatban.
- Maga adta nekik az utasítást, hogy a páncél ládát az amerikai parancsnokságnak átadják?
- Igen, biztonságba kellett azt helyeznem, azonkívül itt nem volt többé biztonság.
- Szóval biztonság céljából adatta át az amerikai parancsnokságnak?
- Igen, erre már feleltem.
- Felelt és hazudott, amit egy nem nemzetvezetőtől nem vártam. Miért vétette ki a koronát a páncél ládából, mielőtt az üres ládát rábízta az amerikai hadseregre?
- Mert az amerikai hadsereg közt is idegen kezekben lett volna.
- S miért akarta félrevezetni az amerikai parancsnokságot? Miért hazudott, amikor egy pillanattal előbb azt állította, hogy a koronát nekik átadta?
- Nem akartam tudatni, hogy hol őrizzük a Szent Koronát.
- Miért nem ásatta el a páncél ládával együtt? Mire való ez a csalási kísérlet?
- Annak akartam elejét venni, hogy a koronát kutassák.
- A cinkosai nem ezt vallják. Szerintük maga zavarba akarta hozni Amerikát, mikor később, mint maga azt remélte, a ládát visszaadják, a korona hiányozni fog belőle. Igaz ez, vagy nem?
- Tiltakozom ez ellen a hang ellen. Nem cinkosaim, hanem alattvalóim voltak, akik az amerikaiak előtt a korona hollétét felfedték.
- De azt beismeri, hogy még ennek a kihallgatásnak a folyamán is hazudott, amikor azt állította, hogy a koronát megőrzés végett adatta át az amerikai hadsereg parancsnokságának?
- Nem ismerek be semmit, mert csak vádlottként lehet ezt a kifejezést használni[506].”

[505] Idézi: Zinner-Róna: Szálasiék bilincsben. 117-118. p.
[506] Idézi: Róna-Zinner: i. m. II. 264-265. p.

A megtorlás - újra itthon

Az Ideiglenes Magyar Nemzeti Kormány 81/1945. Me. számú rendelete intézkedett a népbíráskodásról, ami újdonságot jelentett a magyar jogi életben. A „népbíráknak" már az is komoly feladatot jelentett, hogy olyan eljárás-jogot biztosítsanak, amely törvényes. Némileg javukra írható ez az igyekezet, hiszen eljárhattak volna pl. statáriálisan is[507].
Azokat bélyegezték háborús bűnösnek, akik részesek voltak a háború Magyarországra való kiterjesztésének, akadályozták a fegyverszünetet, a Szálasi-rendszer alatt vezető állást vállaltak, a megszállt területeken kegyetlenkedtek, a háború folytatása mellett foglaltak állást, katonai alakulatok erőszakoskodásaihoz segítséget nyújtottak, a német hds.-be beléptek, német informátorok vagy volksbundisták voltak, jelentős szellemi munkával segítették a rendszert, népellenes rendszabályokat hoztak és foganatosítottak, a személyi szabadságot veszélyeztették, szélsőjobboldali pártban tevékenykedtek[508], a háború utáni békét veszélyeztette, faji gyűlölködésre uszított[509].
A bíráskodás minőségére-milyenségére jellemző, hogy nyoma sem volt a bírói tárgyilagosságnak és józanságnak. Az egyik népbíró a nem sokkal később befutott bolsevista színész, Major Tamásnak bátyja, dr. Major Ákos volt. A renegát horthysta hadbíró őszintén vall a vadonatúj rendszert kiszolgáló tevékenységéről: *„Engedtem, hogy az indulatkavargás, gyász, kétségbeesés, gyűlölet zavartalanul keveredjen a népbíróság előtt – azért voltunk népbíróság*[510]*."* Ezek után az egészséges magyar közvélemény maga mondta ki az ítéletet dr. Major felett. Ahogy erre ő is visszaemlékezett: *„már a legelső napoktól kezdve 12-13 éven át kommunista vérbírónak, zsidóbérencnek, rohadt zsidónak neveztek*[511]*."*
A volt népbíró emlékirатainál maradva újabb bizonyítékot találunk arra, ami a gondolkodó magyar számára elég nyilvánvaló volt: mégpedig az, hogy a népbíráskodásban túlnyomó többségben zsidók voltak jelen, mivel magyarok nem szívesen vállalkoztak erre a szerepre. Ráadásul *„a népbírósági pártcsoportok vezetői közül is az MKP, az SZDP és a PDP élén ugyancsak zsidók álltak*[512]*."*
Szálasi és társainak kiadatása előtt dr. Ries István – vélhetően moszkvai suggallatra - azzal az ötlettel állt elő, hogy a legfőbb hungarista vezetők ellen távollétükben tűzzenek ki tárgyalást. Ezzel a legelemibb védekezésre való felkészüléstől is elvágták volna a letartóztatottakat, de a népbírák a bizonyítékgyűjtés érdekében ki akarták őket hallgatni. Dr. Major ebből a célból Ausztriába utazott, ugyanakkor 1945. aug. 3-án Szálasi és társai ellen távollétükben szept. 3-ra kitűzték a tárgyalást. A vádlottak azonban csak okt. 3-án érkeztek repülőgépen Budapestre, ahol az egykori Hűség Házában kialakított zárkákban kaptak elhelyezést. Az elhelyezés és az élelemezés – részben a háborút követő zavaros, infláció terhelte körülményeknek is betudhatóan – egyaránt pocsék volt. Az egyetlen jelentős kedvezmény abban nyilvánult meg, hogy a foglyok kaphattak könyveket és írószert. Így születtek Szálasi utolsó írásművei, a *„Gondolatok jegyzete"*, és az *„Esemény Napló*".
William S. Key altbgy., a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság (továbbiakban: SZEB) amerikai tagja a következő nyilatkozatot tette feladata elvégzése után: *„Szálasi Ferenc volt magyar miniszterelnököt és tíz társát ma átadtuk a magyar kormánynak, hogy mint*

---

507 Zinner-Róna: i. m. 52. p.
508 Magyar Közlöny. 1945. febr. 9.
509 Magyar Közlöny. 1945. máj. 1. A 81/1945. sz. rendelet 1440/1945. sz. módosítása és kiegészítése.
510 Dr. Major Ákos: Népbíráskodás, forradalmi törvényesség. Egy népbíró visszaemlékezései. Minerva, Bp. 1988. 123. p.
511 Dr. Major: i. m. 130. p.
512 Dr. Major: i. m. 186-187. p.

háborús bűnösöket bíróság elé állítsa őket... További 456 magyar háborús bűnöst, mihelyt a szállítási lehetőségek ezt megengedik, ki fogunk szolgáltatni[513].”
Jellemző Szálasi katonás tekintélytiszteletére, hogy amikor megpillantotta a régi szabású, ezds.-i rendfokozattal ellátott egyenruhában megjelent Majort, az őrgy. Szálasi vigyázzálásban jelentkezett nála. Minden a szolgálati szabályzat előírásainak megfelelően történt, Szálasi csupán az „alázatosan” formula helyett használta a „tisztelettel”-t. Viselkedésével kivívta a népbíró csodálkozását, aki akkorra már valószínűleg elfeledte, hogy a NV velejéig katona, és ezen belül is: őrnagy.
Az egykori szabólegényből felkapaszkodott Péter Gábor[514] gúnyosan felelősségre próbálta vonni Szálasit, aki kitérni igyekezett provokatív, politikai tartalmú kiszólástól. Péter ebből rögtön tőkét igyekezett kovácsolni, és – jobb híján - kétségbe vonta Szálasi politikusi mivoltát[515].

Felkészülés a „tárgyalásra”

Szálasi az új, itthoni elhelyezést követően végre megvonhatta a közelmúlt eseményeit és a közeljövő várható történéseit. Mint azt megállapítja, a Hűség Házában megy a legrosszabbul sora, de mégis ezt viseli el a legkönnyebb szívvel, hiszen itt lehet legközelebb mindazokhoz, akikért mindeddig cselekedett. A várható következményekkel – t. i. a halálbüntetéssel – most is tisztában van; mégis vállalja, a krisztusi életszemlélet jegyében[516].
Jóllehet fizikailag nem bántalmazták, a soha nem látott vesszőfutás pár napon belül más módszerekkel indult meg: Szálasinak a nyirkos cellában való szenvedés, az örökös éhség, az őrség hangoskodása miatti pihenésre való képtelenség mellett olyan, pszichológiai jellegű megaláztatásokat is tűrnie kellett, mint pl. hogy karikatúrák alanyává tegyék[517]. Szálasi emberi nagyságát még ezen sanyarú körölmények között is jól mutatja, hogy a börtön osztályvezetőjének meghűléses megbetegedését tárgyilagosan, minden káröröm vagy elégtétel érzete nélkül rögzíti naplójában.
Szálasi új rabsága alatt is igyekezett pedáns napirendet vezetni, a test és a lélek egyensúlyának jegyében. E szerint: ébresztő reggel 5 és 7 óra között, egy órányi szobatorna, majd szellemi munka sétával keverve, zárkatakarítás egy órán keresztül, mise, séta vagy kihallgatások, este 8-kor lefekvés. Minden étkezés előtt és után ima, péntekenként *„önmegtartó fegyelmezés”* az örökös éhségérzet elcsitítítására[518]. Szálasi az imádságokban is komplett rendszert alakított ki, melyet így vázolt fel: felesége kitartásának megerősítésére; ellenségei és bírái megvilágosodásáért; elítélt társai kitartásának megerősítésére: külön-külön egy-egy Miatyánkat, Üdvözlégyet, és Hiszekegyet mondott. Imáit mindig egy saját fohásszal zárta, ill. fogta össze: *„Úristen, segítsd Édesasszonyomat, szeretőmet, feleségemet, kislánykámat Ámen! Erzsébet Anyámat, Katalin Anyámat, szeretteimet, Ámen! Nemzetemet, hungaristáimat, híveinket, a velünk rokonszenvezőket és mindazokat, akik jóakarattal és tiszta szándékkal akarják velünk együt megvalósítani az újvilágot, Ámen! Úristen adj Magyarországon mindenkinek annyit ételből, italból, ruházatból és hajlékból, amennyit nékem juttatsz, hogy ebben az országban senki ne éhezzen, fázzon, szomjazzon és ne legyen hajléktalan, Ámen! Úristen, segíts engem és adj nekem bölcsességet, békességet, bátorságot,*

[513] Idézi: Karsai Elek-Karsai László: A Szálasi-per. 7. p.
[514] Eredetileg Auspitz Benjáminnak hívták. Ld.: Fiala-Marschalkó: Vádló bitófák.
[515] Dr. Major: i. m. 190-192. p.
[516] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 11. p.
[517] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 12., 16., 22. p.
[518] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 22-23. p.

Ámen! Édes jó Apa, édes jó Tita és édes jó Bélus, édes jó Anyika, segítsetek és járjatok közbe, hogy a hungarizmus célkitűzései megvalósuljanak és ezeket én valósítsam meg, Isten, a Nemzet és a család dicsőségére, nagyságára és boldogságára, Ámen! Ámen! Ámen! Úristen, Jézus Krisztus Szent Lélek és Szűz Mária, segítsétek édesasszonyomat és engem, adjátok, hogy kettőnk boldogsága jelentse egyúttal Nemzetünk boldogságát is és hogy kettőnk boldogtalansága jelentse egyúttal Nemzetünk boldogtalanságát is, Ámen! Ámen"! Az egyes étkezések előtt hasonló formátumú, egyénileg kialakított fohászok hangzottak el: *„Úristen, mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, és adj Magyarországon mindenkinek ételből, italból, ruházatból és hajlékból annyit, amennyit nekem juttatsz, hogy ebben az országban senki ne éhezzen, ne szomjazzon, ne fázzon, és ne legyen hajléktalan. Ámen!*[519]*"*

Közvetlenül 1945 karácsonya előtt, majd 1946 újév napja után igazságügymin.-i engedéllyel két pszichológus fogta vallatóra Szálasit. Jóllehet színleg elfogadták a NV kikötését, miszerint a beszélgetés eredményéről sehol, semilyen formában nem számolnak be, naivitás lenne ennek betartását is feltételeznünk[520].

Az újév mondhatni, hogy elég kedvezően indult a NV számára. Jan. 23-án egy bizonyos Ihász őrgy. dolgozószobáját utalták ki számára, ahol nyugodtabban dolgozhatott. A fogságban lévő tv.-ek többször is küldtek élelmiszercsomagot Szálasinak, noha ők sem bővelkedhettek különösebben.

A pozitív dolgok rövid láncolata aztán egy csapásra megszakadt: jan. 26-án jelentkezett dr. Zboray, a NV mellé hivatalból kirendelt védő. A felkészülésre adott időt azonban túlontúl rövidre szabták, ami ellen hiába apellált bárki is. Ugyanakkor Szálasi még így is jelezte védőjének, hogy meg kívánja téríteni a felmerülő költségeket. Noha ő maga továbbra is szegény maradt, büszkesége nem engedte, hogy ügyvédje munkájáért ne próbáljon meg valahogyan fizetni[521].

Az igazságszolgáltatás paródiája

A bolsevista sajtó bel- és külföldön egyaránt óriási reklámot csinált a háborús vezetők perének, aminek eredményeként óriási hallgatóság lepte el a tárgyalásnak otthont adó Zeneakadémia termeit és környékét. Nem rettentette őket vissza az a tény sem, hogy fűtés híján a tárgyalásokat mindenkinek nagykabátban kellett végigdideregnie. Az események feltupírozása odáig ment, hogy 1946 elején a nem bolsevik sajtó – a Szabad Szó és a Kis Újság – felvetette az igazságügymin. javaslatát, miszerint a háborús vezetők peranyagát kötelező tantárggyá kellene tenni a középiskolákban[522].

Mint azt láthatjuk, Szálasi módszeresen, hidegvérrel készült a Vérbírósággal való szembenézésre. Hogy a NV-ről leszűrt információkat nem csak jelen sorok szerzője értelmezi pozitívan, álljon itt az amerikai Cecil D. Eby professzor néhány sora példaként: *„Azok, akik gyáva magatartásra számítottak, csalódtak. Az, hogy Szálasi őrült lett volna, csak mese. Tiszta demagógia. A sztálinisták szemében mindenki őrült volt, aki nem az ő vonalukat követte*[523]*."*

Az első tárgyalási napot 1946. febr. 5-én tartották. A hivatalosan felvett jegyzőkönyv tanúsága szerint a „népbírák" részéről jelen voltak: dr. Jankó Péter törvényszéki tanácselnök, a főtárgyalás vezetője; dr. Lészay Béla és Bolgár Menyhért a Független Kisgazda Párttól; Korbasits Pál és Aranyos István a Magyar Kommunista Párttól; Mérő József és Garamvölgyi

---

[519] Zinner-Róna: i. m. II. kötet. 281-282. p.
[520] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 34-35. p.
[521] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 37. p.
[522] Dr. Major: i. m. 1988. 196. p.
[523] Eby, D. Cecil: Magyarország a háborúban. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó. Bp., 2003. 315. p.

Sándor a Szociáldemokrata Párttól; Horváth István és Sótonyi László a Nemzeti Paraszt Párttól; László Adolf és Illosvay Hollósy István a Polgári Demokrata Párttól; Sipos Ignác az Országos Szakszervezeti Tanácstól; Peresztegi Dezső az Országos Szakszervezeti Tanácstól; dr.Jahner-Bakos Mihály törvényszéki aljegyző jegyzőkönyvvezető; dr. Frank László népügyész; dr. Nagy Vince politikai ügyész. A vádlottak részéről jelen voltak: Szálasi Ferenc mint I. rendű vádlott, Vajna Gábor II. – Szöllősi Jenő III. – dr. Csia Sándor IV. – dr. Gera József V. – br. dr. Kemény Gábor VI. – Beregfy Károly VII. rendű vádlottak.
Szálasi védelmét dr. Latkóczy Imre és dr. Zboray Sándor, Vajnáét dr. Holló Géza, Szöllősiét dr. Greguss Andor, Csiáét dr. Krámer Emil és dr. Korányi Károly, Geráét dr. Kiss Aladár, Keményét dr. Lukács Vilmos és dr. Geiringer Zsigmond, Beregfyét dr. Gonda József István ügyvédek látták el a Budapesti Ügyvédi Kamara által kirendelve.

A tanácselnök már rögtön az első lépésnél, a vádlottak számbavételénél és adataik egyeztetésénél vitát provokált Szálasival, mire az önérzetesen bírói elfogultságot jelentett be – természetesen minden különösebb következmény nélkül[524]. Kezdetét vette tehát a vesszőfutás, amit végestelen végig a fentihez hasonló jogsértések és kellemetlenkedések tarkítottak; úgy a bírói kar, mint a hallgatóság részéről. Nem is fogunk minden egyes megnyilvánulást megörökíteni, egyébként sem ez ennek a munkának a kitűzött célja. Érdemes viszont elolvasni a peranyag kivonatos, publikált anyagát, amely még csonkolt formájában is jól rámutat a vádlottak sérelmére elkövetett jogsértésekre és személyeskedő durvaságokra. Az már szinte csak kiegészíti az otromba hibákat, hogy az adatfelvételnél pl. Szálasi nyelvtudásának felvázolásánál csak a német nyelvet említették meg beszélt idegen nyelvként, holott a NV jól beszélt franciául is. Az már viszont a bűnöket szaporítja, hogy gyakorlatilag nem volt meg az ártatlanság alapvető vélelme sem, és lépten-nyomon a vádlottakba fojtották a szót. Ezt bizonyítandó, mégis álljon itt dr. Nagy pol. ügyész egyik kiszólása: *„Igen, emlékeznie kell erre azok után a bitangságok után, amiket tett[525].”* Védekezésre olyannyira nem volt lehetőség, hogy az un. „feleselésért” az ügyész sötétzárkával fenyegette, majd büntette Szálasit[526]. Valóságos csoda, hogy a büntetés foganatosítására mégsem került sor, csupán elméletben maradt meg.

Mindezen körülmények vezettek odáig, hogy a peranyagból csak a Szálasival foglalkozó érdekesebb részeket tárgyaljuk; mivel ha minden egyes mozzanatnál elidőznénk, az egész fejezet másból sem állna, mint a jogtalanságok felsorolásából.

A vádirat szerint Szálasit az 1930. III. t.c. 60 §-ának 3. pontjába ütköző és az 1934. XVIII. t.c. 3. §-a szerint minősülő hűtlenség bűntette miatt, az 1930. III. t.c. 58 §-a 1. bekezdésébe ütköző és ugyanezen §. 2. bekezdése szerint minősülő hűtlenség bűntette, továbbá az 1945. VII. t.c. 1. §-a által törvényerőre emelt Nbr. 11. §. 1. pont 1. bekezdésébe, a 3, 4, 5. és 6. pontjába ütköző háborús bűntettekkel vádolták[527].

A vádirat lényege így gyakorlatilag abban állt, hogy a vádlottak *„részesei voltak emberek belföldön és külföldön elkövetett törvénytelen kivégzésének és megkínzásának.”* A vádirat és a pótvádirat ezen kívül tartalmazta még a vádlottak fontosabb cikkeinek, valamint parlamenti és egyéb felszólalásainak, beszédeinek jegyzékét. A vádirat szerint a vádlottak tevékenysége, beszédei, írásai azt a célt szolgálták, hogy *„az ország hadba lépését, illetőleg a háború fokozottabb mértékben való folytatása érdekében a közfelfogást jelentős mértékben befolyásolják és az országra káros irányba tereljék[528].”*

[524] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 43-44. p.
[525] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 66. p.
[526] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 75. p.
[527] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 47. p.
[528] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 49. p.

A per kezdete előtt a néptanács elnöke indítványozta Szálasi elmeállapotának szakértői megvizsgálását. Ezt Szálasi maga nem érezte szükségesnek, de jellemző együttműködési hajlandóságára, hogy kész lett volna alávetni magát egy ilyen vizsgálatnak[529].

A második tárgyalási nap, 1946. febr. 6.-a egyik eredménye, hogy Szálasi egy alkalommal kivételesen hangot adhatott a közeli jövőre vonatkozó egyik elképzelésének. A tanácselnök a hungarista ideológia egyik külpolitikai sarkkövét, a nagytértelméletet kívánta kipellengérezni, mire a NV prófétikus választ adott: *„(...) Az Európaközösség feltétlenül meg fog alakulni, a népek feltétlenül meg fogják építeni, akár tetszik ez valakinek, akár nem[530].”*

Ugyancsak a második tárgyalási nap egyik fontos mozzanata, amikor Szálasi a hungarizmust próbálta meg röviden védelmezni. Dr. Nagy pol. ügyész természetesen minden apróságon felakadt, de ezek nagy része inkább csak a cirkusz fokozásának eszközeiként tekintendőek. Lehetetlen, hogy egy jogvégzett ember ne lásson át olyan alapigazságokat, mint amilyeneket Szálasi egyszerű formában eléje tárt. Nem, dr. Nagy bevallottan csupán a marxizmus ideológiájáig jutott el – ilyen volt tehát a népbírák elméleti-ideológiai felkészültsége, és emberi hozzáállása.

Körmönfont kérdések feltételére ugyanakkor volt rálátása a pol. ügyésznek*: „(...) mikor és milyen szándékkal jelentkezett a Magyarországi Szociáldemokrata Pártnál és kérte ott felvételét?”* – A kérdésbe belecsomagolni szándékoztak tehát a választ is, de Szálasi katonás rövidséggel, világos választ adva hivatkozott akkori tájékozódási szándékára, amit katonai beosztásából adódóan, mint a VI/2. osztály katonai előadója végzett. Sietett leszögezni a tévedés lehetőségét, hogy esetleg a szoc. dem. vezetőkben alakult ki téves kép szándékairól, de Szálasi ugyanakkor kiemelte, hogy minden más pártnál járt; azonos, tájékozódási szándékkal[531]. Az ügyész ezt már „érdekes módon” nem vette figyelembe.

A „németeket feltétel nélkül kiszolgáló” Szálasi képe gyakorlatilag már azzal is összeomlik, amikor a NV védője kérdésére a vérbíróság előtt is kifejti, hogy fennállt annak veszélye, hogy ő maga is Dachauba kerül. Ennek okai egy más elképzelésen alapuló koalíciós kormányban való nem részvétel, valamint a zsidókérdés német megoldásának bírálatában merültek ki[532].

A hatalomátvétel kérdésére csak a harmadik tárgyalási napon, febr. 7-én sikerült rátérni. Szálasi védekezésének alapja itt az lett volna, hogy a feladatokat megosztották, és ő csupán általános irányelvekkel látta el beosztottait[533]. A többiek is egytől-egyig összhangban vallottak a NV-vel, így a vérbíróságnak igen nagy munkájába került, míg pl. Keményt vagy Szöllősit sikerült némileg megtörni.

Ugyanezen főtárgyalási nap nagy látványossága volt az, hogy némileg teret engedtek Szálasinak a hungarista fajtaelmélet kifejtése céljából. A kedvezmény és a tolerancia ezúttal meglepően nagymértékű volt, így Szálasi viszonylag háborítatlanul adhatott hangot magasröptű eszmefuttatásának. Mint azt felvázolta, a fajtakutatás, és azon belül is a fajnemesítés csak egy szektora volt a hungarista ideológiának, nem pedig szervesen épült arra, mint pl. a náci gyakorlat. A hungarista gyakorlat az emberben megfigyelhető fajta-káosz ellen lépett fel, aminek kapcsán a Linné-rendszerhez hasonló rendszerbe próbálták az egyes emberfajtákat besorolni. A hungarista nemesítő ideológusok – köztük Szálasi is - a magyar sajátosságok szempontjából leginkább értékesnek talált, un. gondváni fajtát kívánták Magyarországon is elterjeszteni. Első lépésként valamennyi mozgalmista tisztségviselőnek kötelezővé tették a fajtaszempontokat felmérő vizsgálatot, amit a zúgolódások elkerülése érdekében Szálasi önmagán kezdetett el. Ezen vizsgálati eredmények alapján sorolták be a megvizsgált személyeket az egyes fajtacsoportokba. A német gyakorlattól az is eltért, hogy itt

[529] Dr. Frank: i. m. 24. p.
[530] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 90. p.
[531] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 116. p.
[532] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 120. p.
[533] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 130. p.

nem elégedtek meg holmi okmányigazolással, hanem konkrét gyakorlati vizsgálatokat is elvégeztek a fajtaképlet megállapítására. Szálasi fajtaképlete például keletbalti alapfajiságú, hun-török és dinári beütésű, harmonikus fajtaképlet volt, mivel mindhárom alapfajiság a gondváni alaptörzshöz tartozónak tartottak. A hungarista fajtakutatási eredmények felfogása szerint a NV így un. hibridnek minősült[534].

A zsidókat ért atrocitások kapcsán Szálasi kijelentette, hogy hozzá nem futottak be jelentések, információk az említett súlyos kilengésekről. Lészay tettetett értetlenkedésére kifejtette, hogy a felgyülemlett feladatok ellátása érdekében a párt első három garnitúráját ki kellett szednie a vezetésből, az utánuk jövő 4.-5. garnitúra pedig nem volt képes maraéktalanul a rábízott feladatok ellátására. A bajt ezen felül leginkább az tetézte, hogy a párt felduzzadt lumpen, konjuktúralovag elemekkel[535]. A kifejtett véleményre még Lészay is csak a szokásos kiforgatással tudott válaszolni, már amennyire nyegle gyűlölködését válasznak lehet tekinteni, ezzel is öregbítetve a Vérbíróság kétes hírnevét.

A képtelenségek állításában egészen odáig merészkedtek, hogy Korbasits kijelentette: Budapestet csakis a német katonák védelmezték; amikor pedig Szálasi ellenkezni mert, a nemzet rágalmazásával vádolták meg[536]. (Kései elégtétel, hogy már a pert követő évtizedekben is revideálták ezt a lehetetlenséget, köztük még a legdogmatikusabb magyarországi történészek is.)

A főtárgyalás következő napjain a további rendű vádlottak kihallgatása került előtérbe, Szálasi itt csak másodlagos szerepet játszott. Az egyik ilyen nap, febr. 14-e jellemző epizódja, hogy a tárgyalás végeztével Szálasit egy – szerinte zsidó – hallgató erőteljesen megütötte. Ez már úgy tűnt, hogy neki is kezdett sok lenni, megunva az örökös megaláztatásokat. A fizikai erőszak ilyen megnyilvánulása új volt a számára, de ezt is nehezen viselte[537]. Két nappal később, febr. 16-án Szálasi már a számára oly fontos istentiszteleten sem vehetett részt. Külön kérvényezte ezért, hogy legalább a zárkaajtó vasrácsán át hadd hallgassa a szentbeszédet, de a jelek szerint ismét csak ígéretet kapott[538]. Másnap Szálasinak már arról is értesülnie kellett, hogy a belügymin. elutasította kérelmét, tehát nem találkozhatott imádott feleségével. Péter Gábor még Szálasi védőjét is kikezdte, miszerint *„túl erősen exponálja magát védence ügyében, és ezért rosszallását fejezi ki[539].”*

A további napok a tanúkihallgatásokkal teltek el. Meghallgatták Lakatost, Ambróczyt, Lázár Károlyt, Csontos Balázst, Veesenmayert, Winkelmannt, Vöröst, Pogány Imrét, Klár Zoltánt, Ferenczy Lászlót, Hajnácskőy Lászlót, Domonkos Miksát, Valló Dezsőt, Bakyt. A tanúk egy részét meg is eskették vallomásukra. A vallomások kiforgatása és manipulálása, a védelem megbénítása, és a vádlottak megfélemlítése itt is és most is napirenden volt, Szálasi mindannyiukról őszintén meg is írta véleményét. Szerinte a díszes társaság nagy részének nem a tanúk, hanem a vádlottak padján lenne a helye. Az a tény, hogy később a kétkulacsos Baky is oda került, valószínűleg nem vígasztalta Szálasit.

A tizenötödik tárgyalási napon, 1946. febr. 22-én már végkifejletéhez közeledett a dráma. Frank népügyész, és Nagy pol. ügyész gyűlölettől fröcsögő és frázisokkal telitűzdelt vádbeszéde után következett Latkóczy védőbeszéde. A kirendelt védő helyettese is mindvégig igen lelkiismeretesen látta el feladatát, védőbeszéde rövid – mindössze 4 gépelt oldalnyi terjedelmű -, de logikusan felépített volt. A leggyengébb vádpontnak az elsőt tartotta, miszerint Szálasi idegen államnak kémkedett volna. Latkóczy jól rámutatott, hogy a németeknek temérdek kémük nyüzsgött az országban, így több oldalról jólértesültek voltak a

[534] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 140-141. p.
[535] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 172. p.
[536] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 174. p.
[537] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 357. p.
[538] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 440. p.
[539] Idézi: Karsai Elek-Karsai László: i. m. 479. p.

magyar kormány szándékáról[540]. Szálasi mindezek ellenére sem volt elégedett a helyettes védő jogi és szónoki teljesítményével, de itt is a vérbíróság hatását vélte felfedezni. Saját bevallása szerint Szálasinak a másnapi, utolsó szó jogán tartandó beszédére nem maradt felkészülési ideje[541]. Ehhez képest a febr. 25-én elmondott beszéd mégis igen hosszúra nyúlt, amit a vérbíróság kivételesen megszakítás nélkül hallgatott végig. A többiek mind rövidebb lélegzetvételű beszédeket tartottak. Szálasi szerint bajtársai közül egyedül Vajna vallotta meg igazán a hungarizmust, a többiek inkább megtagadták azt, vagy nem vallottak színt. Gera ingadozó álláspontot képviselt, igyekezett mindkét irányba gesztusokat tenni, aminek eredményeként a zárkatársai kis híján elverték[542]. Ebből is látszik tehát, hogy a börtön közhangulata továbbra is ki mellett állt.

Idegtépő, halálváró napok következtek ezután, de Szálasi továbbra sem tanusította a megtörésnek legkisebb jelét sem. Tisztelettel emlékezik meg az időközben kivégzett Imrédyről és Bárdossyról, valamint még ideológiai vitákra és elmélkedésre is futja energiájából. Ezekkel párhuzamosan tisztában van azzal, hogy csakis halálos ítéletet kaphat, ezért már megírandó végrendeletéhez vázlatot is kért ügyvédjétől[543].

Ahogyan azt Szálasi reálisan látta, a halálos ítéletek kihirdetésére márc. 1-én sor is került. Szálasit a Nbr. 11. § 1., 3. és 4. pontjaiban, úgyszintén a Novella 6. §-ának 5. pontjában meghatározott háborús bűntettekben találta bűnösnek, amiért a kötél általi halált, mint főbüntetést kiszabta[544]. Jellemző a Vérbíróság gyakorlatára, hogy a halálos ítéleten belül is kötélre ítélték Szálasit és társait, ugyanit az akkoriban dívó kivégzési módok – golyó és kötél-közül ez volt a fájdalmasabb és megalázóbb. A halál oka itt a fulladás, mivel az elítélteket akkoriban soha nem csapóajtóról ejtették le – mint pl. a Nürnbergben kivégzett német vezetőket is -, hanem oszlopról lógatták le. A hóhér ezen az elítélt fejének utolsó pillanatban való elcsavarásával „segített", amivel eltörte a nyakcsigolyát.

A halálos ítélet kihirdetése után Szálasit és társait a Zeneakadémiáról visszakísérték a Markó utcai fogházba, ahol mindannyian új cellákat és szigorított felügyeletet kaptak. A Vérbíróság bizonyára igyekezett elkerülni az esetleges öngyilkosságokat, nehogy elmaradhasson a látványos megtorlás. Az ítéleteket a formai jóváhagyás végett felterjesztették Tildy Zoltán köztársasági elnökhöz, aki azonnal jóvá is hagyta valamennyit[545]. A politikai rendőrség vezetője ugyanakkor még ezek ellenére sem mulasztott el egy alkalmat sem, hogy bírálja a népbíráskodás ítéleteit, mert azokat túl liberálisnak találta[546].

Márc. elsejének estéjét Pálffy már a siralomházban töltötte, és Szálasi erről értesülve igyekezett is könnyíteni ártatlannak tartott bajtársa sorsán: tíz cigarettát küldött neki a fegyőrrel[547]. Azt, hogy az elítélt vajon megkapta-e a börtönben olyannyira értékes ajándékot, nem tudhatjuk...

A már elkészült végrendeletről Alföldi László ales., a Markó parancsnoka le akarta beszélni Szálasit, vagy hogy legalábbis módosítsa azt, mire erélyes ellenállásba ütközött. Latkóczy már kénytelen volt közölni védencével, hogy a végrendeletet politikai tartalma miatt nem adják ki, így írnia kellett volna egy másikat, amire Szálasi nem volt hajlandó. Sőt, arra kérte Zborayt, hogy a kivégzés után perelje be a hatóságot, amely végredeletének kiadását megtagadja. Szálasi szeretett volna elbúcsúzni feleségétől, valamint papot is kért utolsó útjára. Kéréseit az ügyvéd rendkívülinek minősítette, de mint később kiderült, ezúttal is minden tőle telhetőt

[540] Uő. uo.: 637. p.
[541] Uő. uo.: 639. p.
[542] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 690-691. p.
[543] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 697. p.
[544] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 699-700. p.
[545] Idézi: Fiala Ferenc-Marschalkó Lajos: Vádló bitófák. A magyar nemzet igazi sírásói. Gede Testvérek, Bp., 1999. (reprint) 201. p.
[546] Dr. Major: i. m. 262. p.
[547] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 707. p.

megtett, mert papot sikerült szerezni. Az utolsó napok változatos kínzásai abban is megnyilvánultak, hogy Szálasi sem csomagot nem kaphatott, sem pedig beszélőre nem engedték, kölcsönkönyveket nem kaphatott. Kilátástalan helyzetében mindennapi olvasmányává tette Szent János evangéliumának 17. fejezetét: Krisztus főpapi imáját önmagáért, tanítványaiért, és minden hívéért.

Az események kapcsán Szálasi utoljára, ismét felvillantotta látnoki képességét: „*Majd még sírhantomat is körülállják fegyveres őrséggel, hogy senki virágot ne tehessen rá*[548]*.*"

A jogerős ítélet kihirdetése előtt pár nappal Frank a hungarizmus megtagadására és a teljes önfeladásra akarta rávenni Szálasit, természetesen sikertelenül. Amikor dr. Jankó első fokon jogerőre emelkedett ítéletét Szálasi megtudta, mintegy 30 oldalas kegyelmi kérvényt adott be[549]. Mint azt naplójában átvitt értelemben kifejtette, eleve halálos ítéletet várt, de a kegyelmi kérvénnyel akart a rendszer ellen egy utolsó támadást indítani[550].

Miután a már a siralomházba juttatott elítéltek tanúvallomására a Nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék nem tartott igényt, így de facto és de jure is hozzájárulásukat adták a kivégzésekhez. Ezzel a mozzanattal megnyílt tehát a lehetőség, hogy – korabeli szakkifejezéssel élve – „*a törvény szigorának szabad folyást*" engedjenek[551].

Bevégeztetett

Szálasi és társai kivégzésének egyik alapmozzanata kísértetiesen emlékeztetett Dózsa György elpusztításának bestiális módszerére: miként Dózsára saját kiéheztetett embereit uszították, hogy megégett testéből egyenek, úgy Szálasi bitófájának beásására is hungarista foglyokat kényszerítettek.

1946. márc. 12-én 15:00 és 15:12 között Gera, Beregfy, és Vajna már mind megtértek atyáikhoz, amikor a NV is sorra került. Érdekes módon őt nem fogták közre, nem kísérték a fegyőrök, hanem szabadon tette meg utolsó lépéseit a bitóig. A kivégzésnél bámészkodó pesti söpredék ordibálása egyetlen pillanatra sem maradt abba, nehogy a mártír bármit is mondani tudjon, amit esetleg az utókor feljegyezhetne. Bogár János ítéletvégrehajtó – katonai rangját tekintve fhdgy. – most is pontosan megjelent elegáns fekete öltönyében és puhakalapjában, hogy gyászos munkáját elvégezze. Gyakorlott embernek számított szakmájában, kezei mégis megremegtek, amikor a NV nyakára akarta tenni a kötelet. Ezt először az állára sikerült helyezni, mire Szálasi felnézettt, és csak annyit szólt: „*Lejjebb!*".

A bámészkodók között szintén jelen lévő Fernand Gigon francia szélsőbaloldali újságíró imigyen számolt be az eseményről: „*.... végre itt van Szálasi Ferenc, a nyilaskeresztesek vezére. Az üvöltő tömeg halált követel a bűnösre és a bűnök súlya jobban nehezedik a vállamra, mint maga az ég. Egész testemben reszketek, de Szálasi még csak nem is remeg. Alig két méterről nézem lezárt vonású arcát. Semmi reszketés. Semmi izomrándulás. Semmi sápadtság. Ezek a szájak nem tudom hány esetben mondták ki a halálos ítéletet és nem tudom hány ezer zsidót küldtek az égetőkemencékbe. Szeretném tudni, hogy mik voltak az utolsó gondolatai ennek az embernek néhány másodperccel halála előtt. Egy röpke pillanatra találkoztam szempillantásával – utolsó szempillantásával. Úgy érzem, semmire sem gondol, és semmit sem érez. Gránit. Maga az emberré lett gránit. Gránit marad akkor is, amikor*

---

[548] A prognózis kissé eltúlzottan bár, de napjainkra is igaz. E sorok írója személyesen tud olyan esetről, hogy a 2000-es évek elején a NV-re megemlékezni akaró ifjú hungaristákat a már jó előre kivezényelt rendőrök nem engedték a szerény sírhoz, adataikat pedig felvették.

[549] Dr. Major: i. m. 242. p.

[550] Karsai Elek-Karsai László: i. m. 708. p.

[551] Zinner-Róna: i. m. II. 299. p.

elhalad három kivégzett minisztere holtteste előtt. Egyenletes, biztos léptekkel megy a halál felé. Azután csak egyetlen gesztus, egyetlen mozdulat: odahajol a feszülethez, amit a fiatal pap nyujt fel ajkaihoz, hogy megcsókolja. És meghal anélkül, hogy egyetlen izma is megrezzenne vagy a szemében ott ülne a félelem vagy hogy nyelvével megérintené ajkait. A hóhér feltépi mellén a zöld inget és egy érem reszket a mellén néhány pillanatig. Tizenöt óra harminc perc[552]*.”*

A halál beálltát a jelenlévő orvosok 10-15 perccel később hivatalosan is megállapították. Szálasi a tömegsírban a 180-as azonosító számot kapta.

A bosszúhadjárat Szálasira vonatkozó részének egyik utolsó epizódja volt, hogy az internáltként szenvedő és alantas kényszermunkát végző Szálasinéval valamint Hubaynéval egyik este filmfelvételről nézették végig férjeik kivégzését[553].

Szálasi kultuszát jól jelzi, hogy az 1940-es végén egy fiatal író, Nicolas Nagy-Talavera Passauban járva betért egy menekülttáborba, ahol nem mindennapi látvány fogadta: az egyik barakkban számos magyar menekültet lelt, akik Szálasi mártíromságának évfordlóját ünnepelték. A nyilas érában meghurcolt író megrökönyödve vette tudomásul, hogy az amerikai megszállási zónában ilyen rendezvényt engedélyeznek. Döbbenete csak fokozódott, amikor a szétoszló tömeg több tagját arról hallotta meg elmélkedni, hogy ha majd Szálasi fia[554] egyszer felnő, megvalósítja apja reformjait; és hogy Szálasi védte meg a Nyugatot a bolsevizmustól. Ezek az egyszerű munkások és parasztok a kitelepült, majd kintrekedt nemzetrész tagjai voltak, akiknek szívében a néhai NV mint valami igazságos király élt[555]. Szálasi és bajtársai mártírhalálukkal megnyitották és egyszersmind megkoronázták azt a véres megtorló hadjáratot, amit az Európára szabadult bolsevisták vezényeltek le és hajtottak végre. Magyarországon 1945-1950-ben 90.551 fő állt népügyészség előtt háborús bűnösség vádjával. 42.066 fő ellen történt vádemelés, ebből 447 halálos. 189 főt végeztek ki[556].

552 Fiala-Marschalkó: i. m. 205-206. p.
553 ld.: Fiala Ferenc: Zavaros évek.
554 Szálasi fiáról szóló elméletnek alapjául továbbra sem szolgál semmilyen bizonyíték. A fiú létezése enyhén szólva is legendaszámba megy.
555 Eby, D. Cecil: i. m. 318. p.
556 Varga József: i. m. 179. p. Cecil D. Eby is ez utóbbi két adatot publikálta.

Függelék

Forrásszemelvények

Részlet Szálasi 1944. jan. 8-i beszédéből[557].

„Nem zárkózhatom el azonban az elől sem, hogy nem mondjak köszönetet a plutokrata-marxista-judaista álnemzeti szocialista világszövetség magyarországi képviselőinek is, hogy az elmúlt esztendőben megerősítették és igazolták azt az alapvető megállapításunkat, hogy a világnézeti háborúban vagy megsemmisítünk, vagy megsemmisülünk. Különösen köszönjük, hogy napnál világosabban bebizonyították, hogy ebben a háborúban nem becsületes ellenséget kell legyőzni, hanem becstelen férget kell eltaposni."

A m. kir. honvédség tagjai számára Szálasi által kötelezővé tett új eskümintája 1944. okt. 20-tól[558]:

„Ünnepélyesen esküszünk a mindenható Istenre, hogy Magyarország kormányzói jogkörének ideiglenes gyakorlatával megbízott m. kir. miniszterelnöke, Szálasi Ferenc iránt hűséggel és engedelmességgel viseltetünk. Magyarországhoz és a hungarista eszmerendszerhez hűek leszünk. Az ország törvényeinek engedelmeskedünk. Esküszünk, hogy minden elöljárónknak és feljebbvalónknak engedelmeskedünk, őket tiszteletben tartjuk és védelmezzük. Alárendeltjeinkről mindig legjobb tudásunk szerint gondoskodunk. Példaadásunkkal és minden erőnkkel rajta leszünk, hogy kötelességünket minden körülmények között becsülettel teljesítjük. Esküszünk, hogy mindennemű kötelességünket nemzetünk iránti hittel és hűséggel teljesítjük, hogy szent hazánkért minden belső és külső ellenség ellen, bárki legyen is az, mindenkor és mindenütt, életünk és vérünk feláldozásával is, vitézül harcolunk. Sem a külső, sem a belső ellenséggel soha a legkisebb egyetértésbe nem bocsátkozunk. Haza- és nemzetellenes, vagy olyan irányzat szolgálatába, amely a hungarista szellem fegyelmét aláásni igyekszik, nem lépünk. Az ilyen irányzatról tudomást szerezve azt elöljárónknak haladéktalanul jelentjük. Semmiféle titkos társulatnak tagjai nem vagyunk, és a jövőben sem leszünk. Minden szolgálati titkot híven megőrzünk. A törvényeket, rendeleteket, parancsokat és a hungarista mukaállam érdekeit szem előtt tartva viselkedünk, és így becsülettel élünk és halunk. Isten minket úgy segéljen! Ámen.

Szálasi 1945. jan. 27-én kelt level Hitlerhez, a magyar Waffen-SS hadosztályok felállításáról és saját hadúri jogainak tiszteletben tartásáról[559].

Hitler Adolfnak, a Nagynémet birodalom Vezérének!
Német Nép Vezére!
A magyar fegyveres SS hadosztályok tagjai részére a magyar hadvezetőség és a Reichsführer közös egyetértéssel megállapodott eskü alapján, amelyet Nagyméltóságodra és reám tesznek,

[557] Idézi: Karsai Elek-Karsai László: i. m. 195.
[558] Idézi: Gosztonyi: A magyar honvédség a második világháborúban. 217. p.
[559] Az „Út és Cél" emigráns hungarista lap XXXV. évfolyamának 8. számának 3-4. oldaláról idézi Gosztonyi: A magyar honvédség a második világháborúban c. művében. 359-360. p.

szükségesnek tartom annak félreérthetetlen tisztázását, hogy Nagyméltóságodra és reám, mint Nemzetvezetőre és magyar legfelsőbb Hadúrra milyen jogok és kötelességek hárulnak.
Kifejezett óhajom lenne, hogy legfelsőbb hadúri jogaimon csorba ne essék.
Nézetem, hogy a magyar fegyveres SS alakulatok felállításában és vezetésében csak olyan magyar vezetők nyerjenek megbízást, akik mindkettőnk bizalmát minden tekintetben bírják, és akiknek megbízatásához én is hozzájárulok. Magyar állampolgárok, német népszemélyiségekhez tartozók kivételével egyedül és kizárólag a magyar SS alakulatokban legyenek toborozhatók, és csak az általam is jóváhagyott magyar SS tisztek vagy más megbízottak útján.
Magamnak kívánom biztosítani a parancsnokok kinevezési jogát a magyar SS alakulatokban is.
A magyar SS csapatok tagjaival szemben az illetékes parancsnoki büntető, bírói és kegyelmi jogokat gyakorolni óhajtom az általam kinevezett parancsnokok útján.
A német SS-ben szolgáló magyar állampolgárok a magyar SS alakulatokban csak abban az esetben kerülhetnek beosztásba, ha ehhez én is hozzájárultam.
A magyar SS hadosztályok felállításával kapcsolatban a következőket hozom nb. tudomására: Rendes hungarista sorhadosztályok felállítását, felszerelését csak úgy tudtam biztosítani, ha minden felállításra kerülő sorhadosztállyal párhuzamosan egy magyar SS hadosztály felállítását jóváhagyom. A magyar SS alakulatok felállítására ennélfogva Nemzetünk kényszerhelyzete miatt adtam beleegyezésem, hogy a megbukott rendszer részéről agyonzüllesztett régi magyar hadsereg helyébe új hungarista magyar hadsereg felállítása egyáltalán lehetséges legyen, miután teljes fegyvertelenségünk, felszerelési kiárusítottságunk, iparunk teljes lebénítása vagy megsemmisítése és ellenséges bombatámadások következtében új hadseregnek saját anyagi erőnkből való talpraállítása lehetetlenné vált.
Világnézeti önkéntes alakulatokat a magyar vezetés is fel tudna állítani saját vezetése alatt is, ha felszerelési lehetőségünk legalább olyan mértékben biztosítva lenne meg, amilyen volt 1944. márc. 19-e előtt. Ezek a hungarista légiók egészen biztosan a legteljesebb fegyverpajtásságban és hűségben vállvetve harcolnának a német SS alakulatokkal. Ha ez idáig nem történt, ez nem a mi hibánk, ezt rögzíteni óhajtom.
Hangsúlyozni kívánom tehát, hogy a magyar seregtestekkel szemben az összhadviselés érdekeinek keretében a Nemzetvezető jogainak teljes oszthatatlan birtokában akarok maradni, mert ezek szétválaszthatatlanok a Hungarista Magyarország szabadságától, önállóságától és függetlenségétől.
Jelentések érkeznek, hogy hungarista hadosztályokat nem akar a német vezetés felállítani. Helyettük ezredcsoportok kerülnének felállításra, amelyek német hadosztályok keretében kerülnének hadialkalmazásba.
Ugyancsak jelentések érkeznek, hogy egyes kiképző alakulatok újoncai, valamint a magyar tisztisarjadék, magyar vezetőiktől elválasztva kerültek német kiképző alakulatokhoz.
Felhívom nagybecsű figyelmét, hogy a hivatalos megállapodás nem ez volt, ezért ezeket a törekvéseket nem helyeslem! A német vezetés igen helyesen arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem engedi a népéhez tartozókat elidegeníteni. Én sem engedem ezt Nemzetünkhöz tartozókkal megcselekedni. Ebben a módszerben pedig elgermanizálási törekvéseket kell megállapítanom, eltekintve attól, hogy legfelsőbb hadúri jogaimon ütnek rést az ilyen eljárással.
Kérem Nagyméltóságodat, tegye lehetővé, hogy a Németországba kényszerből kitelepített magyar alakulatok az arra alkalmas magyar vezetők alatt kapják kiképzésüket, német kiképzők hathatós támogatása mellett, a magyar alakulatokból pedig a megállapodáshoz képest magyar vezetés és vezényszó alatt álló teljes értékű magyar és hungarista hadosztály-egységeket szervezzenek.
Törzsszállás 1945. január 27-én

Szálasi Ferenc s. k.

Szálasi Ferenc végrendelete[560]:

Az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Úristen Nevében Amen! Alulírott Szálasi Ferenc, Magyarország Nemzetvezetője, m. kir. miniszterelnök, rendfokozat nélküli gyalogos honvéd, Magyar Nemzetem és Hazám hungarista jövendőjébe és hivatásába vetett tántoríthatatlan hitem tudatában, töretlen lélekkel szellemi képességeim teljes birtokában, halálom esetére a következő végakarati intézkedést teszem:

Harminc esztendőn át tartó közéleti pályám alatt nem törődtem az anyagi javakkal, ezért semmi néven nevezendő anyagi vagyont nem szereztem.

Egész vagyonomat írásaim, tanulmányaim, cikkeim, emlékirataim, könyveim képezik. Közzétételük, kiadásuk, sokszorosításuk vagy bármilyen módon történő értékesítésük jogát imádott Édesasszonyomra, hűséges feleségemre, született Lutz Gizellára hagyom, akit ezennel általános örökösömmé nevezek meg és akit egyéb ingóságaimra nézve is örökösömül rendelek.

Édesasszonyom! Imádott Feleségem!

Köszönöm a hitedet. Köszönöm a serkentésedet. Köszönöm a hűségedet. Köszönöm minden szívdobbanásodat. Imádottam! Te tudod mindenkinél jobban, mi voltam. Te tudod a legjobban, hogy lépéseimet sohase vezették becsvágy, hatalomvágy, aljas szándék, hanem mindenkor és minden körülmények között halálosan szeretett Nemzetem önzetlen szolgálata. Harcban és küzdelemben becsületesen megállottam helyemet, nevemre folt nem esett, nevemet nem tudhatta bemocskolni még a fékétvesztett vak és süket gyűlölet sem, amely hónapokon át mocskolt, szidalmazott. És hogy mindezt az emberfeletti megpróbáltatást töretlen lélekkel elbírtam, az emberek között elsősorban és egyedül Neked köszönhetem imádott, együtt meghurcolt Édesasszonyom, a Te serkentésednek, annak, hogy velem együtt jártad a Kálváriát.

Az Úristen nagy és súlyos keresztet rakott a vállaimra. Büszkén és abban a tudatban viseltem, hogy az Úristen igen erősnek ítélt, midőn ilyen súlyos kereszt viselésére kiválasztott. Megalkuvás nélkül hordtam. Ő előtte nyugodt lelkiismerettel fogok beszámolni keresszthordozásomról. Tudom és hiszem, hogy keresztutam végén, céljában, Magyarország és Nemzetem dicsősége, nagysága és boldogsága áll és hogy az új életét a Hungarizmussal és nevemmel fogják megszentelni.

Édesasszonyom! A fiú az Anyától nem tud elbúcsúzni. Téged kérlek, hogy add át utolsó ölelésemet és csókomat Neki, Édesanyámnak. Mondd meg neki, hogy családunk neve makulátlanul maradt, tiszta.

És add át utolsó ölelésemet és csókomat Katalin anyámnak, a Te édesanyádnak, és újra köszönöm neki, hogy az enyém lehettél. És add át utolsó ölelésemet és csókomat Vilmusnak, Rudinak, Karcsinak. Támogassák Édesanyámat. És add át utolsó ölelésemet és csókomat Kacinak, Gyulusnak és Bellusnak, Lacikának és Egonkának.

Édesasszonyom! Lelkem mindig Veled marad! Szeretlek, imádott Kislánykám és Édesasszonyom és csak Téged szerettelek egyedül és hűségesen.

Édesasszonyom! A viszontlátásra Isten előtt Jézus Krisztusban!

Budapest, Markó, II. 14., 1946. március 1. Szálasi Ferenc s. k.

[560] Idézi: Karsai Elek-Karsai László: i. m. 708-710. p.

Mi alulírott felkért végrendeleti tanúk bizonyítjuk, hogy az általunk személyesen ismert Szálasi Ferenc végrendelkező budapesti lakos együttes jelenlétünkben kijelentette, hogy ez az okirat az ő végrendeletét tartalmazza és azt előttünk sajátkezűen aláírta.

Kelt Budapesten, 1946. évi március hó 1. napján

Kronológia napról-napra

1829. jan. 18.: Szálasi Antal Kajetán születése.
1866. febr. 18.: id. Szálasi Ferenc születése
1897. júl. 6.: Szálasi Ferenc születése.
1915. szept.: Szálasi elvégzi a bécsújhelyi katonai akadémiát, és hadnagyként szolgálaba lép.
1918. őszétől: Szálasi a tiroli császárvadászok 2. ezredének főhadnagya.
1919. jan.: Szálasi Budapestre megy, futár a Hadügyminisztériumnál.
1920-21.: Szálasi a hajmáskéri „alantas tiszti tanfolyam" hallgatója.
1923-25: Szálasi a hadiiskola hallgatója.
1924: Szálasit századossá léptetik elő.
1925. dec.: Szálasi vezérkari tiszt.
1926. febr.: Szálasi a HM VI. főcsoportfőnökségének 4. osztályának tagja a továbbképzési alosztályban.
1927: id. Szálasi Ferenc nyugdíjba megy.
1927. máj.: ifj Szálasi Ferenc megismerkedése Lutz Gizellával.
1929: Szálasi 3 hónapos párizsi kiküldetése.
1930: Szálasi újra Budapesten, ezúttal az 1. honvéd vegyesdandár parancsnokságának osztályvezetője.
1930. szept. 1.: Szálasi első összetűzése feletteseivel.
1932.: Szálasi a vkf. 2. osztályára kerül. Innen indul tájékozódása a magyar politikai életben.
1933. márc.: Megjelenik Szálasi első komoly munkája, „A magyar állam felépítésének terve". Ennek hatására kizárják a vezérkarból, és Egerbe helyezik. Itt ismerkedik meg dr. Csiával.
1933. máj. 1.: „arkangyalvizsga". Szálasi vezérkari őrnagy.
1934. okt.: Szálasi beadja nyugdíjaztatási kérelmét.
1935. márc. 1. Szálasit nyugállományba helyezik.
1935. márc. 4.: A NAP megalapítása.
1935. máj. 1.: A NAP bejegyeztetése.
1936. aug.: Szálasi és Csia tanulmányútja Németországban.
1936. okt. 8.: Szálasi meghallgatása Keresztes-Fischer Ferencnél, sikertelen kihallgatási kérelem Horthynál.

1937.

ápr. 5.: Házkutatás a NAP székházában.
ápr. 13.: Eckhardt Tibor képviselő felszólalásában támadja Szálasit.
ápr. 15.: Szálasit letartóztatják.
ápr. 16.: A belügyminiszter feloszlatja a NAP-ot.
ápr. 24.: Szálasit 3 hónapra ítélik.
máj. 19.: Szálasit izgatás miatt 3 hónap fogházra, 3 év hivatalvesztésre, politikai jogainak 3 évre való felfüggésztésre ítélik.
nyár: Szálasival brit ügynökök próbálnak egyezkedni.
aug. 1.: vit. Endre életszerződést köt Szálasival.
okt. 24.: A magyar nemzetiszocialista pártok fuzionáló naggyűlése a Budai Vigadóban. Kihirdetik a hungarizmust.
nov. 28.: a máj. 19.-i ítéletet 2 hónapra mérséklik, végrehajtását 3 évre felfüggesztik.
nov. 30 (más források szerint 29.).: Szálasit 10 hónap államfogházra ítélik.

év vége: a birodalmi lapok Szálasit dícsőítik.

1938.

jan. 1.: nyilas röplapözön Budapesten.
jan. 26.: jogerőre emelik a másodfokú ítéletet. Ugyanakkor 1 hónap fogházat szabnak ki izgatásért.
márc. 12.: Anschluss.
ápr. 3.: Horthy fenyegető hangvételű rádióbeszéde a szélsőjobb visszaszorítására.
márc. 21.: Szálasi megállapodása Hubayval a képviselet ügyében.
márc. 27.: időközi választások a lovasberényi kerületben.
ápr. 4.: a Nemzeti Szocialista Magyar Párt megalakulásának bejelentése.
ápr. 5.: vit. Szakváry Emil nyilatkozata a Gömbös-Szálasi találkozóról.
ápr. 26.: Sulyok Dezső orvtámadása Szálasi családfája ellen.
máj. 1.: Darányi kormányának bukása.
máj. 29.: a budapesti rendőrkapitány megszünteti Szálasi felügyeletét.
júl. 6.: Szálasi korábbi ítéleteinek súlyosbítása felforgatás miatt. Az új ítélet: 3 év fegyház, 5 év hivatalvesztés. A Kúria még aznap elrendeli Szálasi letartóztatását.
júl. 8.: a Börtönnapló kezdete.
aug. 15.: hungaristák szimpátiatüntetése Szálasi mellett.
aug. 24.: a bíróság elutasítja a semmisségi panaszokat Szálasi ügyében.
aug. 27.: Szálasit átviszik a Markóból a Csillagba.
nyár: dr. Málnási főszéktartó.
szept. 22.-1940. szept. 17.: napi bejegyzések a Börtönnaplóban.

1939.

febr. 23.: az NSZMP feloszlatása.
márc. 15.: a Nyilaskeresztes Párt-Hungarista Mozgalom megalakulása. Részvétel a pünkösdi választásokon.
márc.: a Magyarság. c. nyilas lap beszüntetése.
aug. 27.: 25 nyilas képviselő tüntet Szálasi mellett.

1940.

febr.: 3 év, 1 hónap, 23 nap összbüntetés kiszabása.
júl. 22.: Hubay és dr. Vágó elveszíti képviselői mandátumát.
szept. 11.: Kormányzói amnesztia.
szept. 27.: Szálasi ismét szabad.
okt. 7.: Szálasi a Hűség Házába látogat.
okt. 8-16.: bányássztrájk.
okt. 16-19.: Szálasi és dr. Basch első tárgyalása.
nov. 8.: a mentelmi bizottság Kovarcz és Wirth németországi kiadatását kéri.
nov. 16-17.: Szálasi Kassára látogat.

1941-43.

1941. máj. 7.: Szálasi memorandumban javasolja Horthynak új választások kiírását.
1941. dec. 5.: Szálasi levele Horthyhoz, melyben a Bárdossy-kormányt bírálja.
1943. júl. 2.: Szálasi eredménytelen levele Kállayhoz.
1943. júl. 9.: a szicíliai partraszállás.
1943. júl. 25.: Mussolini bukása.
1943. nov. 5.: románellenes tüntetés Bp.-en. A rendőrség elfojtja.
1943. dec. 24.: dr. Veesenmayer Szálasi-ellenes jelentése feletteseihez.

1944.

márc. 19.: német csapatok vonulnak be Magyarország területére.

márc. 22.: a Sztójay-kormány megalakulása.
ápr. 1.: Szálasi első tárgyalása Veesenmayerrel.
ápr. 13.: Szálasi tárgyalása Sztójayval.
ápr. 15.: Vajna tárgyalása Rátzal.
ápr. 18.: Csia megbízást kap Szálasitól a Japán felé való kapcsolat felvételére.
ápr. 19.: Szálasi elutasítja a szélsőjobbos pártfúzióban való részvételt.
ápr. 27.: Vajna tárgyalása Sztójayval.
ápr. 28.: Szálasi Veesenmayernél jelzi a pártfúzió elutasítását.
ápr.: Feláll a Kiűrítési Kormánybiztosság.
máj. 1.: Legfelsőbb Titkos Párttanács Csobánkán.
máj. 3.: Horthy kihallgatáson fogadja Szálasit.
máj. 9.: Casertano tárgyalása Sztójayval.
máj. 11.: Szálasi tárgyalása Sztójayval.
máj. 12.: Szálasi tárgyalása Tareokával.
máj. 13.: Sztójay Szálasival és Vajnával tárgyal az általa felvázolt fúzióról. Ugyanazon a napon Szálasi Veesenmayerrel tárgyal.
máj. 17.: Titkos Párttanács. Szálasi tárgyalása Sztójayval.
máj. 20.: Horváth Sándor képviselő tárgyalása Bakyval.
máj. 21.: Sztójay levele Szálasihoz.
máj. 24.: Szálasi első tárgyalása Hallerral.
máj. 26.: Kemény tárgyalása Hallerral.
jún. 16.: Höttl tárgyalása Vajnával.
jún. 22.: Vajna tárgyalása Vörös Jánossal.
jún. 28.: merényletkísérlet Bárczy István ellen.
júl. 1.: Vajna Kovarcznál a jún. 28.-i merényletkísérlet ügyében.
júl. 2.: Szálasi Veesenmayernél tiltakozik a jún. 28.-i merényletkísérlettel kapcsolatos vádak miatt.
júl. 9.: Szálasi tárgyalása Bárczyval.
júl. első fele: Szálasi tárgyalása Szabó Lászlóval.
júl. 13.: Csia tárgyalása Vörössel.
júl. 15.: Horthy Bp.-re hívja a szegedi ezredet.
júl. 16.: Kovarcz tárgyalása Mecsér Andrással.
júl. 18.: Szálasi tárgyalása Hallerral. Ugyanazon a napon Vajna tárgyal Sztójayval és Ambróczyval; továbbá Szálasi és Kemény Hallerral.
júl. 19.: a szélsőjobbos pártok konferenciája Tasnádi Nagy András elnökletével.
júl. 21.: hét nyilas vezetőből álló küldöttség Veesenmayernél a Hitler elleni merényletkísérlet kapcsán.
júl. 26.: Szálasi tárgyalása Sztójayval, majd Veesenmayerrel.
júl. 29.: Szálasi tárgyalása Vörössel. Ugyanezen a napon Csia tárgyalása Bárczy-val; valamint Winkellmann tárgyalása Hellenbroth-tal.
júl. 30.: Hellenbroth tárgyalása Magyarossy-val.
aug. 1.:Mocsáry tárgyalása Szálasival.
aug. 2.: Winkelmann tárgyalása Magyarossy-val, Vajna tárgyalása Sztójayval, majd Mocsáryval, és ismét Sztójayval. Horthy tárgyalása Beregfy-vel, valamint Beregfy tárgyalása Veesenmayerrel.
aug. 3.: Haller tárgyalása a „Fekete Emberrel."
aug. 4.: Haller tárgyalása Vajnával.
aug. 9.: Veesenmayer tárgyalása Szálasival.
aug. 11.: Kovarcz tárgyalása Mecsérrel. Veesenmayer Németországba utazik.
aug. 12.: Kovarcz tárgyalása Rajniss-sal. Nyugat-Európában megnyílik a második front. Horthy Imrédyvel tárgyal.
aug. 20.: Szálasi Csatayval, majd Warneckével tárgyal.
aug. 21.: Haller Vajnával tárgyal.
aug. 23.: Románia árulása.
aug. 24.: Horthy feloszlatja a pártokat. Szálasi Hallerral, majd Veesenmayerral tárgyal.
aug. 28.: Horthy Szálasival tárgyal.
aug. 29.: a Lakatos-kormány felállása.
aug. 30.: Szálasi-Veesenmayer tárgyalás.

szept. 2.: Vajna Csatayval, majd Lakatossal tárgyal.
szept. 8.: Haller-Kemény tárgyalás. Az amerikaiak békekötésre szólítják Horthyt.
szept. 9.: Bulgária kilép a háborúból.
szept. 10.: Szovjet-finn fegyverszünet.
szept. 12.: Szálasi Óbudára költözik. Kemény Hallerral tárgyal.
szept. 16.: Rajniss Szálasival tárgyal, majd Greifenberg Szálasival.
szept. 17.: Kemény Hallerral tárgyal.
szept. 19.: Kemény Hallerral tárgyal.
szept. 21.: Négyhavi szünet után ismét összeül a magyar képviselőház.
szept. 22: Szálasi Hallerral tárgyal.
szept. 26.: Horthy levele Hitlerhez Bp. pc. megerősítése érdekében. Szept. 30.-án Lakatos ugyanezt megismétli.
szept. 26.: Szálasi Rekowskival tárgyal.
szept. 28. vagy 29.: Szálasi a Bp.-i SS-központba költözik.
szept. 28.: Faraghoék misszója Moszkvába.
okt. 2.: Szálasi és Kovarcz a Winkellman-Veesenmayer-Krumholz csoporttal tárgyal.
okt. 4.: Szálasi tárgyalása Veesenmayerrel.
okt. 12.: Rendelet a Szt. László-ho. felállításáról.
okt. 15.: ifj, Horthy Miklós elfogása.
okt. 16.: Hungarista hatalomátvétel.
okt. 17-24.: A katonai alakulatok felesketése a Hungarista Munkaállamra és Szálasira.
okt. 17-20.: Kegyelmi időszak a lézengő katonáknak.
okt. 17.: A totális mozgósítás kihirdetése. Ugyanekkor már játszanak a színházak.
okt. 18.: Rendelet a NYKP módosított tevékenységéről.
okt. 20.: Szálasi és Kovarcz a minisztériumokat látogatja.
okt. 24.: Az alkoholtilalom feloldása.
okt. 25.: A sportesemények tilalmának feloldása.
okt. 26. Rendelet a Hunyadi-SS pc. gránátos ho. felállításáról.
okt. 27-30.: Szálasi katonai vezetőkkel tárgyal.
okt. 27.: Az Országtanács dönt az államfői jogok gyakorlásáról.
okt. 30.: Rendelet a kormány nyugatra telepítéséről.
okt. 31.: A dunántúli főpapok tiltakozása a háború kiszélesítése ellen.
nov. 2.: A Nemzeti Szövetség törvényerőre emeli Szálasi NV-i kinevezését. Az új miniszterek eskütétele.
nov. 3.: A NV eskütétele. A FNSZ megalakulása.
dec. 3.: Szálasi különvonatán Hitlerhez utazik.
dec.: 4.: A Szálasi-Hitler találkozó.
dec. 19.: Szász törvényjavaslata a NSZ nevében a pártállam kiépítésére.
dec. 23.: Szálasi megbízza Hubayt „a kultúregyesületek racinalizálásával.”

1945.

jan. 6.: Hitler születésnapi gratuláló távirata Szálasinak.
jan. 17.: a kormánybiztossági hivatalok megszűnése.
jan.-febr.: A NV országjárása.
febr. 9.: Összeférhetetlenségi indítvány a renitenskedő szövetséges képviselők ellen.
febr. 11.: Bp. védőinek sikertelen kitörési kísérlete.
febr. 13.: Bp. eleste. A NV nemzeti gyászt rendel el.
febr. 27.: „Budapest védőinek hősies és áldozatkész” magatartását méltató törvényjavaslat.
febr. 28.: A NV felfedi a belső lázongók aknamunkáját.
1945. febr. 28.: A NV tájékoztatón vázolja egyházpolitikai stratégiáját.
márc. 1.: Bp. a Hősi Kitartás Városa címet kapja.
márc. 27-29.: Szálasi és törzse vonattal német területre vonul vissza.
ápr. 17.: Szálasi tárgyalása Veesenmayerrel.
ápr. 19.: Szálasi és törzse Bleibachba ér.

ápr. 24.: Kormányzótanács.
ápr. 26-27.: A Szt. Korona elrejtése.
ápr. 28.: Szálasi Ferenc és Lutz Gizella esküvője.
ápr. 30: A NV Szögit és Jancsuskót fogadja.
máj. 1.: Az utolsó kormányszintű megbeszélés.
máj. 6.: Mattsee elesik. A kormány nagy része fogságba kerül.
máj. 7.: Az utolsó min. tanács a maradék miniszterekből.
júl. 30.: Szálasiék a salzburgi ügyészségi fogházba kerülnek.
aug. 3.: Magyarországon Szálasiék távollétében kitűzik a tárgyalást.
okt. 3.: Újra itthon a letartóztatott vezetők.

1946.
febr. 5.: A Szálasi-per I. főtárgyalási napja.
febr. 25.: Szálasi beszéde az utolsó szó jogán.
márc. 1.: A halálos ítélet kihirdetése.
márc. 12.: Szálasit és társait kivégzik.

Rövidítések jegyzéke

ales.: alezredes
alhdgy.: alhadnagy
altbgy.: altábornagy
cső.: csendőr
ezds.: ezredes
fhcg.: főherceg
fhdgy.: főhadnagy
FNSZ: Fegyveres Nemzetszolgálat
gyal.: gyalogos
hdgy.: hadnagy
hds.: hadsereg
ho.: hadosztály
honv.: honvédelmi
min.: miniszter
NSZK: Nemzeti Számonkérő Szék
NV: Nemzetvezető
pc.: páncélos
pk.: parancsnok
PV: Pártvezető
pol.: politikai
szds.: százados
SZU: Szovjetunió
tbk.: tábornok
tv.: testvér (hungarista)
vőrgy.: vezérőrnagy
zlj.: zászlóalj

Névmutató

Tartalomjegyzék